

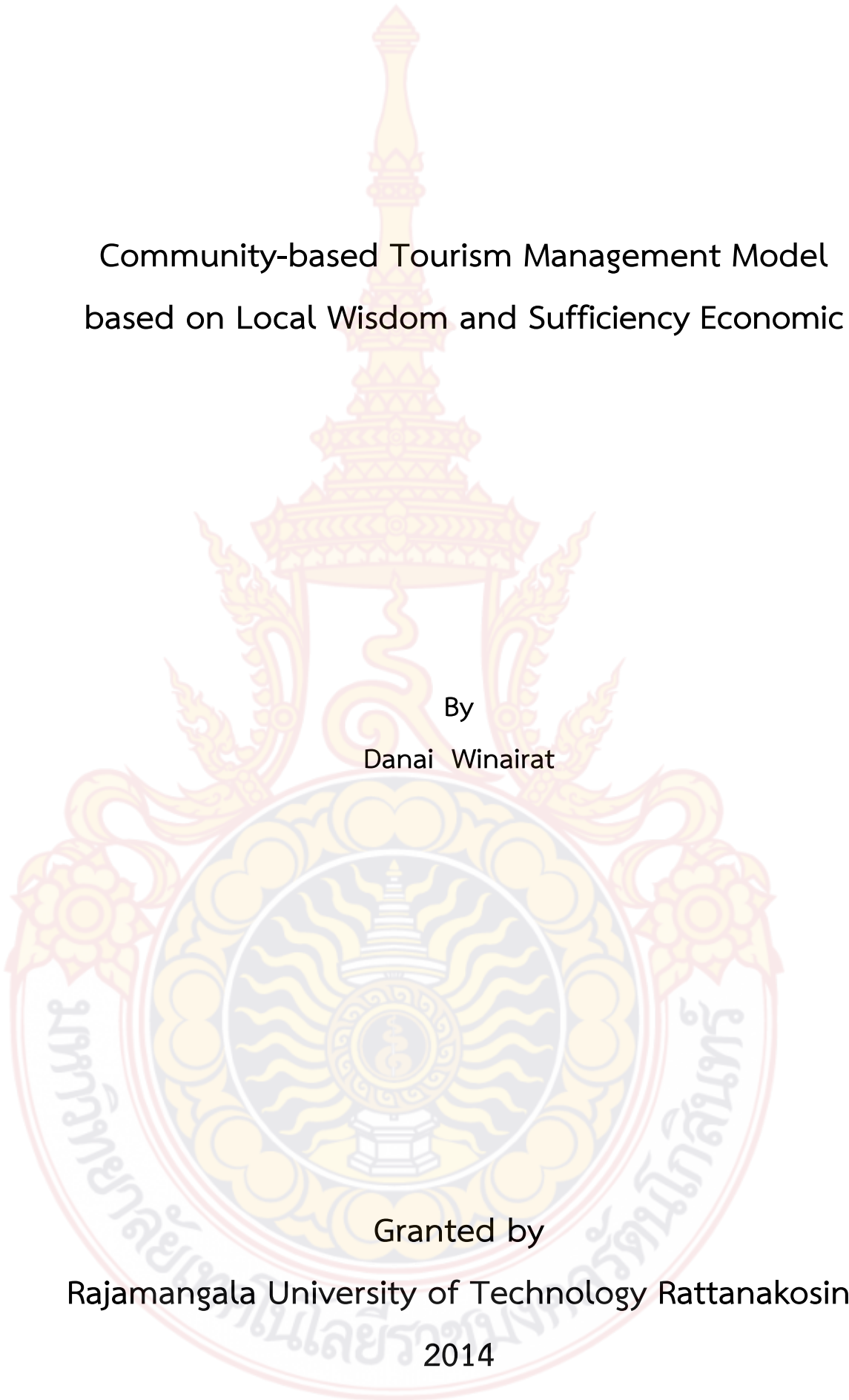

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

โดย
ดนัย วินัยรัตน์

สนับสนุนงบประมาณโดย
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ประจำปีงบประมาณ 2557

Community-based Tourism Management Model
based on Local Wisdom and Sufficiency Economic

By
Danai Winairat

Granted by

Rajamangala University of Technology Rattanakosin

2014

กิตติกรรมประกาศ

รายงานผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นโครงการวิจัยที่จัดทำขึ้นในลักษณะการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมุ่งเน้นให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ศึกษาตลาดเก่าปราณบุรี เข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันนำไปสู่แนวทางการจัดกิจกรรมและการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีอย่างยั่งยืนต่อไป

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้นำท้องถิ่น ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ศึกษาตลาดเก่าปราณบุรี ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลอย่างเต็มใจและเป็นกันเอง รวมถึงให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในกระบวนการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณคณาบดีคณะอุตสาหกรรมการโรงแรมและการท่องเที่ยว และบุคลากรของคณะฯ ทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดร.นิภารัตน์ สายประเสริฐ ที่เสียสละทั้งร่างกายแรงใจในการเป็นที่ปรึกษานักวิจัย คอยให้ความช่วยเหลือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ศึกษา รวมถึง นางสาวสุนันทา ล่องวัด ผู้สนับสนุนให้รายงานผลการวิจัยฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น อีกทั้ง นักศึกษาสาขาวิชาการท่องเที่ยว ที่มีส่วนร่วมดำเนินงานวิจัยกับผู้วิจัยเสมอมา จนทำให้งานวิจัยครั้งนี้ สำเร็จตามที่มุ่งหวังทุกประการ

ท้ายที่สุด ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ที่อนุญาติและสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ รวมถึงขอขอบพระคุณผู้อำนวยการ พร้อมด้วยบุคลากรของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ที่ดูแล เอื้อเฟื้อและอำนวยความสะดวกให้รายงานผลการวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ผู้วิจัย

दनัย วนัยรัตน์

คณะอุตสาหกรรมการโรงแรมและการท่องเที่ยว

กันยายน 2557

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : A12/2557

ชื่อโครงการ : รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ชื่อนักวิจัย : ดนัย วินัยรัตน์

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจและประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว พัฒนาและกำหนดรูปแบบและประเมินผลรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ร่วมกับวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยเทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ดำเนินการ 3 ขั้นตอนคือ ขั้นการสำรวจ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ได้แก่ สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา และเลือกชุมชนนำร่อง เพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการพัฒนา เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยทำการค้นหากิจกรรม การกำหนด เส้นทาง การท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ขั้นตอนที่ 3 ขั้นประเมินผลและสรุปผล เป็นการวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ตลาดเก่าปราณบุรี และการวิจัยเชิงประเมินผล (Evaluation Research) เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพและความเหมาะสมของรูปแบบ จากนั้นประเมินความพึงพอใจของสมาชิกแกนนำชุมชนต่อรูปแบบ แล้วสรุปผลการศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ตลาดเก่าปราณบุรี

ผลการวิจัย พบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี มีศักยภาพเพียงพอสามารถรองรับ การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจาก มีความหลากหลาย และเหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และมีกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่น่าสนใจ เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทั้งภายในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง สามารถนำมาสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 9 ประการ คือ (1) แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของชุมชน (2) แหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง (3) การเลือกกิจกรรมที่หลากหลาย (4) ผู้รู้สำหรับการนำเที่ยวและให้ความรู้ในแต่ละแหล่ง (5) การประสานงานที่ระหว่างสมาชิกกลุ่ม (6) ความรู้และประสบการณ์จากการฝึกอบรม (7) เครือข่ายการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง (8) กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี และ (9) ฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และจากการวิเคราะห์และ

กำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี พบว่า รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวที่ได้มีความยืดหยุ่นสูง แต่ยังคงขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และรูปแบบดังกล่าว มีความเฉพาะตัวค่อนข้างสูง แต่สามารถสะท้อนความพอเพียงในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นค่อนข้างน้อย โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้เชี่ยวชาญด้านแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เห็นชอบกับรูปแบบในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.80$) และแนะนำชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี มีความพึงพอใจในระดับ มาก เช่นกัน ($\bar{x} = 4.12$)

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวโดยชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลาดเก่าปราณบุรี

E-mail Address : danai.win@rmutr.ac.th

ระยะเวลาโครงการ : 1 ตุลาคม 2556 - 30 กันยายน 2557

Abstract

Project Code: A12/2557

Project name: **Community-based Tourism Management Model
based on Local Wisdom and Sufficiency Economic**

Researcher name: Danai Winairat

The objectives of this research are to survey and evaluate the potential of tourism resources, develop, examine and evaluate the Model of Community-based Tourism (CBT) based on Local Wisdom and Sufficiency Economic using the Qualitative and Quantitative Research method of Participatory Action Research (PAR) which is divided into 3 parts of the study. Part 1 is Survey Research that searching for general information of the study area and choosing for the pilot studied-community while Part 2 is Research and Development that searching for tourist activities and create touring routes and Part 3 is Evaluation Research that examining the efficiency and suitability of the Model. After that, satisfaction of the Local leaders on the Model are evaluated and conclude the study by using frequency, percentage, mean, standard deviation, minimum and maximum for analyzing all data of the CBT Management Model based on Local Wisdom and Sufficiency Economic in Talaad Kao Pranburi Community Study in finally.

The study result shows that CBT resources of Talaad Kao Pranburi have enough potential for supporting the CBT management because of their diversity and suitability. The interesting tourist activities and CBT touring routes connecting to the inner and outer community's tourist attractions can be used for forming The Community-based Tourism Management Model based on Local Wisdom and Sufficiency Economic in Talaad Kao Pranburi Community. The Model consists of 9 essential elements of (1) Local tourism attractions, (2) Outer connecting tourism attractions, (3) Diversity of local tourist activities, (4) Local Experts for tour guiding and interpretation, (5) Local CBT group members' co-operation, (6) Knowledge from local experience and training, (7) Neighbor tourist attractions network, (8) Talaad Kao Pranburi conservation club and (9) Local wisdoms and Sufficiency Economic concept. After examine and analyze the Model, it is found that

the Model is in high flexibility and lacked of some efficiency in management. The Model has its own specific tourism characteristic which reflecting the high sufficiency but using not much of local wisdom. Finally, the Model was confirmed by CBT, Local wisdom and Sufficiency Economic Experts in high level ($\bar{x} = 3.87$) and Local Leaders expressed their satisfaction to the Model in high level also ($\bar{x} = 4.12$).

KEYWORDS: Community-based tourism, Local Wisdom, Sufficiency Economic, Talaad Kao Pranburi

---

E-mail Address: danai.win@rmutr.ac.th

Period of project: October 1st, 2013 - September 30th, 2014

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภูมิ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. คำถามการวิจัย	5
3. วัตถุประสงค์การวิจัย	6
4. ขอบเขตการวิจัย	6
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
6. นิยามศัพท์	9
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	12
1. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการวิจัย	12
2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องในการวิจัย	16
3. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	39
4. กรอบแนวคิดการวิจัย	43
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย	45
ขั้นตอนที่ 1: การสำรวจและประเมินศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว	45
โดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	
1. การเลือกพื้นที่ศึกษา	45
2. ชนิดของข้อมูลและแหล่งข้อมูล	46
3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	47
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	49
5. การทดสอบเครื่องมือ	53
6. การเก็บรวบรวมข้อมูล	53

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
7. การวิเคราะห์ข้อมูล	54
8. สถิติที่ใช้ในการวิจัย	55
ขั้นตอนที่ 2: การค้นหากิจกรรมและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	56
1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	56
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	57
3. การทดสอบเครื่องมือ	60
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล	61
5. การวิเคราะห์ข้อมูล	61
ขั้นตอนที่ 3: การวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	61
1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	62
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	62
3. การทดสอบเครื่องมือ	63
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล	63
5. การวิเคราะห์ข้อมูล	64
6. ระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย	64
บทที่ 4 ผลการวิจัย	66
ขั้นตอนที่ 1: การสำรวจและประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถ รองรับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	67
1. สำรวจบริบทการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีและการท่องเที่ยวเชื่อมโยง	67
2. ประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี และแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง	78
3. ประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	89
4. คัดเลือกแกนนำชุมชนเพื่อจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	90

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ขั้นตอนที่ 2: การค้นหากิจกรรมและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน	90
บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	
1. การสร้างเครือข่ายบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	91
2. การเริ่มต้นค้นหาสิ่งที่ต้องการในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	92
3. การประเมินศักยภาพและความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	93
4. การร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์การท่องเที่ยวโดยชุมชน	94
5. การวางแผนเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	95
6. การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการฝึกอบรม ภาคทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ และการศึกษาดูงาน เป็นต้น	96
7. การกำหนดรูปแบบกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน	99
8. การออกแบบการสื่อความหมายการท่องเที่ยวโดยชุมชน	105
9. การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน	106
10. การทดลองจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับกลุ่มนักท่องเที่ยวนำร่อง	106
11. การประเมินผลการท่องเที่ยวโดยชุมชนนำร่อง	110
ขั้นตอนที่ 3: การวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	124
บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	
1. องค์ประกอบสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	125
2. การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง	129
3. รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่	131
4. การประเมินรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	132

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5	
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	136
1. สรุปผลการวิจัย	136
ขั้นตอนที่ 1: การสำรวจและประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว ที่สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	136
ขั้นตอนที่ 2: การค้นหากิจกรรมและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	138
ขั้นตอนที่ 3: การวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	142
2. อภิปรายผลการวิจัย	145
3. ปัญหาและอุปสรรค	148
4. ข้อเสนอแนะ	148
บรรณานุกรม	150
ภาคผนวก	153
ประวัติผู้วิจัย	155

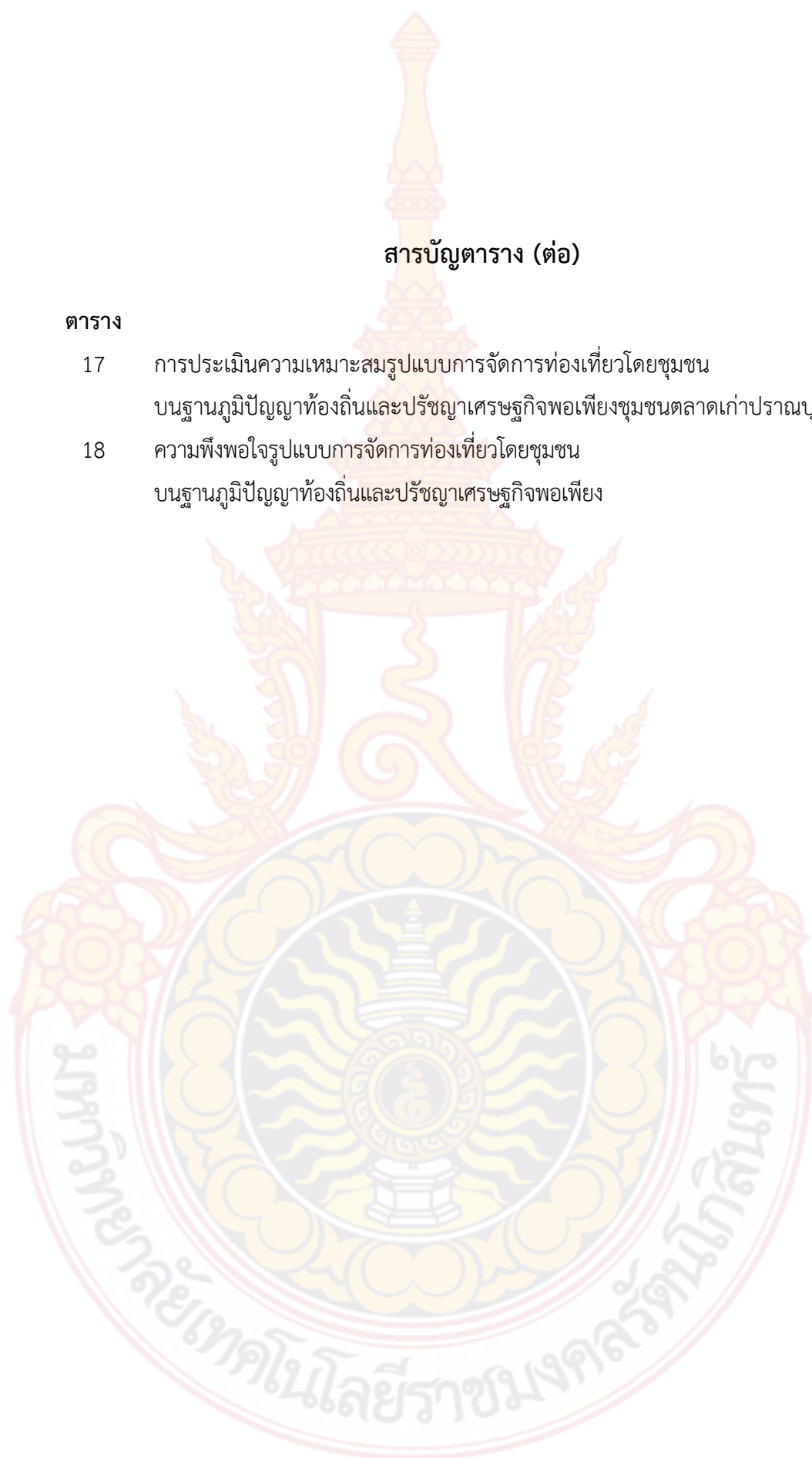
สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	องค์ประกอบในการประเมินศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	50
2	แผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย	64
3	ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	83
4	ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในแต่ละองค์ประกอบของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	85
5	ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	87
6	ศักยภาพชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	89
7	กำหนดการฝึกอบรมและศึกษาดูงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน	97
8	กำหนดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	103
9	การกำหนดกิจกรรมและผู้รับผิดชอบตามกำหนดการนำเที่ยวโดยชุมชน ตลาดเก่าปราณบุรี	104
10	กำหนดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีปรับปรุงใหม่	109
11	การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 1 (กลุ่มนักศึกษา)	110
12	การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 2 (กลุ่มประชาชนในพื้นที่)	112
13	การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 3 (กลุ่มนักวิชาการ)	115
14	การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 4 (กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวไทย)	117
15	การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 5 (กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวต่างประเทศ)	120
16	การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองในภาพรวม ทั้ง 5 กลุ่ม	122

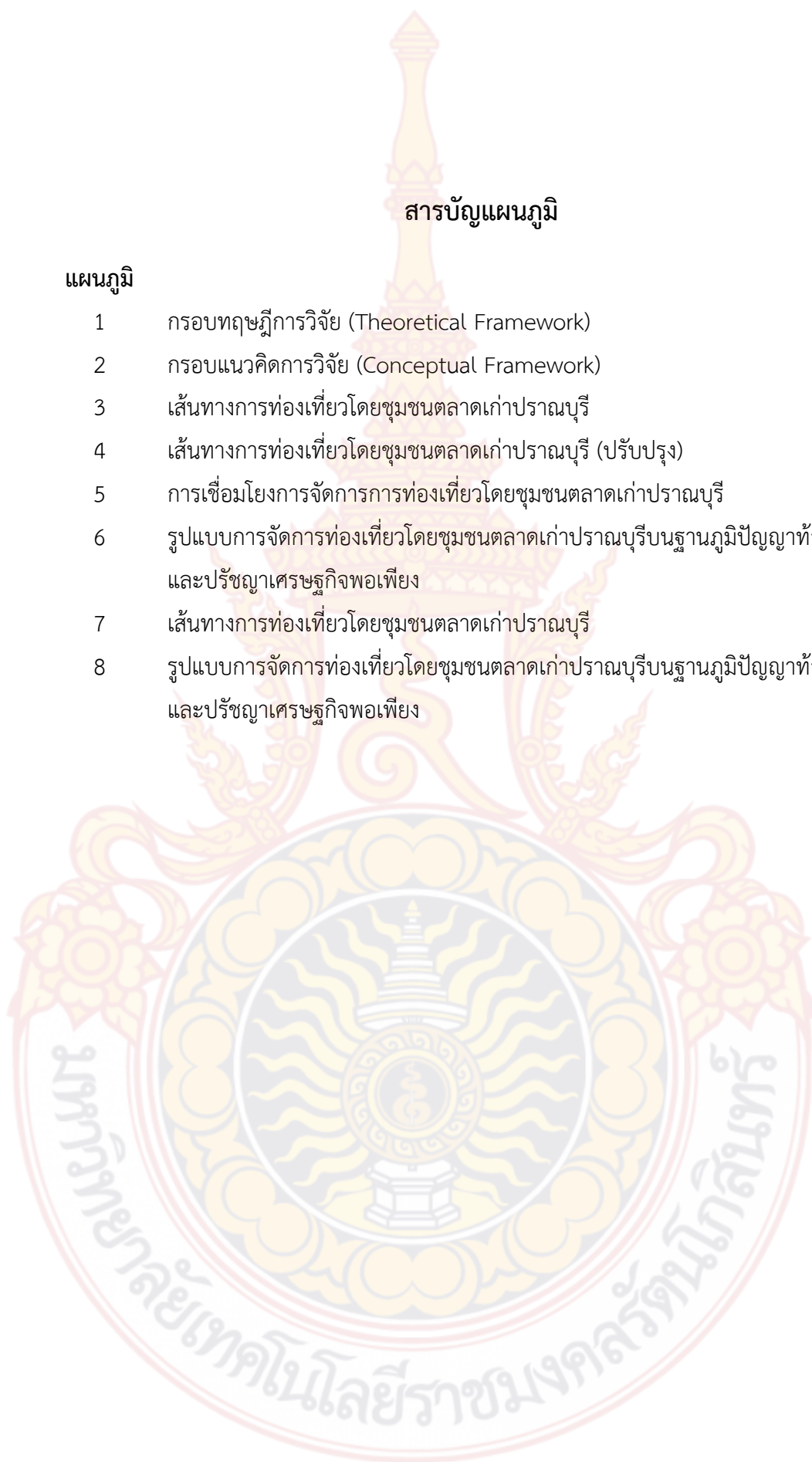
สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
17	การประเมินความเหมาะสมรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	133
18	ความพึงพอใจรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	134

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ		หน้า
1	กรอบทฤษฎีการวิจัย (Theoretical Framework)	15
2	กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)	44
3	เส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	102
4	เส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี (ปรับปรุง)	108
5	การเชื่อมโยงการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	130
6	รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	131
7	เส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	141
8	รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	143

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภูมิ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. คำถามการวิจัย	5
3. วัตถุประสงค์การวิจัย	6
4. ขอบเขตการวิจัย	6
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
6. นิยามศัพท์	9
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	12
1. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการวิจัย	12
2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องในการวิจัย	16
3. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	39
4. กรอบแนวคิดการวิจัย	43
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย	45
ขั้นตอนที่ 1: การสำรวจและประเมินศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว	45
โดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	
1. การเลือกพื้นที่ศึกษา	45
2. ชนิดของข้อมูลและแหล่งข้อมูล	46
3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	47
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	49
5. การทดสอบเครื่องมือ	53
6. การเก็บรวบรวมข้อมูล	53

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
7. การวิเคราะห์ข้อมูล	54
8. สถิติที่ใช้ในการวิจัย	55
ขั้นตอนที่ 2: การค้นหากิจกรรมและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	56
1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	56
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	57
3. การทดสอบเครื่องมือ	60
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล	61
5. การวิเคราะห์ข้อมูล	61
ขั้นตอนที่ 3: การวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	61
1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	62
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	62
3. การทดสอบเครื่องมือ	63
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล	63
5. การวิเคราะห์ข้อมูล	64
6. ระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย	64
บทที่ 4 ผลการวิจัย	66
ขั้นตอนที่ 1: การสำรวจและประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถ รองรับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	67
1. สำรวจบริบทการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีและการท่องเที่ยวเชื่อมโยง	67
2. ประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี และแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง	78
3. ประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	89
4. คัดเลือกแกนนำชุมชนเพื่อจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	90

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ขั้นตอนที่ 2: การค้นหากิจกรรมและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน	90
บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	
1. การสร้างเครือข่ายบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	91
2. การเริ่มต้นค้นหาสิ่งที่ต้องการในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	92
3. การประเมินศักยภาพและความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	93
4. การร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์การท่องเที่ยวโดยชุมชน	94
5. การวางแผนเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	95
6. การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการฝึกอบรม ภาคทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ และการศึกษาดูงาน เป็นต้น	96
7. การกำหนดรูปแบบกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน	99
8. การออกแบบการสื่อความหมายการท่องเที่ยวโดยชุมชน	105
9. การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน	106
10. การทดลองจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับกลุ่มนักท่องเที่ยวนำร่อง	106
11. การประเมินผลการท่องเที่ยวโดยชุมชนนำร่อง	110
ขั้นตอนที่ 3: การวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	124
บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	
1. องค์ประกอบสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	125
2. การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง	129
3. รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่	131
4. การประเมินรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	132

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5	
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	136
1. สรุปผลการวิจัย	136
ขั้นตอนที่ 1: การสำรวจและประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว ที่สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	136
ขั้นตอนที่ 2: การค้นหากิจกรรมและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	138
ขั้นตอนที่ 3: การวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	142
2. อภิปรายผลการวิจัย	145
3. ปัญหาและอุปสรรค	148
4. ข้อเสนอแนะ	148
บรรณานุกรม	150
ภาคผนวก	153
ประวัติผู้วิจัย	155

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	องค์ประกอบในการประเมินศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	50
2	แผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย	64
3	ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	83
4	ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในแต่ละองค์ประกอบของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	85
5	ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	87
6	ศักยภาพชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	89
7	กำหนดการฝึกอบรมและศึกษาดูงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน	97
8	กำหนดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	103
9	การกำหนดกิจกรรมและผู้รับผิดชอบตามกำหนดการนำเที่ยวโดยชุมชน ตลาดเก่าปราณบุรี	104
10	กำหนดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีปรับปรุงใหม่	109
11	การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 1 (กลุ่มนักศึกษา)	110
12	การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 2 (กลุ่มประชาชนในพื้นที่)	112
13	การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 3 (กลุ่มนักวิชาการ)	115
14	การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 4 (กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวไทย)	117
15	การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 5 (กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวต่างประเทศ)	120
16	การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองในภาพรวม ทั้ง 5 กลุ่ม	122

สารบัญตาราง (ต่อ)

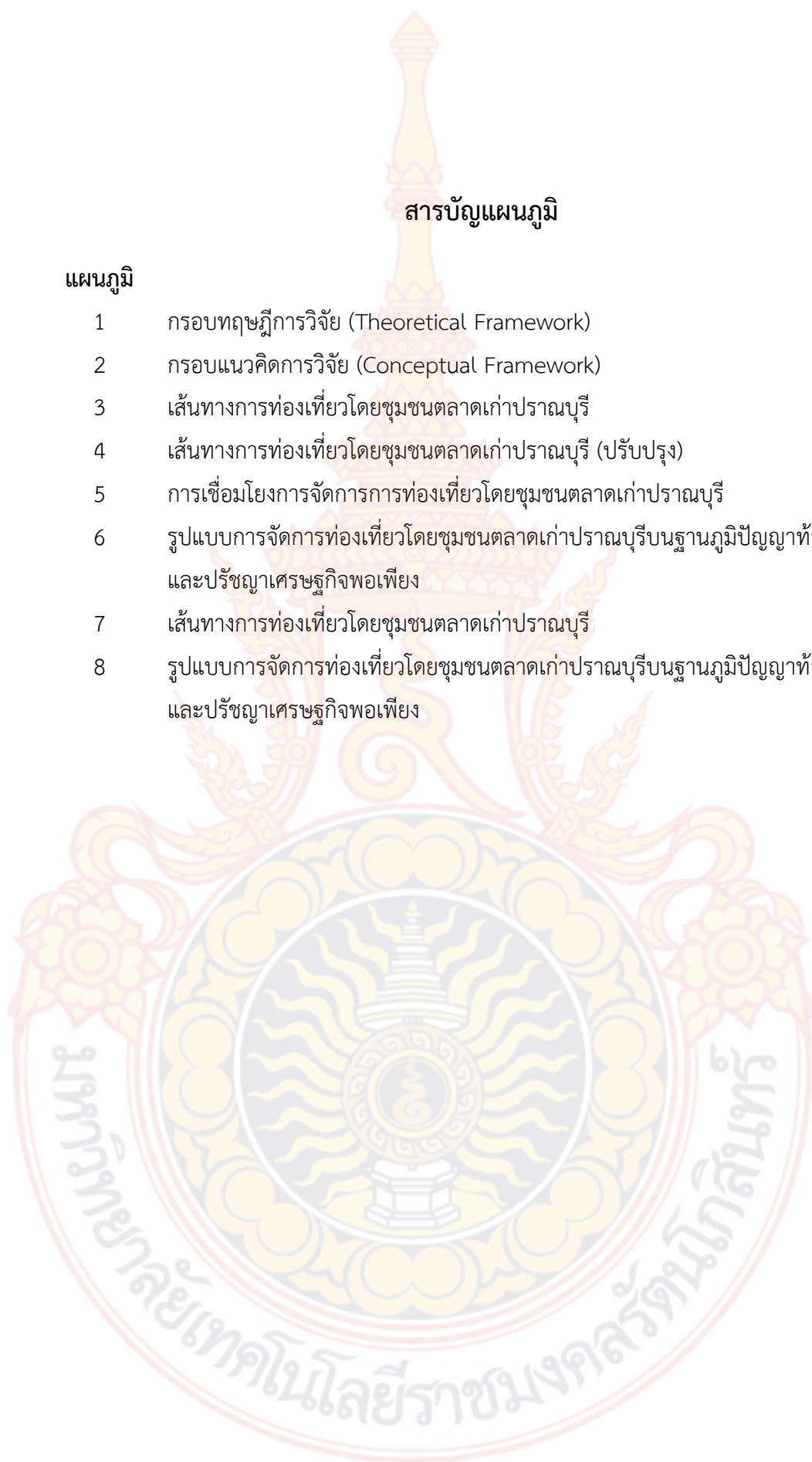
ตาราง		หน้า
17	การประเมินความเหมาะสมรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	133
18	ความพึงพอใจรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	134

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ		หน้า
1	กรอบทฤษฎีการวิจัย (Theoretical Framework)	15
2	กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)	44
3	เส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	102
4	เส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี (ปรับปรุง)	108
5	การเชื่อมโยงการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	130
6	รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	131
7	เส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	141
8	รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	143

บทที่ 1

บทนำ

ในการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มีข้อมูลในบทนำเพื่อการนำเสนอในประเด็นต่างๆ ดังนี้

- (1) ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
- (2) คำถามวิจัย
- (3) วัตถุประสงค์การวิจัย
- (4) ขอบเขตการวิจัย
- (5) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
- (6) นิยามศัพท์

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“การท่องเที่ยว” เป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากจะนำมาซึ่งรายได้แก่ประเทศและคนในท้องถิ่นแล้ว ยังก่อให้เกิดการพัฒนาในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานและสิ่งก่อสร้างต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น ในขณะเดียวกัน รัฐบาลยังได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างกว้างขวางในทุกกระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับชาติ ถึงอย่างไรก็ตาม จะสังเกตได้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยในระยะเวลาที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวแบบมวลชน” (mass tourism) ที่มุ่งเน้นให้เกิดรายได้และให้ความสำคัญกับการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเป็นหลัก การขยายตัวทางการท่องเที่ยวเติบโตควบคู่ไปกับผลกระทบอันไม่พึงประสงค์ต่อประเทศและชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมโดยรวม รวมถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป อันชี้ให้เห็นถึงการท่องเที่ยวประสบปัญหาสวนทางกันระหว่าง “การอนุรักษ์” กับ “การพัฒนา” ต่อมา ตั้งแต่ศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา ได้เกิดกระแสการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ (alternative tourism) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่สนับสนุนวิธีการที่ตรงกันข้ามกับการท่องเที่ยวแบบมวลชน โดยให้ความสำคัญกับสังคมและระบบนิเวศมากขึ้น เพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่านโยบายการท่องเที่ยวนั้น ไม่ควรจะมุ่งเน้นเพียงแต่ความจำเป็นด้านเศรษฐกิจและศิลปะการบริการเท่านั้น แต่ยังต้องมุ่งเน้นที่จะไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและพิจารณาถึงความต้องการที่แท้จริงของคนในท้องถิ่นด้วย ดังนั้นการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ จึงชูประเด็นของทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นหลัก

และยังเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งแสวงหาหนทางให้ชุมชนสามารถสร้างพลังอำนาจในการตัดสินใจด้วยตนเองได้ โดยไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลจากภายนอก แต่อย่างไรก็ตาม กิจกรรมการท่องเที่ยวทุกประเภทล้วนส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงในชุมชนได้ทั้งสิ้น เช่น ชุมชนเจ้าของพื้นที่ที่จะรับเอาการท่องเที่ยวแบบทางเลือกมาเป็นทอดๆ เพราะเชื่อว่าเป็นรูปแบบที่ดีงาม โดยปราศจากการค้ำึงถึงผลกระทบในด้านลบที่อาจจะตามมาภายหลัง นอกจากนี้ผู้ที่มีความรู้ในชุมชนอาจกลายเป็นผู้ผูกขาดและชี้้นำการควบคุมจัดการ แทนที่จะเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างแท้จริง (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2546: 2-3)

ในทำนองเดียวกัน ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 จนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ที่ใช้ในปัจจุบันนี้ ได้เกิดกระแสนิยมมุ่งกระจายอำนาจสู่ชุมชนท้องถิ่น และเน้นการมีส่วนร่วมของของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ชุมชนท้องถิ่นได้พึ่งพาตัวเองเป็นผู้ตัดสินใจและกำหนดทิศทางการพัฒนาด้วยตนเอง ซึ่ง “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” (Community-based Tourism) เป็นตัวอย่างหนึ่งของการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนร่วมกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่คนในชุมชนทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงาน ตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน และการสรุปบทเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ (สินธุ์ สโรบล, 2546: 12) ทั้งนี้ ยังเน้นการพัฒนาให้ “คน” เป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยว ซึ่งไม่เพียงแต่พัฒนาให้สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่เน้นถึงการสร้างศักยภาพของคนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และผู้ให้บริการ ให้สามารถบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน นำไปสู่การดูแลรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้มีความสมดุลกับภูมิปัญญาหรืออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และเกื้อกูลต่อเศรษฐกิจของชุมชนต่อไป (สุภาวิณี ทรงพรวาณิชย์, 2550: 1) ซึ่งในปัจจุบันเชื่อกันว่ารูปแบบของการท่องเที่ยวโดยมีชุมชน น่าจะเป็นทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาชุมชน โดยเน้นให้มีการจัดการที่มุ่งไปสู่ความยั่งยืนในด้านต่างๆ ของชุมชน และเมื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนถูกเลือกให้เป็นวิสาหกิจที่สำคัญของชุมชน ดังนั้น วิถีทางการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงเป็นทางเลือกที่น่าสนใจในการพัฒนาชุมชนที่จะทำให้คนในชุมชนทุกคนมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการพัฒนาด้วย ดังนั้น หากชุมชนมีความรู้เข้าใจสามารถจัดการกิจการต่างๆ ของชุมชนเอง พึ่งพาตนเองได้ รวมถึงสามารถนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นต้นทุนของชุมชนเพื่อบริหารจัดการและรองรับการท่องเที่ยวของตนก็จะทำให้ชุมชนนั้นๆ ได้รับ

การพัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสม ขณะเดียวกัน ยังนำไปสู่การดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิม ที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของชุมชนให้มีความยั่งยืนตลอดไปได้

ขณะเดียวกัน ในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 เป็นความต่อเนื่องจากแนวคิดจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-10 ซึ่งยังคงยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา รวมถึงสร้างสมดุลการพัฒนาในทุกมิติ โดยสร้างความมั่นใจว่าการพัฒนาจะเป็นไปในแนวทางที่ยั่งยืน และสร้างความสุขให้กับคนไทย ดังนั้น กรอบแนวคิดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 จึงเป็นการดำเนินการเพื่อบรรลุถึงวิสัยทัศน์ระยะยาว โดยมี “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญานำทาง และคำนึงถึงบริบทการเปลี่ยนแปลงที่จะเป็นทั้งโอกาสและข้อจำกัดของการพัฒนาในแนวทางดังกล่าว ซึ่งหลักการพื้นฐานที่สำคัญคือ คนไทยต้องมีความรู้ไม่เรี่ยรู้ ตัดสินใจด้วยความระมัดระวัง มีสำนึกในศีลธรรมและจริยธรรม การดำเนินชีวิตด้วยเพียร อดทน มีสติใช้ปัญญา จะนำไปสู่ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบการเปลี่ยนแปลง ดำเนินชีวิตอย่างสมดุลทุกด้าน นำไปสู่การวางรากฐานของการสร้างสังคมแห่งความรู้ และเป็นภูมิคุ้มกันของคนและสังคมต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (2555-2559) ใน ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 2 / กลยุทธ์การวิจัยที่ 2 / แผนงานวิจัยที่ 1 ที่ให้ความสำคัญการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2554: 21) ดังนั้น การพัฒนาในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงต้องมุ่งสร้างภูมิคุ้มกันในมิติต่างๆ ให้แก่ ครอบครัวชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยใช้แนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่เชื่อมโยงกับทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทางกายภาพ ทุนทางการเงิน และทุนทางวัฒนธรรม ที่จะเชื่อมโยงกับทุนอื่นๆ เพื่อการพัฒนาสังคม และการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการสร้างพันธมิตรการพัฒนาในประชาคมโลก โดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างและการนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพและความได้เปรียบด้านอัตลักษณ์และคุณค่าของชาติ ให้เป็นฐานการพัฒนาประเทศที่มั่นคงและสมดุล ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างระบบธรรมาภิบาลและความสมานฉันท์ในทุกภาคส่วนและทุกระดับ

“จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ตั้งอยู่ในพื้นที่รอยต่อทางวัฒนธรรมของภาคกลางและภาคใต้ ดังนั้น จึงเป็นพื้นที่ที่ประกอบไปด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนต่างๆ ที่อาศัยตั้งรกรากอยู่ในจังหวัดนี้ และได้มีการสั่งสมภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น รุ่นปัจจุบัน ให้วัฒนธรรมของกลุ่มตนได้รับการดำรงอยู่ ซึ่งความหลากหลายของกลุ่มชนย่อมแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาอันเป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น การที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเหล่านี้มาก แสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ที่กระจายอยู่ตามแหล่งภูมิปัญญา

เหล่านี้ย่อมมีอยู่อย่างมากมายเช่นกัน หากองค์ความรู้เหล่านี้ได้รับการจัดการด้วยกระบวนการจัดการความรู้ จะช่วยให้องค์ความรู้เหล่านี้ได้รับการส่งเสริมและพัฒนา เพื่อการสร้างประโยชน์จากการใช้ องค์ความรู้สู่วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และยังเป็นหนทางสู่การอนุรักษ์ภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้สำคัญให้คงอยู่ต่อไป โดยจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วย 8 อำเภอ 48 ตำบล ทั้งนี้ “ตำบลปราณบุรี” เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน โดย ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นทางการท่องเที่ยว ซึ่งในปี พ.ศ.2553 ได้มีกลุ่มคนท้องถิ่น ในนาม “ชมรมอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี” นำแนวคิดในการ พยายามฟื้นคืนชีวิตให้กับตลาดเก่าปราณบุรี เนื่องจากในอดีตชุมชนนี้เป็นตลาดที่มีความคึกคัก และ เจริญขึ้นจากการเป็นศูนย์กลางของผู้คนในย่านนี้ที่มุ่งเข้ามาค้าขายนำสินค้ามาแลกเปลี่ยน ทำให้ ชุมชนมีเศรษฐกิจที่ท้องถิ่นในระดับดี แต่ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาเมือง ทำให้มีการตัดถนนที่มีความ สะดวกสบายมากขึ้น แต่เส้นทางไม่ได้ผ่านเข้ามายังชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี กลับอ้อมชุมชนไปยัง ถนนเพชรเกษมที่เป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอปราณบุรีแห่งใหม่ จากนั้นผู้คนต่างใช้ถนนเส้นนั้นในการ เดินทางติดต่อราชการและค้าขายกับเมืองใหม่ ทำให้ตลาดเก่าปราณบุรีซบเซาและเงียบงันไป หลังจากนั้น กระแสการท่องเที่ยวตลาดเก่าเกิดขึ้นในประเทศไทยและได้รับความนิยมอย่างมากจากนักท่องเที่ยว การกลับมาของตลาดเก่าในประเทศไทยจึงเกิดขึ้นในหลายจังหวัด รวมทั้งที่ “ชุมชนตลาดเก่า ปราณบุรี” แห่งนี้ด้วย เนื่องจากสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น ทั้งอาคารเก่าที่ยังหลงเหลืออยู่ผสมผสาน กับอาคารใหม่ประกอบกับบรรยากาศของชุมชนแบบดั้งเดิมที่ยังคงอยู่ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชมรม อนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี โดย “อาจารย์วิลาศ แดงเกตุ” ข้าราชการบำนาญ ซึ่งท่านเป็นผู้รู้ ของชุมชน ได้ตัดสินใจสร้างถนนคนเดินในบริเวณตลาดเก่าปราณบุรีและหลังสถานีรถไฟปราณบุรี โดยติดตลาดทุกวันเสาร์ ตั้งแต่เวลา 17.00 น.เป็นต้นไป การดำเนินการได้จัดให้ผู้ค้าขายนำสินค้า ท้องถิ่นหรือสินค้านำมาจัดร้านชั่วคราว ในถนนของชุมชนและลานหลังสถานีรถไฟ ทั้งอาหาร เครื่องใช้ และของที่ระลึกที่หลากหลาย แต่อนุญาตเฉพาะคนในท้องถิ่นเท่านั้นที่สามารถเข้ามา จำหน่ายสินค้าได้ ทำให้ถนนคนเดินในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว และ ยังเป็นสถานที่ถ่ายทำ “รายการตลาดสดสนามเป้า” ซึ่งเป็นโอกาสที่ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ได้รับการประชาสัมพันธ์สู่สาธารณะชน และนักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูล จึงเดินทางมาเที่ยวชมถนน คนเดินตลาดเก่าปราณบุรีมากขึ้น จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง สามารถสร้างรายได้ให้กับ ชุมชน ซึ่งก่อนหน้านี้เป็นชุมชนเงียบสงบไม่มีกิจกรรมใดๆ แต่เมื่อมีถนนคนเดิน ชุมชนก็ได้รับการ พัฒนาทางด้านเศรษฐกิจขึ้นและได้รับความสนใจจากหน่วยงานท้องถิ่นมากขึ้น นอกจากถนน คนเดินตลาดเก่าปราณบุรีจะถูกพัฒนาให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่ด้วยสภาพแวดล้อมของชุมชน ยังปรากฏสถานที่สำคัญๆ อีกหลายแห่งที่บ่งชี้ถึงความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เช่น ศาลหลักเมือง เก่าปราณบุรี วัดปราณบุรี สถานีรถไฟปราณบุรี บ้านแสงดาว ซึ่งเป็นบ้านทรงปั้นหยาเก่า และร้าน

จิตอาสาแหล่งสะสมของเก่าคล้ายพิพิธภัณฑ์ที่บ้าน ที่ช่วยเสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชน ได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นด้วยเหตุที่มีทางรถไฟสายใต้ตัดผ่านชุมชน จึงมีประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสงครามโลกครั้งที่ 2 รวมทั้งชุมชนตั้งอยู่ริมแม่น้ำปราณบุรี จึงเป็นวิถีชุมชนที่ใช้ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับน้ำอยู่ด้วย แต่ในปัจจุบัน วิถีดั้งเดิมเหล่านี้กำลังเลือนหายไปจากชุมชน เนื่องจากการคมนาคมที่ไม่ได้ใช้แม่น้ำปราณบุรีเป็นเส้นทางไปมาหาสู่กันอีกต่อไป จึงเป็นที่น่าเสียดาย หากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยังฝังรากอยู่ในตัวผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านจะไม่ได้รับการถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อไป ซึ่งหากมีการผสมผสานระหว่างแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งของชุมชน และพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นรูปธรรม และเอื้อประโยชน์ให้กับคนในชุมชนอย่างเป็นธรรม ก็จะเป็นการพัฒนาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาและหาคำตอบเชิงประจักษ์ ใน “ปัญหาการวิจัย” (Research Problem) ที่ว่า “รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรจะมีลักษณะและรูปแบบอย่างไร”

2. คำถามการวิจัย

คำถามการวิจัย (Research Question) ในการวิจัยครั้งนี้คือ “รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี” ควรมีลักษณะและกระบวนการดำเนินงานอย่างไร ? ที่มีประสิทธิภาพและมีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โดยประกอบไปด้วยคำถามย่อยๆ ดังนี้คือ

- 2.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ศึกษา มีหรือไม่ และมีศักยภาพเพียงใด ?
- 2.2 กิจกรรมการท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยว เพื่อรองรับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรเป็นอย่างไร ?
- 2.3 การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรมีรูปแบบและลักษณะเช่นไร ?
- 2.4 รูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายชุมชนในพื้นที่ศึกษา เพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีประสิทธิภาพและมีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่หรือไม่ เพียงใด?

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

3.1 เพื่อสำรวจและประเมินศักยภาพชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 เพื่อใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ในการพัฒนาและกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.3 เพื่อประเมินผลรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ผสมผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ในขณะเดียวกันยังเป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) ซึ่งจะศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาและกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดให้ “ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี” ตำบลปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นพื้นที่ศึกษานำร่องเพื่อดำเนินการพัฒนาและกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการศึกษานี้ มี 5 กลุ่ม ดังนี้คือ

4.2.1 กลุ่มนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้มีความรู้และความคุ้นเคยกับทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อร่วมสำรวจและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

4.2.2 ประชาชนในพื้นที่ที่เป็นผู้รู้และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ บริบทเชิงการท่องเที่ยว และศักยภาพของชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้นำชุมชนท้องถิ่นที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงผู้นำทางการศึกษา ศาสนา ปราชญ์ชาวบ้าน หมอชาวบ้าน เป็นต้น

4.2.3 กลุ่มแกนนำชุมชนที่สามารถเป็นตัวแทนในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งอาจประกอบไปด้วย ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และสมาชิกในชุมชน เป็นต้น โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและสมัครใจ

4.2.4 นักท่องเที่ยวที่นำร่องที่เป็นกลุ่มทดลอง มาท่องเที่ยวและใช้บริการการท่องเที่ยว โดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ชุมชนร่วมกันจัดขึ้น

4.2.5 ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางที่สามารถประเมินผลและรับรองรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา เนื้อหาที่ศึกษากำหนดให้ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ดังนี้

4.3.1 ศึกษาและค้นคว้าข้อมูลจากบทความ ผลงานวิจัย เอกสาร หนังสือ หรือตำรา เกี่ยวกับทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) รวมถึงปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา

4.3.2 คัดเลือกชุมชนนำร่อง ที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4.3.3 ร่วมกันสำรวจและประเมินศักยภาพชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา 4 ส่วนคือ

- 1) บริบทเชิงพื้นที่
- 2) บริบทเชิงการท่องเที่ยว
- 3) ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 4) ศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4.3.4 ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4.3.5 วิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4.3.6 ประเมินผลรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4.4 ขอบเขตด้านเวลา

โดยใช้เวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2556 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2557 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 1 ปี หรือ 12 เดือน

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากผลของการวิจัยนี้ คาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

5.1 ผู้วิจัยได้ “องค์ความรู้ใหม่” (New Knowledge) เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผลการวิจัยที่ได้สามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อประกอบการจัดทำเอกสารและตำราทางวิชาการ รวมถึงการดำเนินการวิจัยต่อยอดต่อไป

5.2 คณะอุตสาหกรรมการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล ได้รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา และสามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อประกอบการเรียนการสอนแก่นักศึกษาในระบบมหาวิทยาลัย หรืออาจใช้ประกอบการศึกษาเรียนรู้นอกระบบให้กับชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ที่สนใจได้

5.3 ผู้นำชุมชน คนในชุมชน และสมาชิกกลุ่มต่างๆ ของชุมชนในพื้นที่ศึกษา ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมถึงการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมที่สามารถทำงานร่วมกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะเดียวกัน ยังสามารถนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมถึงนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายภาครัฐ เพื่อวางแผนพัฒนาและสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ศึกษาต่อไป

5.4 ประชาชนทั่วไปในพื้นที่ศึกษา ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว รวมถึงต้นทุนทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน อันนำไปสู่การร่วมมือกันอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนพื้นที่ศึกษาเอาไว้

5.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับพื้นที่ศึกษา เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และพื้นที่ใกล้เคียง) สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และพื้นที่ใกล้เคียง) สำนักงานพัฒนาชุมชน (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และพื้นที่ใกล้เคียง) รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ สามารถนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางเพื่อส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ศึกษาเชื่อมโยงกับพื้นที่ใกล้เคียง ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไป

5.6 ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และพื้นที่ใกล้เคียงสามารถนำผลการศึกษาที่ได้มาเป็นข้อมูลเพื่อประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขาย รวมถึงเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน อันสามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่ศึกษา และแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ใกล้เคียงได้

5.7 นักท่องเที่ยวได้แหล่งท่องเที่ยวหรือแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนแห่งใหม่ภายในพื้นที่ศึกษา ที่น่าสนใจและนำมาซึ่งประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพต่อไป

5.8 นักวิชาการและนักวิจัย รวมถึงผู้ที่มีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปศึกษาอ้างอิง และปรับใช้ในงานวิจัยที่มีลักษณะเนื้อหาเกี่ยวข้องกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษและการวิจัยต่อไป

6. นิยามศัพท์

รูปแบบ (model) หมายถึง กระบวนการมาตรฐานที่เป็นขั้นตอนหลักและมีวิธีการมาตรฐานที่จะดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การจัดการ (management) การวางแผนและการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน โดยพิจารณาครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวกับโครงสร้างการจัดองค์กร การแบ่งงาน การแบ่งบทบาทและความรับผิดชอบ รวมทั้งวิธีการจัดการ การแบ่งสรรผลประโยชน์ ตลอดจนการจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based tourism/CBT) หมายถึง การจัดการการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง การท่องเที่ยว บนฐานคิดที่ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงาน ตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกรุ่นหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (sufficiency economic) หมายถึง แนวทาง ความคิด หรือความเชื่อเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ตลอดจนการใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) หมายถึง ความสามารถในการใช้ความรู้สร้างสรรค์งานเพื่อพัฒนาและดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น ซึ่งเรียนรู้มาจากปীরพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติพี่น้อง รวมถึงความเฉลียวฉลาดของคนที่มีความรู้ในท้องถิ่น

ในการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ได้มองเห็นปัญหาด้านการอนุรักษ์วิถีชุมชน โดยการใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือ ในพื้นที่ศึกษา “ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี” ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความน่าสนใจด้านการท่องเที่ยว และมีการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบถนนคนเดินที่ชัดเจนในพื้นที่แล้ว โดยให้ความสำคัญกับการศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ศึกษา เพื่อสร้างประโยชน์ทางด้านวิชาการด้วยองค์ความรู้ต่างๆ บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลบริบทท้องถิ่น รวมถึงข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถดำเนินโครงการวิจัยได้ตามวัตถุประสงค์ ต่อไป

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” จำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีและแนวคิด ตลอดจน ผลงานวิจัยและข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งผลการดำเนินงานออกเป็น 4 ส่วน คือ

(1) เป็นการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการวิจัย ได้แก่ ทฤษฎีระบบ (Systems Theory) ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย (Development Potential-Diffusion Theory) และทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) จากนั้น นำมาประมวลองค์ความรู้และสรุปเป็น “กรอบทฤษฎีการวิจัย” (Theoretical Framework)

(2) เป็นการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดที่เกี่ยวข้องในการวิจัย โดยจะศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดที่จะนำมาเป็นฐานความคิดในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งได้แก่ แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism / CBT) แนวคิดการมีส่วนร่วม (Participation) แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และแนวคิดความพึงพอใจ (Satisfaction)

(3) เป็นการทบทวนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัย

(4) เป็นการประมวลองค์ความรู้ที่ได้จากทฤษฎี แนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัย จากนั้นสรุปเป็น “กรอบแนวคิดการวิจัย” (Conceptual Framework)

1. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ ตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถกล่าวถึงทฤษฎีที่นำมาเป็นกรอบในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1.1 ทฤษฎีระบบ (Systems Theory)

เป็นทฤษฎีที่กล่าวว่า “ระบบ” เป็นกลุ่มของส่วนที่เกี่ยวข้องกัน และต้องการบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน ซึ่งตามแนวคิดของพาร์สัน (Talcott Parsons) ได้กล่าวว่า ทูกระบบขององค์กรประกอบด้วย 4 ส่วนที่เกี่ยวข้องกัน (สุเทพ สุนทรเกสัช, 2546: 102) ดังนี้คือ

1.1.1 ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย ทรัพยากรมนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การเงิน ข้อมูลที่ใช้เพื่อผลิตสินค้าและการบริการ

1.1.2 กระบวนการแปรสภาพ (Transformation process) ประกอบด้วย การจัดการ เทคโนโลยี และการปฏิบัติ การผลิต เพื่อเปลี่ยนปัจจัยนำเข้าเป็นผลผลิต

1.1.3 ผลผลิต (Output) ประกอบด้วย สินค้าและบริการ กำไรและการขาดทุน พฤติกรรมและ ผลลัพธ์ที่คาดหวังอื่น ๆ ผลผลิตเหล่านี้เป็นผลผลิต เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

1.1.4 การป้อนกลับ (Feedback) เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและผลลัพธ์ เกี่ยวกับ กิจกรรมขององค์กร ข้อมูลเหล่านี้ใช้เพื่อปรับปรุงปัจจัยนำเข้าและกระบวนการแปรสภาพ เพื่อให้ได้ ผลลัพธ์มากขึ้น

ซึ่งทั้ง 4 องค์ประกอบถือเป็นสิ่งที่ทำให้ ระบบสามารถขับเคลื่อนและพัฒนาต่อไปได้ นอกจากนี้ Talcott Parsons ยังเพิ่มเติมอีกว่า “ระบบสังคม” ประกอบขึ้นด้วยปัจเจกบุคคล ผู้ปฏิบัติหรือผู้กระทำจำนวนมากที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันในสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งอย่างน้อย ก็มีความเกี่ยวพันทางด้านกายภาพหรือสภาพแวดล้อม ผู้ปฏิบัติหรือผู้กระทำ ผู้ได้รับแรงจูงใจในแง่ที่มี แนวโน้มที่จะได้รับ ความพึงพอใจสูงสุด และความสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อสถานการณ์ ต่อกันและกัน จะได้รับการนิยามและควบคุมในแง่ของระบบโครงสร้างทางวัฒนธรรมและสัญลักษณ์ที่มีอยู่ร่วมกัน ระบบสังคมที่สำคัญ ได้แก่ ตัวผู้กระทำหรือผู้ปฏิบัติ (Actors) ปฏิสัมพันธ์ (Interaction) สภาพแวดล้อม (Environment) การที่จะได้รับความพึงพอใจสูงสุด (Optimization of Gratification) และวัฒนธรรม (Culture) สถานภาพ-บทบาท (Status-Role Complex) เป็นหน่วยพื้นฐานของระบบสังคมและ เป็นองค์ประกอบของโครงสร้างของระบบสังคม (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2542: 65 และ สุเทพ สุนทร เกสซ์, 2546: 99)

ผู้วิจัยนำทฤษฎีนี้มาใช้เป็นกรอบในการปฏิบัติหรือพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะต้องมีการมองและดำเนินการ อย่างเป็นระบบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Input) ที่ประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องในการจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้จากการสำรวจ และประเมินศักยภาพชุมชน เช่น บริบทเชิงพื้นที่ บริบทการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศักยภาพของแหล่ง ท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และศักยภาพของเกษตรกรหรือชุมชนในการจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากนั้นนำไปสู่ กระบวนการแปรสภาพ (Transformation Process) คือกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสุดท้ายได้ผลผลิต (Output) ในการศึกษา วิจัยครั้งนี้ นั่นคือ รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และบริบทของชุมชน ทั้งนี้ ภายหลังจากการพัฒนาจะ นำไปสู่การป้อนกลับ (Feedback) ที่สามารถประเมินผลรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังกล่าว จากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง 3 ด้านคือ ด้านการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านภูมิปัญญา ท้องถิ่น และด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำมาปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบให้มีความเหมาะสม และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ในกระบวนการทั้งหมดยังเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม

ทั้งภายนอกและภายในที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

1.2 ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย (Development Potential-Diffusion Theory)

ซึ่งเป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงการพัฒนาและการสร้างความเจริญในสังคมชนบทหรือหมู่บ้านชนบท ซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนา 6 ประการคือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์กรทางสังคม ภาวะผู้นำ การติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอก และการฝึกอบรม ทั้งนี้หากสังคมใดมีปัจจัยเหล่านี้อยู่มากก็ย่อมมีโอกาสในการพัฒนาได้มาก รวมทั้ง ยังสามารถแพร่กระจายและรับประโยชน์จากภายนอกสังคมได้มากตามไปด้วยเช่นกัน (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2542: 32-39 และ สนธยา พลศรี, 2547: 210 – 211)

ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ศักยภาพการพัฒนา ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์กรทางสังคม ภาวะผู้นำ และการแพร่กระจาย ได้แก่ การติดต่อกับโลกภายนอก โดยมีการฝึกอบรมเป็นตัวเชื่อมหรือตัวแปรแทรกซ้อน (Intervening Variable) ดังนั้น สังคมจะพัฒนาได้โดยปัจจัย 6 ประการคือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์กรทางสังคม ภาวะผู้นำ การติดต่อกับโลกภายนอก และการฝึกอบรม ถ้าปัจจัยเหล่านี้มีมากเพียงใด การพัฒนาก็ยิ่งมีสูงขึ้นเท่านั้น (สนธยา พลศรี, 2547: 209-211) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากประพจน์จะพบว่า “ศักยภาพการพัฒนาในสังคม จะประกอบด้วยปัจจัยทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจัยทางด้านทรัพยากรมนุษย์ ปัจจัยทางด้านองค์กรทางสังคม และปัจจัยทางด้านภาวะผู้นำ ยังมีปัจจัยเหล่านี้มากเท่าใด สังคมนั้นก็จะมีศักยภาพหรือมีความพร้อมในการพัฒนา มากเท่านั้น” และ “ถ้าสังคมนั้นมีการติดต่อกับโลกภายนอกมากเท่าใด ก็จะส่งผลให้สังคมนั้นมีการพัฒนาอย่างแพร่กระจายมากขึ้นเท่านั้น”

ผู้วิจัยนำทฤษฎีนี้มาเป็นกรอบในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาคือปัจจัยการพัฒนาที่สามารถนำมาเป็นวัตถุดิบ (Input) ในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนดังกล่าว ซึ่งความสำเร็จในการดำเนินงานของชุมชน ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยเหล่านี้ว่า มีมากเพียงใด หากมีสูงกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ย่อมมีประสิทธิภาพมากเท่านั้น

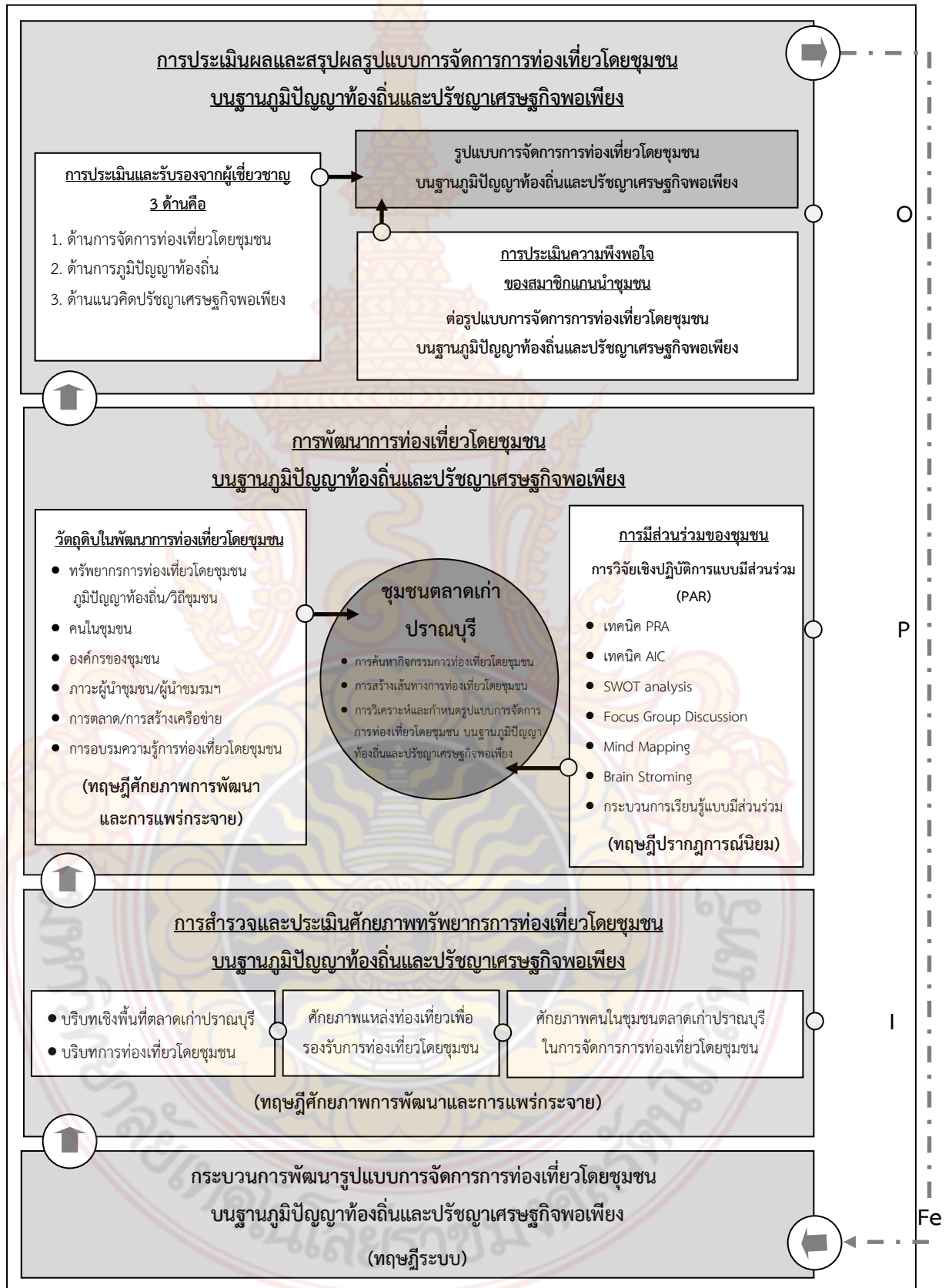
1.3 ทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology)

เป็นทฤษฎีที่มุ่งทำความเข้าใจหรือเข้าถึงความหมายของประสบการณ์ชีวิตแบบต่างๆ (live experiences) ในโลกของผู้ที่ได้รับประสบการณ์เหล่านั้น ทั้งนี้ ในการที่จะเข้าถึงความหมายของประสบการณ์เช่นนั้น ผู้วิจัยจะต้องถือเอาความหมายและความรู้สึกของผู้ที่ได้ประสบกับเหตุการณ์เป็นสำคัญ ที่ไม่ใช่ความหมายของผู้วิจัย ซึ่งตรงจุดนี้ที่ปรัชญาปรากฏการณ์นิยมแบบต่างๆ ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการศึกษา ผู้วิจัยจะใช้ทฤษฎีนี้เป็นแนวทางชี้แนะ รวมถึงประยุกต์ใช้ในการเลือกใช้เทคนิคและวิธีการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่จะเข้าถึงความหมายที่แท้จริงของประสบการณ์ที่ผู้วิจัยได้ศึกษา โดยผู้วิจัยจะต้องกันเอาบรรดาความเชื่อ แนวคิด หรืออคติใดๆ ที่อาจมีเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาออกไปให้หมด โดยมองหาความหมายของประสบการณ์ซึ่งมักจะซ่อนอยู่เบื้องหลังสิ่งที่ปรากฏ นอกจากนี้ การวิเคราะห์แบบปรากฏการณ์วิทยานี้ ได้เน้นการตีความปรากฏการณ์ภายในกรอบของระบบความหมาย คือบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นหลัก (ชาย โพธิ์สิตา, 2547: 87)

1.4 กรอบทฤษฎีการวิจัย (Theoretical Framework)

จากที่ได้กล่าวถึงทฤษฎีมาต่างๆ ทั้งหมดข้างต้น สามารถนำมาสรุปเป็น “กรอบทฤษฎีการวิจัย” (Theoretical Framework) ในครั้งนี้ ได้ดังแผนภูมิ 1

แผนภูมิ 1 กรอบทฤษฎีการวิจัย (Theoretical Framework)

2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องในการวิจัย

2.1 แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism / CBT)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ซึ่งกำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (พจนา สวนศรี, 2546: 14) หรือเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แต่ไม่ใช่รายได้หลักของคนในชุมชน (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548: 2) ซึ่งลักษณะที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ ตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยวนั้น โดยนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมถึงวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนไปถึงคนรุ่นลูกหลาน ในขณะที่เดียวกันก็มีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชน ให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยว และเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ ตั้งแต่คิดวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่างๆ การประเมินผลโครงการและการรับผลประโยชน์ โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ (สินธุ์ สโรบล, 2546: 235-236) โดยหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น คือการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) อันรวมถึงกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ซึ่งชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism Management)

หมายถึง การให้โอกาสชุมชนยอมรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแต่ละประเภท ร่วมดำเนินการ คือร่วมวางแผนการจัดการด้วยกัน ร่วมลงทุนเป็นหุ้นส่วนด้วยกัน และได้รับผลประโยชน์ ทั้งรายได้และผลกำไรอย่างเสมอภาคกัน (ราไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2544: 113) ในขณะเดียวกัน การจัดการที่ดีย่อมทำให้เกิดการคัดเลือกนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ และมีจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและชุมชน อันจะส่งผลถึงการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในพื้นที่นั้นต่อไป (มธุรส ปราบไพรี, 2545: 29) โดยหลักการสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือเป็นความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ทุกคนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมได้รับประโยชน์ และผู้ที่รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวสูงสุดต้องเป็นคนในชุมชน ในขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และมีการบำรุงรักษาอย่างดีที่สุด (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548: 1) หรืออาจกล่าวได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเน้นให้ความสำคัญกับ “การมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง” นั่นเอง (สินธุ์ สโรบล, 2546: 60) ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีลักษณะดังนี้ คือ (1) การท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อรับผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และตอบสนองความต้องการ

ของชุมชน (2) เป็นการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นเจ้าของ (3) ชุมชนเป็นผู้จัดการเอง (4) เน้นหนักการพัฒนาแบบองค์รวม (5) ต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรในการเที่ยวชม การร่วมกิจกรรมการพูดคุยเพื่อให้เกิดความเข้าใจ (6) ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง (7) ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม (8) การท่องเที่ยวนี้จะต้องไม่ใช่รายได้หลักของชุมชน ชุมชนจะเป็นผู้กำหนดรายได้ รวมถึงมีการกระจายรายได้สู่สาธารณะชนของชุมชน (9) สามารถเข้าใจชุมชนหรือเข้าใจการท่องเที่ยวของชุมชนได้ โดยไม่ต้องอาศัยวิทยากรหรือคนภายนอก (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548: 3)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ชุมชนจะสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้นั้น ต้องเป็นชุมชนที่มีผู้นำที่เป็นที่ยอมรับ มีความคิด มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งยังต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ต้องมีการพูดคุยเพื่อกำหนดแนวทางในการเตรียมความพร้อมชุมชน เพื่อให้รู้ว่าพื้นที่ของตนจะมีรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้อย่างไร ควรจะมีกิจกรรมอะไรบ้าง จะมีการกระจายและจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกันอย่างไร ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญที่สุดของชุมชนก็คือ “การมีส่วนร่วมในทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อส่วนรวม” ทั้งนี้ยังต้องมีหลักการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันดังนี้ (1) ต้องเป็นความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง (2) สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วม ทั้งการคิด วางแผน ทำกิจกรรม ติดตามประเมินผล เรียนรู้และรับผลประโยชน์ร่วมกัน (3) มีองค์กรชาวบ้านหรือชมรม เพื่อเข้ามารับผิดชอบในการบริหารจัดการ (4) รูปแบบ เนื้อหา กิจกรรม ต้องคำนึงถึงความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม (5) มีกฎและกติกาสําหรับการท่องเที่ยวที่ชัดเจน และสามารถกำกับดูแลให้เป็นไปตามที่กำหนด (6) มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างองค์กรชาวบ้านและนักท่องเที่ยว (7) มีความสะอาด ปลอดภัย และมีอัตราค่าใช้จ่ายที่เป็นธรรมกับชาวบ้านและนักท่องเที่ยว (8) รายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยวมีส่วนไปสนับสนุนดูแลการพัฒนาชุมชน และรักษาสิ่งแวดล้อม (9) การท่องเที่ยวไม่ใช่อาชีพหลักของชุมชน (10) องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งที่จะจัดการกับผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ และพร้อมที่จะหยุดเมื่อเกินความสามารถที่จะจัดการได้ (วีระพล ทองมา, 2551: 15-17)

นอกจากนี้ ยังสามารถอธิบายลักษณะของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ได้จากการประมวลองค์ความรู้และประสบการณ์จากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือ ออกเป็น 5 บริบทที่แตกต่างกัน (สินธุ์ สโรบล, 2546: 231-235) ได้ดังนี้คือ

(1) การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของพื้นที่แหล่งทรัพยากรอันหลากหลายของชุมชน เน้นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นรวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกัระบบนิเวศในพื้นที่ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ชุมชนท้องถิ่นมีสำนึก และความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมประเพณีของตน สามารถอธิบายให้คนนอกหรือนักท่องเที่ยวได้รับรู้และเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น อันรวมไปถึงพัฒนาการ

ของวัฒนธรรม จารีตประเพณี ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

(2) การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของการจัดการ เน้นการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนเงื่อนไขของการจัดการที่มีความรับผิดชอบ ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม รวมทั้งมีการจัดการที่ยั่งยืน ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษและควบคุม การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต โดยเน้นให้การท่องเที่ยวมีการจัดการอย่างยั่งยืน ภายใต้เงื่อนไขของความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับธรรมชาติ ในฐานะเป็นวิถีชีวิตที่เกื้อกูลในระบบนิเวศเดียวกัน ซึ่งไม่อาจแบ่งแยกออกจากกันได้

(3) การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของกระบวนการและกิจกรรม เน้นให้มีการสร้างระบบการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว และเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง ทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้โครงการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาจมีการรวมตัวกันของชุมชนหลายแห่ง สร้างเครือข่ายการจัดการทรัพยากรหรือจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวร่วมกัน เพื่อให้การบริหารและการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีเป้าหมายในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม เพื่อการจัดทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นและแหล่งท่องเที่ยว

(4) การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการคำนึงถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นและการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทน โดยมีจุดหมายปลายทางในการกลับมาบำรุงดูแลรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยในทางปฏิบัติ ท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนา การท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี่ อาจเริ่มต้นจากชุมชนระดับรากหญ้าจนถึงองค์กรการปกครองท้องถิ่นและอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง

(5) การท่องเที่ยวโดยชุมชนในมิติของการพัฒนาองค์กรชุมชน เป็นความพยายามจะชี้ให้เห็นถึงบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในการพัฒนาองค์กรชุมชนท้องถิ่น ควบคู่กับการอนุรักษ์ฟื้นฟูธรรมชาติแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จะใช้วิธีการบูรณาการภายใต้การประสานประโยชน์ของการพัฒนาด้านต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นองค์รวมครอบคลุมทั้ง 3 มิติ (สินธุ์ สโรบล, 2546: 237-239) ดังนี้ คือ

(1) มิติด้านสิ่งแวดล้อม มุ่งกระตุ้นชุมชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และการคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ร่วมมือกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและ

ทรัพยากรธรรมชาติ ระบุปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยว เพื่อจำกัดการพัฒนาและดำเนินการจัดการท่องเที่ยว โดยพยายามหลีกเลี่ยงให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

(2) มิติด้านเศรษฐกิจ มุ่งให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว โดยนำฐานทรัพยากร ซึ่งเป็นสินทรัพย์ร่วมหรือสมบัติสาธารณะมาเป็นต้นทุนในการจัดการท่องเที่ยว มีการกระจายรายได้อย่างเสมอภาคและยุติธรรม โดยมีการประชุมปรึกษาหารือระดมความคิด สร้างฉันทานุมัติกันว่า การพัฒนาพื้นที่ในชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นความต้องการของชาวบ้านส่วนใหญ่อย่างแท้จริง และชาวบ้านเข้าใจตรงกันว่า การท่องเที่ยวเป็นเพียงช่องทางหนึ่งในการเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน มิใช่มุ่งให้เป็นรายได้หลักของชุมชนแต่อย่างใด

(3) มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม มุ่งใช้กิจกรรมต่างๆ รองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนต่างวัฒนธรรม เพิ่มความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งอาจมีการจัดการในรูปแบบของการก่อตั้งจุดประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยว การก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น การรวบรวมภูมิปัญญาด้านวรรณกรรมมุขปาฐะ และการจัดทำเอกสารเผยแพร่ด้านภูมิปัญญา

ทั้งนี้ควรยึดความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ รวมทั้งคำนึงถึงความสามารถในการรองรับทางธรรมชาติ และความสามารถในการรองรับทางสังคม วัฒนธรรม อันเป็นทางเลือกใหม่ของการจัดการท่องเที่ยวที่สนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง มีการผสมผสานการพัฒนาในเชิงเศรษฐกิจเข้ากับการพัฒนาด้านสังคม และการคุ้มครองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ

อย่างไรก็ตาม ในการวัดความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถประเมินได้จากองค์ประกอบที่สำคัญ 17 ประการ (สุจิตราภา พันธวิไล และ อธิเทพ ชนโมตรี, 2550: 18-20) ดังนี้ คือ

(1) การท่องเที่ยวที่สามารถจะสนองความต้องการของผู้อาศัยในชุมชน และนักท่องเที่ยวได้นั้น ต้องอาศัยการวางแผนและการจัดการที่สมดุลต่อผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบที่จะได้รับการท่องเที่ยว (Respect for Tourism's Rewards and Limitations)

(2) การวางแผนสู่ความสำเร็จ (Planning for Success) ควรพิจารณาถึงแหล่งท่องเที่ยว การตลาด สิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยว การบริการนักท่องเที่ยว การพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ การจัดสรรเงินทุนและการสนับสนุนธุรกิจ ตลอดจนปัญหาขององค์กร

(3) ความร่วมมือและการทำงานร่วมกัน (Collaboration and Partnerships) โดยชุมชนต้องตื่นตัวที่จะสร้างความสัมพันธ์และจับมือกับภาคธุรกิจต่างๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน และส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้ดีขึ้น

(4) ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นจริง (Authenticity is for Real) นักท่องเที่ยวย่อมต้องการมีประสบการณ์ที่ดีกับเอกลักษณ์ เรื่องราว รูปแบบ ประวัติศาสตร์ ชุมชน และวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนถึงความงดงามและความมีคุณค่าแห่งสถานที่หรือชุมชนนั้นๆ

(5) ประสบการณ์ที่ดี (Great Experience) ไม่ว่าจะจะเป็นความสนุกสนานร่วมกันของนักท่องเที่ยวกับพี่น้องในครอบครัวของตน ความประทับใจ ความพึงพอใจที่นักท่องเที่ยวมีต่อสถานที่ที่ได้ไปชม ประสบการณ์ที่ไม่ธรรมดา การเติมเต็มสิ่งที่ยังขาดหายไปในชีวิต หรือความทรงจำที่ไม่รู้ลืมที่นักท่องเที่ยวได้รับ ไม่เพียงแต่เป็นข้อได้เปรียบที่โดดเด่นเท่านั้น แต่ยังสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสู่แหล่งท่องเที่ยวนี้ได้ด้วย เพราะจุดหมายทางการท่องเที่ยวจะเน้นที่ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวและการถ่ายทอดประสบการณ์นั้นๆ ต่อไปอย่างได้ผล

(6) ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่ง่ายขึ้น (Accessibility-Easier) ชุมชนที่ต้องการให้มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชน ควรจะต้องมีระบบการขนส่งที่มีประสิทธิภาพและสะดวกสบายต่อนักท่องเที่ยว

(7) สัญญาของเครื่องหมายการค้า (The Brand Promise) การสร้างสรรค์เครื่องหมายการค้าของชุมชน สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นสัญญาว่าสิ่งที่ชุมชนจะขับเคลื่อนทุกสิ่งทุกอย่างสู่นักท่องเที่ยว และยังส่งเสริมให้เกิดมุมมองหรือภาพลักษณ์ที่ดีต่อแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นๆ ด้วย

(8) ความเป็นผู้นำ (Leadership shows the Way) การจัดการที่ดี เป็นระบบและสม่ำเสมอ มีความจำเป็นต่อการท่องเที่ยวของชุมชน ชุมชนจึงควรจัดตั้งองค์กรการท่องเที่ยวขึ้น โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนด้วยวิสัยทัศน์ของความเป็นผู้นำ เพื่อเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน อันจะนำสู่ผลสำเร็จทางการตลาดที่คุ้มค่า และมีประสิทธิผลที่ดีที่สุดต่อชุมชน

(9) ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว (Aesthetics is more than Appearances) เป็นสิ่งที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยว และส่งเสริมสภาพเศรษฐกิจที่ดีแก่แหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นๆ ซึ่งหัวใจหลักคือ ความสะอาด การต้อนรับที่น่าประทับใจ การดูแลรักษาที่ดีต่อสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและชุมชน

(10) ความยั่งยืน (Sustainability) ชุมชนควรมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนให้ยั่งยืน โดยพิจารณาถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้ คือ การรักษาทรัพยากรท้องถิ่น การสร้างความพึงพอใจ และประสบการณ์ที่ดีมีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบที่เคารพต่อผลประโยชน์ของชุมชน ความสมดุลของสภาพความเป็นจริงและความยั่งยืนกับเศรษฐกิจ รวมถึงความสามารถในการรองรับของสังคมเพื่อนำไปสู่ความพอเพียงของชุมชนในการรับนักท่องเที่ยว

(11) ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว (Tourism Information) การให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวที่ทันเวลาและมีสาระครบถ้วน คือหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญต่อการประสบความสำเร็จของแหล่ง

ท่องเที่ยววันๆ ข้อมูลที่เหมาะสมในช่วงก่อนและระหว่างการเดินทางจะส่งผลอย่างมากต่อจำนวนวันที่นักท่องเที่ยวจะพักอยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ข้อมูลจากแผ่นพับ เว็บไซต์ แผนที่ และศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยวต่างๆ จะมีอิทธิพลในการตัดสินใจและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเช่นกัน

(12) คุณภาพที่นักท่องเที่ยวคาดหวัง (Quality is Expected) คุณภาพในการบริการมีส่วนสำคัญทั้งในการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวใช้จ่าย การชักจูงให้นักท่องเที่ยวกลับมาเยือนอีกครั้งหนึ่ง และการแนะนำแหล่งท่องเที่ยวด้วยการพูดต่อๆ กันไปแบบปากต่อปาก ซึ่งมีผลต่อความรุ่งเรืองของแหล่งท่องเที่ยวในระยะยาว

(13) การเฉลิมฉลองในสิ่งที่แตกต่าง (Celebrate what's Different) ควรนำความแตกต่างหรือเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยวมาเป็นจุดขาย หรือเครื่องหมายการค้าของแหล่งท่องเที่ยววันๆ และ ควรจะเน้นการสร้างประสบการณ์ซึ่งดูพิเศษและไม่เหมือนใครให้แก่นักท่องเที่ยวด้วย

(14) สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน (Infrastructure that Counts) นอกเหนือจากโรงแรมที่พัก ความบันเทิง แหล่งท่องเที่ยว และร้านอาหาร ซึ่งถือเป็นจุดสำคัญในการท่องเที่ยวแล้วยังมีสัญญาณจราจร ป้ายบอกทาง ห้องน้ำ ข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว สวนที่รื่นรมย์ และสถานที่จอดรถ การผสมผสานของสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจ และอำนวยความสะดวกแก่ชุมชนที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยววันๆ ด้วยพร้อมกัน

(15) การช้อปปิ้งเป็นรายได้หมุนเวียน (Shopping is the Money Spinner) การที่นักท่องเที่ยวเดินจับจ่ายซื้อของถือเป็นรายได้จากภายนอก ที่มีส่วนสำคัญในการดึงเงินทุนจากภายนอกเข้าสู่ชุมชน เพื่อนำมาเป็นเงินทุนในการพัฒนาการท่องเที่ยวในสถานที่นั้น

(16) เงินทุนสนับสนุนที่สม่ำเสมอ (Consistent Funding) ควรมีการสนับสนุนด้านเงินทุนจากองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องสามารถพัฒนาไปได้อย่างต่อเนื่อง มีอัตราการเติบโตของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและไม่หยุดนิ่ง

(17) ทักษะและความชำนาญ (Skill and Expertise) การท่องเที่ยวจัดเป็นผู้สร้างแรงงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด เป็นแรงงานที่เป็นกันเอง และเป็นนักทำงานมืออาชีพซึ่งต้องการทักษะเชิงกลยุทธ์และการจัดการที่ดีในทุกๆ ส่วน ภาคธุรกิจจึงควรทำงานร่วมมือกันกับภาคการศึกษาในการผลิตแรงงานที่มีคุณภาพเพื่อพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวให้แข็งแกร่งขึ้น

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวชุมชน ต้องเกิดจากจิตสำนึกร่วมของชุมชนที่ความคิดริเริ่มที่ตรงกัน ร่วมกันทำงานอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่างๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม ร่วมกันวางแผนและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องคมาระบบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นเจ้าของ โดยอาศัยการผสมผสานความรู้ทางศาสตร์และศิลป์ในการจัดการธุรกิจ คำนึงถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เข้ากับคุณภาพของการบริการเพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวและชุมชน

เพื่อเป็นแกนหลักขึ้น และเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ร่วมกันทำงานอย่างมุ่งมั่น ตั้งใจในระยะยาว โดยต้องสร้างจริยธรรม ควบคู่ไปกับการเป็นนักธุรกิจที่ดี ย่อมจะนำชุมชนสู่ผลสำเร็จที่ดีที่สุด สร้างความภูมิใจในตนเองและสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน (สุจิตราภา พันธุ์วิไล และ ชีรเทพ ชนไมตรี, 2550: 21-22)

2.2 แนวคิดการมีส่วนร่วม (Participation)

การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการของการพัฒนา ตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ได้แก่ การศึกษาวิจัยชุมชน การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การบริหารจัดการ การติดตามและประเมินผล ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2542: 23) ตามแนวคิดการมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้ และกระจายทรัพยากร ตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งการมีส่วนร่วมในความหมายนี้จึงเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนพัฒนาการรับรู้สติปัญญา และความสามารถในการตัดสินใจ กำหนดชีวิตด้วยตนเอง ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นทั้งวิธีการ (Means) และเป้าหมาย (Ends) ในเวลาเดียวกัน (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2548: 195) การมีส่วนร่วมจึงถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา จะเห็นได้ว่ากิจกรรมการพัฒนาใดๆ ก็ตาม หากประชาชนไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและลงมือดำเนินกิจกรรมด้วยตนเองแล้ว กิจกรรมนั้นก็มิอาจจะสำเร็จและดำรงอยู่ได้ แต่ถ้าหากว่าประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการอย่างถ่องแท้ จะสามารถมองเห็นผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อตัวเอง ครอบครัว และชุมชน ทั้งยังได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอ จนเกิดความตระหนักในปัญหาของตนเองและค้นหาทางแก้ไขเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลง จนเกิดการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างแท้จริง (อรวรรณ พันธุ์เนตร, 2541: 25) ในขณะเดียวกัน ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางสังคมของแต่ละบุคคลนั้น ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา ขนาดครอบครัว อาชีพ รายได้ และความยาวนานในการอาศัยอยู่ในท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังรวมถึง สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพ และที่อยู่อาศัยด้วย

ลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนนั้น สามารถแบ่งออกได้ 4 ประเภท คือ (1) พื้นฐานของการเข้าร่วม ที่มาจากร่างกายในหรือโดยอาศัยอำนาจบารมีหรือแรงบีบบังคับจากผู้มีอำนาจ ความเกรงใจ หรืออิทธิพลของผู้มีอำนาจจากชุมชน (2) รูปแบบของการเข้าร่วม โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชนเอง หรือโดยผ่านตัวแทนกลุ่ม ในลักษณะผู้ให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือ (3) ขอบเขตของการมีส่วนร่วม เป็นลักษณะของความถี่ห่าง จำนวนครั้งที่เข้าร่วม ความสม่ำเสมอ และฤดูกาลที่เหมาะสม ช่วงเวลาที่ใช้ในกิจกรรมแต่ละครั้ง (4) ผลของการเข้าร่วม ทำให้เกิดการรวมพลังที่จะสร้างอำนาจต่อรองให้ชุมชนมีศักยภาพ เป็นตัวของตัวเอง สร้างปฏิสัมพันธ์อันดี มีความสามัคคีในมวลสมาชิกของชุมชน

เจมส์ คี บีนทง (2526: 272-273) ได้แบ่งขั้นตอนที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน คือ (1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม (3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ซึ่งสอดคล้องกับ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2532: 61-63) ที่ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมกับชาวบ้านในการพัฒนาชนบท มี 4 ขั้นตอน คือ

(1) การศึกษาชุมชน คือการค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยนักพัฒนาศึกษาและเรียนรู้สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในชุมชน ร่วมกับประชาชน โดยใช้วิธีการสังเกตและสัมภาษณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนั้นข้อมูลบางส่วนอาจหาได้จากงานวิจัย

(2) การวางแผนเพื่อแก้ปัญหา โดยมีการรวมกลุ่มกันอภิปราย ถกเถียงแสดงความคิดเห็น นักพัฒนาเป็นผู้ประสานงาน โดยคอยจัดลำดับผู้อภิปรายให้ข้อเท็จจริง และสรุปประเด็นสำคัญเป็นหลัก ส่วนชาวบ้านควรมีโอกาสเข้ามาอภิปรายแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ และนักพัฒนาต้องกระตุ้นเร่งเร้าให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นให้มากที่สุด

(3) การลงมือปฏิบัติตามแผนหรือวิธีการที่ได้ร่วมกันตัดสินใจแล้วจากขั้นตอนที่ 2 โดยชาวบ้านมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้จะต้องร่วมด้วยความศรัทธาและเชื่อมั่นตนเองที่จะพัฒนาชุมชน

(4) การประเมินผลงาน โดยชาวบ้านและนักพัฒนาจะร่วมกันกำหนดขั้นตอนต่างๆ ในการทำงานประเมินผล ตลอดจนดูแลปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในระหว่างประเมินผล เพื่อแก้ไขได้ทันที สำหรับรูปแบบการมีส่วนร่วมนั้น นำชัย ทนุผล และคณะ (2543: 45-47) ได้ระบุว่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบที่แตกต่างกัน คือ

(1) การมีส่วนร่วมแบบจอมปลอม (Pseudo-Participation) ซึ่งแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ

(1.1) การมีส่วนร่วมแบบได้รับการเลี้ยงดู (Domestication) เป็นการใช้อำนาจและการควบคุมโดยผู้วางแผน ผู้บริหาร อภิสถิชนท้องถิ่น นักวิชาการ ที่ทำให้เกิดการยอมรับโดยเทคนิคการมีส่วนร่วมแบบจอมปลอม เพื่อดึงดูดให้ประชาชนยอมทำตามในสิ่งเขาต้องการ เพียงเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน มากกว่าที่จะให้สิทธิอำนาจแก่ประชาชนผู้เข้าร่วม ซึ่งมีรูปแบบแตกต่างออกไปอีก 3 รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมแบบถูกหลอกล่อใช้ (Manipulation) การมีส่วนร่วมแบบได้รับการบำบัดรักษา (Therapy) และ การมีส่วนร่วมแบบได้รับการแจ้งให้ทราบ (Informing)

(1.2) การมีส่วนร่วมแบบได้รับความช่วยเหลือ (Assistencialism/Paternalism) ซึ่งอำนาจและการควบคุมยังอยู่ที่บุคคลภายนอก ประชาชนผู้เข้าร่วมได้รับข่าวสารข้อมูลและได้รับการปรึกษาหารือ ได้รับการช่วยเหลือหรือปกป้องใจ โดยไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันได้ ประชาชนผู้เข้าร่วมไม่มีอิทธิพลในการตัดสินใจหรือควบคุมในเรื่องผลประโยชน์ นักวิจัย หรือผู้รับผิดชอบโครงการอาจช่วยเหลือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพื่อรักษาอาการมากกว่าเยียวยารักษาสาเหตุของโรคของสังคม ทำให้ผู้เข้า

มีส่วนร่วมตกเป็นหนี้บุญคุณ ไม่สามารถแสดงความเป็นตัวของตัวเองออกมาได้ ซึ่งมีรูปแบบแตกต่างออกไปอีก 2 รูปแบบคือ การมีส่วนร่วมแบบได้รับการปรึกษาหารือ (Consultation) และการมีส่วนร่วมแบบได้รับการปลอบใจ (Placation)

(2) การมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) แบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือ

(2.1) การมีส่วนร่วมแบบความร่วมมือ (Cooperation) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ประชาชนร่วมมือกับบุคคลภายนอก ในการทำกิจกรรมใด ๆ ที่ผลลัพธ์จะกลายเป็นผลประโยชน์ของพวกเขา การตัดสินใจเกิดขึ้นโดยการเสวนาระหว่างบุคคลภายในและบุคคลภายนอก ประชาชนเข้าเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันในกิจกรรม อำนาจและการควบคุม ได้รับการแบ่งปันตลอดกระบวนการ เป็นกระบวนการแบบอุปนัย ซึ่งมีการสั่งการจากล่างขึ้นบน ไม่ใช่เป็นกระบวนการสั่งการจากบนลงล่าง ซึ่งการมีส่วนร่วมรูปแบบนี้ยังแยกออกเป็น 2 ลักษณะด้วยกัน คือ การมีส่วนร่วมแบบเป็นหุ้นส่วน (Partnership) และการมีส่วนร่วมแบบได้รับมอบอำนาจ (Delegated Power)

(2.2) การมีส่วนร่วมแบบประชาชนมีอำนาจ (Empowerment) ซึ่งเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างสมบูรณ์ที่สุด เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ประชาชนมีศักดิ์ศรีและอำนาจในทุกมิติ ทุกขั้นตอน ตลอดทั้งกระบวนการขององค์กร เพื่อที่จะได้มาซึ่งอำนาจดังกล่าว ประชาชนจะต้องสามารถควบคุมอย่างเบ็ดเสร็จ (Citizen Control) ในโครงการหรือสถาบัน รวมทั้งกระบวนการตัดสินใจและการบริหารจัดการมีส่วนร่วมในทุกๆ มิติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมต้องนำไปสู่การสร้างจิตสำนึก ประชาธิปไตย ความสมานฉันท์ และการเป็นผู้นำการมีส่วนร่วมควรอยู่ในรูปแบบของการกำหนดหนทางร่วม (Co-determination) กับบุคคลภายนอก ซึ่งประชาชนผู้เข้าร่วมสร้างความหมายใหม่ให้เกิดขึ้นด้วยข้อต่อรองของพวกเขาเอง (their own terms) โดยการเสวนาร่วม ซึ่งเป็นผลมาจากหลักการพื้นฐานของการออกแบบ และวิธีวิจัยในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั่นเอง

นอกจากนี้ ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ประชาชนเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นนั้น ประกอบด้วยปัจจัย ดังนี้ (1) ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความปลอดภัย (2) ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน (3) ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทน ได้แก่ ค่าตอบแทนแรงงาน เงินปันผล (4) ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนรวม ความรู้สึกเกรงใจไม่กล้าปฏิเสธเมื่อถูกชักชวน หรือความรู้สึกเป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วมเพื่อให้เกิดความสามัคคี (ปรัชญา เวสารัชช์, 2543: 41)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม คือการร่วมมือกันอย่างจริงจัง โดยที่ทุกฝ่ายต้องร่วมคิดวางแผน ตัดสินใจ คิดค้นปัญหา ร่วมลงทุนและรับผลประโยชน์ตอบแทน ร่วมปฏิบัติงาน ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานต่างๆ ในสังคม รวมถึงตลอดถึงการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคมด้วยตนเอง นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมยังเป็นรูปแบบจากแนวคิดที่ประชาชนหรือคนที่อยู่ในสังคม ได้พัฒนาความคิด

สติปัญญา ความรู้ความสามารถ โดยแสดงออกในรูปแบบต่างๆ เพื่อพัฒนาทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และสังคม ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นแนวทางพัฒนาแบบใหม่ โดยใช้หลักการพัฒนามาจากล่างสู่บน เป็นปัจจัยสำคัญ ทั้งนี้ รัฐบาลจะต้องยอมรับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยประชาชนจะต้องมีพื้นฐานองค์กรประชาชน ที่สามารถเป็นตัวแทนในการเจรจาต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์และบุคคลอื่นๆ ได้ ประชาชนต้องมีอิสระในความคิดริเริ่ม และการตัดสินใจในระดับท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาและกำหนดกิจกรรมของตัวเอง

สำหรับ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ในทิศทางที่ถูกต้องนั้น ควรให้ชุมชนได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยว มีความสามารถในการดูแลรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการเพิ่มทักษะในการจัดการและประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก โดยเริ่มที่การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของท้องถิ่น การเตรียมการจัดการวางแผน การควบคุมดูแลการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยว และการได้รับประโยชน์จากการให้บริการ ในขณะเดียวกันก็ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ถ้าหากชุมชนมีส่วนร่วมหรือมีอำนาจเพียงพอในการร่วมควบคุมการท่องเที่ยว ก็จะช่วยให้เกิดการพัฒนาค้นได้เป็นอย่างดี อีกทั้งสามารถจัดสรรผลประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม และเกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนมากขึ้น ฉะนั้นการเข้ามีส่วนร่วมของชุมชนทางการท่องเที่ยว ต้องให้มีส่วนร่วมตลอดกระบวนการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น อันเป็นการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต การได้รับผลตอบแทนมาบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว และการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นอกจากนี้กลยุทธ์ในเชิงการจัดการและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีข้อปฏิบัติที่เรียงลำดับความสำคัญ คือ (1) ความคิดริเริ่มต่อมาจากผู้คนในชุมชนเอง อาจเกิดจากการเข้าใจสถานะปัญหา หรือได้รับข้อมูลข่าวสาร แล้วนำมาประมวล (2) เริ่มจากทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น มองเห็นจุดแข็ง จุดอ่อนของแต่ละทรัพยากร (3) มีการร่วมมือร่วมใจกัน รูปแบบเป็นไปโดยเสรีภาพไม่มีการบังคับ สม่ครใจ ตั้งใจ และสนใจที่จะร่วมด้วยตนเอง โดยมีแกนนำเป็นผู้ขยายผลการร่วมมือร่วมใจนั้น ซึ่งมีทั้งแกนนำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (4) มีการสร้างแกนนำรุ่นเยาว์ขึ้นมาทดแทนอย่างต่อเนื่อง (5) ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการร่วมมือต้องเกิดผล (Effect) และผลกระทบ (Impact) ต่อคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องในชุมชน (วิระพันธุ์ ชินวัตร และคณะ, 2544)

การใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว เป็นการใช่วิถีทางของการมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อระดมความคิดของท้องถิ่นในการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนจากทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่ ลดการพึ่งพาจากภายนอกชุมชนตามความเหมาะสม ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับและเป็นตัวแทนทางวัฒนธรรมของชุมชนที่เกิดจากการใช้ความคิดเห็นร่วมกันของคนในชุมชนหรือตัวแทนของคนในชุมชน และนำผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ผลิตได้นั้นเข้าสู่กระบวนการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในฐานะมรดกทางภูมิปัญญาของชุมชนประเภทหัตถกรรม

ผ้าทอ ซึ่งผลิตภัณฑ์ชุมชนเหล่านี้ อาจกลายเป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชม ชุมชนและเกิดกิจกรรมอื่นๆ ต่อเนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) หรือ ภูมิปัญญาไทย (Thai Wisdom) เป็นคำที่รู้จักกันในวงการศึกษามานานพอสมควรแล้ว แต่ความจริงในการกล่าวถึงได้เกิดขึ้นในบางระยะและไม่ได้นำมาใช้ในการพัฒนาด้านต่างๆ ของประเทศได้เต็มที่นัก ในด้านการศึกษาได้มีการตื่นตัวครั้งหนึ่ง เมื่อแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ในหมวดที่ 4 ได้กล่าวถึงแนวทางจัดการศึกษา ในส่วนของเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอน ข้อ 9 ที่ว่า ให้นำความรู้ที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยในศาสตร์สาขาต่างๆ รวมทั้งจากแหล่งวิทยากรอื่นๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัด หอสมุด พิพิธภัณฑ์ สื่อมวลชน เป็นต้น นำมาพิจารณาประกอบการจัดการเรียนการสอน

จากนั้น ภูมิปัญญาก็ยังมิได้รับการหยิบยกให้เห็นความสำคัญมากนัก จนกระทั่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้มีการกำหนดไว้ในมาตรา 6 ที่ว่าด้วยการจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รวมทั้งส่วนหนึ่งของมาตรา 23 ที่ระบุว่า กระบวนการเรียนรู้ต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องในเรื่องต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬาภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากลที่ต้องเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542: 5-6, 13)

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2534:52) ได้กล่าวไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) สะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ของชีวิต สังคม และในสภาพสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน และถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม การดำเนินงานด้านวัฒนธรรม จึงต้องใช้ปัญญาค้นหาสิ่งที่มีอยู่แล้ว ฟันฟู ประยุกต์ ประดิษฐ์ เสริมสร้างสิ่งใหม่ บนรากฐานสิ่งเก่าที่ค้นพบนั้น นักฟันฟู นักประยุกต์ และนักประดิษฐ์คิดค้นทางวัฒนธรรมที่บ้านเหล่านี้ มีชื่อเรียกในเวลาต่อมาว่า “ปราชญ์ชาวบ้าน” หรือ “ผู้รู้ชาวบ้าน” และสติปัญญาที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์นี้เรียกว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” หรือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น”

ประเวศ วะสี (2536: 21) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดจากการสั่งสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดทุกสาขาวิชาไม่แยกเป็นวิชาแบบเรียนที่เราเรียน แต่เป็นการเชื่อมโยงกันทุกรายวิชาทั้งที่เป็นเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ การศึกษา และวัฒนธรรม จะผสมกลมกลืนเข้าด้วยกัน

ยุพา ทรัพย์ไรรัตน์ (2537: 21) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านเกิดจากการสั่งสมความรู้ ประสบการณ์ที่ได้รับถ่ายทอดจากบุคคลและสถาบันต่างๆ โดยมีอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและศาสนา เกี่ยวข้องอยู่ด้วยและมีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานภูมิปัญญา ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นสิ่งที่มีความนาน มีการปฏิบัติโดยผู้คนในชุมชนนั้น

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มีการสั่งสมความรู้มวล ประสบการณ์ต่างๆ ที่มีการสืบทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ที่เป็นอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสายโดยมีความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน จากชุมชนหนึ่งสู่ชุมชนหนึ่งจนทำให้สังคมชาวบ้านมีความ เป็นปึกแผ่นมั่นคง

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) เป็นคำที่มีความหมายลึกซึ้งหลายแง่มุม ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

อังกุล สมคะเนย์ (2535: 35) กล่าวถึงภูมิปัญญาชาวบ้านว่า หมายถึง มวลความรู้และ มวลประสบการณ์ของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข โดยได้รับการถ่ายทอด สั่งสมกันมา ผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับการสมัย

รัตนะ บัวสนธิ์ (2535: 35) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนทัศน์ของบุคคล ที่มีต่อตนเอง ต่อโลก และสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนทัศน์ดังกล่าวมีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา คติ จารีตประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอด สั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมา ปรับเข้ากับบริบททางสังคม ที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขของส่วนที่เป็นชุมชน และปัจเจกบุคคล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537: 47) กล่าวว่า ภูมิปัญญา ชาวบ้าน หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายของชาวบ้านในท้องถิ่น ที่ใช้แก้ปัญหาหรือ การดำเนินชีวิต ดดยได้รับการถ่ายทอดและกลั่นกรองกันยาวนาน

รุ่ง แก้วแดง (2543: 204) ได้กล่าวถึง ภูมิปัญญาไทยว่า หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทย อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้พัฒนาและถ่ายทอดสืบทอดกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับ สภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

วันเพ็ญ พวงพันธุ์บุตร (2542: 108) ให้ทัศนะเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยว่า หมายถึง องค์ความรู้ที่มีการสั่งสมและถ่ายทอดสืบทอดกันมาของชาติไทย โดยการคิดค้นปรับเปลี่ยนผสมผสานกับ ความรู้ใหม่ และพัฒนาให้เหมาะสม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ ของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมา ผ่านกระบวนการ พัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัย

ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดจากการสืบสาน สืบทอดประสบการณ์จากรุ่นถึงรุ่น เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สั่งสมกันมาเป็นเวลานาน ถ้าถูกละเลย ขาดการยอมรับและถูกทำลายลงก็จะสูญหายไป ไร้ซึ่งภูมิปัญญาของตนเอง ทำให้คนในท้องถิ่นไม่มีศักดิ์ศรี ขาดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งนักการศึกษา หน่วยงาน ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ไว้ดังนี้

ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์ (2537: 26) กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้านว่าเป็นวัฒนธรรมและประเพณี วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของสังคม เป็นที่มีจุดหมายเป็นสิ่งสำคัญ มีความหมายและคุณค่าต่อการดำรงอยู่ร่วมกันที่จะช่วยให้สมาชิกในชุมชน หมู่บ้าน ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม ทำให้ผู้คนดำรงตนและปรับเปลี่ยนได้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบอันเกิดจากสังคมภายนอกและเป็นประโยชน์ต่อการทำงานพัฒนาชนบทของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการกำหนดท่าทีในการทำงานให้กลมกลืนกับชาวบ้านได้มากยิ่งขึ้น

ประกอบ ใจมั่น (2539: 84) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ

- (1) ช่วยให้สมาชิกในชุมชน หมู่บ้าน ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข
- (2) ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม
- (3) ช่วยให้ผู้คนดำรงตนและปรับเปลี่ยนทันต่อความเปลี่ยนแปลง และผลกระทบอันเกิด

จากสังคมภายนอก

(4) เป็นประโยชน์ต่อการทำงานพัฒนาชนบทของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ เพื่อที่จะได้กำหนดท่าทีการทำงานให้กลมกลืนกับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น

นันทสาร สีสลับ (2542: 25) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาไทย ดังนี้

- (1) ภูมิปัญญาไทยช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น
- (2) สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย
- (3) สามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาใช้กับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม
- (4) สร้างความสมดุลระหว่างคนในสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน
- (5) เปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้ตามยุคสมัย

รุ่ง แก้วแดง (2543: 205) กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาไทยว่า ภูมิปัญญาไทยได้ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น สร้างศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิแก่คนไทย ทำให้บรรพบุรุษของเราได้ดำรงชีวิตอยู่บนผืนแผ่นดินนี้มาอย่างสงบสุขเป็นเวลายาวนาน แม้ว่าภูมิปัญญาส่วนหนึ่งจะสูญหายไป แต่ยังมีบางส่วนหลงเหลือเป็นมรดกอันล้ำค่าอยู่คู่กับสังคมไทยมาโดยตลอด

จากความสำคัญที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญเป็นมรดกที่บรรพบุรุษในอดีตได้สั่งสม สร้างสรรค์ สืบทอดภูมิปัญญามาอย่างต่อเนื่อง สืบสานเรื่องราวอันทรงคุณค่ามากมาย ส่งผลให้คนในชาติเกิดความรัก ความภาคภูมิใจและร่วมแรงร่วมใจสืบสานต่อๆ กันมาและต่อไปในอนาคต ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีคุณค่า

ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องราวการสืบทอดประสบการณ์จากอดีตถึงปัจจุบันที่มีลักษณะของความสัมพันธ์ภายในท้องถิ่น มีความหลากหลายทางภูมิปัญญาแต่ไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งมีหลายท่านได้กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ ดังนี้

เสรี พงศ์พิศ (2536: 145) กล่าวว่า ภูมิปัญญา มี 2 ลักษณะ คือ

(1) มีลักษณะเป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญา ในการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่า และความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน

(2) มีลักษณะเป็นรูปธรรม เกี่ยวกับเรื่องเฉพาะด้านต่างๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี และอื่นๆ

ภูมิปัญญาเหล่านี้สะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะ ที่สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช ธรรมชาติ ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคมหรือชุมชน ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย ทั้ง 3 ลักษณะนี้ คือ สามมิติของเรื่องเดียวกัน คือ ชีวิตของชาวบ้าน สะท้อนออกมาถึงภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างเอกภาพ เหมือนมุมของสามเหลี่ยม ภูมิปัญญาจึงเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2534: 25) ได้กล่าวถึงลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ ดังนี้

(1) ภูมิปัญญา เป็นความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดๆ หรือหน่วยสังคมใดๆ เป็นข้อมูล เป็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ เกี่ยวกับผู้หญิง ผู้ชาย ประเภทครอบครัวของสังคมนั้น

(2) ภูมิปัญญา เป็นความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องใดๆ ของสังคมนั้น มีความเชื่อแต่ยังไม่มีข้อพิสูจน์ยืนยันความถูกต้อง เช่น เรื่องนรก สวรรค์ ตายแล้วไปไหน

(3) ภูมิปัญญา คือความสามารถหรือแนวทางในการแก้ปัญหา หรือป้องกันปัญหาเกี่ยวกับหน่วยสังคมหนึ่งสังคมใด ตัวอย่าง ครอบครัว เช่น ความสามารถในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว

(4) ภูมิปัญญาทางวัตถุ ในหน่วยสังคมใดๆ ตัวอย่างเช่น เรือนชานบ้านช่อง เครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ในครอบครัว ทำให้ครอบครัวมีความสะอาด สะดวกสบายตามสภาพ เป็นต้น

(5) ภูมิปัญญาด้านพฤติกรรมในหน่วยสังคมใดๆ ตัวอย่างครอบครัว เช่น การกระทำ ความประพฤติ การปฏิบัติตัวของคนต่างๆ ในครอบครัว จนทำให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้ก็นับเป็น ภูมิปัญญาเช่นเดียวกัน

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2536) ได้กล่าวถึงลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมิได้มีนัยเป็นแต่เพียงนามธรรม หากแต่มีความหมายครอบคลุมไปถึงรูปธรรมของการดำรงชีวิต เช่น แบบแผนของการใช้ทรัพยากร ซึ่งแบบแผนดังกล่าวจะต้องกำกับด้วยกฎเกณฑ์คุณธรรม หรืออาจเรียกว่า สติ คือ การรู้จักยั้งคิดว่าการใช้ทรัพยากรในระดับใดจึงจะเป็นการสมควร พร้อมกันนั้นก็ใช้ปัญญาที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแบบแผน หรือวิธีการใช้ทรัพยากรหรือธรรมชาติอย่างรอบคอบ เหมาะสมกับเงื่อนไขทางธรรมชาติและสังคม เพื่อความมั่นคงและยืนยาวในอนาคต จึงอาจแยก ภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 2 ระดับ หรือ 2 ประเภท กล่าวคือ ระดับหนึ่ง คือ สิ่งที่ต้องได้ สัมผัสได้ ไม่ยากนัก เช่น การเกษตรพื้นเมือง ส่วนอีกระดับหนึ่ง คือ ด้านที่ดูเหมือนกับเป็นนามธรรม นั่นคือ อุดมการณ์หรือหลักยึดในการดำรงชีวิตนั่นเอง

พรชัย กาพันธ์ (2545: 5-6) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมกันมา จากประสบการณ์ของชีวิต สังคม และในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน และถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม วัฒนธรรมชุมชน จึงเป็นทรัพยากรอันมีคุณค่ามหาศาลของสังคมตลอดจนประเทศชาติ ที่ต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่และหวงแหน มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

- (1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีวัฒนธรรมเป็นฐาน ไม่ใช่วิทยาศาสตร์
- (2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการบูรณาการ
- (3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเชื่อมโยงไปสู่ نامธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง
- (4) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540: 1) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ ดังนี้

- (1) เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรม
- (2) แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับคน คนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และคนกับ สิ่งเหนือธรรมชาติ

ลักษณะภูมิปัญญาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม จะแสดงออกมาในลักษณะภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน ด้านปัจจัยสี่ การบริหารจัดการองค์กร ตลอดจน ทางการประกอบอาชีพต่างๆ เป็นต้น

ภูมิปัญญาเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนอื่นในสังคม จะแสดงออกมาในลักษณะ จารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและนันทนาการ ภาษาและวรรณกรรม ตลอดจนทางการสื่อสารต่างๆ เป็นต้น

- (1) เป็นองค์กรรวม หรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต
- (2) เป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม
- (3) เป็นแกนหลัก หรือกระบวนทัศน์ในการมองชีวิต เป็นพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่างๆ
- (4) มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคมตลอดเวลา
- (5) มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง

ถวัลย์ มาศจรัส (2543: 37) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทย มีลักษณะเป็นองค์กรรวม และมีคุณค่าทางวัฒนธรรม เกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นใหม่ที่ช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนไทย

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า ภูมิปัญญามี 2 ลักษณะคือ

- (1) เป็นรูปธรรม ได้แก่ วัตถุการกระทำทั้งหลาย เช่น การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี ฯลฯ

- (2) เป็นนามธรรม คือ ความรู้ ความเชื่อ หรือแนวทางในการแก้ปัญหาและป้องกันปัญหารวมทั้งการสร้างความสุขให้กับชีวิตมนุษย์

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

อังกุล สมคะเนย์ (2535: 37) ได้จำแนกภูมิปัญญาชาวบ้านออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 เรื่องเกี่ยวกับ คติ ความคิด ความเชื่อ ภาษาและหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์แห่งความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมถ่ายทอดกันมา

คติ ความคิด ความเชื่อ ภาษาและหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์แห่งความรู้ที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน ทั้งที่เป็นการประกอบพิธีกรรม การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการใช้แรงงานของตนเอง รวมถึงการหาผลผลิตต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติมาใช้ประโยชน์เพื่อการยังชีพ ประกอบกับความเชื่อทางศาสนา ได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย คติ คำคม สุภาษิต คำพังเพย นิทาน หรือตำนานพื้นบ้าน คติธรรมคำสอนทางศาสนา ปรัชญาคำทายต่างๆ ภาษาถิ่น หรือภาษาพื้นบ้าน

กลุ่มที่ 2 เรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และประเพณี

ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และประเพณี จะเป็นตัวชี้ที่สำคัญต่อการแสดงออกถึงภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งก็คือผลงานหรือกิจกรรมที่เกิดจากความคิดของชาวบ้านที่แสดงให้เห็นคุณค่าแห่งการดำเนินชีวิต วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาเฉพาะกลุ่มชน หรือท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งเป็นการแสดงถึงความเจริญงอกงามและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของกลุ่มชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ ได้แก่ การละเล่นพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้านประเภทต่าง ศิลปะการแสดง เช่น หนังตะลุง มโนราห์ ศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุของท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีค หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น

กลุ่มที่ 3 เรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่น

ในอดีตวิถีชีวิตของคนไทยมีความเป็นอยู่โดยธรรมชาติ ทำมาหากินเลี้ยงชีพด้วยการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ จับสัตว์น้ำ โดยใช้เครื่องมือที่ประดิษฐ์เองในการประกอบอาชีพนั้นเป็นการทำเพื่อให้มีอยู่มีกินมากกว่าที่ทำเพื่อความมั่งมี ความร่ำรวย โดยที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยจากภายนอกมาเป็นตัวกำหนดหรืออิทธิพลในการผลิต แต่ปัจจุบันวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก ซึ่งเป็นผลมาจากการมุ่งเน้นพัฒนาประเทศ เพื่อเปลี่ยนแปลงจากประเทศเกษตรกรรมเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ทำให้ระบบการผลิตของชาวบ้านได้รับผลกระทบไปด้วย จึงก่อให้เกิดความล้มเหลวทางเศรษฐกิจในชนบทอย่างรุนแรง ผลจากความล้มเหลวและความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจึงได้มีบุคคลหนึ่งนำไปใช้เป็นบทเรียน เกิดแนวความคิดที่พึ่งพาตนเองและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในชนบท จึงได้มีการริเริ่มฟื้นฟูทรัพยากรในท้องถิ่นที่ได้มีการสูญเสียไปให้มีสภาพอุดมสมบูรณ์พร้อมปรับสภาพการดำเนินชีวิตที่เคยถูกครอบงำด้วยระบบธุรกิจการค้า กลับมาสู่อชีพเกษตรกรรม เพื่อความอยู่รอดโดยอาศัยความสมดุลทางธรรมชาติ กลุ่มบุคคลดังกล่าวยืนหยัดต่อสู้ด้วยความเข้มแข็งกับความล้มเหลวและความผิดพลาดที่เกิดขึ้นอย่างภาคภูมิใจด้วยกำลังกาย สติปัญญา สังคมประสบการณ์จากการผสมผสานกลมกลืนได้อย่างเหมาะสม สามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยพึ่งพาตนเอง บุคคลเหล่านี้จึงเป็นผู้ที่สมควรได้รับการยกย่องและนำเอาหลักการ ความรู้ แนวคิด และประสบการณ์ไปถ่ายทอดให้กับอนุชนรุ่นต่อไป ได้แก่ การทำเครื่องมือจับสัตว์น้ำ งานจักสานจากไม้ไผ่ งานจักสานจากเตยปาหนัน งานจักสานจากหวาย งานประดิษฐ์สิ่งของจากเปลือกหอยแตก การจัดทำผ้าบาติกและการเขียนลายผ้าบาติก

กลุ่มที่ 4 เรื่องของแนวความคิด หลักปฏิบัติและเทคโนโลยีชาวบ้าน

จากสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ส่งผลให้การดำเนินชีวิตเปลี่ยนไปเพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จึงได้มีบุคคลนำแนวความรู้และหลักการที่เคยปฏิบัติกันมา นำมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อเพิ่มผลผลิตหรือประกอบกิจกรรมในการดำเนินชีวิตในครอบครัวและท้องถิ่น ซึ่งนับว่าบุคคลเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาตนเองและช่วยเหลือสังคม ได้แก่ การทำไร่สวนผสม ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ การแปรรูปอาหาร การประดิษฐ์ดอกไม้โดยใช้วัสดุในท้องถิ่น การนำสมุนไพรเพื่อใช้รักษาโรค การถนอมอาหาร

รัตนะ บัวสนธิ์ (2535: 57) ได้จำแนกภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 3 ประเภท คือ

- (1) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ
- (2) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคมหรือการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์
- (3) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบการผลิตหรือการประกอบอาชีพมีลักษณะมุ่งเน้นระบบการผลิตเพื่อพึ่งพาตนเอง

มาลินี สายคำข้าว (2538: 39) ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยยึดหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ทั้ง 5 หมวด คือ หมวดขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและศาสนา หมวดภาษาและวรรณกรรม หมวดศิลปกรรมและโบราณคดี หมวดการละเล่น ดนตรี และการพักผ่อนหย่อนใจ หมวดชีวิตความเป็นอยู่และวิทยาการ

รุ่ง แก้วแดง (2543: 206-208) ได้แยกประเภทภูมิปัญญาไทยไว้ 11 สาขา ดังนี้

(1) สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้

(2) สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม

(3) สาขาแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

(4) สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา การใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

(5) สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสมและบริการกองทุน และธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์ เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

(6) สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

(7) สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

(8) สาขาการจัดการองค์กร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานองค์กรชุมชนต่างๆ ให้สามารถพัฒนาและบริหารองค์กรของตนเองได้ตามบทบาทหน้าที่ขององค์กร เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น

(9) สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานเกี่ยวกับภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

(10) สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถในการประยุกต์และปรับใช้หลักธรรม คำสอนทางศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติ

ปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีชาวนา เป็นต้น

(11) สาขาการศึกษา หมายถึง ความสามารถในการถ่ายทอดการอบรมเลี้ยงดู การบ่มเพาะ การสอนสั่ง การสร้างสื่อ และอุปกรณ์การวัดความสำเร็จ

กล่าวโดยสรุป ลักษณะและประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ มีลักษณะเป็นรูปธรรม และนามธรรม อันเกิดจากการสั่งสมความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการถ่ายทอดจากบุคคลและสถาบันต่างๆ ในท้องถิ่น โดยมีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน จะมีลักษณะจำกัดเฉพาะถิ่น มีความเป็นสากล มุ่งการมีชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติและมีความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับชีวิต

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

การที่ชนชาติและเผ่าพันธุ์ต่างๆ อยู่รอดมาได้ถึงทุกวันนี้ เพราะคุณค่าอันเป็นพื้นฐาน แห่งการดำเนินชีวิต สามารถรักษาสอดคล้องระหว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมกับผู้คน ในสังคมเดียวกัน และกับสังคมอื่นๆ ความสมดุลดังกล่าวยังคงอยู่ และถ่ายทอดสืบสานกันมา บางส่วน นั้นอาจหายไป แต่มีสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นแทน การถ่ายทอดสืบสานมีลักษณะทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งการถ่ายทอดภูมิปัญญานั้น ปฐม นิคมานนท์ (2538: 279-281) ได้สรุปไว้ ดังนี้

(1) การสืบทอดความรู้ภายในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องอาชีพของหมู่บ้านที่แทบทุกครัวเรือนทำกัน อาจเป็นอาชีพรองจากการทำไร่นา เช่น เครื่องปั้นดินเผา จักสาน ทอผ้า ซึ่งสมาชิกของชุมชนได้คลุกคลี คຸ້ນเคยมาตั้งแต่เด็กภายใต้สภาพการดำรงชีวิตประจำวัน

(2) การสืบทอดภายในครัวเรือน เป็นการสืบทอดความรู้ความชำนาญที่มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ เป็นความสามารถเฉพาะบุคคลหรือเฉพาะครอบครัว เช่น ความสามารถในการรักษาโรค งานช่างศิลป์ ช่างฝีมือ ความรู้ด้านพิธีกรรมต่างๆ ความรู้เหล่านี้จะถ่ายทอดภายในครัวและเครือญาติ บางอย่างมีการหวงแหน และเป็นความลับในสายตระกูล

(3) การฝึกจากผู้รู้ผู้ชำนาญเฉพาะอย่าง เป็นการถ่ายทอดที่ผู้สนใจไปขอรับการถ่ายทอดวิชาการ ผู้รู้อาจเป็นญาติหรือไม่ใช่ญาติ หรืออาจอยู่นอกชุมชนก็ได้ เช่น ช่างโบสถ์ ช่างลายไทย หมอตำแย เป็นต้น

(4) การฝึกฝนและค้นคว้าด้วยตนเอง อาชีพและความชำนาญหลายอย่างเกิดขึ้นด้วยการ คิดค้น ตัดแปลง และพัฒนาขึ้นมาด้วยตนเอง แล้วถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน เช่น การแกะสลักหิน เป็นต้น

(5) ความรู้ความชำนาญที่เกิดขึ้นจากความบังเอิญหรือสิ่งลึกลับ เป็นความรู้ที่เกิดขึ้น โดยตนเองไม่ได้สนใจหรือไม่ได้คาดคิดมาก่อน มีวิญญูณหรืออำนาจลึกลับเข้ามาสิงมาบอก ทำให้มีความสามารถในการรักษาโรคได้

สามารถ จันทร์สุรย์ (2534: 50-51) ได้จำแนกการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ ดังนี้

(1) วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก เนื่องจากเด็กเป็นวัยที่เรียนรู้โลกรอบๆ ตัวเอง กิจกรรมการถ่ายทอดจึงเป็นเรื่องง่ายๆ ไม่ซับซ้อน สนุกสนาน และดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การทดลองทำหรือการเข้าร่วมปรากฏการณ์ ตลอดจนการเล่นปริศนาคำทาย

(2) วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เป็นผู้ที่ถือว่าผ่านประสบการณ์ต่างๆ มานานพอสมควรแล้ว และเป็นวัยทำงาน วิธีการถ่ายทอดทำได้หลายรูปแบบ เช่น วิธีบอกเล่าโดยตรงหรือบอกเล่าโดยผ่านพิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมทางธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นต่างๆ ดังจะเห็นได้โดยทั่วไปในพิธีแต่งงานของท้องถิ่นต่างๆ จะมีขั้นตอนผู้ใหญ่สอนคู่บ่าวสาว วิธีการถ่ายทอดในรูปแบบการบันเทิง เช่น การสอดแทรกในคำร้องของบันเทิง

ถ้าจะแบ่งลักษณะการถ่ายทอดภูมิปัญญาในอดีตตามรูปแบบใหญ่ๆ อาจแบ่งได้ 2 รูปแบบ คือ แบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร กับแบบเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งในอดีตส่วนใหญ่ได้จารึกหรือเขียนไว้ในใบลานหรือสมุดข่อย ที่ชาวบ้านภาคใต้เรียกว่า บุตดำ บุตขาว ส่วนในปัจจุบัน มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านผ่านสื่อมวลชนทุกสาขา เช่น หนังสือ สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และอื่นๆ

สรุปการถ่ายทอดภูมิปัญญา คือ การส่งทอดความรู้ ความเข้าใจจากบุคคลหนึ่งซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมีลายลักษณ์อักษร และไม่มีลายลักษณ์อักษร โดยมีองค์ประกอบในการถ่ายทอด คือ

(1) องค์คติ (concepts) ได้แก่ ความเชื่อ ความคิด ความเข้าใจ อุดมการณ์ต่างๆ

(2) องค์พิธีการ (usages) ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งแสดงออกมาในรูปพิธีกรรมต่างๆ พิธีแต่งงาน พิธีการตั้งศพ การแต่งกาย เป็นต้น

(3) องค์วัตถุ (instrumentary and symbolic objects) ได้แก่ สิ่งประดิษฐ์ที่มีรูปร่างสามารถจับต้องได้ เช่น ผลผลิตทางศิลปกรรม งานฝีมือ และองค์วัตถุที่ไม่มีรูปร่าง แต่เป็นเครื่องแสดงสัญลักษณ์ ความหมายต่างๆ เช่น ภาษา เป็นต้น

2.4 แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงการดำรงและปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆ ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นพระราชปณิธานที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานให้แก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

จากแนวคิดในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นพระราชปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทำให้มีการจัดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (tourism management on sufficiency economy concept) ขึ้น โดยคณะกรรมการการท่องเที่ยว การอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว สถาบันบัญญัติแห่งชาติ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (จุฑามาศ บารมีชัย และคณะ, 2550: 58-70) ได้อธิบายรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ว่าเป็นการนำปรากฏการณ์ที่เป็นกระแสหลักในสังคมไทยคือ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งได้รับการตอบสนองถึงขั้นเป็นวาระแห่งชาติ และได้ระบุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2555) อันมีรากฐานจากแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานให้แก่พสกนิกรชาวไทย ซึ่งมีปรากฏอยู่ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกโครงการมาเป็นเวลาช้านาน ดังจะเห็นได้จากพระราชดำรัส เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ.2517 ความว่า “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือความพอมีพอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้น โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดและถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยเสริมสร้างความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขั้นให้รวดเร็ว แต่ประการเดียวโดยไม่ให้แผนปฏิบัติ การล้มพันธ์กับสถานะของประเทศและประชาชนโดยตลอดคลั่งด้วย ก็จะทำให้เกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด”

กรอบความคิดเศรษฐกิจพอเพียงมี 3 ประการคือ พอเพียงในความเป็นอยู่ หมายถึง ให้แต่ละคนพอมีพอกิน พอเพียงในแนวคิด หมายถึง ให้หันหน้าปรึกษาหารือกัน เป็นการใช้ปัญญา และพอเพียงในจิตใจ หมายถึง พอเพียงในความต้องการ ไม่โลภมาก กล่าวโดยสรุปได้ว่า การพอมี พอกิน พอใช้ ก็คือ การมีดุลยภาพระหว่างการบริโภค การผลิต และการดำรงชีวิต เป็นการมองโลกเชิงระบบ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา โดยยึดกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการองค์รวม มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เน้นการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ เป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน ซึ่งนิยามความหมายของความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ ดังนี้

(1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่นการผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

(2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวหมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งใกล้และไกล การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน โดยมีเป้าประสงค์คือ เชื่อมโยงวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง สร้างสมดุล มั่นคง เป็นธรรม ยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

จากหลักการพื้นฐานดังกล่าว เมื่อนำมาเป็นกรอบการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยที่เดิมมุ่งเน้นเรื่องระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเป็นหลัก ตามแนวคิดการพัฒนาแบบโลกาภิวัตน์ มาเป็นการพัฒนาบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า มีความซับซ้อนและมีความขัดแย้งกันอยู่ในตัว ดังนั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะ (2550: 58 - 70) จึงเห็นว่า จำเป็นที่จะต้องหาความสมดุล ในกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งขึ้นอยู่กับ การขับเคลื่อนของอุปสงค์ อุปทาน และพลังทางการตลาด มาเป็นการหาความพอดีที่จะไม่ละเลยความเปลี่ยนแปลง ในขณะเดียวกันต้องถนอมรักษาฟื้นฟูแหล่งนารายได้ ระบบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการใช้ปัญญาในการขับเคลื่อนพัฒนาการท่องเที่ยว ให้เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระแสอนุรักษ์ แสวงหาความสมดุลระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์ ทำให้การท่องเที่ยวไม่ใช่เรื่องการบินเหิง หรือการบริโภคสิ่งต่างๆ เพียงด้านเดียว แต่ยังมีหมายถึงความเรียบง่าย ที่จะหาได้จากสภาพแวดล้อมอย่างสมดุลพอดี พอประมาณ เน้นเรื่องสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม มากกว่ามิติทางเศรษฐกิจ รักษาคุณภาพของสิ่งต่างๆ ระหว่างการแสวงหากำไรเพียงให้มีรายได้พอประมาณ แต่ให้มีความสุขเสมอและไม่กระทบถึงการใช้จ่ายประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมมากจนเกินไป ในขณะเดียวกัน ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2550: 15 - 40) ได้กล่าวถึงแนวคิดการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงกับการท่องเที่ยว และทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ต้องดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายการสร้างสมดุล ยั่งยืน และแข่งขันได้นั้น จะต้องมีแนวทางในการพัฒนาหลักที่ให้ความสำคัญในด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านการบริการ ด้านชุมชนท้องถิ่น ด้านการตลาดหรือนักท่องเที่ยว และด้านการสร้างเครือข่ายทางสังคม ซึ่งได้แก่

(1) การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง (Sufficiency Tourism development) และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว (Tourism Environmental & Conservation) โดยจะต้องสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่สินค้าและบริการการท่องเที่ยว มีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน เน้นการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ซึ่งเป็นปัจจัยสู่ความยั่งยืนและพอเพียง

(2) การพัฒนาธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยว (Sufficiency Tourism Business) ได้แก่ การมุ่งเน้นเรื่องการทำธุรกิจบริการอย่างมีคุณธรรม

(3) การส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง (Sufficiency Tourism Marketing) เศรษฐกิจพอเพียงจำเป็นต้องปรับฐานคิดเรื่องตัวชี้วัด เช่น ไม่เน้นความสำเร็จจากปริมาณนักท่องเที่ยว แต่เน้นที่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวสามารถรองรับ

ได้ และสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว/ผู้มาเยือน และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวที่มีการนำชุมชนเป็นฐาน

(4) การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว (Community-based tourism) การพัฒนา ต้องมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีส่วนร่วมในทุกระดับในการพัฒนา การพัฒนาคนเป็นปัจจัยสำคัญ มีการกระจายผลประโยชน์ไปสู่ ท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม

(5) การสร้างเครือข่าย พหุภาคี พันธมิตรด้านการท่องเที่ยว (Tourism Network) ในการ แลกเปลี่ยนข้อมูล เรียนรู้บทเรียน และนำมาพัฒนาชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีคุณธรรม ชุมชนมีวัฒนธรรม มีความสามารถที่ดีขึ้น มีศักยภาพที่ดีขึ้น

2.5 แนวคิดความพึงพอใจ (Satisfaction)

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกสองแบบของมนุษย์ คือความรู้สึกในทางบวกและ ความรู้สึกในทางลบ ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อน และระบบความสัมพันธ์ของความรู้สึก ทั้งสามนี้เรียกว่า ระบบความพึงพอใจ โดยความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อระบบความพึงพอใจมีความรู้สึก ทางบวกมากกว่าความรู้สึกทางลบ (Shelly, 1975: 112) หรือเป็นความรู้สึกและเจตคติที่ดีของบุคคล ที่มีต่อปัจจัยหรือองค์ประกอบต่างๆ เช่น สภาพแวดล้อมและอื่นๆ ซึ่งถ้าองค์ประกอบเหล่านั้นสามารถ สสนองความต้องการของบุคคลได้อย่างเหมาะสม จึงจะมีผลให้เกิดความพึงพอใจ (พิศักดิ์ กุสุโมทย์, 2543: 11) ทั้งนี้ ความรู้สึกพึงพอใจจะเกิดขึ้นได้ เมื่อบุคคลได้รับในสิ่งที่ต้องการหรือบรรลุเป้าหมายในระดับ หนึ่ง และความรู้สึกดังกล่าวจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้น หากความต้องการหรือจุดมุ่งหมายนั้นไม่ได้รับการ ตอบสนอง (เมตตา เสวตเลข, 2539: 9) ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ เป็นความรู้สึกหรือทัศนคติ ของบุคคล ที่มีต่อสิ่งต่างๆ และจะแสดงออกมาทางพฤติกรรม เมื่อได้รับสิ่งที่ต้องการตามความคาดหวัง หรือเป็นสภาพความรู้สึกที่ดีของบุคคลที่มีต่อการให้บริการตามที่คาดหวังนั่นเอง

สิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจของมนุษย์มักจะได้แก่ ทรัพยากร (Resources) หรือ สิ่งเร้า (Stimuli) ซึ่งการวิเคราะห์ระบบความพึงพอใจ คือการศึกษาว่าทรัพยากรหรือสิ่งเร้าแบบใด เป็นสิ่งที่ต้องการที่จะทำให้เกิดความพอใจ และความสุขแก่มนุษย์ ความพอใจจะเกิดได้มากที่สุด เมื่อมี ทรัพยากรทุกอย่างที่เป็นที่ต้องการครบถ้วน แต่เนื่องจากทรัพยากรในโลกนี้มีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้น ความพอใจจะเกิดขึ้นได้มากที่สุดเมื่อมีการจัดการทรัพยากรอย่างถูกต้องเหมาะสม นอกจากนี้ ทัศนคติ และความพึงพอใจในสิ่งหนึ่งๆ สามารถใช้แทนกันได้เพราะทั้งสองคำนี้จะหมายถึงผลที่ได้จากการที่บุคคล เข้าไปมีส่วนร่วมในสิ่งนั้น ทัศนคติด้านบวกจะแสดงให้เห็นสภาพความพึงพอใจในสิ่งนั้น และทัศนคติ ด้านลบจะแสดงให้เห็นสภาพความไม่พึงพอใจ (Vroom, 1964: 85)

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในเชิงการประเมินค่านั่นเอง ส่วนความพึงพอใจต่อการให้บริการจากการท่องเที่ยว อาจขึ้นอยู่กับลักษณะ

การให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าหรือนักท่องเที่ยว โดยบุคคลอาจได้รับความพึงพอใจในบริการแตกต่างกันได้ แม้จะมีลักษณะการให้บริการที่เหมือนกัน ซึ่งเป็นความรู้สึกที่แสดงออกมาเกิดขึ้นเมื่อได้รับในสิ่งที่ต้องการตามความคาดหวัง หากมากกว่าที่คาดหวังหรือน้อยกว่าที่คาดหวัง อาจเปลี่ยนแปลงได้โดยขึ้นอยู่กับระยะเวลาหรือสิ่งแวดล้อม สำหรับการวัดค่าความพึงพอใจ จะใช้วิธีการสร้างแบบสอบถามให้ค่าคำตอบที่เรียกว่า “summated rating scale” ของ Rensis Likert (1932) โดยสร้างเกณฑ์ของความพอใจโดยใช้มาตรส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับคือ เห็นด้วยมากที่สุด = 5 คะแนน, เห็นด้วย = 4 คะแนน, ปานกลาง, เฉยๆ หรือไม่แน่ใจ = 3 คะแนน, ไม่เห็นด้วย = 2 คะแนน และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง = 1 คะแนน

3. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การให้ความสำคัญกับการเน้นการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือและการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว ทำให้สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปได้ ดังเช่น การศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาบ้านโคกไคร จังหวัดพังงา โดย พิมพ์ภัส พงศกรรังศิลป์ (2555: บทคัดย่อ) เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน และองค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร จังหวัดพังงา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร ดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ให้บริการนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่โดดเด่น ได้แก่ สปาโคลนร้อนและทรายร้อน การชมปุมแดง การเก็บหอยดัลป์ การพายเรือคายัค ทั้งนี้ กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครได้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดพังงา มุ่งเน้นการส่งเสริมและขับเคลื่อนการเติบโตอย่างยั่งยืนของชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยกลไกการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครมีศักยภาพทางการจัดการใน 4 ด้าน ได้แก่ ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ศักยภาพทางด้านบริการและการให้บริการที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว ศักยภาพทางด้านบริหารจัดการการท่องเที่ยว และ ศักยภาพทางด้านที่ส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้ องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนโคกไคร คือ ศักยภาพทางการท่องเที่ยว กระบวนการคิดแบบยั่งยืน ในด้านการมีจิตสำนึกที่ดีในการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและความยั่งยืนของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวมากกว่าการมุ่งเน้นที่ผลประโยชน์ด้านรายได้ มุ่งที่จะใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการรักษาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งตัวผู้นำชุมชนที่มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้มีโอกาส

มีส่วนร่วมกับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่

ในขณะที่ **ศุภวรรษ เชื้อเมืองพาน, ปราณีย์ เผ่าภูธร, สักคม แสนบุตรดี และจักรพงษ์ พวงงามชื่น (2556: บทคัดย่อ)** ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา บ้านไร่กองขิง ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยที่มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านไร่กองขิง ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การสำรวจพื้นที่ การฝึกอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มผู้นำและคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 25 คน โดยการศึกษาครอบคลุม 3 ประเด็น คือ (1) ข้อมูลชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2) การพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน (3) การจัด รูปแบบการท่องเที่ยวในชุมชนที่เหมาะสม ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนบ้านไร่กองขิง มีบริบทชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ และมีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่โดดเด่นหลายอย่างที่เป็นจุดสนใจด้านการท่องเที่ยว หลักการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพ กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากขึ้นจากการทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม ซึ่งนำไปสู่การสร้างปฏิทินชุมชน การกำหนดโครงสร้าง การดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม 2 รูปแบบ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต

จะเห็นว่า การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยการฝึกอบรมทำให้คนในท้องถิ่นมีความพร้อมในการใช้การท่องเที่ยวมาพัฒนาชุมชน โดยส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนด้วย ดังที่ **ณัฐพร ดอกบุญนาค และฐาปกรณ์ ทองคำนุช (2556: บทคัดย่อ)** ทำการวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว กรณีศึกษา ชุมชนในตลาดร้อยปีสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการมีส่วนร่วมด้านการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนในตลาดร้อยปีสามชุก และเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาชุมชนในการมีส่วนร่วมด้านการจัดการการท่องเที่ยวในตลาดสามชุก ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการด้านการท่องเที่ยววันนั้น คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านของการจัดการด้านสถานที่ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในด้านการวางแผน การประชุมนโยบายหรือแสดงความคิดเห็นต่างๆ ด้านของสิ่งอำนวยความสะดวกนั้น ชุมชนจะมีส่วนร่วมแค่การแสดงความคิดเห็นว่าดีหรือไม่ ต้องการหรือไม่ต้องการ แต่ไม่ได้เข้ามามีส่วนในการวางแผน คิดนโยบายหรือการจัดการมาแต่อย่างใด และด้านบุคลากร ประชาชนหรือคนในชุมชนนั้นมีส่วนร่วมมาก แต่ในส่วนของจัดการด้านกฎเกณฑ์ทางการท่องเที่ยวในตลาดร้อยปีสามชุกนั้น คนในชุมชนมีส่วนร่วมลดลง หากเทียบกับด้านอื่นๆ เนื่องจากปัจจุบันกฎเกณฑ์ต่างๆ คือกฎที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา ไม่ได้มีการวางกฎเกณฑ์ที่ตายตัว

ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนส่วนใหญ่มักเป็นการมีส่วนร่วมในการจัดการด้าน ภายภาคมากกว่าด้านนโยบาย ซึ่งเป็นผลจากปัจจัยด้านต่างๆ ซึ่ง **สุรชาติพย์ เข็มน้อย (2554: บทคัดย่อ)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา: ตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับ การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมของชุมชน ความผูกพันต่อชุมชน และการมีส่วนร่วมในการ จัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกับปัจจัยสภาพแวดล้อม และความผูกพันต่อชุมชน พบว่า มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ

นอกจากปัจจัยของชุมชนเองแล้ว การศึกษาด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรให้ความสำคัญ กับปัจจัยจากภายนอกด้วย เช่น **นฤชิต ดีพร้อม, ปุณยวีร์ ศรีรัตน และภฤศสร ฤทธิมนตรี (2552: บทคัดย่อ)** จัดทำโครงการยกระดับงานวิจัยท้องถิ่นสู่การพัฒนาเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้าง การเรียนรู้: โปรแกรมการท่องเที่ยวและการสื่อความหมายเพื่อการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมเครือข่าย การท่องเที่ยวชุมชนแม่เจ้าอยู่หัว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาพฤติกรรมในการรับรู้ข้อมูลของ นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย (2) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเรียนรู้ประวัติ แม่เจ้าอยู่หัวของชุมชนตำบลแม่เจ้าอยู่หัว โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ตรงกับความต้องการ การบริโภคข้อมูลของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย (3) เพื่อสร้างรูปแบบการสื่อความหมาย ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเรียนรู้ประวัติแม่เจ้าอยู่หัวของชุมชนตำบลแม่เจ้าอยู่หัว โดยกระบวนการ มีส่วนร่วมที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายและบริบทชุมชน และ (4) เพื่อสร้าง โปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสร้างการเรียนรู้ที่เชื่อมโยง บริบทของชุมชน องค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ซึ่งตรงกับความต้องการของ นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งใช้วิธีการจัดเวทีชุมชนร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้มีส่วน เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติแม่เจ้าอยู่หัวและภูมิปัญญา ท้องถิ่นของชุมชนแม่เจ้าอยู่หัว ซึ่งได้แก่ การทำขนมลาโบราณ การทำผลิตภัณฑ์จากต้นกระจุต และการ ทอผ้าฝ้ายทอมือ นอกจากนั้นยังใช้วิธีการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว และการศึกษาพฤติกรรม ของเจ้าหน้าที่นักวิเคราะห์นโยบายและแผน จำนวน 222 คน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายมีความต้องการและ พฤติกรรมการรับรู้ที่แตกต่างกัน แล้วจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาสังเคราะห์พัฒนาเป็นโปรแกรม การท่องเที่ยวและการสื่อความหมายแบบมีส่วนร่วมจำนวน 3 โปรแกรม คือ โปรแกรมการท่องเที่ยว

แบบครึ่งวัน แบบเต็มวัน และแบบ 2 วัน 1 คืน โดยใช้ชื่อว่า “แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เปิดประตูสู่ตำนานแม่เจ้าอยู่หัวฯ” โดยผ่านกระบวนการประเมินความเหมาะสมของทโพรแกรมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน พบว่า มีความเหมาะสม ในระดับมากและนำไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย หลังจากนั้นจึงประเมินผลความพึงพอใจ ซึ่งพบว่ากลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจโดยรวมในด้านต่างๆ อยู่ในระดับมากที่สุด อย่างไรก็ตาม การทำงานเกี่ยวกับชุมชนในปัจจุบัน ให้ความสำคัญกับการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาปรับใช้กับบริบทของชุมชน เพื่อสร้างความยั่งยืนของชุมชน ดังเช่น **ดวงพร อ่อนหวาน, วีรวรรณ วงศ์ปิ่นเพชร, พิศาทิมพ์ จันทรพรหม, สวิชญา ศุภอุดมฤกษ์ ตรีรัตน์ และ ธนบดีรินทร์ วงษ์เมืองแก่น (2555: บทคัดย่อ)** ทำการวิจัยเรื่อง ตัวแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ภาคเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์ (1) ศึกษาปัจจัยเชิงเหตุที่มีผลต่อพฤติกรรมจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย และ (2) เพื่อสร้างตัวแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ภาคเหนือ

จากการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่ส่งผลมากที่สุดต่อพฤติกรรมจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือการได้รับการสนับสนุนทางสังคม รองลงมาคือเจตคติต่อการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชน จิตพอเพียง ความรู้เรื่องทรัพยากร ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน การมีแบบอย่างของการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวที่ดี และความรู้เกี่ยวกับการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และพบว่าตัวแปรทั้งหมดที่ศึกษาสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ร้อยละ 71 นอกจากนี้ ยังพบว่า ตัวแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย 7 แนวทาง ประกอบด้วย (1) การมีพี่เลี้ยงสนับสนุนและประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ (2) การอบรมและการทบทวนความรู้ อย่างสม่ำเสมอ (3) การจัดกิจกรรมศึกษาดูงานและถอดบทเรียน (4) การทบทวนปรับโครงสร้างกลุ่มให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน (5) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่ม (6) กำหนดกฎระเบียบของกลุ่มให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ (7) การมีเครือข่ายกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อทำงานร่วมกัน ทั้ง 7 แนวทางนี้เป็นกิจกรรมที่จะไปสนับสนุนปัจจัยเชิงเหตุทั้ง 6 ปัจจัยส่งผลไปสร้างเจตคติที่ดีต่อการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชน แล้วจะส่งผลต่อพฤติกรรมจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

จะเห็นว่าจากงานวิจัยที่ทำการศึกษาการท่องเที่ยวโดยชุมชนส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น ที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยพยายามใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชนสู่การสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้พัฒนาต่อไป

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

ทั้งนี้ รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี สามารถสรุปและกำหนด “กรอบแนวคิดการวิจัย” ได้ดังแผนภูมิ 2

ขั้นตอนที่ 1 (การสำรวจ)

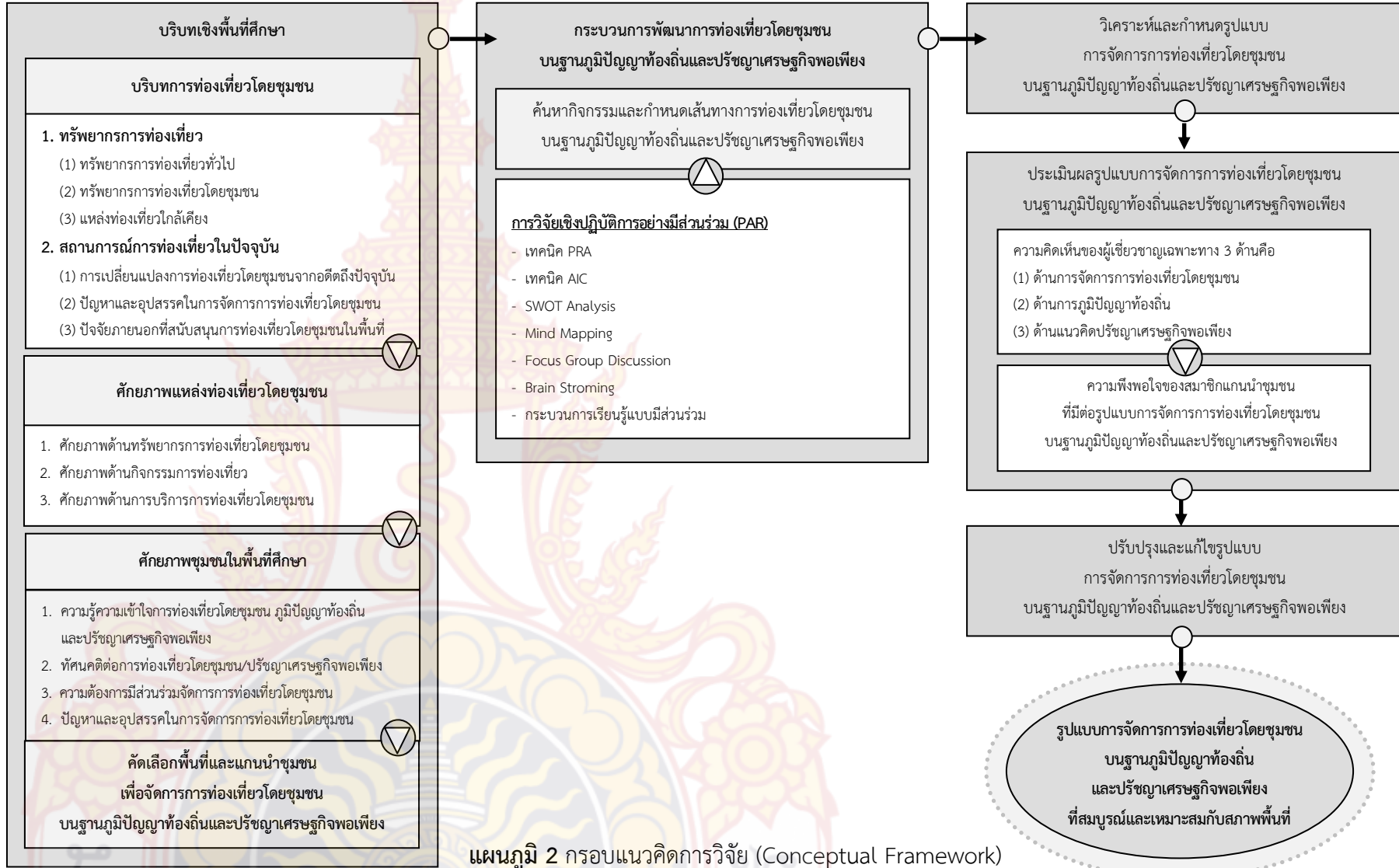
การสำรวจและประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชน
บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอนที่ 2 (การพัฒนา)

การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอนที่ 3 (การประเมินผลและสรุปผล)

การวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แผนภูมิ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผสมผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในขณะเดียวกัน ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในลักษณะการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมุ่งเน้นให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภาคีเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการเรียนรู้ การคิด การวิเคราะห์ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการพัฒนาชุมชนร่วมกัน อันจะนำไปสู่การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้คือ

ขั้นตอนที่ 1: การสำรวจและประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอนที่ 2: การค้นหากิจกรรมและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอนที่ 3: การวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอนที่ 1: การสำรวจและประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การสำรวจและประเมินศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นขั้นตอนการสำรวจ (Survey Research) โดยการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาในขั้นตอนต่อไป ดังนี้

1. การเลือกพื้นที่ศึกษา

ผู้วิจัยมีเหตุผลในการเลือกพื้นที่ศึกษาครั้งนี้ คือ “ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี” เพื่อทำการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ในการสำรวจและประเมินศักยภาพชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

โดยชุมชน รวมถึงเป็นพื้นที่นำร่องในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research/PAR) ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีเหตุผลในการเลือกพื้นที่ดังกล่าว เนื่องจากชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี เป็นชุมชนดั้งเดิมริมแม่น้ำปราณบุรีที่เงียบสงบ ขาดการพัฒนาท้องถิ่นในเรื่องต่างๆ มาเป็นเวลานาน เนื่องจากเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลปราณบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่กึ่งเมือง กึ่งเกษตรกรรม ไม่มีผลผลิตที่โดดเด่น ประชากรวัยทำงานส่วนใหญ่ออกไปประกอบอาชีพในพื้นที่อื่น ทำให้ชุมชนค่อนข้างเงียบสงบ แต่ด้วยความเป็นชุมชนที่เคยเป็นตลาดเก่าในอดีต ซึ่งยังคงทิ้งร่องรอยของความเป็นชุมชนที่เคยคึกคักด้วยการค้าขาย ที่ตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำ รวมถึงการสัญจรทางบกที่เคยเป็นชุมทางเกวียน และเป็นที่ตั้งของสถานีรถไฟปราณบุรี ซึ่งปัจจุบันยังคงมีอาคารไม้เก่า ทั้งที่ได้รับการปรับปรุงให้มีสภาพดีขึ้น และที่ยังคงสภาพเดิมไว้ได้ กลายเป็นเสน่ห์ของท้องถิ่น ที่ทำให้คนในท้องถิ่นตั้งองค์กรชุมชนในชื่อ กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี จัดตั้งถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีขึ้น ท่ามกลางกระแสความไม่เชื่อมั่นว่า จะสามารถดำเนินกิจการไปได้ แต่ด้วยปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่ทำให้ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี สามารถดำเนินการมาจนประสบความสำเร็จ ซึ่งดูได้จากการที่รายการโทรทัศน์ เช่น ตลาดสดสนามเป้า และสื่อการท่องเที่ยวต่างๆ เข้ามาถ่ายทำและนำข้อมูลไปประชาสัมพันธ์ รวมทั้งการขยายพื้นที่ถนนให้ยาวออกไปจากเดิมอีก ประกอบกับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวยังตลาดเก่าปราณบุรี แล้วเกิดความประทับใจในความเป็นท้องถิ่น แล้วบอกต่อๆ กัน นอกจากนี้ยังมีการกระจายข้อมูลการท่องเที่ยวถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ผ่านทางโซเชียลเน็ตเวิร์ค จนกลายเป็น 1 ในถนนคนเดินยามค่ำที่นำเสนอใจของประเทศไทย ที่มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมอย่างเนืองแน่นในช่วงปีที่ผ่านมา แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จอย่างงดงามของถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี นี่จึงเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้วิจัยเลือกชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีเป็นพื้นที่ศึกษาและสนใจที่จะศึกษาผลสำเร็จของการบริหารจัดการถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ซึ่งถือเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่นำศึกษาและนำมาเป็นต้นแบบการพัฒนาชุมชนด้วยการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งหากชุมชนอื่นๆ ได้นำรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีไปปรับใช้ อาจสร้างประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ต่อไป

2. ชนิดของข้อมูลและแหล่งข้อมูล

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการวิจัยภาคสนาม (Field Research) เพื่อสำรวจและประเมินศักยภาพชุมชนเพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกระบวนการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้

ยังเป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากแบบประเมินหรือการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง และความพึงพอใจของคนในชุมชนที่มีต่อรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้พัฒนาขึ้น

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ที่ได้จากการค้นคว้าเอกสาร ตำรา บทความเกี่ยวกับทฤษฎี แนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัยโดยสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น ห้องสมุด หอจดหมายเหตุ และห้องสมุดสภาวิจัยแห่งชาติ นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการค้นคว้าและเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษา เช่น สำนักงานเทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล วัด โรงเรียน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน/ประธานชุมชน และองค์การต่างๆ ในชุมชน เป็นต้น

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้แบ่งประชากรแบ่งออกเป็น 3 ส่วนตามขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

3.1 การศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ และบริบทเชิงการท่องเที่ยว

ประชากร คือผู้ให้ข้อมูลหลักที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทเชิงพื้นที่และบริบทเชิงการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ผู้นำชุมชนท้องถิ่นที่เป็นทางการ เช่น นายกเทศมนตรี ประธานศูนย์วัฒนธรรมอำเภอ/ตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (อช.) หัวหน้าคณะกรรมการอาสาสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) เป็นต้น และผู้นำชุมชนท้องถิ่นแบบไม่เป็นทางการ เช่น ผู้นำกลุ่มอนุรักษ์ท้องถิ่น ผู้นำกลุ่มอาชีพต่างๆ ผู้นำกลุ่มสตรี ผู้นำกลุ่มอาวุโส ผู้นำด้านศาสนา (พระภิกษุ/ฆราวาส) ผู้นำกลุ่มเยาวชน ผู้นำทางการศึกษา ผู้นำทางภูมิปัญญา ประชาชนชาวบ้าน และหมอชาวบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังรวมถึงเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อมูลที่จะศึกษาในพื้นที่ศึกษา โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดเป็นรายบุคคล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ละเอียดครบถ้วนและตรงประเด็น

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีคุณสมบัติเป็นบุคคลที่เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ตามเกณฑ์ที่กำหนดเป็นรายบุคคล อีกทั้ง มีความเต็มใจในการให้ข้อมูลจริง เพื่อการได้มาซึ่งข้อมูลที่ตรงประเด็นการศึกษาถูกต้องและครบถ้วน

3.2 การสำรวจและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในการรองรับการพัฒนา รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ประชากร คือ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากหน่วยงานสถานศึกษาและหน่วยงานท้องถิ่น ที่มีความคุ้นเคยกับแหล่งท่องเที่ยว มีความรู้ในฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา และสามารถประเมินระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณสมบัติเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องและมีประสบการณ์ตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อจะได้มาซึ่งข้อมูลที่ตรงประเด็นการวิจัยและถูกต้องครบถ้วน โดยกำหนดจำนวนกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น 20 ท่าน ในอัตราส่วน นักวิชาการ : ผู้รู้ของชุมชน เท่ากับ 5 : 15 ดังนี้ คือ

1) กลุ่มนักวิชาการ ประกอบด้วย นักวิชาการทางการท่องเที่ยว จากคณะอุตสาหกรรม การโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ จำนวน 3 คน นักวิชาการ การท่องเที่ยวจากหน่วยงานสถานศึกษาภายนอก จำนวน 2 คน

2) กลุ่มผู้นำชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลปราณบุรี ที่มาจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กร ภาคเอกชน และองค์กรภาคประชาชนท้องถิ่น ที่มีความคุ้นเคยกับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา และมีความรู้ในฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา และสามารถประเมินระดับศักยภาพของ แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ จำนวน 15 คน

3.3 การประเมินศักยภาพและความต้องการในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน

ประชากร คือ บุคคลและหน่วยงานหรือองค์กรท้องถิ่นในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ซึ่งประกอบด้วย (1) หน่วยงานภาครัฐ เช่น เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรของสำนักงานเทศบาลตำบลปราณบุรี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานประจวบคีรีขันธ์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พัฒนาการ อำเภอปราณบุรี ประธานศูนย์วัฒนธรรมอำเภอปราณบุรี (2) หน่วยงานภาคเอกชน เช่น ผู้ประกอบการ ธุรกิจนำเที่ยว ผู้ประกอบการร้านอาหาร ผู้ประกอบการที่พักแรม ผู้ผลิตและจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก/ผลิตภัณฑ์ชุมชน (3) สถาบันการศึกษา หมายถึง ครู อาจารย์ และผู้บริหาร จากสถาบัน การศึกษาระดับประถมศึกษาขึ้นไป (4) ศาสนสถาน หมายถึง พระภิกษุ บาทหลวง หรืออิมาม ที่เป็น ผู้นำศาสนาและอาศัยอยู่ในวัด/โบสถ์/มัสยิด (5) ผู้นำท้องถิ่นชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี (6) ภาคี ภาคประชาคมท้องถิ่น คือ ประชาชนชนที่มีการรวมกลุ่มกันเป็นองค์กร และมีวัตถุประสงค์หรือ เป้าหมายร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารกัน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้เลือกขนาดของกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) โดยกำหนดสัดส่วนจากประชากรทั้งหมดที่สามารถเป็นตัวแทนภาคส่วนต่างๆ รวมทั้งสิ้น 15 คน โดยเลือกเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่มีความพร้อมและให้ความร่วมมือให้ข้อมูล

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ข้อมูลพื้นฐานบริษัท เชิงพื้นที่ และ บริษัทเชิงการท่องเที่ยว **ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview)** ได้แก่ ผู้นำชุมชนท้องถิ่นที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อมูลที่จะศึกษาในพื้นที่ศึกษา เพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา ข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยว รวมถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน

4.2 แบบประเมิน (KPI) ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 1 ชุด ซึ่งได้ประยุกต์ใช้เกณฑ์การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2548: 5/12-5/21) เนื่องจาก ทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับระบบนิเวศในพื้นที่และแบบประเมินนี้มีการกำหนดตัวชี้วัดหรือมีเกณฑ์มาตรฐานที่ผ่านการวิเคราะห์และรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัดดังนี้

4.2.1 การประเมินด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการประเมินในเบื้องต้นว่า พื้นที่มีความเหมาะสมในการพิจารณาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สัมพันธ์กับระบบนิเวศและวัฒนธรรมของพื้นที่หรือไม่ ซึ่งถ้าพื้นที่ที่ทำการประเมินขาดคุณสมบัติในข้อใดข้อหนึ่ง แสดงว่าพื้นที่นั้นไม่สมควรพิจารณาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยข้อกำหนดในด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว คือ การเป็นพื้นที่ตั้งชุมชนที่มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย โดยพื้นที่ที่ขอรับการประเมินจะต้องผ่านข้อกำหนดทั้งหมด จึงเข้าสู่การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในขั้นตอนต่อไป

4.2.2 การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นการประเมินในประเด็นที่เป็นพื้นที่ที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว โดยทำการประเมินเฉพาะองค์ประกอบด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ประกอบด้วยดัชนีชี้วัด 4 ดัชนี รายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1 องค์ประกอบในการประเมินศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	คะแนน
(พื้นที่แหล่งที่ประเมิน)	
1. จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ของชุมชน	10
2. ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งต้นทุนทางการท่องเที่ยว	10
3. ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	10
4. ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	10
รวม	40

เกณฑ์การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ ดัชนีแต่ละข้อ มีค่าคะแนนเท่ากับ 10 คะแนน ซึ่งแหล่งท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องมีคุณสมบัติขององค์ประกอบนี้ไม่น้อยกว่า 2 ข้อ หรือได้คะแนนไม่น้อยกว่า 20 คะแนน หรือได้คะแนนร้อยละ 50 ขึ้นไป แต่ถ้าแหล่งท่องเที่ยวมีคุณสมบัติไม่น้อยกว่า 2 ข้อ หรือได้คะแนนน้อยกว่า 20 คะแนน แสดงว่าพื้นที่นั้นๆ ขาดความเหมาะสมหรือศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

4.3 แบบสอบถาม (Questionnaire) ศักยภาพชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้น ตามวัตถุประสงค์และขอบเขตการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ โดยมีลักษณะคำถามทั้งคำถามปลายปิด (Close-ended Question) และปลายเปิด (Open-ended Question) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ตอนที่ 3 ทิศนคติต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ตอนที่ 4 ความต้องการในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ตอนที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์พิจารณาระดับความรู้และระดับความต้องการ ดังนี้คือ

(1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบความรู้ (Knowledge Test) ที่เป็นลักษณะข้อคำถามแบบตอบถูกและผิด ชนิด 2 ตัวเลือก รวมทั้งสิ้น 30 ข้อ ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วนคือ (1.1) ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 10 ข้อ (1.2) ความรู้เกี่ยวกับภูมิ

ปัญญาท้องถิ่น จำนวน 10 ข้อ และ (1.3) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 10 ข้อ ซึ่งในแต่ละข้อจะให้คะแนน ดังนี้

ตอบถูก ให้ 1 คะแนน

ตอบผิด ให้ 0 คะแนน

โดย ข้อถูก ได้แก่ ข้อ 2 5 7 8 9 11 14 15 17 18 19 23 24 26 29 30

ข้อผิด ได้แก่ ข้อ 1 3 4 6 10 12 13 16 20 21 22 25 27 28

จากนั้นนำคะแนนมาจัดระดับความรู้ โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ ตามสูตรดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

เมื่อแทนค่าแล้ว จะได้ผลลัพธ์ดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{30 - 0}{3} = 10.00$$

การประเมินค่าระดับความรู้ โดยจะนำคะแนนที่ได้มาเปรียบเทียบกับดัชนีค่าอำนาจการจำแนก (Discrimination) จากผลการประเมินแบบทดสอบ ซึ่งมีเกณฑ์การแปลผล ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ในระดับสูง มีค่าคะแนนระหว่าง 21.01 – 30.00

ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ปานกลาง มีค่าคะแนนระหว่าง 10.01 – 20.00

ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ในระดับต่ำ มีค่าคะแนนระหว่าง 0 – 10.00

(2) ทศนคติต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดทัศนคติ (Attitude Test) ในลักษณะมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ที่มีข้อความเชิงบวก (Positive Statement) และข้อความเชิงลบ (Negative Statement) ในอัตราส่วนข้อคำถามใกล้เคียงกัน รวมทั้งหมด 30 ข้อ โดยประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วนคือ (2.1) ทศนคติต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 10 ข้อ (2.2) ทศนคติต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 10 ข้อ (2.3) ทศนคติต่อแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 10 ข้อ ซึ่งการกำหนดค่าคะแนนจะแตกต่างกันตามข้อความที่เป็นเชิงบวกและข้อความเชิงลบ ดังนี้

ข้อความเชิงบวก

เห็นด้วยอย่างยิ่ง เท่ากับ 5 คะแนน

เห็นด้วย เท่ากับ 4 คะแนน

เฉยๆ/ไม่แน่ใจ เท่ากับ 3 คะแนน

ไม่เห็นด้วย เท่ากับ 2 คะแนน

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เท่ากับ 1 คะแนน

ข้อความเชิงลบ		
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เท่ากับ	1 คะแนน
เห็นด้วย	เท่ากับ	2 คะแนน
เฉยๆ/ไม่แน่ใจ	เท่ากับ	3 คะแนน
ไม่เห็นด้วย	เท่ากับ	4 คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เท่ากับ	5 คะแนน

คำตอบที่ได้ผู้วิจัยจะนำมาคำนวณค่าเฉลี่ย จากนั้นนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์น้ำหนักเฉลี่ย (Weight Mean Score: WMS) ซึ่งมีเกณฑ์การแปลผล ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลมีทัศนคติที่ดีมาก	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	4.21-5.00
ผู้ให้ข้อมูลมีทัศนคติที่ดี	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	3.41-4.20
ผู้ให้ข้อมูลมีทัศนคติกลางๆ	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	2.61-3.40
ผู้ให้ข้อมูลมีทัศนคติไม่ดี	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.81-2.60
ผู้ให้ข้อมูลมีทัศนคติไม่ดีมากๆ	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.00-1.80

(3) ความต้องการในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้วิจัยได้กำหนดค่าน้ำหนักของความต้องการมีส่วนร่วมเป็นคะแนน 5 ระดับ ดังนี้คือ

5 คะแนน	หมายถึง	มีความต้องการในระดับมากที่สุด
4 คะแนน	หมายถึง	มีความต้องการในระดับมาก
3 คะแนน	หมายถึง	มีความต้องการในระดับปานกลาง
2 คะแนน	หมายถึง	มีความต้องการในระดับน้อย
1 คะแนน	หมายถึง	มีความต้องการในระดับน้อยที่สุด

เมื่อได้ค่าคะแนนความต้องการของกลุ่มตัวอย่างแล้ว นำค่าคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่มีการแปลความหมายค่าเฉลี่ยน้ำหนักคะแนน 5 ระดับ คือ

ระดับความต้องการมากที่สุด	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	4.21-5.00
ระดับความต้องการมาก	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	3.41-4.20
ระดับความต้องการปานกลาง	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	2.61-3.40
ระดับความต้องการน้อย	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.81-2.60
ระดับความต้องการน้อยที่สุด	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.00-1.80

5. การทดสอบเครื่องมือ

5.1 ข้อมูลที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ จึงต้องมีการตีความและสร้างความเข้าใจที่ตรงกันในข้อมูลที่ได้มา กล่าวคือ ควรตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลกับการตีความของผู้วิจัย เกี่ยวกับความเป็นจริงระดับต่างๆ กับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลว่าสอดคล้องต้องกันหรือไม่ โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบแหล่งที่มาต่างๆ ของข้อมูล ทั้งการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) นอกจากนี้ ข้อมูลต่างๆ ที่ใช้ประกอบการวิจัยและการตีความเรื่องราวต่างๆ ต้องผ่านการตรวจสอบเป็นระยะๆ ทุกขั้นตอน

5.2 ข้อมูลที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ ต้องมีการตรวจสอบเครื่องมือ 2 ด้านคือ

5.2.1 การทดสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ไปเสนอขอคำปรึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบแบบสำรวจให้สอดคล้องและครอบคลุมเนื้อหาหรือประเด็นที่ต้องการวัด รวมทั้งตรวจสอบความเป็นปรนัย (Objectivity) ของข้อคำถามแต่ละข้อ เพื่อให้ได้ความถูกต้องตามหลักวิชาการและการใช้ทางภาษารวมถึงความครบถ้วนและสมบูรณ์ จากนั้นปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะ

5.2.2 การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) นำแบบสอบถามศักยภาพและความต้องการมีส่วนร่วมฯ ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทำทดลองทดสอบ (Try out) กับตัวแทนชุมชนที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลจริง จำนวน 30 คน จากนั้น จะนำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น โดยวิธีการใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามแบบของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540: 125) โดยกำหนดค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของแบบสำรวจที่เป็นเกณฑ์มาตรฐานต้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.70 ขึ้นไป จึงจะสามารถนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริงในพื้นที่ศึกษาต่อไปได้

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลร่วมกับผู้ช่วยนักวิจัย เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย โดยได้กำหนดขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

6.1 ผู้วิจัยทำหนังสือในนามคณะอุตสาหกรรมการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้นำชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อแจ้งรายละเอียดและขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ศึกษา

6.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนด โดยผู้วิจัยจะทำการชี้แจงวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลเข้าใจตรงกัน และให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามอย่างถูกต้องครบถ้วน หลังจากผู้ให้ข้อมูลตอบแบบสอบถามเสร็จสิ้น ผู้วิจัยจะตรวจสอบแบบสอบถามเพื่อความถูกต้องและครบสมบูรณ์อีกครั้ง ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ร่วมกับการสอบถามเพื่อวิเคราะห์ว่า ผู้ให้ข้อมูลมีพฤติกรรมการแสดงออกอย่างไร ตรงกับการให้ข้อมูลหรือไม่ เพียงใด

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

7.1 ข้อมูลที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย โดยระบุคุณลักษณะเฉพาะของข้อความหรือสาระอย่างมีระบบ ที่อิงกรอบแนวคิดและทฤษฎี โดยมีวิธีดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

7.1.1 การลดทอนข้อมูล (Data Reduction) ซึ่งหมายถึงการเลือกเฟ้นหาจุดที่น่าสนใจ ทำให้เข้าใจง่าย สรุปลย่อ ปรับข้อมูลดิบที่เก็บรวบรวมได้มาลงรหัส ทดสอบแนวคิด รวมเป็นกลุ่ม แบ่งเป็นหมวดหมู่หรือเป็นส่วนๆ เขียนข้อสรุปชั่วคราว ทำให้เกิดความชัดเจนเป็นพวก เป็นประเภท เป็นรูปแบบหาจุดที่น่าสนใจ และปรับลดเพิ่มหาข้อมูลใหม่ จนกระทั่งได้ผลสรุปและพิสูจน์บทสรุปที่น่าพอใจ

7.1.2 การแสดงข้อมูล (Data Display) ซึ่งเป็นขั้นตอนของการจัดการเลือกเฟ้น สรรหา ตัวอย่างข้อมูลหรือสารสนเทศ ไม่ว่าจะเป็นการสรุปจากรายงาน การสังเกตคำพูดจากการสัมภาษณ์ หรือการกระทำของผู้ให้ข้อมูล นำมาเป็นหลักฐานของข้อสรุปชั่วคราวเสนอไว้ เพื่อแสดงให้เห็นและก่อให้เกิดความเข้าใจว่า อะไรเกิดขึ้น ทำไม อย่างไร อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ และสรุปผลต่อไป

7.1.3 การสร้างข้อสรุปและยืนยันผลสรุป (Conclusion and Verification) เป็นการสังเคราะห์ข้อสรุปย่อยๆ ในช่วงแรกๆ เข้าด้วยกันเป็นบทสรุปและตรวจสอบยืนยันเป็นผลสรุป การวิจัยในช่วงสุดท้าย การพัฒนาข้อสรุปย่อยๆ ไปสู่ข้อสรุปใหญ่ๆ เรื่อยๆ ขึ้นไปนี้ ซึ่งเป็นก้าวของการพัฒนาทฤษฎีจากสภาพเฉพาะไปสู่ข้อสรุปทั่วไป (Generalized) เป็นกระบวนการประมวลความคิด อันเกิดจากข้อมูลรูปธรรม ไปสู่รูปแบบที่เป็นนามธรรมที่เป็นทฤษฎี (Ground theory) ตามวิธีการแบบอุปนัย (induction) และเพื่อให้บทสรุปมีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งในขณะที่เขียนรายงานกับข้อมูลสนาม เพื่อยืนยันผลสรุปวิจัย ด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า การนำผลสรุปวิจัยตรวจสอบความถูกต้องกับผู้ให้ข้อมูล ตรวจสอบความแตกต่างหรือคล้ายคลึงของความคิดคนในกับคนนอกชุมชน

7.2 ข้อมูลที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยจะมีการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ (1) นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมมาได้คัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์ (2) ตรวจสอบและลงรหัส (Coding From) ในแบบสอบถามทุกข้อ (3) นำข้อมูลที่ตรวจสอบและลงรหัสแล้วไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ทางสถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ จากนั้น นำข้อมูลที่ได้มาจัดเรียงเรียงและวิเคราะห์เชิงบรรยาย เพื่อให้ได้ข้อมูลในภาพรวมเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

8. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ทั้งนี้ สถิติที่ผู้วิจัยใช้วิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้คือ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป และข้อมูลด้านความคาดหวังและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และแสดงผลออกเป็นค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าต่ำสุด (Minimum) และค่าสูงสุด (Maximum)

(1) การหาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) จากสูตร

$$\bar{x} = \frac{\sum x}{n}$$

เมื่อ $\bar{x}$ แทน ค่าคะแนนรวมเฉลี่ย
 $\sum x$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
 n แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

(2) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) จากสูตร

$$S.D. = \frac{\sqrt{n \sum x^2 - (\sum x)^2}}{n(n-1)}$$

เมื่อ S.D. = ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 $\sum x$ = ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
 n = จำนวนคนในกลุ่มทดลอง

ขั้นตอนที่ 2: การค้นหากิจกรรมและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการตรวจเอกสารเกี่ยวกับทฤษฎี แนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับผลจากการสำรวจและประเมินศักยภาพของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี (ที่ได้จากขั้นตอนที่ 1) มาเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) เพื่อตอบปัญหาการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 11 ขั้นตอน ดังนี้คือ

- (1) การสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (2) การเริ่มต้นค้นหาสิ่งที่ต้องการในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (3) การประเมินศักยภาพและความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (4) การร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์การท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (5) การวางแผนเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (6) การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการฝึกอบรมภาคทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ และการศึกษาดูงาน
- (7) การกำหนดรูปแบบกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (8) การออกแบบการสื่อความหมายการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (9) การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (10) การทดลองจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับกลุ่มนักท่องเที่ยวนำร่อง
- (11) การประเมินผลการท่องเที่ยวโดยชุมชนนำร่อง

จากนั้น นำผลการพัฒนาทั้งหมดมาวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี โดยมีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้แบ่งประชากรแบ่งออกเป็น 2 ส่วนตามขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1.1 การสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อบริหารจัดการท่องเที่ยว

ประชากร คือ กลุ่มแกนนำชุมชนหรือแกนนำของชุมชนในพื้นที่ตลาดเก่าปราณบุรีและใกล้เคียง เป็นตัวแทนในการเข้าร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย (1) หน่วยงานภาครัฐ เช่น เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลปราณบุรีและสำนักงานเทศบาลตำบลปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (2) หน่วยงานภาคเอกชน เช่น ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ผู้ประกอบการรถเช่า ผู้ประกอบการที่พักแรม ผู้ประกอบการร้านอาหาร และผู้ผลิตสินค้าท้องถิ่นและของที่ระลึก(3) สถาบันการศึกษา หมายถึง ครู อาจารย์ และผู้บริหารจากสถาบันการศึกษาระดับประถมศึกษาขึ้นไป (4) ศาสนสถาน หมายถึง พระภิกษุ บาทหลวง หรืออิมาม ที่เป็นผู้นำศาสนาและอาศัยอยู่ในวัด/โบสถ์/มัสยิด (5) ผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่ศึกษาและใกล้เคียง (6) ประชาคมท้องถิ่น หมายถึง ประชาชนทั่วไปที่มีการรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรท้องถิ่น และมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกันมีการติดต่อสื่อสารกัน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดเป็นรายบุคคล และเป็นประชาชนในพื้นที่ รวมถึงมีความสมัครใจเข้าร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเลือกจากตัวแทนชุมชนในพื้นที่ศึกษา 6 ภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน สถาบันการศึกษา ศาสนสถานผู้นำท้องถิ่น และประชาคมท้องถิ่น รวมทั้งสิ้น 30 คน (ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ ได้รวมผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยด้วย เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยถือเป็นเครือข่ายในพื้นที่ด้วยเช่นกัน) โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดตัวอย่าง

1.2 การทดลองจัดการท่องเที่ยวเกี่ยวกับกลุ่มนักท่องเที่ยวনার่อง

ประชากร คือ นักท่องเที่ยวনার่องที่เป็นกลุ่มทดลองมาท่องเที่ยวและใช้บริการการท่องเที่ยวชุมชนจัดขึ้น

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 5 กลุ่มคือ (1) กลุ่มนักศึกษา จำนวน 30 คน (2) กลุ่มประชาชนในพื้นที่ จำนวน 10 คน (3) กลุ่มนักวิชาการ จำนวน 10 คน (4) กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปสัญชาติไทย จำนวน 10 คน (5) และกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 70 คน ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มนักท่องเที่ยวทดลองทั้งหมด โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งประชากรแบ่งออกเป็น 2 ส่วนตามขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

2.1 การสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อบริหารจัดการท่องเที่ยว

ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research/PAR) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นการดำเนินการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและคำตอบการวิจัยที่สมบูรณ์และเหมาะสมกับพื้นที่หรือสภาพชุมชนมากที่สุด จึงได้มีการผสมผสานเทคนิคในกระบวนการพัฒนาหลายวิธี กล่าวคือ โดยจะประยุกต์ใช้ **เทคนิค AIC (Appreciation, Influence and Control)** เพื่อค้นหาความต้องการ ปัญหาและอุปสรรค รวมถึงจุดยืนของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว จากนั้นอาจใช้ **เทคนิคการประเมินสถานะชนบทอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal / PRA)** ในการวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อรองรับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงในกระบวนการพัฒนาอาจประยุกต์ใช้เทคนิคต่างๆ เข้าร่วมตามสถานการณ์และความเหมาะสมในขั้นต่อนั้นๆ เช่น **(1) เทคนิค SWOT** ซึ่งเป็นวิธีวิเคราะห์สถานการณ์ (situation analysis) หรือการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (environmental analysis) ทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ ที่จะทำให้ทราบจุดอ่อน-จุดแข็งของชุมชน เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ในการวางแผนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป **(2) การทำแผนที่ความคิด (Mind Map)** คือ การถ่ายทอดความคิดหรือข้อมูลต่างๆ ที่มีอยู่ในสมองลงกระดาษ โดยการใช้ภาพ สี เส้น และการโยงใย แทนการจดย่อแบบเดิม ซึ่งช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ง่ายขึ้น เนื่องจากจะเห็นเป็นภาพรวม (อาณัติ รัตนธิรกุล, 2550: 5-7) ซึ่งเหมาะสำหรับขั้นตอนในการหาผลกระทบของการบริหารจัดการท่องเที่ยวต่อชุมชนในพื้นที่ศึกษาได้ **(3) การจัดกิจกรรมกลุ่มย่อยหรือกิจกรรมความเห็นกลุ่ม (Focus Group Discussion)** เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นและชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่างๆ ควบคู่กัน **(4) การระดมสมอง (Brain Storming)** ซึ่งเป็นวิธีการกระตุ้นให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) หรือเป็นการกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ใช้ความคิดหาคำตอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเสรีในเวลาที่กำหนด โดยมุ่งให้ได้จำนวนความคิดจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด แต่ไม่มีการประเมินค่าถูกผิด หากจะทำการวิเคราะห์ความคิดทั้งหมดเพื่อเลือกความคิดที่เหมาะสมและดีที่สุดเพื่อเป็นแนวทางในการให้คำตอบในเรื่องนั้นๆ ซึ่งผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ในขั้นตอนต่างๆ โดยตลอด เช่น การวางแผน การกำหนดวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์การท่องเที่ยวของพื้นที่ รวมถึงการกำหนดรูปแบบกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยว การออกแบบสื่อความหมาย และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของพื้นที่ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังประยุกต์ใช้ **(5) กระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ** ซึ่งเป็นการคิดในเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking) คิดให้กว้างและสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยการลงมือทำจริง (Learning by doing) ที่เป็นการเรียนรู้ควบคู่กับการปฏิบัติ หรือการทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ที่สำคัญต่อการพัฒนาองค์ความรู้ เช่น **การฝึกอบรมให้ความรู้ (Training)** การฝึกปฏิบัติจริง รวมถึง

การศึกษาดูงาน (Educational Tour) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลใหม่ที่จะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ที่ดีในการบริหารจัดการในขั้นตอนต่อไป นอกจากนี้ อาจจะมี **การจัดเวที แลกเปลี่ยนการเรียนรู้** เพื่อให้ชาวบ้าน สมาชิกภาคีเครือข่าย หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้รับรู้ข้อมูล ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลใหม่ๆ ร่วมกัน รวมถึง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทั้งในระดับชุมชนและระหว่างชุมชนรายรอบพื้นที่ ตลาดเก่าปราณบุรี ขณะเดียวกัน ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยจะต้องเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาทั้งหมด ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบสิ้นกระบวนการ ควบคู่กับ **การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)** และการใช้ **อุปกรณ์บันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ และแผนที่** สำหรับการบันทึกข้อมูล และเหตุการณ์ที่สำคัญ เพื่อนำมาใช้ประกอบการทำความเข้าใจและการวิเคราะห์ข้อมูล

2.2 การทดลองจัดการท่องเที่ยวกับกลุ่มนักท่องเที่ยวนาร์่อง

แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อ ทรัพยากรการท่องเที่ยว กิจกรรมและการบริการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นในลักษณะมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของวิเคิร์ท (Likert Scale, อ้างถึงใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540: 107) โดยมีลักษณะ คำถามทั้งคำถามปลายปิด (Close-ended Question) และปลายเปิด (Open-ended Question) ซึ่งโครงสร้างเนื้อหาของแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ตอนคือ

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว
- ตอนที่ 2 รูปแบบการเดินทางและประสบการณ์การท่องเที่ยว
- ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี
- ตอนที่ 4 ความพึงพอใจต่อกิจกรรมและการบริการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดค่าคะแนนระดับความพึงพอใจ ดังนี้ คือ

พึงพอใจมากที่สุด เท่ากับ 5 คะแนน

พึงพอใจมาก เท่ากับ 4 คะแนน

พึงพอใจปานกลาง เท่ากับ 3 คะแนน

พึงพอใจน้อย เท่ากับ 2 คะแนน

พึงพอใจน้อยที่สุด เท่ากับ 1 คะแนน

จากนั้นนำมาคำนวณหาอันดับค่าคะแนนเฉลี่ย จากสูตรการหาอันดับภาคชั้นคือ

$$\text{อันดับภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$= \frac{(5 - 1) / 5}{1} = 0.80 \text{ คะแนน}$$

คำตอบที่ได้ผู้วิจัยจะนำมาคำนวณค่าเฉลี่ย จากนั้นนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์น้ำหนักเฉลี่ย (Weight Mean Score: WMS) ซึ่งมีเกณฑ์การแปลผล ดังนี้

มีความพึงพอใจมากที่สุด	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	4.21-5.00
มีความพึงพอใจมาก	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	3.41-4.20
มีความพึงพอใจปานกลาง	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	2.61-3.40
มีความพึงพอใจน้อย	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.81-2.60
มีความพึงพอใจน้อยที่สุด	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.00-1.80

3. การทดสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้แบ่งประชากรแบ่งออกเป็น 2 ส่วนตามขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

3.1 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย โดยระบุคุณลักษณะเฉพาะของข้อความหรือสารอย่างมีระบบ ที่อิงกรอบแนวคิดและทฤษฎี รวมถึงต้องมีการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลกับการตีความของผู้วิจัยเกี่ยวกับความเป็นจริงระดับต่างๆ กับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลว่าสอดคล้องกันหรือไม่ โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบแหล่งที่มาต่างๆ ของข้อมูล ทั้งการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลและด้านวิธีรวบรวมข้อมูล นอกจากนี้ ข้อมูลต่างๆ ที่ใช้ประกอบการวิจัยและการตีความเรื่องราวต่างๆ ต้องผ่านการตรวจสอบเป็นระยะๆ ทุกขั้นตอน

3.2 ข้อมูลเชิงปริมาณ ในขั้นตอนการทดลองจัดการท่องเที่ยวเกี่ยวกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่จำเป็นต้องมีการทดสอบเครื่องมือการวิจัย ดังนี้ คือ

3.2.1 การทดสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามความพึงพอใจที่สร้างขึ้น ไปเสนอขอคำปรึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องและครอบคลุมเนื้อหาหรือประเด็นที่ต้องการวัด รวมทั้งตรวจสอบความเป็นปรนัย (Objectivity) ของข้อคำถามแต่ละข้อ เพื่อให้ได้ความถูกต้องตามหลักวิชาการและการใช้ทางภาษารวมถึงความครบถ้วนและสมบูรณ์ จากนั้นปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะ

3.2.2 การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามความพึงพอใจทั้งฉบับ โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทำทดลองทดสอบ (Try out) กับนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลจริง จำนวน 30 คน จากนั้น จะนำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น โดยวิธีการใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) โดยกำหนดค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของแบบสอบถามที่เป็นเกณฑ์มาตรฐาน ต้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.70 ขึ้นไป จึงจะสามารถนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริงในพื้นที่ศึกษาต่อไปได้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนด โดยผู้วิจัยจะทำการชี้แจงวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลเข้าใจตรงกัน และให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามอย่างถูกต้องครบถ้วน หลังจากผู้ให้ข้อมูลตอบแบบสอบถามเสร็จสิ้น ผู้วิจัยจะตรวจสอบแบบสอบถามเพื่อความถูกต้องและครบสมบูรณ์อีกครั้ง ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ร่วมกับการปฏิบัติการ เพื่อวิเคราะห์ว่าผู้ให้ข้อมูลมีพฤติกรรมการแสดงออกอย่างไร ตรงกับการให้ข้อมูลหรือไม่ เพียงใด จากนั้น นำผลการประเมินที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป (SPSS) รวมถึงการสรุปผลและการนำเสนอผลการศึกษาต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ผู้วิจัยใช้วิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ได้แก่ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และแสดงผลออกเป็นค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าต่ำสุด (Minimum) และค่าสูงสุด (Maximum)

ขั้นตอนที่ 3: การวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

โดยขั้นตอนนี้จะเป็นการวิจัยเชิงประเมินผล (Evaluation Research) เพื่อตรวจสอบว่ารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้พัฒนาทดลองและกำหนดขึ้นในพื้นที่นำร่องในขั้นตอนที่ 2 แล้ว มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่หรือไม่ เพียงใด ซึ่งจะดำเนินการโดยการประเมินและรับรองรูปแบบฯ จากผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 จากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง 3 ด้านคือ (1) ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น (3) ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มที่ 2 จากการประเมินความพึงพอใจของคนในชุมชนตลาดเก่า ปรานบุรีและใกล้เคียง ที่มีต่อรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปัญหาตามวัตถุประสงค์ที่ 3 จากนั้น สรุปผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ออกมาเป็นรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง (ต้นแบบ) ที่ผ่านการปรับปรุงและแก้ไขให้มีประสิทธิภาพและความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ให้มากที่สุด

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางที่สามารถประเมินผลและรับรองรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีคุณสมบัติเป็นบุคคลที่เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ตามเกณฑ์ที่กำหนดใน 3 ด้านได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 1 ท่าน รวมทั้งหมด 3 ท่าน

1.2 กลุ่มแกนนำในการเข้าร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ซึ่งเป็นประชากรกลุ่มเดียวกับวัตถุประสงค์ที่ 2) จำนวน 30 คน โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม แบบประเมินมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert Scale, อ้างถึงใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540: 107) 1 ฉบับ จำนวนทั้งหมด 10 ข้อ โดยมีทั้งคำถามปลายปิดและปลายเปิด ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อการแก้ไขและปรับปรุง

สำหรับเกณฑ์การพิจารณาความเหมาะสมนั้น ได้กำหนดค่าน้ำหนักเป็นคะแนน 5 ระดับ คือ

5 คะแนน หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

3 คะแนน หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

2 คะแนน หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

1 คะแนน หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

คำตอบที่ได้ผู้วิจัยจะนำมาคำนวณค่าเฉลี่ย จากนั้นนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์น้ำหนักเฉลี่ย (Weight Mean Score: WMS) ซึ่งมีเกณฑ์การแปลผล ดังนี้

มีความเหมาะสมมากที่สุด	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	4.21-5.00
มีความเหมาะสมมาก	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	3.41-4.20
มีความเหมาะสมปานกลาง	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	2.61-3.40
มีความเหมาะสมน้อย	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.81-2.60
มีความเหมาะสมน้อยที่สุด	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.00-1.80

ทั้งนี้ หากข้อใดมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มากกว่าหรือเท่ากับ 3.40 ถือว่ามีความเหมาะสม ไม่ต้องปรับปรุงแก้ไข แต่หากข้อใดมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความเหมาะสมเท่ากับหรือน้อยกว่า 3.39 ถือว่าไม่มีความเหมาะสม ต้องปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

3. การทดสอบเครื่องมือ

3.1 ศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆ ของแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 กำหนดประเด็นที่ต้องการให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ และเขียนเป็นข้อคำถาม

3.3 ตรวจสอบความถูกต้องและการใช้ภาษาของข้อคำถาม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและเป็นผู้ประสานในการนำแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มแกนนำภาคีเครือข่ายประเมินโดยอิสระ และขอคำแนะนำเพิ่มเติมจากผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มแกนนำชุมชนได้ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แล้ว

4.2 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบประเมินที่ได้รับกลับมาจากผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มแกนชุมชน

4.3 ปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มแกนนำภาคีเครือข่ายเสนอแนะ ให้ถูกต้องและครบสมบูรณ์

4.4 นำผลการประเมินที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป (SPSS) รวมถึงการสรุปผลและการนำเสนอผลการศึกษาต่อไป

ตาราง 2 แผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย (ต่อ)

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	พ.ศ.2556			พ.ศ.2557									ระยะเวลา
	ค.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	
3. สํารวจและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการประเมินศักยภาพและความต้องการในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน				—									1 เดือน
4. คัดเลือกพื้นที่และแกนนำชุมชนเพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่นำร่อง				—									1 เดือน
5. พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่นำร่อง				—	—								4 เดือน
6. กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่นำร่อง								—					1 เดือน
7. ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน								—					1 เดือน
8. ปรับปรุง/แก้ไขรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีเหมาะสมกับสภาพพื้นที่/บริบทชุมชน									—				1 เดือน
9. วิเคราะห์/สรุปรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ต้นแบบ)									—				1 เดือน
10. ประมวลผล/วิเคราะห์การศึกษา											—		3 เดือน
11. สรุปและอภิปรายผลการศึกษา												—	1 เดือน
12. จัดทำสรุปเล่มรายงานการวิจัย												—	½ เดือน
13. เผยแพร่ผลงานวิจัยผ่านเว็บไซต์ฯ												—	1 เดือน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผสมผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในขณะเดียวกัน ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในลักษณะการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี เข้ามามีส่วนร่วมจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน ตามลำดับดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1: การสำรวจและประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ขั้นตอนที่ 2: การค้นหากิจกรรมและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ขั้นตอนที่ 3: การวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอนที่ 1: การสำรวจและประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอนที่ 1 เป็นขั้นตอนการสำรวจ (Survey Research) โดยการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาในขั้นตอนต่อไป ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาในส่วนของ การสำรวจและประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ออกเป็น 4 ส่วนคือ

- (1) สำรวจบริบทการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีและการท่องเที่ยวเชื่อมโยง
- (2) ประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง
- (3) ประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี
- (4) คัดเลือกแกนนำชุมชนเพื่อจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. สํารวจบริบทการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเกําปราณบุรีและการท่องเที่ยวเชื่อมโยง

ในการสํารวจบริบทการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเกําปราณบุรีและการท่องเที่ยวเชื่อมโยง ได้เข้ําพบกลุ่มที่มีอยูในชุมชนตลาดเกําปราณบุรี ได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเกําปราณบุรี โดยมีอาจารย์วิลาศ แดงเกตุ เป็นประธานกลุ่ม และเป็นผูให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้ํากับการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเกําปราณบุรี ร่วมกับ คุณบุญปลุก กลิ่นแพทยกิจ ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอปราณบุรี ซึ่งมีที่พ้ํานักอาศัยอยูในชุมชนตลาดเกําปราณบุรี ส่วนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวทั้งแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงนั้นเป็นข้อมูลที่ได้จากสิ่งทีปรากฏอยูในแหล่ง เช่น พระภิกษุในวัดปราณบุรี วัดนาห้วย วัดเขาน้อยปราณบุรี วัดเขาน้อยปากน้ําปราณ ผู้ดูแลศาลหลักเมืองเดิมตลาดเกําปราณบุรี ผู้ดูแลศาลเจ้าแม่ทับทิมทอง ประธานกลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลไม้สามัคคีบ้านหนองกา เป็นต้น และการสอบถามพูดคุยกับบุคคลทั่วไปทีพบในแหล่งและพื้นที่ใกล้เคียง รวมทั้งบุคคลในหน่วยงานท้องถิ่นต่างๆ ทีมีความรู้เกี่ยวกับแหล่ง รวมทั้งข้อมูลอื่นๆ ทีเกี่ยวข้ํากับการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเกําปราณบุรี และข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง เช่น นายสถานีรถไฟปราณบุรี เจ้ําหน้ําที่วนอุทยานปราณบุรี เจ้ําหน้ําที่ศูนย์เรียนรูระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี เจ้ําหน้ําที่วนอุทยานท้าวโกษา เป็นต้น และมีข้อมูลบางส่วนจากข้อมูลทฤษฎีภูมิทั่วไปทีสืบค้นได้จากอินเทอร์เน็ต โดยบริบทการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเกําปราณบุรีและการท่องเที่ยวเชื่อมโยง มีดังนี้

1.1 ความเป็นมาของชุมชนตลาดเกําปราณบุรี

ในการศึกษาพื้นที่ชุมชนตลาดเกําปราณบุรี ทำให้พบว่า ที่ตั้งของชุมชนมีการทับซ้อนในเรื่องของการปกครองท้องถิ่น และมีชื่อเรียกชุมชนทีต่างกันไป โดยพื้นที่ของชุมชนตลาดเกําปราณบุรี ตั้งอยูที่หมู่ 6 บ้านตลาดล่าง (บางข้อมูลก็ว่า เป็นบ้านตลาดบน) ตำบลปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในขณะที่พื้นที่ทั้งชุมชนอยูในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลปราณบุรี และมีชื่อเรียกว่าชุมชนเมืองเกํา ในขณะที่คนในชุมชนจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเมืองเกําปราณบุรี โดยมีอาจารย์วิลาศ แดงเกตุ เป็นประธานกลุ่ม เรียกว่าชุมชนตลาดเกําปราณบุรี ส่วนชื่อถนนคนเดินมีชื่อว่า ถนนคนเดินตลาดเกําปราณบุรี ถนนคนเดินปราณบุรี ตลาดเกํา 100 ปี 200 ปี ส่วนป้ายทีเขียนไว้ในถนนคนเดิน บางป้ายเขียนว่า ตลาดเมืองเกําปราณบุรี บางป้ายเขียนเพียงตลาดเกําปราณบุรี ในขณะที่การค้นหาในอินเทอร์เน็ตทำให้เห็นชื่อทีเกี่ยวข้ํา เช่น ถนนคนเดินปราณบุรี ตลาดเกําปราณบุรี ตลาดเกํา 200 ปี ถนนคนเดินปราณบุรี ถนนคนเดินปราณบุรี ตลาดเกําปราณบุรี ตลาดเกําปราณบุรี 200 ปี ถนนคนเดินเมืองเกําปราณบุรี ถนนคนเดิน ตลาด 200 ปี ปราณบุรี เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน เพราะทุกชื่อคือสถานที่เดียวกัน จึงได้ปรึกษาอาจารย์วิลาศ แดงเกตุ ท่านบอกว่ํา “ใช้ชื่อใดก็ได้” และเมื่อขอให้เลือกใช้ชื่อเดียวสำหรับงานวิจัยนี้ ท่านแนะนำให้ใช้ค้ําว่า “ชุมชนตลาดเกําปราณบุรี” ซึ่งจะใช้เรียกชุมชนนี้ในงานวิจัยนี้ และเรียกถนนคนเดินว่ํา “ถนนคนเดินตลาดเกําปราณบุรี”

หากพิจารณาที่ตั้งของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ตำบลปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยอำเภอปราณบุรีมีคำขวัญว่า

“ปราณบุรีเมืองเก่า เสาหลักเมืองคู่บ้าน
สับประรดหวานขึ้นชื่อ เลื่องลือทะเลงาม
วนอุทยานสวยล้ำ แม่น้ำปราณคือชีวิต”

ซึ่งจะเห็นว่าอำเภอปราณบุรี ระบุการเป็นเมืองเก่าและเสาหลักเมือง ที่สะท้อนความเป็นชุมชนสำคัญในอดีต และโดยมีเสาหลักเมืองเป็นหลักฐานของการตั้งบ้านแปลงเมืองมาช้านานปรากฏชื่อเมืองชัดเจนมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยคุณประณีต สุทธานันท์ ผู้สนใจประวัติศาสตร์เมืองปราณบุรี ให้ข้อมูลว่า “มองซิเออร์ เซเบเรต์ ราชทูตชาวฝรั่งเศส ที่เดินทางเข้ามาเมืองไทยในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีบันทึกถึงเมืองปราณว่า “ปราณเป็นเมืองที่สร้างขนานไปกับปากแม่น้ำปราณ ตัวเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีกำแพงเมืองทำด้วยไม้ไผ่ มีป้อมปราการทรงสี่เหลี่ยมสร้างด้วยอิฐ” ที่ทำให้เห็นว่า เมืองปราณบุรีมีความเจริญรุ่งเรืองเรื่อยมาในฐานะเมืองจัตวาทางตอนใต้ของเมืองหลวงและเมืองท่าแห่งอ่าวไทยตอนกลาง” จนมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้มีการตัดเส้นทางรถไฟผ่านเมืองปราณบุรี ในปี พ.ศ.2449 พร้อมกับตั้งสถานีรถไฟขึ้นที่ชุมชนบ้านเมืองเก่า ส่งผลให้ชุมชนแห่งนี้ เจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก กลายเป็นศูนย์กลางของอำเภอ ทั้งด้านการเมือง การปกครอง การคมนาคมขนส่ง และศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจที่มี “ตลาดเมืองปราณ” เป็นย่านค้าขายสำคัญของภาคกลางตอนล่างและภาคใต้ตอนบน นอกจากนั้น คุณปัญญาปลุก กลิ่นแพทย์กิจ ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอปราณบุรี เล่าว่า “ตลาดปราณต่างจากตลาดอื่นๆ ไป เนื่องจากเป็นตลาดที่นัดขายของกันทุกวันโกน แล้วขายข้ามวันไปจนถึงสิ้นวันพระ (7 หรือ 14 ค่ำ ถึง 8 หรือ 15 ค่ำ)” โดยเล่าเพิ่มเติมว่า “ในสมัยนั้นถนนหนทางลำบากไม่มีรถราวิ่งรับส่งสินค้า แต่ตลาดที่นี่กลับคึกคักมาก มีข้าวของขายยาวเป็นกิโลตลาดสองข้างทางรถไฟ พ่อค้าแม่ค้ามีทั้งคนที่นี่และคนต่างถิ่น มีทั้งเดินทางมาทางเรือหรือบรรทุกข้าวของใส่เกวียนมาทางบก ที่นี่จึงกลายเป็นที่รวมเกวียนเป็นพันเล่ม บางคนมาไกลจากประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรีก็มี” ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการส่งผ่านเชลยศึกสงครามทางรถไฟจากสิงคโปร์ไปยังจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งในช่วงเมืองปราณมีแม่น้ำปราณบุรี ที่จำเป็นต้องสร้างทางรถไฟข้ามแม่น้ำ ทำให้สะพานรถไฟที่เมืองปราณเป็นเป้าหมายของการทิ้งระเบิดของฝ่ายสัมพันธมิตรด้วย ซึ่งคุณปัญญาปลุก กลิ่นแพทย์กิจ ได้บอกว่า “ปัจจุบันยังมีร่องรอยหลุมระเบิดตามฝั่งแม่น้ำปราณบุรี ปรากฏให้เห็นเป็นแอ่งอยู่บ้าง” ต่อมาในช่วงราวๆ ก่อนปี พ.ศ.2500 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นเมื่อมีการตัดถนนเพชรเกษมผ่านอำเภอปราณบุรี ทำให้ชาวบ้านส่วนหนึ่งในชุมชนบ้านเมืองเก่าทยอยย้ายไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ริมถนนใหญ่ บริเวณสี่แยกปราณบุรี ในปัจจุบัน จึงเกิดเมืองปราณใหม่ขึ้นมา อำเภอปราณบุรีในยุคนั้น จึงมีเมืองหลักที่เป็นศูนย์กลางอยู่ 2 เมือง คือ เมืองใหม่ที่สี่แยกปราณบุรี ในตำบล

เขาน้อย ที่มีความเจริญและขยายพื้นที่เมืองเรื่อยมา กับเมืองเก่าที่ตำบลปราณบุรี ที่แม้ไม่โตแต่ก็ยังไม่ตายเพราะเมืองปราณเก่ายังมีส่วนราชการอยู่ ทำให้ยังมีผู้คนเดินทางเข้าออกในชุมชนเมืองปราณเก่าบ้าง ต่อมาในปี พ.ศ.2520-2521 เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ เมื่อทางการได้มีนโยบายย้ายส่วนราชการในชุมชนเมืองเก่าปราณบุรีออกไปอยู่ริมถนนเพชรเกษม ด้วยเหตุผลของความสะดวกในการติดต่อราชการ ความโอโง่งของสถานที่ และการเดินทางสัญจรของประชาชน ซึ่งเมื่อส่วนราชการย้ายไป ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ทำธุรกิจการค้าก็ย้ายไปอยู่ริมถนนเพชรเกษมตาม ส่งผลให้เมืองปราณเก่าที่เคยรุ่งเรืองเริ่มซบเซา หดตัวเล็กลง และกลายเป็นเมืองอันเงียบเหงา อีกทั้งตลาดเมืองปราณที่เคยรุ่งเรืองก็หมดความสำคัญลง นับเป็นเวลากว่า 30 ปีจนถึงปัจจุบัน

อาจารย์วิลาศ แต่งเกตุ ประธานกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ได้กรุณาเรียงลำดับเหตุการณ์ความเป็นมาของเมืองปราณบุรี ไว้ดังนี้

“ณ พื้นที่นี้ในอดีตเป็นที่ตั้งเมืองเก่า (เมืองปราณบุรี) มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ คือ ข้อความที่จารึกไว้ในจดหมายเหตุกรุงเก่า พงศาวดารชาติไทย บันทึกการเดินทางของราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศสในรัชสมัยต่างๆ ที่กล่าวถึงเมืองปราณบุรี เช่น สมัยแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ได้เสด็จเมืองปราณ ถึง 2 ครั้ง สมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศสส่งราชทูตมาเจริญสัมพันธไมตรีกับกรุงศรีอยุธยา ชื่อ มองซิเออร์ เซเบเรย์ ได้บันทึกการเดินทางกลับทางบก แวะพักเมืองปราณบุรี 1 คืน และจากการชำระกฎหมายตราสามดวงในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พบว่า ในกฎหมายตราสามดวง กล่าวถึงเมืองปราณบุรีไว้ว่า ให้พระปราณบุรีถือศักดินาได้ 3,000 ไร่ ต่อมาแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 4 และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 5 เมืองปราณบุรีเป็นเมืองจัตวา ขึ้นกับแขวงเมืองเพชรบุรี และขึ้นกับมณฑลราชบุรีมีเจ้าเมืองปกครอง และให้รวมเมืองปราณ เมืองบางตะพาน เมืองบางนางรม เข้าด้วยกันโดยใช้ชื่อเมืองปราณบุรี จากนั้นในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 6 โปรดให้เปลี่ยนชื่อเมืองปราณบุรี เป็นเมืองประจวบคีรีขันธ์ และให้เมืองปราณบุรีเก่า เป็นอำเภอหนึ่ง ขึ้นกับจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และยกเลิกตำแหน่งผู้ปกครองจากเจ้าเมือง มาเป็นนายอำเภอปกครองตั้งแต่นั้นมา ต่อมาในปี พ.ศ.2475 ทางราชการให้งบประมาณสร้างที่ว่าการอำเภอใหม่เป็นอาคารถาวร (เดิมอาศัยอาคารชั่วคราวของการรถไฟ) และอำเภอปราณบุรีก็เจริญรุ่งเรืองตลอดมา โดยในปี พ.ศ.2516 กระทรวงมหาดไทย ให้งบประมาณก่อสร้างอาคารที่ว่าการอำเภอหลังใหม่ ด้วยเหตุว่าอาคารหลังเก่าชำรุด เมื่อทำการรื้อถอนแล้วหาผู้รับเหมาก่อสร้างไม่ได้ และมีปัญหาขัดแย้งของราษฎรอำเภอปราณบุรี ในเรื่องที่ดินที่จะก่อสร้างอำเภอใหม่ โดยแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นควรให้สร้างที่เดิม อีกฝ่ายหนึ่งเห็นควรให้ออกไปสร้างที่ใหม่ริมถนนเพชรเกษม และเหตุการณ์นี้ทำให้การก่อสร้างอำเภอใหม่ ยืดเยื้อถึง 6 ปี ต่อมากระทรวงมหาดไทย ได้แต่งตั้ง

คณะกรรมการพิจารณาเรื่องการสร้างอำเภอใหม่ และมีมติให้สร้างในที่ดินราชพัสดุของทหาร ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 3 ตำบลเขาน้อย โดยทำการก่อสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2521 ทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2527 หลังจากนั้นมา เมืองปราณบุรีเก่าที่เคยรุ่งเรือง ทั้งการประกอบการค้า การทำมาหากินของ ประชาชนก็ซบเซาลงมาก จากเมืองมาเป็นอำเภอ จากอำเภอบัดนี้ถูกลดลงต่ำสุด มาเป็นหมู่บ้าน หมู่ที่ 5 และ 6 ของตำบลปราณบุรี

ในปี พ.ศ.2553 ได้จัดตั้งถนนคนเดิน (ถนนที่ตั้งเมืองปราณบุรีเก่า) โดยมีนายวิลาศ แดงเกตุ ข้าราชการบำนาญ เป็นคนต้นคิดที่จะพลิกฟื้นความเจริญให้กลับมา สร้างประวัติศาสตร์ หน้าใหม่ของปราณบุรี คิดรูปแบบการจัดการแล้วรวมความคิดของคนในชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียว มี กรรมการดำเนินงาน โดยนายวิลาศ แดงเกตุ เป็นประธาน ทำพิธีเปิดครั้งแรก เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ.2553 และดำเนินการต่อเนื่องมาเป็นลำดับ”

เมืองเก่าปราณบุรีได้ผ่านเหตุการณ์สำคัญๆ มาโดยตลอด จนเป็นชุมชนตลาดเมืองเก่า ปราณบุรีในปัจจุบัน ซึ่งเป็นชุมชนในเขตเทศบาลตำบลปราณบุรี ด้านเหนือและตะวันออกของชุมชน ขนาดไปตามแนวฝั่งแม่น้ำปราณบุรี จรดถนนสาย 1020 (แยกหน้าที่ว่าการอำเภอปราณบุรี-บ้านนาห้วย) ส่วนด้านใต้ตามแนวถนนสาย 3168 (ปราณบุรี-ปากน้ำปราณ) และด้านตะวันตกตามแนวเส้นทางรถไฟสายใต้ตั้งแต่สะพานข้ามแม่น้ำปราณบุรี (สะพานดำ) ถึงบริเวณตัดทางรถไฟถนนสาย 3168 มีชุมชนอาศัยอยู่หนาแน่นตลอดแนวซอยรัฐบำรุง 43 สภาพชุมชนเป็นชุมชนเจียบสงบ สร้างบ้านเรือนตามแนวถนนหลักของชุมชน เป็นรูปแบบอาคารไม้ และอาคารครึ่งปูนครึ่งไม้ ที่ยังมีอาคารเก่าอายุกว่า 50 ปี ให้เห็นอยู่ ประชากรมีประมาณ 940 คน ผลจากการย้ายส่วนราชการและการสร้างถนนที่ทำให้การเดินทางสัญจรดีขึ้น แต่ไม่ได้ตัดผ่านชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ทำให้ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีกลายเป็นชุมชนเจียบสงบ และไม่ค่อยมีกิจกรรมสำคัญภายในชุมชน ต่อมา อาจารย์วิลาศ แดงเกตุ ประธานชมรมอนุรักษ์ตลาดเมืองเก่าปราณบุรี และผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชนต่างเห็นชอบให้พลิกฟื้นให้ชุมชนตลาดเมืองเก่าปราณบุรีให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง ด้วยการเปิดตัวตลาดเก่าปราณบุรี เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2553 ในรูปแบบถนนคนเดินยามเย็นในบรรยากาศย้อนยุคที่ยังคงมีความร่วมสมัยให้คนในยุคปัจจุบันได้ทววันวานอย่างน่าสนใจ ท่ามกลางกระแสท้าทายว่าจะสามารถติดตลาดได้นานเท่าไร แต่ด้วยความมุ่งมั่นของอาจารย์วิลาศ แดงเกตุ และความร่วมมือนร่วมใจของชุมชนทำให้ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีได้รับความนิยมและยังสามารถติดตลาดได้เรื่อยมา กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก ทำให้มีการเพิ่มพื้นที่ถนนคนเดินออกไปจากเดิมและยังมีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ไม่ขาดสายในทุกวันเสาร์ที่ติดตลาด ช่วงเวลาระหว่าง 15.00-22.00 น. รวมทั้งยังกลายเป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีฟื้นคืนชีวิต แม้จะเปลี่ยนรูปแบบตลาดการค้าแบบเดิม มาเป็นตลาดเพื่อการท่องเที่ยว ก็ถือว่าเป็นการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี

1.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยว

1.2.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1) แม่น้ำปราณบุรี เป็นแหล่งธรรมชาติแห่งเดียวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับการพักผ่อน เนื่องจากมีการจัดทำศาลาริมน้ำและทำน้ำ บริเวณทางลัดทางรถไฟข้ามแม่น้ำปราณบุรี โดยบางช่วงของแม่น้ำปราณบุรีเป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นไว้ด้วย สองฝั่งแม่น้ำยังมิได้รับการพัฒนามากนักทำให้ยังคงความเป็นธรรมชาติ ซึ่งยังคงปรากฏสัตว์ในธรรมชาติที่ยังสามารถพบเห็นได้ง่าย เช่น ปลา นก แมลง งู เต่า และตะกวด เป็นต้น นอกจากนี้ในช่วงเทศกาลลอยกระทง จะมีคนนำกระทงมาลอยในแม่น้ำปราณบุรีบริเวณทำน้ำแห่งนี้เป็นจำนวนมากด้วย

1.2.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1) ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ได้รับความเห็นชอบจากชุมชนให้มีการติดตลาดเพื่อเปิดโอกาสให้คนในชุมชนและท้องถิ่นใกล้เคียงนำสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนมาจำหน่ายในรูปแบบของถนนคนเดิน โดยใช้ถนนหลักของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีที่เคยรุ่งเรืองในอดีต และต่อเนื่องกับลานเอนกประสงค์ตรงข้ามสถานีรถไฟปราณบุรีที่สามารถเดินเชื่อมต่อถึงกันได้ โดยมีการออกแบบให้มีบรรยากาศของการผสมผสานระหว่างกลิ่นอายย้อนยุคและความเป็นจริงที่ปรากฏในปัจจุบัน ซึ่งกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเสน่ห์แห่งหนึ่งของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งประกอบไปด้วยจุดสนใจ อาทิ (1) อาคารเก่าดั้งเดิมบริเวณตลาดเก่าปราณบุรีและบริเวณสถานีรถไฟปราณบุรี เป็นกลุ่มอาคารที่สร้างขึ้นบนสองฝากถนนหลักของตลาดเก่าปราณบุรี มีลักษณะเป็นอาคารไม้ 2 ชั้น บางอาคารเป็นไม้ครึ่งปูน หรือเป็นอาคารปูนซีเมนต์ทั้งหลัง สภาพเก่าให้บรรยากาศของการเป็นตลาดเก่าย้อนยุค 100 ปี ซึ่งเป็นรูปแบบอาคารที่มีรูปแบบคล้ายกันกับอาคารเก่าบริเวณสถานีรถไฟทั่วไป เช่น สถานีรถไฟกุยบุรี สถานีรถไฟทับสะแก เป็นต้น (2) ร้านจิปาละ มี 2 ร้าน เป็นอาคาร 2 ชั้น รวบรวมของเก่าที่เป็นของใช้ต่างๆ ที่อาจารย์วิลาศ แดงเกตุ เป็นผู้สะสมไว้ ทั้งที่มีอยู่ในท้องถิ่นและซื้อหามาจากท้องถิ่นอื่น จัดแสดงแบบพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ไม่มีระบบการสื่อความหมาย แต่ให้บรรยากาศที่สัมพันธ์กับถนนคนเดินได้ดีพอสมควร และยังเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นได้ ซึ่งหากผู้สนใจเข้ามาชมแล้วสอบถามให้อาจารย์วิลาศ แดงเกตุ อธิบายความเป็นมาและวิธีการใช้สิ่งของต่างๆ จะได้สรรพธรรมของการย้อนยุคและความรู้เสริมปัญญาเป็นอย่างดี และ (3) บ้านแสงดาว เป็นอาคารไม้หลังใหญ่ 2 ชั้น หลังคาทรงปั้นหยา ที่เคยเป็นศูนย์รวมของนักเขียนและนักนิยมไพร เช่น น้อย อินทนนท์ ย้อนอดีตไปกว่า 50 ปี ในสมัยที่มีการเดินทางเข้ามาตั้งแคมป์ในป่าบริเวณทุ่งพลายงาม เขตป่าปราณบุรี ซึ่งต้องมาใช้ตลาดเก่าปราณบุรีเป็นจุดสะสมเสบียง และพักเตรียมการเดินทางก่อนเดินทางเข้าป่า ปัจจุบันมีชาวต่างชาติมาซื้อและเปิดให้บริการเป็นที่พักแรมเอกชน แม้จะมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของตัวอาคาร และมีการสร้างอาคารที่พักเพิ่มเติมในพื้นที่ แต่ยังคงเห็นเค้าโครงเดิมอยู่บ้าง เปิดให้บริการด้านที่พักแต่ไม่เปิดให้เข้าชมในลักษณะแหล่งท่องเที่ยวทั่วไป

2) วัดปราณบุรี เป็นวัดเก่าแก่ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่มีสิ่งที่น่าสนใจในวัดหลายประการ เช่น พระพุทธรูปยืนปางห้ามสมุทรขนาดความสูง 9 เมตร สร้างขึ้นจากไม้ตะเคียน มีอุโบสถขนาดย่อมมีหลังคาพาไลยื่นด้านหน้าอุโบสถ รูปทรงคล้ายโบสถ์ศิลปะอยุธยาสวยงาม วิหาร รูปปั้นอดีตเจ้าอาวาส มณฑป และอาคารศาลาทำบุญหลังเดิมสร้างด้วยไม้ทั้งหลัง

3) ศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี เป็นศาลเดิมที่สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ไม้ทรานปีทีสร้างแน่นอน ตั้งอยู่ริมแม่น้ำปราณบุรีด้านตะวันออกของตลาดเก่าปราณบุรี ปัจจุบันมีการสร้างอาคารใหม่รูปแบบเป็นศาลสถาปัตยกรรมจีน ที่เปิดให้บุคคลทั่วไปเข้าไปสักการบูชาเสาหลักเมืองเดิมอันศักดิ์สิทธิ์ ถือเป็นของดีของชุมชนอีกแห่งหนึ่งที่คนในชุมชนให้ความเคารพบูชา และยังเป็นสถานที่สำคัญที่สะท้อนให้เห็นความเป็นชุมชนเก่าแก่ ที่เป็นศูนย์รวมผู้คนในอดีต

4) สถานีรถไฟปราณบุรี เป็นสถานีรถไฟที่ยังคงรักษารูปแบบอาคารสถานีรถไฟแบบดั้งเดิมอยู่ เป็นอาคารไม้ ตัวอาคารและป้ายสถานีรถไฟปราณบุรี มีความสวยงามเหมาะสำหรับการถ่ายภาพ และการเดินทางมายังถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ได้อาศัยลานหน้าสถานีรถไฟปราณบุรี เป็นพื้นที่จอดรถและเดินผ่านสถานีรถไฟปราณบุรีมายังถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ประกอบกับพื้นที่รอบๆ สถานีรถไฟปราณบุรี ยังมีอาคารไม้กึ่งปูนเก่าที่มีสภาพเป็นห้องแถวย้อนยุคเหมือนกับสถานีรถไฟทั่วไปในอดีต ซึ่งปัจจุบันยังเป็นที่พักอาศัยของคนในชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง

5) ทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 และสะพานดำ ช่วงที่ทางรถไฟสายใต้พาดข้ามแม่น้ำปราณบุรี ก่อนถึงสถานีรถไฟปราณบุรี มีการสร้างสะพานทางรถไฟ ซึ่งมีโครงสร้างเหล็กเป็นราวสะพานขนาดใหญ่ขนาดไปกับรางรถไฟ เนื่องจากทาสีเหล็กสะพานด้วยสีดำ คนท้องถิ่นเรียกสะพานนี้ว่า สะพานดำ บริเวณนี้เคยมีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับสงครามโลกครั้งที่ 2 และยังปรากฏแอ่งน้ำในแม่น้ำปราณบุรีที่เป็นหลุมระเบิดที่ผ่านสัมพันธมิตรนำมาทิ้งเพื่อตัดเส้นทางลำเลียงยุทธโปกรณ์และกำลังพลของกองทัพญี่ปุ่น แม้จะเปลี่ยนแปลงไปมากแล้วในปัจจุบันแต่ยังคงเค้าเดิมให้เห็นอยู่บ้าง โดยมีการสร้างทำน้ำและลานโล่งริมแม่น้ำปราณบุรี เรียกว่า ทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 สำหรับการพักผ่อนและกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน เช่น การใช้เป็นทำน้ำสำหรับการล่องกระทง เป็นต้น

6) แม่น้ำปราณบุรี โดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี มีที่ตั้งอยู่บนฝั่งขวาหรือด้านใต้ของแม่น้ำปราณบุรี โดยในอดีตแม่น้ำปราณบุรีมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการเดินทางทางน้ำของพ่อค้าที่เดินทางด้วยเรือขนถ่ายสินค้ามายังตลาดเก่าปราณบุรี โดยในปัจจุบันมีการให้บริการล่องเรือในแม่น้ำปราณบุรี ซึ่งในช่วงของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี จะเริ่มตั้งแต่ทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 ไปจนถึงทำน้ำวัดนาห้วย ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร โดยการล่องเรือจะใช้เรือนำเที่ยวที่มีให้บริการในชุมชนบ้านฝั่งท่า ตำบลวังพง อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี สามารถล่องเรือไปถึงปากแม่น้ำปราณบุรี ในตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ หรือ จะใช้การล่องแบบพายเรือคายัค ในระยะทางไม่กี่กิโลก็สามารถทำได้

1.2.3 แหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงในอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

1) การล่องเรือแม่น้ำปราณบุรี เริ่มจากท่าเรือบ้านฝั่งท่า ซึ่งเป็นบริเวณที่ปลูก สับปะรดพันธุ์ปัตตาเวียต้นแรกของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตั้งอยู่ไม่ห่างจากชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี มากนัก ใช้เรือหางยาวในการล่องแม่น้ำชมธรรมชาติสองฝั่ง โดยกลุ่มอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าบ้านฝั่งท่า ระยะทางตามแม่น้ำปราณบุรีประมาณ 10 กิโลเมตร ใช้เวลาในการล่องเรือประมาณ 2 ชั่วโมง จาก บ้านฝั่งท่าไปยังปากแม่น้ำปราณบุรีที่ชุมชนปากน้ำปราณ

2) วัดนาห้วยและพิพิธภัณฑวัดนาห้วย เป็นวัดสำคัญในเขตตำบลปราณบุรี ที่เคย มีประวัติความเป็นมาของวัดเกี่ยวกับขุนด่าน ผู้เป็นผู้นำต่อต้านกองทัพพม่าที่เคลื่อนพลผ่านบริเวณนี้ ไปยังเพชรบุรี ยังปรากฏอนุสาวรีย์ของขุนด่านนาห้วยที่วัดแห่งนี้ ตัวอุโบสถเป็นศิลปะอยุธยา มีวิหาร ประดิษฐานรูปหล่อของอดีตเจ้าอาวาสและเกจิอาจารย์สำคัญของประเทศไทย รวมทั้งยังมีพิพิธภัณฑ วัดนาห้วยที่ทางวัดสะสมของเก่าที่มีค่ามากมายที่ของใช้ ถ้วยโถ และเงินตรา

3) วัดเขาน้อย ปราณบุรี เป็นวัดสำคัญของอำเภอปราณบุรี มีหลวงพ่อเนียม อดีต เจ้าอาวาสที่มรณะภาพไปแล้ว เป็นที่เคารพนับถือของคนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก มีอาคารศาลาหอนันท์ ขนาดใหญ่ รูปแบบเดิมที่น่าสนใจ

4) วัดเขาน้อย ปากน้ำปราณ เป็นวัดที่ตั้งอยู่บนเนินเขาไม่สูงนักใกล้กับชุมชน ปากน้ำปราณ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์ขนาดใหญ่ ฝีมือช่างท้องถิ่น และยังเป็นจุดชมวิวที่ สวยงามอีกแห่งของท้องถิ่น

5) เขื่อนปราณบุรี เป็นเขื่อนชลประทานกั้นแม่น้ำปราณบุรี ทำให้เกิดแหล่งน้ำ ขนาดใหญ่หลังเขื่อนเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาและประมงพื้นบ้าน และยังมีประโยชน์ในเรื่องการช่วย ลดอุทกภัยและผลักดันน้ำเค็มจากอ่าวไทยด้วย

6) ศูนย์การทหารราบค่ายธนรัชต์และท่าเสด็จ เป็นค่ายทหารที่มีอาณาบริเวณ กว้างขวาง เป็นสถานที่ฝึกทหารบกให้มีความสามารถในยุทธวิธีต่างๆ และยังเป็นเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าเยี่ยมชมอนุสรณ์สถานจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พิพิธภัณฑทหารราบ กิจกรรมการท่องเที่ยวในค่ายทหาร และท่าเสด็จ สถานที่พักผ่อนรื่นรมย์ริมแม่น้ำปราณบุรี

7) กลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลไม้สามัคคีบ้านหนองกา เป็นการรวมตัวของสตรี ในชุมชนมาร่วมกันผลิตผลไม้แปรรูปประเภทกวน และผลิตภัณฑ์ชุมชนจากผลไม้อื่นๆ มากมาย สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี และยังเป็นกลุ่มชุมชนตัวอย่างที่สามารถลดหนี้สินของ ชาวบ้านได้จากการรวมกลุ่มของสมาชิก

8) วนอุทยานปราณบุรี เป็นพื้นที่อนุรักษ์ป่าชายเลนสำคัญที่พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงเห็นความสำคัญของป่าชายเลนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่เหลือน้อยลงไปทุกวัน จึงขอให้จัดตั้งพื้นที่นี้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ป่าชายเลน ซึ่งพื้นที่ทั้งหมดเป็นป่าชายเลน

ผสมกับป่าชายหาด มีบรรยายกาศริมทะเลที่ร่มรื่น เหมาะสำหรับการพักผ่อนของครอบครัว และยังมีทางเดินศึกษาธรรมชาติ เป็นเส้นทางวนรอบระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร บนสะพานไม้ยกระดับ ผ่านไปตามป่าชายเลนลักษณะต่างๆ ซึ่งมีป้ายสื่อความหมายให้ได้เรียนรู้ตลอดเส้นทาง รวมทั้งยังสามารถเช่าเรือสำหรับการล่องในคลองเก่า คลองคอย และแม่น้ำปราณบุรี ขึ้นอยู่กับเวลาขึ้นลงของระดับน้ำทะเลที่หนุนเข้ามาในคลอง นอกจากนี้ยังมีหาดปราณคีรีให้ได้พักผ่อนอีกด้วย

9) ศูนย์เรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี เป็นบริเวณที่ได้รับการฟื้นฟูจากพื้นที่เสื่อมโทรมจากการทำนาเกลือ โดยบริษัท ปตท จำกัด (มหาชน) ได้ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เข้ามาปลูกป่าชายเลนจนสามารถฟื้นฟูระบบนิเวศให้กลับมาอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งกำเนิดสัตว์น้ำขนาดเล็ก ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับปากน้ำปราณบุรี โดยเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนปลูกกับป่าชายเลนธรรมชาติที่ต่อเนื่องบริเวณฝั่งแม่น้ำปราณบุรีกับพื้นที่ป่าชายเลนของวนอุทยานปราณบุรี ภายในพื้นที่จัดเป็นห้องนิทรรศการและเส้นทางเดินศึกษาป่าชายเลนที่ร่มรื่น เป็นแหล่งเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่งของประเทศไทย

10) ชุมชนปากน้ำปราณ เป็นชุมชนประมงพื้นบ้านชายฝั่ง เป็นชุมชนริเริ่มการจับหมึกด้วยการใช้ตะเกียงจ้าวพายว้างไว้หัวเรือ แล้วทอดแหจับหมึกที่เขามาเล่นไฟ (ความจริงหมึกเข้ามากินลูกปลาที่เล่นไฟ) ชาวบ้านจะนำหมึกมาล้างแล้วตาก เป็นแหล่งจำหน่ายอาหารทะเลแห้งให้กับนักท่องเที่ยว รวมทั้งมีร้านอาหารริมทะเลสำหรับผู้ชื่นชอบเมนูอาหารทะเลสด นอกจากนี้ ยังเป็นที่ตั้งของศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ที่เป็นที่เคารพสักการะของคนทั่วไปที่จัดทำเป็นสวนสาธารณะสำหรับพักผ่อนทั่วไปและจัดงานเทศกาลต่างๆ ของชุมชน มีวัดปากคลองปราณเป็นวัดสำคัญของชุมชน มีหลวงพ่อกว้าง อดีตเจ้าอาวาสองค์สำคัญที่ชาวบ้านเคารพนับถือ

11) ศาลเจ้าแม่ทับทิมทอง เป็นศาลแบบจีนตั้งอยู่บนยอดเขาขนาดย่อมริมแม่น้ำปราณบุรี ในเขตบ้านท่าลาดกระดาน มีความศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อที่ว่า หากใครต้องการมีบุตรสามารถบนบานขอท่านก็จะสมหวัง และที่นี่ยังเป็นจุดชมวิวแม่น้ำปราณบุรีที่คดเคี้ยวไปตามธรรมชาติและมุมมองแบบพาโนรามาของพื้นที่ป่าชายเลนที่สวยงามอีกแห่งหนึ่ง

12) วนอุทยานท้าวโกษาและหาดปราณคีรี เป็นบริเวณที่ประกาศจัดตั้งเป็นวนอุทยานบริเวณเขากะโหลก ที่มีตำนานเกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้านเรื่องตามองถ่ายของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพราะเขากะโหลกมีลักษณะคล้ายกระบวยตักน้ำที่คนท้องถิ่นเรียกกะโหลก และเป็นที่ตั้งของวัดสุมนารามหรือวัดเขากะโหลกที่มีพระพุทธรูปปางประสูติและวิหารอดีตเจ้าอาวาสที่ประดิษฐานรูปปั้นพระพิฆเนศวร์ นอกจากนี้ยังมีถ้ำโบสถ์ และชายหาดต่อเนื่องทางด้านเหนือกับหาดปราณคีรี ไปจรดปากแม่น้ำปราณบุรี เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวที่ชอบเล่นไคท์เซิร์ฟ และการปีนหน้าผาบนเขากะโหลก ส่วนทางด้านใต้ต่อเนื่องกับหาดหนองข้าวเหนียวที่สวยงามและสามารถท่องเที่ยวต่อเนื่องไปจนถึงอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดได้

1.2.4 กิจกรรมการท่องเที่ยวในอำเภอปราณบุรี

เมื่อพิจารณาการท่องเที่ยวในอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะปรากฏในตำบลปากน้ำปราณ เนื่องจากมีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ซึ่งเป็นที่ตั้งของชายหาดสำคัญที่เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของนักท่องเที่ยว เช่น หาดปราณคีรี ในเขตวนอุทยานปราณบุรี ปากแม่น้ำปราณบุรี หาดนเรศวร เขาคะโหลก และหาดหนองข้าวเหนียว โดยตลอดแนวชายฝั่งทะเลมีสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งอำนวยความสะดวกและสถานประกอบการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น ที่พักทุกรูปแบบ ตั้งแต่ที่พักในพื้นที่ของรัฐ เช่น บ้านพักที่ให้บริการในวนอุทยานปราณบุรี และสามารถกางเต็นท์ได้ ที่พักเอกชน เช่น รีสอร์ท ที่พักตากอากาศ โรงแรมที่มีมาตรฐาน ไปจนถึง ที่พักในระดับสากล เช่น โรงแรมเอวาซอน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสถานประกอบการจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มจำนวนมาก ให้บริการนักท่องเที่ยว ตั้งแต่อาหารทั่วไป ในร้านอาหารทั่วไป อาหารทะเล ในร้านอาหารบรรยากาศริมทะเล และร้านอาหารในโรงแรม เช่น ร้านสวัสดิการวนอุทยานท้าวโกษา ร้านอุดมโภชนา ร้านโอเอ็กซ์ ร้านครัวคุณแจ้ว เป็นต้น และตำบลปากน้ำปราณ ยังเป็นแหล่งซื้อทางการท่องเที่ยวที่สำคัญ ในเรื่องสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนประเภทอาหารทะเลแห้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์จากหมึกทะเลทุกรูปแบบ เนื่องจากบริเวณปากน้ำปราณเป็นแหล่งจับหมึกชายฝั่งที่สำคัญ โดยชาวประมงใช้เรือประมงขนาดเล็กถึงขนาดกลาง ในการจับหมึก ซึ่งพัฒนาจากเดิมที่ใช้เรือขนาดเล็ก วางตะเกียงเจ้าพายุไว้หัวเรือ เนื่องจากในทะเลชายฝั่งปากน้ำปราณเป็นพื้นที่ปลายเลนที่สำคัญ จึงทำให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำตามธรรมชาติ ที่ส่งผลให้มีสัตว์น้ำและลูกปลาขนาดเล็กในทะเลเป็นจำนวนมาก ซึ่งปลาขนาดเล็กเหล่านี้เป็นอาหารอย่างดีสำหรับหมึกทะเลในตอนกลางคืนเมื่อมีแสงไฟจากตะเกียงหัวเรือ ปลาเล็กๆ เหล่านี้จะมาเล่นไฟแล้วหมึกก็จะตามมากินปลาขนาดเล็ก เมื่อหรีไฟวงแสงไฟเล็กลงหมึกจะยิ่งเข้ามารวมตัวใกล้กันมากขึ้น ชาวประมงจะทอดแหจับหมึกขึ้นมา ต่อมามีการใช้เรือที่มีขนาดใหญ่ขึ้น ต่อมาติดตั้งหลอดไฟที่ให้แสงสว่างในบริเวณที่กว้างขึ้นจากลำตัวเรือ โดยใช้เครื่องปั่นไฟหรือไดนาโมให้พลังงานกับหลอดไฟส่องสว่าง เป็นที่มาของคำว่า “โตหมึก” ทำให้สามารถจับหมึกได้มากขึ้น ส่วนเรือประมงขนาดใหญ่ก็ออกจับหมึกและสัตว์ทะเลในทะเลลึก เมื่อจับสัตว์ทะเลได้แล้ว เรือประมงจะกลับเข้าฝั่งและจอดเรือในแม่น้ำปราณบุรี ทำให้มีธุรกิจทำเรือและแพปลาเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดอาชีพต่อเนื่อง เช่น การตากหมึกและทำอาหารทะเลแห้ง ร้านอาหารที่เน้นอาหารทะเลสด ธุรกิจจำหน่ายอาหารทะเลแห้ง การให้บริการล่องเรือทั้งในแม่น้ำปราณบุรีและในทะเล เป็นการล่องเรือชมธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชนประมง ออกไปโดหมึกในเชิงการท่องเที่ยวและการให้บริการลอยอังคาร เป็นต้น

เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในอำเภอปราณบุรี เน้นหนักไปในพื้นที่ชายทะเล ตำบลปากน้ำปราณ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวในตำบลอื่นๆ แม้จะมีกิจกรรมการท่องเที่ยวและการบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว แต่พบว่า มีจำนวนนักท่องเที่ยวให้ความสนใจค่อนข้างน้อย เช่น ถ้าเขาจ้าว

ในตำบลเขาจ้าว เขื่อนปราณบุรี และวัดหนองตาแต้ม ในตำบลหนองตาแต้ม วัดเขาน้อยและตลาดฉัตรแก้ว ในตำบลเขาน้อย วัดวังก้ง ในตำบลวังก้ง มีเพียงแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในตำบลปราณบุรี ที่มีชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ซึ่งจัดสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทตลาดเพื่อการท่องเที่ยว เรียกว่า “ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี 100 ปี” ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวค่อนข้างใหม่จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ.2553 ติดตลาดเฉพาะวันเสาร์เท่านั้น แต่ก็ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ต้องการชมบรรยากาศย้อนยุคแบบพื้นบ้านที่เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะหวนหาอดีต ประกอบกับ ได้รับความสนใจจากรายการโทรทัศน์ “ตลาดสดสนามเป้า” เข้ามาถ่ายทำและออกอากาศ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวแล้วเกิดความประทับใจแล้วแชร์ภาพและข้อมูลผ่านสังคมออนไลน์เป็นจำนวนมาก ทำให้มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจติดตามมาเที่ยวชมถนนคนเดินแห่งนี้ ทำให้มีการขยายตัวของตลาดเพิ่มจำนวนร้านค้าของคนในชุมชนมากขึ้น ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี 100 ปี จึงกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากมาเที่ยวชม โดยภายในบริเวณถนนคนเดิน มีสภาพอาคารไม้เก่าให้บรรยากาศย้อนยุค สองข้างถนนหลักของชุมชน เป็นที่ตั้งของร้านค้าดั้งเดิม เช่น ร้านอามา ที่จำหน่ายสินค้าย้อนยุค ร้านจิปาละ ที่เป็นแหล่งสะสมของเก่า และร้านกาแพโปรดปราณ จำหน่ายเครื่องตีไม้ในบรรยากาศร้านกาแพโบราณ มีการจัดพื้นที่จำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นไปตามสองข้างถนนและบริเวณลานกว้างใกล้สถานีรถไฟปราณบุรี จะเป็นพื้นที่สำหรับนั่งรับประทานอาหาร และชมการแสดงบนเวที มีจุดถ่ายภาพ จุดเช็คอิน หรือนักท่องเที่ยวที่สนใจการร้องเพลงคาราโอเกะ ที่เป็นส่วนใหญ่เป็นเพลงลูกกรุงร่วมสมัย ย้อนหลังไป 40-50 ปี ก็มีให้บริการ ซึ่งเมื่อผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจข้อมูลพื้นที่ศึกษาทำให้เข้าใจว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นว่า ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี 100 ปี ของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญอีกแห่งหนึ่งของอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

1.3 สถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน

1.3.1 การเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยวจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ได้จัดตั้งถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีในบริเวณที่เคยเป็นตั้งของตลาดเดิมต่อเนื่องมาจากสถานีรถไฟปราณบุรี ซึ่งเดิมเป็นศูนย์กลางการค้าขายของบริเวณนี้ เนื่องจากมีการเดินทางน้ำที่ต้องอาศัยแม่น้ำปราณบุรีและการใช้เกวียนเทียมวัวในการขนส่งสินค้ามาที่นี่เพื่อจำหน่ายให้กับผู้ซื้อ นอกจากนั้นยังมีประวัติความเป็นมาสืบเนื่องมาจากช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ทหารฝ่ายทหารสัมพันธมิตรนำระเบิดมาทิ้งเพื่อพยายามตัดเส้นทางลำเลียงโดยรถไฟของกำลังพลฝ่ายญี่ปุ่น และเคยมีทหารญี่ปุ่นเข้ามาปฏิบัติการในชุมชนด้วย เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง เมืองปราณบุรีก็ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการค้าขายเช่นเดิมที่สามารถเชื่อมต่อกับท้องถิ่นอื่นทั้งทางน้ำโดยมีแม่น้ำปราณบุรีเป็นเส้นทางสัญจร และเส้นทางทางบก คุณป้าบุญปลูก กลิ่นแพทย์กิจ ได้เล่าให้ฟังว่า ผู้สูงอายุเคยเล่าไว้ว่า เคยมีเกวียนสินค้ามารวมตัวอยู่ที่เมืองปราณบุรีนี้มากมายเป็นพันเล่มละลานตา แสดงถึงความรุ่งเรืองของเมืองปราณบุรีในอดีตได้อย่างดี ต่อมาเมื่อการเดินทางและ

การขนส่งที่สะดวกกว่าด้วยการตัดถนนใหม่ที่ไม่ผ่านตลาดเก่าปราณบุรี ทำให้ตลาดถูกลดความสำคัญ และไม่ได้รับความนิยมอีกต่อไป จนกลายเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยอย่างสงบมาเป็นระยะเวลายาวนาน จนกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ได้มีความคิดในการฟื้นฟูตลาดโดยจัดเป็นถนนคนเดินในช่วงเย็นของวันเสาร์ทุกสัปดาห์และได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวตอบรับเป็นอย่างดีจนมีการขยายความยาวของถนนคนเดินออกไปอีกกว่า 200 เมตรจากเดิม ปัจจุบันตลาดเก่าปราณบุรี เป็นถนนคนเดินที่ยังคงความมีเสน่ห์ของการเป็นตลาดโบราณกว่า 100 ปีมาแล้ว แม้หลายอย่างจะเปลี่ยนไป การท่องเที่ยวโดยชุมชนยังเป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนได้

1.3.2 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยว

โดยในช่วงเริ่มแรกกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ได้มีความคิดริเริ่มจัดทำถนนคนเดินขึ้น โดยไม่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรท้องถิ่นใดๆ เลย ดำเนินการด้วยความมุ่งมั่นของคนในชุมชนเอง จนสามารถดำเนินการมาได้จนถึงปัจจุบัน เป็นเวลากว่า 4 ปีแล้ว แม้นถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี จะเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไปแล้ว แต่ยังคงติดปัญหาเรื่องของการเดินทาง ที่ยังไม่มีรถยนต์สาธารณะให้บริการโดยสาร ดังนั้นนักท่องเที่ยวจากท้องถิ่นอื่น จำเป็นต้องเดินทางมาด้วยรถยนต์ส่วนบุคคลหรือการเช่าเหมามาท่องเที่ยว ทั้งที่ตั้งอยู่ใกล้กับสถานีรถไฟปราณบุรี แต่ก็ไม่มีขบวนรถไฟท้องถิ่นที่เอื้อต่อการเดินทางมาและกลับ ในช่วงติดตลาด นอกจากนั้นการท่องเที่ยวในถนนคนเดิน กลายเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเดียวที่มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจ แต่แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอื่นๆ ของชุมชน ก็ได้รับความสนใจน้อยมาก และในวันอื่นของสัปดาห์ที่ไม่ใช่วันเสาร์นั้น แทบไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนเลย จนมีคำกล่าวของอาจารย์วิลาศ แต่งเกตู ว่า “ถ้าโยนระเบิดกลางชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีในวันธรรมดา สะเก็ดระเบิดจะไม่โดนใครเลย” สะท้อนให้เห็นว่า เป็นชุมชนที่เงียบสงบ โดยจะมีการท่องเที่ยวคึกคักเฉพาะวันเสาร์ (ช่วงเปิดถนนคนเดิน) เท่านั้น

1.3.3 ปัจจัยภายนอกที่สนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ปัจจุบันมีหน่วยงานราชการท้องถิ่นให้การสนับสนุนด้านงบประมาณสาธารณสุขภาคที่นอกเหนือจากการเก็บค่าธรรมเนียมตลาดให้กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีนำมาดำเนินการพัฒนาตลาดและส่วนอื่นๆ ของชุมชน เหตุการณ์ที่สำคัญที่ช่วยเป็นการสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน คือ การที่รายการตลาดสดสนามเป้าให้ความสนใจและเข้ามาถ่ายทำบรรยากาศของถนนคนเดิน และนำออกอากาศและสื่ออินเทอร์เน็ตทำให้คนทั่วไปได้รู้จักถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี และประสงค์จะเดินทางท่องเที่ยวมาถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ตามที่รายการนำเสนอ และที่สำคัญการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นที่นำสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนมาจำหน่ายในถนนคนเดิน ซึ่งมีความหลายหลายทำให้มีความน่าสนใจมากขึ้น ภายใต้กติกาข้อบังคับของชุมชนเอง นอกจากนั้น เมื่อถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีได้รับความนิยม ก็มีหน่วยงานที่สนใจเริ่มเสนอการสนับสนุนในรูปแบบต่างๆ บ้างแล้ว

2. ประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง

นักวิชาการและผู้รู้ในชุมชนทำการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง โดยใช้ข้อมูลเชิงสำรวจสำหรับการพิจารณาเรื่องการใช้พื้นที่โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย การสัมภาษณ์และสอบถามทั่วไปสำหรับการพิจารณาข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและข้อมูลการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ยังใช้แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวสำหรับการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี และใช้การระดมย่อยแสดงความคิดเห็น สำหรับการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง ซึ่งมีผลการดำเนินการ ดังนี้

2.1 การพิจารณาเรื่องการใช้พื้นที่โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย

หลักในการพิจารณาความเหมาะสมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว คือ การใช้พื้นที่โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย ดังนั้น การพิจารณาด้านกฎหมายของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี จึงต้องคำนึงถึงการเป็นพื้นที่ที่ไม่ขัดต่อกฎหมายใดๆ ด้วย ซึ่งพื้นที่ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี เป็นพื้นที่ที่ได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นชุมชนอยู่ภายใต้กฎหมายการแบ่งเขตการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล ทำให้พื้นที่ชุมชนทั้งหมดอยู่ในความดูแลของสำนักงานเทศบาลตำบลปราณบุรี และหากพิจารณาในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี จะเห็นได้ว่า ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ดำเนินการโดยกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี และได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเทศบาลตำบลปราณบุรี ส่วนวัดปราณบุรี ขึ้นตรงกับกรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม และอยู่ในการดูแลของสภาวัฒนธรรมอำเภอปราณบุรี สำหรับศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี เป็นโบราณสถานที่ดูแลโดยสภาวัฒนธรรมอำเภอปราณบุรี เช่นกัน ในขณะที่สถานีรถไฟปราณบุรีและสะพานดำ อยู่ในความดูแลของการรถไฟแห่งประเทศไทย และทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 เป็นพื้นที่สาธารณะซึ่งอยู่ในความดูแลของสำนักงานเทศบาลตำบลปราณบุรี ดังนั้น จะเห็นได้ว่า พื้นที่ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ทั้งหมดเป็นพื้นที่ที่ได้รับการดูแลและดำเนินการโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น พื้นที่ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี จึงเป็นพื้นที่ที่ไม่ขัดต่อกฎหมายใดๆ ทำให้ผ่านเงื่อนไขหนึ่งที่สามารถจะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ต่อไป

2.2 ข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากข้อมูลสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ให้ข้อมูลช่างฝีมือระดับที่ 30 นายวิลาศ แดงเกตุ เป็นจิตรกร วาดภาพและจัดตั้งศูนย์แสดงภาพบ้านเมืองเก่า ตั้งอยู่เลขที่ 161-163 หมู่ 6 ตำบลปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นข้อมูลเดียวของตำบลปราณบุรี ส่วนวัดปราณบุรี เดิมชื่อวัดเมืองเก่า สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2400 เป็นที่ตั้งของสภาวัฒนธรรมอำเภอปราณบุรี รวบรวมและจัดเก็บสิ่งของเครื่องใช้ในอดีต รวมทั้งวัตถุโบราณต่างๆ ที่ขุดพบและมีผู้นามาบริจาค เป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมของนครินทร์ฝั่งแม่น้ำปราณบุรี จัดแสดงของเก่ามากมาย

เช่น ขวานหิน เหยี่ยกษาปณ์ ถ้วยชามโบราณ ที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี รวมทั้ง ร้าน จิปาถะ ของอาจารย์วิลาศ แดงเกตุ ที่จัดเก็บข้าวของเครื่องใช้จากอดีต ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นได้เช่นกัน รวมทั้งบ้านอาม่า ในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ที่สะสมของโบราณย้อนยุค มากมาย ที่มีทั้งให้ชมและจำหน่าย ก็สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในอดีต สามารถสร้าง สีสันให้การเดินเที่ยวชมถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

จากการสำรวจภาคสนาม พบว่า มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้สำหรับการผลิต อาหารท้องถิ่นเพื่อจำหน่ายในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี 100 ปี เช่น ร้านโปรดปราณ จำหน่าย กาแฟโบราณ และกาแฟในยุคปัจจุบันที่มีสูตรทั่วไปในบรรยากาศร้านกาแฟร้อนไม้ย้อนยุค มีที่นั่ง ที่จัดไว้บนระเบียงชั้นสองของร้าน ช่วยให้เห็นบรรยากาศของถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีในมุม ที่กว้างและแปลกตามากขึ้น ประกอบกับมีการออกร้านอาหารต่างๆ ที่น่าสนใจสามารถสร้างเสน่ห์ และอรรถรสในการชิมอาหารท้องถิ่นที่หาชิมได้ไม่ยากในถนนคนเดินแห่งนี้ เช่น ก๋วยจั๊บโบราณ ร้านอาด้า เจ้าเก่า จำหน่ายทั้งในช่วงติดตลาดและวันธรรมดาทั่วไป มีข้าวห่อใบบัว รสชาติไม่ธรรมดา มาในรูปลักษณะย้อนยุคน่ารักประหลาด เมี่ยงคำเสียบไม้ ห่อพุดสีเสียบไม้รับประทานง่าย ขนมจีน ทอดมัน ของกินคู่กันที่อร่อยในแบบท้องถิ่น ร้านขนมไทยขนมกล้วยขนมใส่ไส้ ที่น่าสนใจเป็นขนมของ ร้านบ้านดอกแก้ว ที่มีขนมชื่อแปลกหูสำหรับคนรุ่นใหม่ได้ลองชิม เช่น ถั่วแปบกะทิสด รังไร-เรไร ร.2 เมี่ยงกระทงทอง และขนมลื้มกลืน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมี กุ้ยฉ่าย ชะจ่าง จั๊บไม้ ข้าวเกรียบปาก หม้อ และกะหรี่ปั๊บ ที่เล่าลือกันว่าที่ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีนี้อร่อยมาก และของกินประเภท น้ำแข็งไส ใส่เครื่องหวาน และแข็งในรู น้ำหวานรสชาติต่างๆ หยอดไว้ในหลอดแช่ในน้ำแข็งเย็นจัด ให้น้ำหวานเย็นตัว เสียบไม้ไว้ก่อนแข็งตัว เมื่อแข็งตัวเป็นแท่งดึงออกจากหลอดมารับประทานเป็น ไอติมแท่ง เข้าบรรยากาศย้อนยุคได้เช่นกัน

เมื่อสอบถามอาจารย์วิลาศ แดงเกตุ ประธานกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเมืองเก่าปราณบุรี และคุณปัญญาปลุก กลิ่นแพทย์กิจ ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอปราณบุรี ท่านได้ให้ข้อมูลภูมิปัญญา ท้องถิ่นในลักษณะเดียวกัน โดยให้ความเห็นว่านอกจากเรื่องอาหารการกินแล้วในส่วนของภูมิปัญญา ท้องถิ่นด้านอื่นๆ ไม่เด่นชัดนัก โดยอาจจะมึระบบคิดที่น่าสนใจของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเมืองเก่า ปราณบุรี โดยสามารถบริหารจัดการกิจการถนนคนเดิน ตลาดเก่าปราณบุรีด้วยกลุ่มของชุมชนเอง ไม่ได้ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนสามารถใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่ เริ่มแนวคิด ปรึกษาผู้ใหญ่ในชุมชน จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเมืองเก่าปราณบุรี จัดตั้งถนนคนเดิน ตลาดเก่าปราณบุรี วางแผนบริหารจัดการรูปแบบการตั้งร้านค้า ผู้ค้าที่นำสินค้า ผลิตภัณฑ์ชุมชนและ อาหารมาจำหน่าย การจัดเก็บค่าธรรมเนียมตั้งร้าน เพื่อนำรายได้มาพัฒนาชุมชน ด้วยการบริหาร จัดการกันเองภายในชุมชน และสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ด้วยตนเอง สามารถฟื้นชีวิต ให้กับชุมชนและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้กินดีอยู่ดีได้อย่างภาคภูมิใจ

2.3 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจพอเพียง

จากการสัมภาษณ์คนในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีและการศึกษาข้อมูลความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ประกอบด้วยคุณสมบัตินี้ 3 ประการ 2 เงื่อนไข เทียบกับสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี จะพบว่า

(1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและบริการอยู่ในระดับพอประมาณ จะเห็นว่าเมื่อเทียบกับการดำเนินงานถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ที่สะท้อนให้เห็นความพอประมาณได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มจากการเริ่มทดลองติดตลาดในวันเสาร์เพียงวันเดียวของสัปดาห์ตั้งแต่เริ่มต้น จนเมื่อนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั่วไป จากทั่วสารทิศให้มาเที่ยวชม และสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน แต่การดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเมืองเก่าปราณบุรี ยังคงรักษาการดำเนินงานให้มีการติดตลาดเพียงวันเสาร์เพียงวันเดียวของสัปดาห์เช่นเดิมตั้งแต่เริ่มต้น แม้จะพอมองเห็นโอกาสที่จะเพิ่มวันติดตลาดได้ แต่เป้าหมายของการดำเนินงานถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีเพื่อฟื้นคืนชีวิตให้กับชุมชนเป็นหลัก ซึ่งรายได้ที่เกิดขึ้นจะช่วยสร้างประโยชน์อย่างมากให้กับชุมชน แต่ก็ไม่ได้มุ่งหวังในการสร้างกำไรจำนวนมาก จนเสียความมุ่งมั่นของชุมชน และอาจส่งผลต่อความเสื่อมความนิยมในอนาคตอันใกล้ได้

(2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ แม้จะมีแนวคิดและการเสนอแนะให้ชุมชนขยายการดำเนินงานให้เพิ่มวันถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีอีก จะเป็นวันศุกร์หรือวันอาทิตย์ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและการตัดสินใจของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเมืองเก่าปราณบุรี แต่ผลการตัดสินใจยังคงให้จัดเพียงวันเสาร์วันเดียว เนื่องจากพิจารณาแล้วเห็นว่าถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี เป็นที่รับรู้ของคนทั่วไปแล้วว่าติดตลาดในวันเสาร์ การเพิ่มวันศุกร์หรือวันอาทิตย์อีกหนึ่งวัน อาจเป็นการเสี่ยงในเรื่องของจำนวนนักท่องเที่ยวในวันเพิ่มขึ้น และระดับความนิยมที่อาจทำให้ลดลงได้รวดเร็ว และการดำเนินการในปัจจุบันก็มีความเหมาะสมและตอบสนองเป้าหมายในการพลิกฟื้นคืนชีวิตให้ชุมชนแล้ว

(3) ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยการดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเมืองเก่าปราณบุรี เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเอง ไม่จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกโดยไม่จำเป็น และสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ เมื่อชุมชนมองเห็นข้อดีของการดำเนินงานถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีร่วมกัน ภูมิคุ้มกันก็เกิดขึ้นในชุมชนที่สะท้อนให้เห็นความเข้มแข็งในการบริหารจัดการและการแบ่งปันประโยชน์ให้กับชุมชนในลักษณะต่างๆ อย่างเป็นธรรมชาติ ทำให้ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ยังคงสร้าง

ความเข้าใจร่วมกันระหว่างคนในชุมชนเอง ที่แสดงให้เห็นการดำเนินการถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ยังคงดำเนินการอยู่ได้และได้รับการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่เร่งรีบสร้างประโยชน์ แต่ดำเนินการด้วยความเข้มแข็งของชุมชนเอง เพื่อสร้างประโยชน์ในระยะยาวต่อไป

สำหรับเงื่อนไข 2 ประการ ได้แก่

(1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ เนื่องจากอาจารย์วิลาศ แต่งเกตุ อดีตครูใหญ่ และคุณป้าบุญปลูก กลิ่นแพทยกิจ ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอปราณบุรี ต่างก็เป็นบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนที่มีความรู้ในเชิงวิชาการอันเป็นที่ยอมรับของสังคม ทั้งตำแหน่งครูใหญ่ และประธานสภาวัฒนธรรมระดับอำเภอ รวมทั้งการเห็นชอบและให้การสนับสนุนของผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชน ทำให้การบริหารจัดการถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี เป็นไปบนฐานของความรู้ในตัวบุคคลที่สามารถทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและเรียนรู้การดำเนินงานไปด้วยกันในลักษณะต่างๆ ทั้งชุมชน

(2) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต โดยจะเห็นได้จากการที่อาจารย์วิลาศ แต่งเกตุ มีแนวความคิดที่ฟื้นคืนชีวิตให้ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ภายใต้แรงกดดันท้าทายว่าจะสามารถดำเนินการได้นานเท่าใด ที่ต้องอดทนกับคำท้าทายเหล่านี้ การที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานใดๆ ยิ่งต้องทำให้เพิ่มความอดทน และเพียรพยายามในช่วงเริ่มแรก ใช้สติปัญญาในการออกแบบถนนคนเดินให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความร่วมมือ และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการเห็นของแท้ของชุมชน ความดั้งเดิมและบรรยากาศที่น่าท่องเที่ยวของชุมชนที่ทำได้อย่างดียิ่ง ทำให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมได้เป็นจำนวนมากในระยะเวลายาวนานต่อเนื่องจากจุดเริ่มต้น รวมทั้งการแสดงออกถึงความซื่อสัตย์สุจริตจากการเป็นบุคคลสำคัญของทางราชการและการบริหารจัดการรายได้จากค่าธรรมเนียมร้านค้า แล้วนำมาพัฒนาถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีให้น่าสนใจมากขึ้น ดังจะเห็นได้จาก นอกจากอาคารเก่าที่เป็นจุดถ่ายภาพที่นักท่องเที่ยวมักจะใช้เป็นจุดเช็คอิน และแชร์ภาพออกไปทางโซเชียลเน็ตเวิร์ค ยังมีการจัดทำจุดเช็คอินอื่นๆ ตามเส้นทางถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ที่กลมกลืนกับบรรยากาศตลาดหลายจุด รวมถึงการจัดการเรื่องความสะดวก ที่จอดรถ และการควบคุมราคาสินค้าในเชิงขอร้องให้มีราคาที่สมเหตุสมผลที่จะจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกคุ้มค่ากับการท่องเที่ยวในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีแห่งนี้ แม้แต่การปฏิบัติต่อผู้ค้าในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ซึ่งในช่วงฤดูฝนที่มีฝนตกในวันที่ติดตลาด ทางกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีจะเว้นค่าธรรมเนียมร้านค้าให้ เพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้ค้าในวันที่ฝนตก มีนักท่องเที่ยวน้อย แต่ยังคงมาช่วยติดตลาด ทำให้นักถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องทุกวันเสาร์ของสัปดาห์

ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบ 2 เงื่อนไขของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปรากฏให้เห็นอยู่ในพื้นที่ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี และกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเมืองเก่าปราณบุรี สิ่งเหล่านี้แม้อาจไม่ได้มีความตั้งใจดำเนินการภายใต้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่เริ่มต้น แต่การดำเนินงานส่วนใหญ่สอดคล้องกับองค์ประกอบและเงื่อนไขของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลให้ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี สามารถดำเนินงานถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ได้อย่างสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.4 การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี

การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ดำเนินการโดยกลุ่มนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน นักวิชาการจากสถานศึกษาหน่วยงานภายนอก กลุ่มผู้ที่มีความคุ้นเคยกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี รวมทั้งสิ้น 20 คน ร่วมกันประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตลาดเก่าปราณบุรี เพื่อรองรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการประเมินในประเด็นที่เป็นพื้นที่ที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วยดัชนีชี้วัด 4 ดัชนี คือ (1) จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ของชุมชน (2) ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งต้นทุนทางการท่องเที่ยว (3) ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และ (4) ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว โดย ดัชนีแต่ละข้อจะมีค่าคะแนนเท่ากับ 10 คะแนน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน จะต้องมีความสมบูรณ์ขององค์ประกอบเหล่านี้ไม่น้อยกว่า 2 ข้อ หรือได้คะแนนไม่น้อยกว่า 20 คะแนน หรือได้คะแนนร้อยละ 50 ขึ้นไป แต่ถ้าแหล่งท่องเที่ยวมีความสมบูรณ์น้อยกว่า 2 ข้อ หรือได้คะแนนน้อยกว่า 50 คะแนน แสดงว่าแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ขาดความเหมาะสมหรือมีศักยภาพไม่เพียงพอในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากการสำรวจ พบว่า ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีโอกาสในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น จำเป็นต้องได้รับการประเมินจากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำชุมชน ถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น เพื่อใช้เป็นดัชนีชี้วัดความเหมาะสมที่จะพัฒนาหรือกำหนดให้แหล่งท่องเที่ยวใดเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างเหมาะสมต่อไป โดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวหลัก เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จัดตั้งขึ้นโดยชุมชน คือ ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี และยังประกอบด้วยแหล่งที่ปรากฏอยู่ในชุมชนที่สามารถนำมาเป็นจุดสนใจทางการท่องเที่ยวได้ เช่น วัดปราณบุรี ศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี สถานีรถไฟปราณบุรี ทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 และสะพานดำ และแม่น้ำปราณบุรี โดยการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีปรากฏในตาราง 3 ดังนี้

ตาราง 3 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี

ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	ผู้ประเมิน (n = 20)			
	มี/ไม่มี คุณสมบัติ [✓/✗]	ค่าคะแนน เฉลี่ย [10]	ค่าร้อยละ คะแนนรวม [100]	ค่าระดับ คะแนน [5]
ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี				
1. จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ของชุมชน	✓	8.35	83.50	4.18
2. ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งต้นทุนทางการท่องเที่ยว	✓	7.85	78.50	3.93
3. ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	✓	8.70	87.00	4.35
4. ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	✓	8.35	83.50	4.12
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	✓	8.54	85.40	4.27
วัดปราณบุรี				
1. จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ของชุมชน	✓	8.05	80.50	4.01
2. ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งต้นทุนทางการท่องเที่ยว	✓	7.50	75.00	3.75
3. ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	✓	8.50	85.00	4.25
4. ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	✓	8.00	80.00	4.00
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	✓	8.01	80.10	4.01
ศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี				
1. จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ของชุมชน	✓	6.55	65.50	3.28
2. ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งต้นทุนทางการท่องเที่ยว	✓	8.00	80.00	4.00
3. ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	✓	8.25	82.50	4.13
4. ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	✓	7.85	78.50	3.91
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	✓	7.67	76.70	3.84
สถานีรถไฟปราณบุรี				
1. จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ของชุมชน	✓	8.00	80.00	4.00
2. ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งต้นทุนทางการท่องเที่ยว	✓	7.70	77.00	3.85
3. ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	✓	8.30	83.00	4.15
4. ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	✓	8.25	82.50	4.33
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	✓	8.06	80.60	4.03
ทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 และสะพานดำ				
1. จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ของชุมชน	✓	8.05	80.50	4.01
2. ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งต้นทุนทางการท่องเที่ยว	✓	7.45	74.50	3.73
3. ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	✓	8.25	82.50	4.13
4. ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	✓	8.10	81.00	4.05
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	✓	7.96	79.60	3.98

ตาราง 3 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี (ต่อ)

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	ผู้ประเมิน (n = 20)			
	มี/ไม่มี คุณสมบัติ [✓/✗]	ค่าคะแนน เฉลี่ย [10]	ค่าร้อยละ คะแนนรวม [100]	ค่าระดับ คะแนน [5]
แม่น้ำปราณบุรี				
1. จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ของชุมชน	✓	8.35	83.50	4.18
2. ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งต้นทุนทางการท่องเที่ยว	✓	7.55	75.50	3.78
3. ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	✓	8.70	87.00	4.35
4. ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	✓	8.35	83.50	4.12
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	✓	8.24	82.40	4.11
ค่าคะแนนเฉลี่ยภาพรวมทุกแหล่ง	✓	8.08	80.80	4.04

ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี จากตาราง 3 พบว่า แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี มีคุณสมบัติของศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ครบทั้ง 4 ข้อ หรือไม่น้อยกว่า 2 ข้อ ทุกแหล่ง โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมทุกแหล่ง ร้อยละ 80.80 อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.04$) ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ($\bar{x} = 2.50$) และหากพิจารณาในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ทุกแหล่งมีคุณสมบัติครบทั้ง 4 ข้อและได้รับคะแนนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตาม จะพบว่า มีเพียงถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี แหล่งเดียวเท่านั้นที่ได้คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.27$) แสดงให้เห็นว่า ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ รองลงมา เป็นกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวที่ในระดับ มาก ซึ่งต้องใช้กระบวนการพัฒนาที่ดำเนินการโดยชุมชนเอง เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีได้ และส่งเสริมควบคู่กับการท่องเที่ยวถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ได้แก่ แม่น้ำปราณบุรี ($\bar{x} = 4.11$) สถานีรถไฟปราณบุรี ($\bar{x} = 4.03$) วัดปราณบุรี ($\bar{x} = 4.01$) ทำน้ำเฉลิมพระเกียรติและสะพานดำ ($\bar{x} = 3.98$) และศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี ($\bar{x} = 3.84$) ตามลำดับ

ทั้งนี้เมื่อนำคะแนนศักยภาพของแต่ละแหล่งท่องเที่ยวมาเปรียบเทียบกับข้อมูลการท่องเที่ยวของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี จะเกิดขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงติดตลาดถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ทุกวันเสาร์ของสัปดาห์เท่านั้น สอดคล้องกับการที่ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีได้รับคะแนนประเมินศักยภาพในระดับ มากที่สุดในขณะที่ เกิดกิจกรรมในแม่น้ำปราณบุรีบ้าง โดยมีการเช่าเรือเพื่อล่องแม่น้ำปราณบุรี จากทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 ไปยังปากแม่น้ำปราณบุรี ที่ตำบลปากน้ำปราณ แต่ก็เป็นการใช้บริการเรือของกลุ่ม

บริการเรือล่องแม่น้ำปราณบุรีบ้านฝางท่า ซึ่งส่วนใหญ่จะลงเรือที่บ้านฝางท่า และมีเพียงส่วนน้อยที่มาลงเรือบริเวณท่าน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 ของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ส่วนสถานีรถไฟปราณบุรี จะมีกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทถ่ายภาพ มีนักท่องเที่ยวมาถ่ายภาพเป็นที่ระลึกในช่วงติดตลาดถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีเป็นส่วนใหญ่ แต่ในช่วงเวลาปกติ มีนักท่องเที่ยวมาถ่ายภาพสถานีรถไฟปราณบุรีค่อนข้างน้อย สำหรับวัดปราณบุรี กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการเข้าไปทำบุญและร่วมงานทางวัฒนธรรมที่จัดขึ้นภายในวัด มีนักท่องเที่ยวต่างถิ่นมาร่วมน้อย ส่วนในวัดปกติจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาสักการะพระประธานในอุโบสถ และพระพุทธรูปยืนปางห้ามสมุทรสูงกว่า 10 เมตร แกะสลักจากไม้ตะเคียนทั้งองค์ ซึ่งก็มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวไม่มากนัก สำหรับท่าน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 จะมีนักท่องเที่ยวมาใช้พักผ่อนหย่อนใจริมแม่น้ำที่มีศาลาริมน้ำ และมีบันไดลงแม่น้ำ ซึ่งใช้สำหรับเทศกาลลอยกระทง รวมทั้งการถ่ายภาพที่มีฉากหลังเป็นสะพานดำ เป็นสะพานทางรถไฟข้ามแม่น้ำปราณบุรี ซึ่งก็ยังมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจน้อยเช่นกัน และศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี ซึ่งเป็นโบราณสถานสำคัญของชุมชน แต่เนื่องจากยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว และสถานที่ตั้งมีสภาพคล้ายศาลเจ้าในรูปแบบวัฒนธรรมจีน ไม่ปรากฏว่ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาสักการะ นอกจากผู้สนใจเฉพาะเจาะจงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งถือได้ว่าการประเมินมีความสอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในทุกแหล่ง และเมื่อนำตาราง 1 มาปรับใหม่ เพื่อให้แสดงศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในแต่ละด้านของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ทั้ง 6 แหล่ง ผลการประเมินแสดงใน ตาราง 2 ดังนี้

ตาราง 4 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในแต่ละองค์ประกอบของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี

แหล่งท่องเที่ยว	จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ชุมชน [5]	ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งต้นทุนทางการท่องเที่ยว [5]	ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น [5]	ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว [5]	คะแนนเฉลี่ย [5]
ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี	4.18	3.93	4.35	4.12	4.27
แม่น้ำปราณบุรี	4.18	3.78	4.35	4.12	4.11
สถานีรถไฟปราณบุรี	4.00	3.85	4.15	4.33	4.03
วัดปราณบุรี	4.01	3.75	4.25	4.00	4.01
ท่าน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 และสะพานดำ	4.01	3.73	4.13	4.05	3.98
ศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี	3.28	4.00	4.13	3.91	3.84
คะแนนเฉลี่ย	3.94	3.84	4.23	4.11	4.04

จากตาราง 4 พบว่า แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี มีศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาพรวมในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.04$) และเมื่อพิจารณาศักยภาพรายด้านแล้ว พบว่า แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี มีศักยภาพด้านความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มากที่สุด ($\bar{x} = 4.23$) เมื่อเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีด้วยกัน โดยให้น้ำหนักไปที่ ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี และแม่น้ำปราณบุรี ที่ได้รับการประเมินศักยภาพในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.35$) ทั้ง 2 แหล่ง เมื่อเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีด้วยกัน และน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีด้วยกัน คือ ทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 และสะพานดำ และศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี ได้รับการประเมินศักยภาพในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.13$) ทั้ง 2 แหล่ง ในขณะที่ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งต้นทุนทางการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี มีศักยภาพน้อยที่สุด ได้รับการประเมินศักยภาพในภาพรวมในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.84$) โดยมี ศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งต้นทุนทางการท่องเที่ยวมากที่สุด เมื่อเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีด้วยกัน ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.00$) และ ทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 และสะพานดำ มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งต้นทุนทางการท่องเที่ยวน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีด้วยกัน ในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.73$) สำหรับความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สถานีรถไฟปราณบุรี ได้รับคะแนนการประเมินมากที่สุด เมื่อเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีด้วยกัน ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.33$) และศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี ได้รับคะแนนการประเมินน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีด้วยกัน ในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.91$)

จากนั้นให้ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำชุมชน ประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีในภาพรวมอีกครั้ง โดยพิจารณาจากแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยใช้คะแนนการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี (ตาราง 1) รวมทั้งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ทำการประเมินโดยใช้คะแนนประเมินจากความคิดเห็นของผู้ประเมินประกอบกับข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น และการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ (ข้อ 2.2 และ 2.3 ตามลำดับ ในหัวข้อ 2. ประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง) โดยในแต่ละประเด็นมีคะแนนเต็ม 10 คะแนน รวมทั้งสิ้น 30 คะแนน แล้วนำมาปรับเป็นค่าระดับคะแนน (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) ซึ่งมีผลการประเมินตามตารางที่ 3 ดังนี้

ตาราง 5 ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แหล่งท่องเที่ยว	การท่องเที่ยว โดยชุมชน [10]	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น [10]	ปรัชญา เศรษฐกิจ พอเพียง [10]	คะแนนเฉลี่ย (n = 20)	ค่าระดับ คะแนน [5]
ถนนคนเดิน ตลาดเก่าปราณบุรี	8.54	6.00	6.15	6.90	3.45
แม่น้ำปราณบุรี	8.24	5.85	6.10	6.73	3.37
สถานีรถไฟ ปราณบุรี	8.06	5.65	5.80	6.50	3.25
วัดปราณบุรี	8.01	5.95	5.90	6.62	3.31
ทำน้ำเฉลิม พระเกียรติ ร.9 และสะพานดำ	7.96	5.50	5.75	6.40	3.20
ศาลหลักเมือง เก่าปราณบุรี	7.67	6.15	5.85	6.56	3.28
คะแนนรวม	8.08	5.85	5.93	6.62	๓
ค่าระดับ [5]	4.04	2.93	2.96	๓	3.31

เมื่อประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมในทุกแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี เพื่อให้เห็นถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชน ดังตาราง 5 พบว่า ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีได้รับการประเมินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีศักยภาพมากที่สุด เมื่อเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีด้วยกัน ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.45$) รองลงมา ได้แก่ แม่น้ำปราณบุรี ($\bar{x} = 3.37$) วัดปราณบุรี ($\bar{x} = 3.31$) ศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี ($\bar{x} = 3.28$) สถานีรถไฟปราณบุรี ($\bar{x} = 3.25$) และทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 และสะพานดำ ($\bar{x} = 3.20$) ตามลำดับ โดยนอกจากถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีแล้ว แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี อีก 5 แหล่ง มีศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับ ปานกลาง ส่วนการประเมินในภาพรวม พบว่า แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี มีศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.31$)

2.5 การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี

ในการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงที่สามารถทำการท่องเที่ยวต่อเนื่องกับการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีได้นั้น ได้มีการดำเนินการในรูปแบบจัดประชุมกลุ่มย่อยผู้รู้ในชุมชน ร่วมกันพิจารณา โดยมีมติที่ประชุม ให้ถือว่าแหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งในอำเภอปราณบุรี เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีได้ ซึ่งประกอบไปด้วยทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในพื้นที่ 6 ตำบลของอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นอกเหนือจากแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ที่ทั้ง 5 แหล่งที่ได้ประเมินศักยภาพแล้ว ตั้งอยู่ในตำบลปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้แก่

2.5.1 ตำบลปราณบุรี มีกลุ่มแม่บ้านหนองกาพัฒนาสามัคคีแปรรูปผลไม้ วัดนาห้วย และพิพิธภัณฑวัดนาห้วย และวัดสิทธิสังฆาราม

2.5.2 ตำบลเขาน้อย มีวัดเขาน้อยบน วัดเขาน้อยล่าง ตลาดฉัตรแก้ว และศาลเจ้าพ่อกวนอูปราณบุรี

2.5.3 ตำบลวังก้ง มีท่าเสด็จภายในค่ายธนระริชต์ วัดวังก้งและพิพิธภัณฑจีนโบราณ สับประรดต้นแรกและล่องเรือแม่น้ำปราณบุรีบ้านฝั่งท่า

2.5.4 ตำบลหนองตาแต้ม มีเขื่อนปราณบุรี วัดเขาเขียว และวัดหนองตาแต้ม

2.5.5 ตำบลปากน้ำปราณ มีชุมชนปากน้ำปราณ สวนสาธารณะศาลสมเด็จพระหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ชายทะเลหาดปราณคีรี ศูนย์เรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี วนอุทยานปราณบุรี วนอุทยานท้าวโกษา (เขากะโหลก) สวนสาธารณะแหลมเกด พระพุทธไสยาสน์ วัดเขาน้อย วัดปากคลองปราณ และศาลเจ้าแม่ทับทิมทอง

2.5.6 ตำบลเขาจ้าว มีถ้ำเขาจ้าว เพียงแห่งเดียว

ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชื่อมโยง ยังสามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอหัวหิน ทางด้านเหนือและอำเภอสามร้อยยอดทางด้านใต้ที่มีอาณาเขตของอำเภอติดต่อกัน ขึ้นอยู่กับเวลา จุดประสงค์ ความต้องการ และความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามที่ประชุมให้ข้อคิดเห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีมากที่สุด จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวในตำบลปากน้ำปราณ ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวแล้ว รวมทั้งยังเป็นแหล่งรวมของร้านอาหารทะเล ที่พักบรรยากาศริมทะเล และกิจกรรมทางทะเลมากมายให้นักท่องเที่ยวได้เลือกตามความต้องการ

3. ประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี

ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีเป็นชุมชนเจียบสงบที่ตั้งเป็นชุมชนมาช้านานจากการเป็นศูนย์กลางการค้าขายในอดีต สู่การเป็นชุมชนที่แทบไม่มีการเคลื่อนไหว จนมามีการจัดตั้งถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี เป็นการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่สะท้อนให้เห็นศักยภาพของชุมชนที่พยายามพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้เกิดกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้และกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในปัจจุบัน โดยมีผลการประเมินศักยภาพชุมชน ดังนี้

ตาราง 6 ศักยภาพชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี

ลำดับ	การประเมิน	คะแนนเฉลี่ย (n=15)	SD
1	ความรู้ความเข้าใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.13	0.52
2	ทัศนคติต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.20	0.85
3	ความต้องการมีส่วนร่วมเป็นภาคีเครือข่ายบริหารจัดการการท่องเที่ยว	3.27	0.91
4	ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมเป็นภาคีเครือข่าย	3.07	0.85
รวม		13.67	
เฉลี่ย		3.42	

จากตาราง 6 พบว่า ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.42$) แม้ชุมชนจะมีทัศนคติต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับ มาก แต่ในส่วนอื่นทำให้ยังอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากการขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่นที่ชุมชนต้องดำเนินการเองมาตั้งแต่ต้น โดยดำเนินงานจากการไม่มีความรู้ทางวิชาการในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบกับการมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ค่อนข้างน้อย แต่ยังเห็นเค้าของการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาดำเนินการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนได้ ดังนั้น หากนำเอาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและศักยภาพชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีมาพิจารณา จะพบว่า ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.37$) $[(3.31 + 3.42)/2]$ จึงสรุปได้ว่า ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี มีโอกาสที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ โดยจำเป็นต้องพัฒนาในจุดเน้นให้มากขึ้น

4. คัดเลือกแกนนำชุมชนเพื่อจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งชุมชนมีศักยภาพในภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.37$) โดยจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับกลไกการพัฒนาที่สำคัญของชุมชน ได้แก่ คนในชุมชนเองที่มีความต้องการและเป้าหมายเดียวกันในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนในรูปแบบของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ต้องมีการบริหารจัดการที่ดี โดยงานวิจัยนี้ได้รับข้อมูลต่างๆ จากอาจารย์วิลาศ แดงเกตุ ประธานกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีและคุณป้าบุญปลูก กลิ่นแพทยกิจ ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอปราณบุรี ซึ่งเมื่อปรึกษาทั้ง 2 ท่าน ได้ให้แนวคิดที่ว่า ไม่จำเป็นต้องทำการคัดเลือกแกนนำชุมชนเพื่อจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอีก เนื่องจากมีกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ซึ่งทั้ง 2 ท่าน เป็นสมาชิกกลุ่มฯ อยู่ด้วย โดยกลุ่มฯ ที่ดำเนินการก่อตั้งและบริหารจัดการถนนคนเดินปราณบุรีมาตั้งแต่เริ่มต้น เมื่อปี พ.ศ.2553 ซึ่งมีความลงตัวอยู่แล้ว ดังจะเห็นได้จากถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว คนในท้องถิ่น และบุคคลทั่วไป เข้ามาเที่ยวชมทุกวันเสาร์ และมีแนวโน้มมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นในขั้นตอนต่อไปของการวิจัย กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี จะเข้ามามีบทบาทในการร่วมพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ประสานงานกับอาจารย์วิลาศ แดงเกตุ เพื่ออำนวยความสะดวกในทุกเรื่องที่จะดำเนินการในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี

ขั้นตอนที่ 2: การค้นหากิจกรรมและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอนที่ 2 การค้นหากิจกรรมและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเป็นการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) ซึ่งได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 11 ขั้นตอน ดังนี้คือ

- (1) การสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (2) การเริ่มต้นค้นหาสิ่งที่ต้องการในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (3) การประเมินศักยภาพและความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (4) การร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์การท่องเที่ยวโดยชุมชน

- (5) การวางแผนเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (6) การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการฝึกอบรมภาคทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ และการศึกษาดูงาน
- (7) การกำหนดรูปแบบกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (8) การออกแบบการสื่อความหมายการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (9) การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (10) การทดลองจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับกลุ่มนักท่องเที่ยวนำร่อง
- (11) การประเมินผลการท่องเที่ยวโดยชุมชนนำร่อง

1. การสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ดำเนินการโดยการให้แกนนำที่ได้เลือกไว้แล้ว คือ กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลุ่มดำเนินการหลัก ร่วมกับเครือข่ายชุมชนที่กำหนดไว้ในระเบียบวิธีวิจัย จำนวน 6 ภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน สถาบันการศึกษา ศาสนสถาน ผู้นำท้องถิ่น และประชาคมท้องถิ่น ซึ่งรวมนักวิจัยและสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี โดยไม่มีการแบ่งอัตราส่วนจำนวนบุคคลในแต่ละภาคส่วน จำนวนทั้งสิ้น 30 คน เข้ามาพบปะกันโดยใช้การประชุมเป็นเครื่องมือในการสร้างเครือข่าย และใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหัวข้อหลักในการประชุม ซึ่งมีลักษณะการเป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้ประสานงานและดำเนินการจัดการประชุม

ผลการประชุม ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีความเข้าใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนมากขึ้น และมีแนวโน้มในการมองภาพอนาคตร่วมกันในการให้ความร่วมมือตามหน้าที่หรือความสามารถที่ตนมีความถนัดและมองถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวโดยส่วนรวม โดยหลังจากการประชุมเครือข่ายได้เข้าใจการมีส่วนร่วมมากขึ้น ซึ่งการมีส่วนร่วมของเครือข่ายมีมานานแล้ว ทั้งในรูปแบบการมีส่วนร่วมที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งบ่อยครั้งที่การมีส่วนร่วมหรือการประสานความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนถูกดำเนินการโดยไม่รู้ตัว เนื่องจากเป็นการดำเนินการตามปกติ การเข้าร่วมกิจกรรมตามปกติ หรือการประกอบอาชีพตามปกติ ที่มีส่วนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนอยู่แล้ว เช่น การเข้าร่วมงานทางวัฒนธรรมที่ชุมชนจัดขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น การเข้าร่วมเป็นผู้ค้าในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการดำเนินงานของถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี โดยบางส่วนก็เกี่ยวข้องกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทำ อาหาร การสะสมของเก่า การทำงานศิลปะ รวมทั้งการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

มาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การงดค่าธรรมเนียมนักค้าในวันติดตลาดถนนคนเดินหากเกิดฝนตก มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมน้อย การบริหารจัดการถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีด้วยความซื่อสัตย์ ยุติธรรม ต่อผู้ค้าและสมาชิก เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมประชุมยังลงความเห็นพ้องต้องกันว่า ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี มีความเหมาะสมสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ เนื่องจากถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ได้ดำเนินการมากกว่า 3 ปีแล้ว และผลการดำเนินการก็ดีขึ้นโดยลำดับ การพยายามเพิ่มแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน เช่น วัดปราณบุรี ศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี สถานีรถไฟปราณบุรี ทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 และสะพานดำ และการล่องแม่น้ำปราณบุรี อาจจะช่วยส่งเสริมให้คนในชุมชนมีโอกาสในการสร้างรายได้เพิ่มเติมจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน และหลังจากนี้ ที่ประชุมได้กำหนดให้ทุกคนที่เข้าร่วมประชุมเข้าสู่กระบวนการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกันต่อไป

2. การเริ่มต้นค้นหาสิ่งที่ต้องการในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในการประชุมกลุ่มมีการหารือในเรื่องสิ่งที่ต้องการในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยในการประชุมเบื้องต้น กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีเสนอให้ การดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี เป็นความรับผิดชอบของกลุ่มเนื่องจากเป็นผู้เริ่มต้นดำเนินการ ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีด้วยตนเองมาตั้งแต่เริ่มต้น ส่วนการมีส่วนร่วมของหน่วยงานท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่น ก็สามารถทำได้ โดยการเสนอมายังกลุ่มฯ หรือหากกลุ่มฯ มีความประสงค์จะขอความร่วมมือหรือขอความอนุเคราะห์ใดๆ จะแจ้งให้หน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องทราบต่อไป โดยมติที่ประชุมเห็นชอบกับข้อเสนอของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี และพร้อมให้ความร่วมมือหากทางกลุ่มฯ ร้องขออย่างเป็นทางการไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้วิจัยจำเป็นต้องจัดการประชุมร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีอีกครั้งหนึ่ง เพื่อวางแผนงานในการดำเนินการต่อไป

ในการประชุมร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ในประเด็นการค้นหาสิ่งที่ต้องการในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนั้น มีผลการประชุม ทำให้ทราบว่า ชุมชนไม่ต้องการการสนับสนุนใดๆ แล้ว เนื่องจากตอนนี้การดำเนินการถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีสามารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่มและชุมชนเพียงพอแล้ว ยังไม่ประสบปัญหาใดๆ และหากการพัฒนาในอนาคตจำเป็นต้องขอความร่วมมือหรือขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานอื่น ทางกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีจะประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องต่อไป จากนั้นผู้วิจัยได้เสนอให้เพิ่มวันติดตลาดขึ้นในวันศุกร์อีกวัน ก็ได้รับการปฏิเสธ และให้เหตุผลว่าวันเสาร์วันเดียวเพียงพอแล้ว กำลังเหมาะสม หากมีหลายวันเกรงว่านักท่องเที่ยวจะเบื่อเร็วขึ้น ดังนั้น นักวิจัยจึงเสนอประเด็นของสถานที่ที่

น่าใจอื่นๆ ของชุมชน ที่อาจสามารถใช้เป็นจุดสนใจในการท่องเที่ยว นอกเหนือจากการท่องเที่ยวถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ในวันอื่นของสัปดาห์ ก็ไม่ได้รับความสนใจมากนัก โดยกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีเสนอแนะให้ทดลองดำเนินการก่อน

3. การประเมินศักยภาพและความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในการประชุมกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ได้ทำการทบทวนการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี และศักยภาพของชุมชน เพื่อกำหนดความเป็นไปได้ในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยพิจารณาระดับคะแนนที่ได้รับจากการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและศักยภาพชุมชน (ขั้นตอนที่ 1 ของการวิจัย) พบว่า ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.37$) ดังปรากฏในข้อมูลท้ายตาราง 6 ซึ่งเป็นศักยภาพในภาพรวม และกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี เห็นว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนของถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ได้รับการประเมินในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.27$) เพียงแหล่งเดียว เมื่อเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นในชุมชน ดังปรากฏในตาราง 4 และเมื่อนำประเด็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาจับถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ก็ได้รับการประเมินให้มีศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.45$) แต่ก็ได้รับการประเมินให้มีศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากที่สุด เมื่อเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นในชุมชน ดังปรากฏในตาราง 5 ในขณะที่การประเมินศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ก็อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.42$) ดังปรากฏในตาราง 6

ผลการประชุม มีมติให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี เน้นการดำเนินการถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีเป็นสำคัญ โดยในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนที่เหลืออีก 5 แห่ง ควรให้เป็นการท่องเที่ยวตามอัธยาศัยให้นักท่องเที่ยวที่สนใจได้เห็นสิ่งที่มีอยู่และเป็นจริงตามสภาพของแต่ละสถานที่ ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบัน แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจค่อนข้างน้อย และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสนใจเพียงถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี และในส่วนของสถานีรถไฟปราณบุรี เพราะเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวต้องเดินจากลานจอดรถผ่านตัวสถานีรถไฟปราณบุรีเข้ามายังถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ซึ่งนักท่องเที่ยวมักจะหยุดแวะถ่ายภาพเป็นที่ระลึกทั้งก่อนและหลังท่องเที่ยวในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี

เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีทั้งหมดล้วนเป็นผู้สูงอายุ ไม่สะดวกในการบริหารจัดการและให้บริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในส่วนของแหล่งท่องเที่ยวอื่นในชุมชนนอกเหนือจากการดำเนินงานถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีที่ดำเนินการอยู่

ในปัจจุบัน อีกทั้งยังไม่มีคนหนุ่มสาวในชุมชนมารับช่วงต่อหรือสนใจในเรื่องการเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี และคนในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ยินดีให้ความร่วมมือในการดำเนินงานตามกระบวนการวิจัย ให้เสร็จสิ้น ซึ่งอาจจะเป็นแนวทางให้คนรุ่นหลังในชุมชนได้ทำการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเองด้วยกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอนาคตต่อไป

4. การร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์การท่องเที่ยวโดยชุมชน

เนื่องจากไม่ได้มีการจัดตั้งเครือข่ายหรือกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้ามารับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีที่ได้จัดตั้งขึ้นก่อนหน้านี้แล้ว และได้ดำเนินการบริหารจัดการถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีมาระยะหนึ่งแล้ว เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามมติที่ประชุมในขั้นตอนการสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (หัวข้อที่ 1) ยืนยันในการใช้วิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์เดิมที่ได้กำหนดไว้ของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี แม้จะไม่ได้มีข้อความที่แสดงถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน แต่เน้นให้ความสำคัญกับความ เป็นชุมชน โดยได้กำหนดข้อความเชิงวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

วิสัยทัศน์: “ดำเนินการด้วยความจริงใจเพื่อรักษาชุมชนไว้ดังเดิม”

วัตถุประสงค์:

- (1) สร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างเป็นธรรม
- (2) รักษาวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน
- (3) เผยแพร่ของดีของชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจชุมชน

วิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ข้างต้นมีความสอดคล้องโดยอ้อมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินงานถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ที่อาจถือได้ว่าเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีที่ได้ดำเนินการมาแล้ว ได้สะท้อนให้เห็นการตอบวัตถุประสงค์ของกลุ่มได้อย่างชัดเจนแล้ว โดยการติดตลาดถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี เปิดโอกาสให้คนในชุมชนและท้องถิ่นใกล้เคียงได้ลงทะเบียนผู้ค้าและนำสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนมาเปิดแผงจำหน่ายในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี โดยสามารถสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น และจำนวนแผงจำหน่ายสินค้าก็เพิ่มขึ้นด้วย แสดงให้เห็นว่าผู้ค้ามีรายได้ที่คุ้มค่า นอกจากนี้ ผู้ค้าจะต้องจ่ายค่าธรรมเนียมการตั้งแผงร้านค้าให้กับกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี โดยค่าธรรมเนียมเหล่านี้จะถูกนำมาบริหารจัดการ เป็นค่าตอบแทนการดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนำมาบริหารจัดการด้านการกำจัดขยะ และการ

พัฒนาชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี และยังสามารถบรรลุวิสัยทัศน์ในการรักษาชุมชนดั้งเดิมไว้ เนื่องจากเมืองเก่าปราณบุรีเคยรุ่งเรืองเป็นศูนย์กลางการค้าขายเมื่อในอดีต ก่อนจะถูกลดบทบาทลงกลายเป็นเพียงชุมชนเงียบสงบเล็กๆ แห่งหนึ่งในอำเภอปราณบุรี การที่กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ได้ริเริ่มจัดตั้งถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ก็เป็นการพลิกฟื้นคืนชีวิตและบรรยากาศการเป็นตลาด ศูนย์รวมผู้คน แม้ในปัจจุบันจะเป็นได้เพียงถนนคนเดินที่ติดตลาดเพียงวันเสาร์วันเดียวของสัปดาห์ แต่ก็ทำให้ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี กลับมาคึกคักอีกครั้ง แม้จะไม่รุ่งเรืองเท่ากับเมืองเก่าปราณบุรีในอดีตก็ตาม และนี่คือวิถีของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีที่คนในรุ่นปัจจุบันได้รักษาความเป็นเมืองเก่าดั้งเดิมไว้ได้

5. การวางแผนเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในการประชุมกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ในประเด็นการวางแผนเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้มีมติให้กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีคงรักษาแนวทางการบริหารจัดการถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีในลักษณะที่ดำเนินการในปัจจุบันไปก่อน การจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังไม่มีคามจำเป็นในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีก็ยินดีและพร้อมที่จะร่วมกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ แลกเปลี่ยน และสร้างเสริมประสบการณ์ ตามกระบวนการพัฒนาในขั้นตอนของงานวิจัยทุกประการ ซึ่งประกอบไปด้วยการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการศึกษาดูงานในชุมชนที่ประสบความสำเร็จแล้ว และกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีก็เห็นชอบในการเข้าร่วมฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน

นักวิจัยขออาสาสมัครเข้าร่วมโครงการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีผู้สมัครเข้าร่วมโครงการเป็นสมาชิกกลุ่มคนในชุมชน และบุคลากรของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในท้องถิ่น รวม 20 คน โดยอาจารย์วิไลศ แดงเกตุ ประธานชมรมอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี เป็นผู้ประสานงานให้ ทำการอบรมให้ความรู้เชิงวิชาการ และการศึกษาดูงานชุมชนท่องเที่ยวอื่น เพื่อสร้างเสริมศักยภาพของคนในชุมชนในด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

6. การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการฝึกอบรมภาคทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ และการศึกษาดูงาน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำกิจกรรมการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้กับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ความรู้และสร้างความเข้าใจให้กับผู้เข้าร่วมโครงการและสามารถนำความรู้ไปเผยแพร่กระจายความรู้ต่อไป โดยในการฝึกอบรมภาคทฤษฎี กำหนดให้มีการอบรม 2 วัน โดยมีผู้วิจัยและอาจารย์ประจำสาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะอุตสาหกรรมการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตวังไกลกังวล ให้ความรู้กับผู้เข้าร่วมโครงการในเรื่องความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยว พื้นฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยอาจารย์ ดร.นิภารัตน์ สายประเสริฐ และอาจารย์ศันย์ วินัยรัตน์ เป็นวิทยากร ประกอบกับการทดลองฝึกปฏิบัติในเรื่องพื้นฐานของการสื่อความหมายชุมชน ซึ่งชุมชนมีประสบการณ์และมีความพร้อมอยู่แล้ว โดยกำหนดให้อาจารย์วิลาส แดงเกตุ และคุณปัญญพลูก กลิ่นแพทยกิจ ทำให้ที่ป็นนักสื่อความหมายชุมชนหลักของชุมชน เมื่อมีกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งจะดำเนินการเพียงรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบเป็นหมู่คณะ และต้องมีการติดต่อประสานงานมาก่อนล่วงหน้า เพื่อการเตรียมความพร้อมของชุมชน และการประสานงานกับบุคคลในแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนที่ต้องการเข้าเยี่ยมชม

สำหรับกำหนดการโครงการฝึกอบรมและศึกษาดูงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้จัดทำกำหนดการเสนอกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี และได้รับความเห็นชอบ ผู้วิจัยจึงทำการจัดการฝึกอบรมเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมทั้งการนำผู้เข้าร่วมโครงการไปศึกษาดูงานที่ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และตลาดยามเย็นอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม รวมระยะเวลาอบรม 3 วัน โดยมีกำหนดการ ดังต่อไปนี้

ตาราง 7 กำหนดการฝึกอบรมและศึกษาดูงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

วัน	เวลา	กำหนดการ	หมายเหตุ
1	08.30 น.	ลงทะเบียน ณ ศาลาประจำชุมชน	วิทยากร มทร.วช.วังไกลกังวล
	09.00 น.	ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	
	10.45 น.	การท่องเที่ยวโดยชุมชน	
	12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน	
	13.00 น.	ทุนทางสังคมของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	
	14.45 น.	การกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน	
	16.00 น.	ทบทวนและสรุปทเรียน	
2	07.00 น.	เตรียมพร้อมเดินทางศึกษาดูงาน	วิทยากรท้องถิ่นนำชม
	10.30 น.	ศึกษาดูงานตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง สมุทรปราการ	
	12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน	
	13.00 น.	ศึกษาดูงานตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง (ต่อ)	
	16.00 น.	ศึกษาดูงานตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา สมุทรสงคราม	
	18.30 น.	เดินทางกลับ	
	21.00 น.	กลับถึงชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี โดยสวัสดิภาพ	
3	09.00 น.	ถอดบทเรียนการศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบ	วิทยากร มทร.วช.วังไกลกังวล
	12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน	
	13.00 น.	กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	
	14.45 น.	กำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกและการประสานงาน	
	16.30 น.	สิ้นสุดการฝึกอบรม	

หมายเหตุ: พักรับประทานอาหารว่าง เวลา 10.30 น. และ 14.30 น.

เมื่อได้รับการอบรมความรู้ด้านการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวโดยชุมชนแล้ว และชุมชนมีบุคคลที่สามารถทำหน้าที่เป็นนักร้องความหมายชุมชนได้แล้ว จึงเสริมด้วยการศึกษาดูงานในชุมชนที่ประสบความสำเร็จด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้เห็นภาพอนาคตการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกับคนในชุมชนที่ศึกษาดูงาน เพื่อนำความรู้มาปรับใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีต่อไป โดยทำการศึกษาดูงานตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา ตำบลอัมพวา อำเภอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นเวลา 1 วัน ซึ่งทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้เปิดโลกทัศน์การท่องเที่ยวในชุมชนที่สามารถนำมาปรับใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีได้ต่อไป

ผู้เข้ารับการอบรมมีความเห็นในกรณีตลาดน้ำบางน้ำผึ้งว่า เป็นตลาดกลางวัน ทำการติดตลาดในวันเสาร์-อาทิตย์ ใช้พื้นที่สวนร่มรื่น เน้นการขายของกิน มีแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงนอกตลาด และมีกิจกรรมเสริมด้วยการขี่จักรยานเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง มีเวทีกลางสวนสำหรับนั่งพักผ่อนและกิจกรรมร้องเพลงคาราโอเกะ เป็นตลาดขนาดใหญ่ที่มีการบริหารจัดการที่ดี สำหรับกรณีตลาดน้ำยามเย็นอัมพวานั้น เป็นตลาดกลางวันและยามเย็น ทำการติดตลาดในวันศุกร์-เสาร์-อาทิตย์ ใช้พื้นที่บ้านเรือนริมคลอง เน้นบรรยากาศย้อนยุคของตลาดริมน้ำ มีทางสะพานทางเดินเลียบบสองฝั่งคลอง มีแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงนอกตลาด และมีกิจกรรมเสริมด้วยการนั่งเรือหางยาว ล่องคลองชมหิ่งห้อย และแม่น้ำแม่กลอง มีซุ้มสำหรับร้องเพลงคาราโอเกะ เป็นตลาดขนาดใหญ่ที่มีการบริหารจัดการที่ดี เช่นเดียวกัน โดยเมื่อเทียบกับถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีแล้ว ยังต้องได้รับการพัฒนาอีกหลายประการ หากต้องการให้มีรูปแบบการดำเนินการเช่นเดียวกับ 2 ตลาดนั้น

เมื่อมีการถอดบทเรียนจากการศึกษาดูงาน โดยใช้การทำ SWAT Analysis พบว่า ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี เป็นพื้นที่ที่มีโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในขณะที่จุดด้อยและอุปสรรคต่างๆ ยังมีอีกหลายประการ ซึ่งจำเป็นต้องมีการสร้างการรับรู้ให้กับคนในชุมชนเข้ามามีการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นต่อไป และสรุปได้ดังนี้

- (1) ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรียังขาดการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ
- (2) ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรียังขาดศูนย์ดำเนินการด้านการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ
- (3) ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรียังขาดบุคลากรที่มีความพร้อมเป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานต้อนรับ
- (4) ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรียังขาดการกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่น
- (5) ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรียังขาดรถชมวิวหรือรถรางสำหรับให้บริการนำชมชุมชน
- (6) ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรียังขาดการประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมการตลาด

ทั้ง 6 ประเด็นที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่า หากชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีต้องการให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพิ่มขึ้น นอกเหนือจากการดำเนินงานถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ชุมชนจำเป็นต้องจัดการกับทั้ง 6 ประเด็นนี้ แต่เนื่องจากเหตุผลหลายประการจากการประเมินศักยภาพและความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น การที่สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีทั้งหมดเป็นผู้สูงอายุ และไม่มีคนหนุ่มสาวในชุมชนมารับช่วงต่อหรือสนใจในเรื่องการเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การพึงพอใจเพียงการดำเนินงานถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีที่ได้ดำเนินการอยู่แล้ว และสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนเพียงพอแล้ว อย่างไรก็ตามผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความพึงพอใจการฝึกอบรมและศึกษาดูงานในชุมชนอื่น ในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.97$) และได้ประสบการณ์ใหม่ๆ ที่คาดว่าจะนำมาปรับใช้ในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีได้ ขึ้นอยู่กับการหารือของชมรมอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีต่อไป

7. การกำหนดรูปแบบกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการศึกษาดูงานในตลาดชุมชนที่ประสบความสำเร็จแล้ว กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีได้ทำการประชุมหารือถอดบทเรียนเพื่อกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ที่สามารถนำมาสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ โดยมีการแบ่งกลุ่มและระดมความคิด ควบคู่กับสิ่งที่มีอยู่และดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ออกมาเป็นรายละเอียดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ดังนี้

7.1 ยังคงให้ความสำคัญกับการดำเนินงานถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ซึ่งยังดำเนินการในรูปแบบเดิมที่ดำเนินการมาแล้ว โดยนักท่องเที่ยวจะได้เดินชมบรรยากาศย้อนยุคกับตัวอาคารเก่าที่เรียงรายไปตามถนนกลางชุมชน และสถานีรถไฟปราณบุรีที่ยังเป็นอาคารกิ่งปูนกิ่งไม้ รวมทั้งการเลือกซื้ออาหารท้องถิ่นและผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมทั้งสินค้าจีปاجةของใช้ต่างๆ โดยรูปแบบของการท่องเที่ยวจะเป็นการเดินทางเลือกซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือเลือกรับประทานอาหารท้องถิ่นตามอัธยาศัย

7.2 การท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี น่าจะเป็นการท่องเที่ยวแบบวันเดียว เนื่องจาก ยังไม่มีการให้บริการที่พักให้นักท่องเที่ยวเลือกมานัก โดยเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงในช่วงเช้า แล้วมาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนช่วงบ่าย และท่องเที่ยวถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีในช่วงเย็น หลังจากนั้นเดินทางกลับ หรือมาเริ่มเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนในช่วงบ่ายเลย และท่องเที่ยวถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีในช่วงเย็น หรือเน้นมาท่องเที่ยวถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีอย่างเดียวเลยก็ได้ โดยรูปแบบของการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกช่วงเวลาของการท่องเที่ยวได้ตามอัธยาศัย

7.3 การเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวภายในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี

7.3.1 พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจีปاجة เป็นสถานที่รวบรวมของเก่าที่เป็นเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน งานศิลปะ และของแปลก ซึ่งอาจารย์วิลาศ แดงเกตุ เป็นผู้สะสมและเป็นเจ้าของโดยมีให้ชม 2 ร้าน ในอาคารเก้ายอนยุค และสามารถขึ้นไปนั่งชมบรรยากาศตลาดบนระเบียงชั้น 2 ได้ รูปแบบการท่องเที่ยว เป็นจุดสนใจในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี สามารถเข้าเยี่ยมชมได้ในช่วงที่มีการติดตลาด ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้าเยี่ยมชมได้ด้วยตนเอง หรือจะขอความอนุเคราะห์อาจารย์วิลาศ แดงเกตุ ช่วยอธิบายให้คำแนะนำสิ่งที่จัดแสดงไว้ก็สามารถทำได้

7.3.2 ร้านโปรดปราน เป็นร้านจำหน่ายเครื่องดื่มและขนมของขบเคี้ยว ในร้านที่มีตัวอาคารเป็นอาคารเก้ายอนยุค มีโต๊ะให้บริการนักท่องเที่ยว 2 ชั้น สามารถขึ้นไปนั่งชมบรรยากาศตลาดบนระเบียงชั้น 2 ได้ รูปแบบการท่องเที่ยวเป็นการหยุดแวะเพื่อรับประทานเครื่องดื่มประเภทชา กาแฟ และของขบเคี้ยว ในบรรยากาศเกี้ยอนยุค โดยสามารถเข้าใช้บริการได้ตามอัธยาศัย

7.3.3 ร้านอำมา เป็นร้านจำหน่ายของชำทั่วไป มีของเก่าของย้อนยุคจำหน่าย แต่มีลักษณะจัดโชว์ให้เห็นบรรยากาศของตลาดในเมืองเก่าปราณบุรีดั้งเดิม ในอาคารไม้ชั้นเดียวหลังคามุงสังกะสี รูปแบบการท่องเที่ยวเป็นการเข้าชมสิ่งของที่มีในร้าน หรืออาจซื้อหากลับเป็นของที่ระลึก และการชิมชั้บบรรยากาศของร้านค้าที่มีเค้าโครงการเป็นร้านค้าในอดีตสมัยที่เมืองปราณบุรียังรุ่งเรือง

7.3.4 บ้านแสงดาว ประกอบกิจการที่พักโดยมีการสร้างอาคารเพิ่มเติมจากอาคารไม้หลังเดิม ซึ่งมีลักษณะเป็นเรือนปั้นหยาสวยงาม เป็นแหล่งรวมนักนิยมไพรและนักเขียนนวนิยายแนวท่องเที่ยวป่าเขาลำเนาไพร แต่ไม่อนุญาตให้เข้าชมภายใน นอกจากผู้เข้าพักเท่านั้น แต่นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นตัวเรือนปั้นหยาได้จากถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี รูปแบบการท่องเที่ยวเป็นการใช้บริการที่พักแรม หรือหากไม่ใช้บริการที่พักแรมก็สามารถชมเรือนปั้นหยาจากถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี เนื่องจากเป็นพื้นที่ส่วนบุคคลที่ไม่ได้เปิดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

นอกจากนั้น ยังมีร้านขนมไทย ร้านก๋วยจั๊บน้ำหนึ่ ลานอาหาร เวทีการแสดงของนักเรียนในเขตชุมชน ชุ้มนและเวทีร้องเพลงคาราโอเกะย้อนยุค ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อสินค้า อาหารร่วมร้องเพลง หรือจะมาปล่อยของบนเวที ก็สามารถประสานงานกับกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีได้โดยตรง เป็นต้น

7.4 การเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี

7.4.1 ศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี เน้นการเป็นหลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงให้เห็นการเป็นเมืองเก่าของเมืองปราณบุรี สามารถเข้าเยี่ยมชมได้ทั้งทางบกและทางแม่น้ำปราณบุรี ตัวเสาหลักเมืองมีขนาดเล็กประดิษฐานอยู่ภายในศาลา และในบริเวณพื้นที่จัดสร้างเป็นศาสนสถานแบบจีน ไม่มีคนเฝ้า สามารถเข้าเยี่ยมชมได้ด้วยตนเอง รูปแบบการท่องเที่ยวเป็นการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ที่ยังคงเหลือหลักฐานจนถึงปัจจุบัน

7.4.2 วัดปราณบุรี เป็นวัดที่ตั้งอยู่ใกล้ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีมากที่สุด เป็นศูนย์กลางงานทางด้านวัฒนธรรมของชุมชน ถือเป็นวัดประจำชุมชน มีความเก่าแก่ จุดเด่นของวัดปราณบุรีได้แก่ อุโบสถขนาดย่อมที่สร้างให้มีหลังคายื่นด้านหน้าอุโบสถสวยงาม และพระพุทธรูปยืนขนาดใหญ่ปางห้ามสมุทรแกะสลักจากไม้ตะเคียนทั้งองค์ เป็นที่เคารพสักการะของคนในชุมชนและบุคคลทั่วไป รูปแบบการท่องเที่ยวเป็นการเยี่ยมชมวัดปราณบุรีก็สามารถเข้ามาสักการะพระพุทธรูปยืนปางห้ามสมุทรได้เลย ส่วนการเยี่ยมชมอื่นของวัดควรติดต่อทางวัดล่วงหน้า

7.4.3 สถานีรถไฟปราณบุรี มีความเป็นสถานีรถไฟเก่าแบบย้อนยุคด้วยอาคารสถานีสร้างด้วยไม้ครึ่งปูน และตั้งอยู่ใกล้กับถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ซึ่งนักท่องเที่ยวบางส่วนใช้ลานจอดรถหน้าสถานีรถไฟปราณบุรี เป็นที่จอดรถส่วนบุคคลแล้วเดินผ่านอาคารสถานีรถไฟปราณบุรีมายังถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี รูปแบบการท่องเที่ยวในปัจจุบันจึงเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวตลาดเก่าปราณบุรีได้ถ่ายภาพกับป้ายสถานีและตัวอาคารของสถานีเป็นที่ระลึก

7.4.4 ทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 และสะพานดำ เป็นทำน้ำริมแม่น้ำปราณบุรี ที่มีบรรยากาศของสายน้ำ และมีฉากหลังเป็นสะพานเหล็กทางรถไฟข้ามแม่น้ำปราณบุรี ที่เรียกกันทั่วไปว่า “สะพานดำ” เนื่องจากโครงสร้างสะพานทาด้วยสีดำ รูปแบบการท่องเที่ยวเป็นการพักผ่อนตามอัธยาศัย โดยมีการจัดสร้างศาลาริมน้ำ และมีร้านเครื่องดื่มให้บริการ รวมทั้งสามารถใช้พื้นที่ในการร่วมกิจกรรมประเพณีลอยกระทงกับคนในชุมชน

7.4.5 แม่น้ำปราณบุรี ซึ่งส่วนหนึ่งของแม่น้ำปราณบุรีไหลผ่านพื้นที่ของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี โดยที่ตั้งของชุมชนอยู่บนฝั่งขวาของแม่น้ำหรือทางด้านใต้ของแม่น้ำ มีกิจกรรมล่องเรือหางยาวจากสะพานดำไปยังปากแม่น้ำปราณบุรี ที่ตำบลปากน้ำปราณ หรือการใช้เรือคายัคพายในแม่น้ำ ซึ่งช่วงของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี อยู่ระหว่างสะพานดำถึงทำน้ำวัดนาห้วย ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร ซึ่งจะสามารถสัมผัสบรรยากาศอันร่มรื่นของสองฝั่งแม่น้ำปราณบุรี และบางช่วงยังมีแอ่งกว้างที่เกิดจากการระเบิดตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เหลือเค้าลางให้เห็นบ้าง รูปแบบการท่องเที่ยวต้องประสานกับกลุ่มให้บริการล่องเรือในชุมชนบ้านฝั่งท่า ตำบลวังกุง อำเภอบ้านปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่มีพื้นที่ตั้งอยู่ฝั่งซ้ายหรือด้านเหนือของแม่น้ำปราณบุรี มารับนักท่องเที่ยวที่ทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 และล่องเรือในแม่น้ำปราณบุรีในระยะทางตามแต่ละตกลงกัน

เมื่อพิจารณากิจกรรมจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชนที่สามารถนำมาสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้แล้ว จึงเข้าสู่ขั้นตอนการกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ซึ่งที่ประชุมมีมติให้กำหนดเส้นทางเพื่อที่จะสร้างกำหนดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี 1 เส้นทาง โดยให้มีการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงในพื้นที่ตำบลปากน้ำปราณด้วย โดยสามารถแสดงเป็นแผนภูมิการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ได้ดังนี้

แผนภูมิ 3 เส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราจีนบุรี

ผู้วิจัยได้ร่วมกับชุมชนจัดทำเป็นกำหนดการท่องเที่ยวชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี 1 วัน (มาเช้า-กลับค่ำ) ในช่วงวันที่ 3 ของการฝึกอบรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยกำหนดให้ช่วงเช้า เริ่มต้นด้วยการสักการะศาลหลักเมืองเก่า ลงเรือล่องแม่น้ำปราณบุรี รับประทานอาหารกลางวัน ในตัวเมืองปากน้ำปราณ เลือกซื้อของฝากประเภทอาหารทะเลแห้ง สักการะพระพุทธรูปไสยาสน์ ที่วัดเก่าเขาน้อย เดินชมความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนที่ศูนย์เรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี สักการะพระพุทธรูปยืนปางห้ามสมุทรไม้ตะเคียนขนาดใหญ่ที่วัดปราณบุรี และเดินชมถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี และเลือกรับประทานอาหารและซื้อของตามอัธยาศัย โดยสามารถจัดทำเป็นกำหนดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี (ตาราง 8) สำหรับการทดลองท่องเที่ยวโดยชุมชนสาธิต ที่จะดำเนินการในขั้นตอนต่อไป และกำหนดกิจกรรมรวมทั้งผู้รับผิดชอบ (ตาราง 9) ดังนี้

ตาราง 8 กำหนดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี

กำหนดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี 1 วัน (มาเช้า-กลับค่ำ)

กำหนดการ:

- 10:00 น. นักท่องเที่ยวพร้อมกันที่สถานีรถไฟปราณบุรี ต้อนรับโดยกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
- 10:15 น. ลงเรือเพื่อล่องเรือชมบรรยากาศความร่มรื่นของแม่น้ำปราณบุรี ที่ทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9
- 10:30 น. เยี่ยมชมและรับฟังประวัติความเป็นมาของเมืองเก่าปราณบุรี ณ ศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี
- 11:00 น. ล่องเรือแม่น้ำปราณบุรีต่อไปยังปากน้ำปราณ
- 12:15 น. รับประทานอาหารกลางวันในตัวเมืองปากน้ำปราณ
- 13:15 น. เลือกซื้ออาหารทะเลแห้งเป็นของฝากของที่ระลึกจากร้านค้าในตัวเมืองปากน้ำปราณ
- 14:00 น. สักการะพระพุทธรูปไสยาสน์เก่าแก่ที่วัดเก่าเขาน้อย เมืองปากน้ำปราณ
- 15:00 น. เยี่ยมชมความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลน ณ ศูนย์ศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี
- 16:45 น. สักการะพระพุทธรูปยืนองค์ใหญ่ปางห้ามสมุทรแกะสลักจากไม้ตะเคียนทั้งองค์ ณ วัดปราณบุรี
- 17:00 น. เดินชมบรรยากาศยามเย็นในถนนคนเดินและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนและอาหารตามอัธยาศัย
- 19:00 น. เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

อัตราค่าบริการ: เป็นอัตราเหมากลุ่มนักท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับจำนวนนักท่องเที่ยว

หมายเหตุ: นักท่องเที่ยวนำรถมาจอดในลานจอดรถของสถานีรถไฟปราณบุรี การล่องเรือในแม่น้ำปราณบุรี เป็นการล่องด้วยเรือหางยาว นั่งได้ลำละ 8 คน เที่ยวเดี่ยวขาไป การท่องเที่ยวในเมืองปากน้ำปราณ ใช้รถยนต์ที่ทางชุมชนจัดให้ มีนักสื่อความหมายชุมชนบรรยายให้ข้อมูลการท่องเที่ยวตลอดเส้นทาง กำหนดการนี้ รวมอาหารกลางวัน 1 มื้อ อาหารว่าง 1 มื้อ และน้ำดื่มตลอดการเดินทาง รับประทานอาหารค่ำในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีตามอัธยาศัย หากรับประทานอาหารเป็นอาหารอิสลามหรือมังสะวิรัติ ต้องแจ้งล่วงหน้า

ตาราง 9 การกำหนดกิจกรรมและผู้รับผิดชอบตามกำหนดการนำเที่ยวโดยชุมชน
ตลาดเก่าปราณบุรี

แหล่งท่องเที่ยว	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
ลานจอดรถสถานีรถไฟปราณบุรี	ต้อนรับ คล้องพวงมาลัย แนะนำตัว	กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
สถานีรถไฟปราณบุรี	ให้ข้อมูลชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
	ให้ข้อมูลสถานีและการรถไฟ	นายสถานีรถไฟปราณบุรี
ทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9	ให้ข้อมูลทำน้ำเฉลิมเกียรติ ร.9	กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
	ให้ข้อมูลสะพานดำ	กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
	ให้ข้อมูลแม่น้ำปราณบุรี	กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
ศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี	ให้ข้อมูลศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี	กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
	นำสักการะศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี	กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
แม่น้ำปราณบุรี	ให้ข้อมูลแม่น้ำปราณบุรีและสองฝั่ง	กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
		คนขับเรือ
เมืองปากน้ำปราณ	ให้ข้อมูลเมืองปากน้ำปราณ	กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
	ถ่ายภาพหมู่เป็นที่ระลึก	กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
ร้านอาหารริมหาดปราณศิริ	ให้บริการอาหารและเครื่องดื่ม	พนักงานของร้านอาหาร
ร้านของฝากของที่ระลึก	จำหน่ายของฝากและของที่ระลึก	พนักงานของร้าน
วัดเก่าเขาน้อย	ให้ข้อมูลวัดเก่าเขาน้อย	พระภิกษุของวัด
	นำสักการะพระพุทธรูปไสยาสน์	พระภิกษุของวัด
ศูนย์ศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลน สิรินาถราชินี	ให้ข้อมูลศูนย์ฯ และป่าชายเลน	เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ
	นำเดินศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน	เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ
	ให้บริการอาหารว่างและเครื่องดื่ม	กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
วัดปราณบุรี	ให้ข้อมูลวัดปราณบุรี	กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
	นำสักการะพระพุทธรูปไม้ตะเคียน	กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
	เข้ากราบพระประธานในอุโบสถ	พระภิกษุของวัด
ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี	ให้ข้อมูลถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี	กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
	นัดหมายจุดรวมตัวก่อนเส้นขึ้นเส้นทาง	กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
	ประจำที่ร้านโปรดปราณ	กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
	ประจำที่หน้าบ้านแสงดาว	กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
	ประจำที่พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านร้านจิปาละ	กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
-*-	ให้บริการเครื่องดื่มตลอดเส้นทาง	กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
-*-	ให้บริการรถยนต์ท่องเที่ยวชุมชน	ผู้ให้บริการรถยนต์เช่าเอกชน
-*-	ถ่ายภาพหมู่เป็นที่ระลึกตลอดเส้นทาง	กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
สถานีรถไฟปราณบุรี	กิจกรรมขอบคุณและอำลา	กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี

8. การออกแบบการสื่อความหมายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีเสนอแนวคิดในการออกแบบสื่อความหมายการท่องเที่ยว โดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 6 แห่งของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การสื่อความหมายโดยนักสื่อความหมายชุมชน และการสื่อความหมายโดยป้ายต่างๆ โดยชุมชนไม่ต้องการเน้นการทำป้ายเนื่องจากต้องบำรุงรักษา หากมีการท่องเที่ยวจริงจะใช้นักสื่อความหมายชุมชนและบุคคลที่อาศัยหรือดูแลแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ บรรยายให้ความรู้และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยมีอาจารย์วิลาศ แดงเกตุ และคุณป้าบุญปลุก กลิ่นแพทยกิจ เป็นนักสื่อความหมายชุมชนหลัก ทำหน้าที่ให้ข้อมูลแก่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ติดต่อประสานงานเข้ามาล่วงหน้า โดยทำการนำชมแหล่งท่องเที่ยวและร่วมเดินทางกับนักท่องเที่ยว รวมทั้งการให้บุคคลในแหล่งท่องเที่ยวเป็นผู้ให้ข้อมูล เช่น การเข้าเยี่ยมชมวัดปราณบุรี จะมีพระภิกษุของวัดเป็นผู้ให้ข้อมูล และสถานีรถไฟปราณบุรี จะมีนายสถานีทำหน้าที่ให้ข้อมูล สำหรับนักท่องเที่ยวส่วนบุคคลมักจะเป็นการท่องเที่ยวตามอัธยาศัย

ส่วนการจัดทำป้ายสื่อความหมาย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ป้ายนำทางมายังชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี และป้ายข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว โดยป้ายทั้ง 2 กลุ่ม จะเป็นป้ายสำหรับถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีเท่านั้น ไม่มีการติดตั้งป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวอื่น ด้วยเหตุผลเกี่ยวกับลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว เช่น ไม่สามารถติดตั้งป้ายสื่อความหมายในบริเวณสถานีรถไฟปราณบุรี เนื่องจากเป็นสถานที่ราชการ แม่น้ำปราณบุรีก็ไม่สามารถติดตั้งป้ายใดๆ ได้ตามสองฝั่งแม่น้ำ ในขณะที่ทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 มีเพียงป้ายชื่อขนาดย่อมไม่มีรายละเอียด เนื่องจากจะทำให้เป็นการรบกวนสายตา ส่วนภายในวัดปราณบุรี มีป้ายข้อมูลที่สภากาชาดธรรมอำเภอปราณบุรีจัดทำขึ้นติดตั้งไว้ภายในวัดแล้ว และศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี ไม่มีการติดตั้งป้ายใดๆ ทั้งนี้ในทุกแหล่งท่องเที่ยวเน้นให้มีการใช้การสื่อความหมายโดยนักสื่อความหมายชุมชน

สำหรับถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี แหล่งเดียวที่จะดำเนินการติดตั้งป้ายสื่อความหมาย ซึ่งมีหลายลักษณะ ทั้งป้ายข้อมูลประวัติความเป็นมาของชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน และการก่อตั้งถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี รวมทั้งป้ายที่ใช้สำหรับเป็นจุดเช็คอิน ถ่ายภาพเป็นที่ระลึก ซึ่งทางชุมชนมีบุคคลที่มีความสามารถในการสร้างสรรค์ป้ายต่างๆ เนื่องจากอาจารย์วิลาศ แดงเกตุ เป็นศิลปินมีความถนัดในการวาดภาพ จึงนำวัสดุเหลือใช้ไม้เก่าๆ กรอบประตู ม้านั่ง รูปภาพ และรูปวาด มาประกอบ ตกแต่ง และวาดงานศิลป์ เป็นชื่อและข้อความที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี โดยป้ายเหล่านี้กลายเป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี นอกจากนั้นยังมีป้ายนำทางที่ติดตั้งบริเวณถนนทุกสายที่เข้ามายังถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี โดยออกแบบเป็นป้ายไม้เก่า เขียนข้อความด้วยมือ และใส่ลวดลายที่น่าสนใจ นำทางจากภายนอกมายังถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี

9. การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน

สำหรับการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งเน้นการประชาสัมพันธ์ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ผ่านโซเชียลเน็ตเวิร์ค โดยจะไม่เน้นทุ่มงบประมาณในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนผ่านสื่อต่างๆ ชุมชนมีความประสงค์ให้การท่องเที่ยวของชุมชนเกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ซึ่งค่อยๆ พัฒนาไปตามลำดับและเป็นไปด้วยศักยภาพของถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีเอง ประกอบกับการใช้กลไกการประชาสัมพันธ์ในลักษณะบอกปากต่อปาก การที่นักท่องเที่ยวนำภาพถ่ายไปแชร์ และการรีวิวการท่องเที่ยวในสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นวิธีที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีที่ไม่ใช้งบประมาณมาใช้ในการจัดทำระบบประชาสัมพันธ์ที่ต้องการลงทุนมาก ทั้งนี้ชุมชนเสนอให้ขอความอนุเคราะห์สำนักงานเทศบาลตำบลปราณบุรี เป็นหน่วยงานหลักที่สนับสนุนการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้ และค่อยๆ พัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนในลักษณะอื่นในอนาคตต่อไป

10. การทดลองจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับกลุ่มนักท่องเที่ยวนำร่อง

ทดลองท่องเที่ยวกับกลุ่มนักท่องเที่ยวนำร่อง (การท่องเที่ยวสาธิต) โดยผู้วิจัยดำเนินการจัดหนักท่องเที่ยวสาธิต เข้ามาท่องเที่ยวตามกำหนดการที่ทำขึ้น (ตาราง 5 ในข้อ 7) โดยแบ่งออกเป็น 5 ครั้ง ใน 5 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มนักวิชาการ จำนวน 10 คน (2) กลุ่มนักศึกษา จำนวน 30 คน (3) กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวไทย จำนวน 10 คน (4) กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวต่างประเทศ จำนวน 10 คน (5) กลุ่มประชาชนในพื้นที่ จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 70 คน ทำการนำเที่ยวชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงในตำบลปากน้ำปราณ โดยให้นักสื่อความหมายชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้นำเที่ยว ซึ่งเริ่มจากจุดเริ่มต้นที่สถานีรถไฟปราณบุรี โดยนักท่องเที่ยวนำยานพาหนะมาจอดที่ลานจอดรถของสถานีรถไฟปราณบุรี นักสื่อความหมายชุมชน ทำการต้อนรับและนำเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ตามกำหนดการ โดยมีผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย เป็นผู้อำนวยการความสะดวกและจัดยานพาหนะสำหรับการเดินทางทั้งเรือสำหรับการล่องแม่น้ำปราณบุรี และรถยนต์สำหรับการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ตามกำหนดการ โดยได้มีการประชุมหารือในการกำหนดเส้นทาง กิจกรรม ผู้รับผิดชอบส่วนต่างๆ และการประสานงานกับส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น ร้านอาหาร ผู้ดูแลและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น จากนั้นนักวิจัยและกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีทำการนัดหมายชุมชน การประสานงานกับแหล่งท่องเที่ยว ร้านอาหาร ติดต่อเขายานพาหนะ รถตู้เอกชนและเรือสำหรับล่องแม่น้ำปราณบุรี และทำการหารือกับกลุ่มปฏิบัติการ เพื่อซักซ้อมและเตรียมพร้อมในเรื่องต่างๆ จากนั้น

นัดหมายกลุ่มนักศึกษาจำนวน 30 คน เป็นกลุ่มแรก เนื่องจากเป็นกลุ่มศึกษาเรียนรู้ที่จะสามารถเปิดโอกาสให้ชุมชนและส่วนที่เกี่ยวข้องได้ทดลองดำเนินการนำเที่ยวก่อน เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับกลุ่มปฏิบัติการ เมื่อเสร็จสิ้นการนำเที่ยวแล้ว นำผลการให้บริการนำเที่ยวโดยชุมชนมาทบทวนด้วยการจัดประชุมย่อยและเตรียมความพร้อมอีกครั้ง จากนั้น กลุ่มปฏิบัติการนัดหมายกลุ่มประชาชนในพื้นที่ จำนวน 10 คน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ซึ่งเมื่อกลุ่มปฏิบัติการดำเนินการนำเที่ยวโดยชุมชนมีความมั่นใจขึ้นแล้วจากการนำเที่ยวกลุ่มนักศึกษาในครั้งแรก และในครั้งนี้จะเป็นการสร้างการรับรู้ให้กับประชาชนในท้องถิ่นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและมุ่งมองถึงประโยชน์ที่ชุมชนท้องถิ่นจะได้รับเมื่อมีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น ต่อจากนั้น กลุ่มปฏิบัติการนำผลการให้บริการนำเที่ยวโดยชุมชนมาทบทวนด้วยการจัดประชุมย่อยและเตรียมความพร้อมอีกครั้ง สำหรับกลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มนักวิชาการ จำนวน 10 คน ทั้งนี้ การดำเนินการครั้งที่ 3 นี้ ต้องการให้กลุ่มปฏิบัติการได้รับข้อเสนอแนะจากนักวิชาการเพื่อนำมาปรับปรุงการให้บริการนำเที่ยวโดยชุมชน และมีความพร้อมในการให้บริการกับนักท่องเที่ยวทั่วไปต่อไป เมื่อนำเที่ยวตามกำหนดการแล้ว กลุ่มนักวิชาการได้ให้ข้อเสนอแนะบางประการในการปรับปรุงกิจกรรมการนำเที่ยวตามกำหนดการให้นำสนใจมากขึ้น ดังนี้

(1) การต้อนรับนักท่องเที่ยวสถานีรถไฟปราณบุรี อาจต้องจัดเครื่องดื่มและของขบเคี้ยวเล็กน้อยที่แสดงสัญลักษณ์ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยว

(2) ควรให้ชุมชนได้ช่วยกันพัฒนาท่าหน้าของศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี ให้สามารถใช้ในการขึ้นลงเรือได้สะดวกกว่าที่เป็นอยู่ หรืออาจปรับการเยี่ยมชมศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี ไปอยู่ในช่วงบ่ายหลังจากนมัสการพระพุทธรูปปางห้ามสมุทรไม้ตะเคียนขนาดใหญ่ที่วัดปราณบุรี เนื่องจากมีที่ตั้งอยู่ไม่ไกลกันนัก

(3) ควรเพิ่มความเร็วของเรือเพื่อให้ไปถึงปากน้ำปราณให้ทันเวลาที่ระบุไว้ในกำหนดการ

(4) อาจจำเป็นต้องตัดการเยี่ยมชมวัดเก่าเขาน้อยเพื่อสักการะพระพุทธรูปไสยาสน์ เนื่องจากเวลากระชั้นชิด ซึ่งการลดจำนวนแหล่งท่องเที่ยวบางแหล่ง จะช่วยเพิ่มเวลาในแหล่งท่องเที่ยวอื่นในกำหนดการได้ และนักท่องเที่ยวไม่ต้องรีบเร่งในการเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว

(5) เมื่อเดินทางมาถึงถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี สามารถใช้กิจกรรมการขอบคุณนักท่องเที่ยวจากกลุ่มปฏิบัติการก่อนให้นักท่องเที่ยวได้เดินเที่ยวชมถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีได้ตามอัธยาศัย โดยไม่ต้องนัดหมายนักท่องเที่ยวให้ไปรวมตัวกันที่สถานีรถไฟปราณบุรี และมีส่งนักท่องเที่ยวกลับ เนื่องจากนักท่องเที่ยวอาจต้องการมีเวลาเที่ยวชมถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีมากกว่าที่กำหนดไว้ในกำหนดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และยังทำให้งานของกลุ่มปฏิบัติการเสร็จเร็วขึ้นด้วย

กลุ่มปฏิบัติการนำผลการให้บริการนำเที่ยวโดยชุมชนมาทบทวนด้วยการจัดประชุมย่อย และเตรียมความพร้อมอีกครั้ง โดยมีการปรับเปลี่ยนเส้นทางและกำหนดการนำเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

แผนภูมิ 4 เส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราจีนบุรี (ปรับปรุง)

ตาราง 10 กำหนดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีปรับปรุงใหม่

กำหนดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี

1 วัน (มาเช้า-กลับค่ำ)

กำหนดการ:

- 10:00 น. นักท่องเที่ยวมาพร้อมกันที่สถานีรถไฟปราณบุรี ต้อนรับโดยกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
- 10:30 น. ลงเรือเพื่อล่องเรือชมบรรยากาศความร่มรื่นของแม่น้ำปราณบุรี ที่ทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9
- 12:15 น. รับประทานอาหารกลางวันในตัวเมืองปากน้ำปราณ
- 13:15 น. เลือกซื้ออาหารทะเลแห้งเป็นของฝากของที่ระลึกจากร้านค้าในตัวเมืองปากน้ำปราณ
- 14:00 น. เยี่ยมชมความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลน ณ ศูนย์ศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี
- 15:45 น. สักการะพระพุทธรูปยืนองค์ใหญ่ปางห้ามสมุทรแกะสลักจากไม้ตะเคียนทั้งองค์ ณ วัดปราณบุรี
- 16:15 น. สักการะศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี และรับฟังความเป็นมาของเมืองเก่าปราณบุรี
- 17:00 น. เดินชมบรรยากาศยามเย็นในถนนคนเดินและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนและอาหารตามอัธยาศัย
- 19:00 น. เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

อัตราค่าบริการ: เป็นอัตราเหมากลุ่มนักท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับจำนวนนักท่องเที่ยว

หมายเหตุ:

นักท่องเที่ยวนำรถมาจอดในลานจอดรถของสถานีรถไฟปราณบุรี
 การล่องเรือในแม่น้ำปราณบุรี เป็นการล่องด้วยเรือหางยาว นั่งได้ลำละ 8 คน เที่ยวเดี่ยวขาไป
 การท่องเที่ยวในเมืองปากน้ำปราณ ใช้รถยนต์ที่ทางชุมชนจัดให้
 มีนักสื่อความหมายชุมชนบรรยายให้ข้อมูลการท่องเที่ยวตลอดเส้นทาง
 กำหนดการนี้ รวมอาหารกลางวัน 1 มื้อ อาหารว่าง 1 มื้อ และน้ำดื่มตลอดการเดินทาง
 รับประทานอาหารค่ำในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีตามอัธยาศัย
 หากรับประทานอาหารอิสลามหรือมังสะวิรัติ ต้องแจ้งล่วงหน้า

เมื่อมีประสบการณ์การให้บริการนำเที่ยวโดยชุมชนกับกลุ่มนักศึกษาแล้ว และมีความเชื่อมั่นมากขึ้นหลังจากให้บริการนำเที่ยวโดยชุมชนกับกลุ่มประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นการสร้างการรับรู้ให้กับชุมชนส่งผลต่อการได้รับความร่วมมือในระดับดีจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จากนั้น เมื่อนำเที่ยวกลุ่มนักวิชาการ ซึ่งให้ข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุงการให้บริการนำเที่ยวและกำหนดการนำเที่ยวให้มีความเหมาะสมมากขึ้น จากนั้นกลุ่มปฏิบัติการนำผลการให้บริการนำเที่ยวโดยชุมชนมาทบทวนด้วยการจัดประชุมย่อย และเตรียมความพร้อมอีกครั้ง โดยใช้กำหนดการที่ปรับปรุงใหม่ รวมทั้งดำเนินการตามข้อเสนอของกลุ่มนักวิชาการ โดยมีการให้บริการนำเที่ยวโดยชุมชนกับกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวไทย จำนวน 10 คน และกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวต่างประเทศ จำนวน 10 คน โดยกลุ่มปฏิบัติการมีความกังวลในการใช้ภาษาต่างประเทศ นักวิจัยจึงเสนอให้มีการจัดการนำเที่ยวให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศพร้อมกัน โดยขณะที่กลุ่มปฏิบัติการให้การให้บริการนำเที่ยว

และให้ข้อมูลเป็นภาษาไทยไปพร้อมกันเลย แล้วนักวิจัยช่วยอธิบายเป็นภาษาต่างประเทศแก่นักท่องเที่ยวทั่วไปชาวต่างประเทศ ซึ่งการดำเนินการให้บริการนำเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี กับทั้ง 5 กลุ่ม ได้ดำเนินการเสร็จสิ้นไปด้วยดี

11. การประเมินผลการท่องเที่ยวโดยชุมชนนาร่อง

ผลการประเมินการท่องเที่ยวนาร่องจากกลุ่มนักศึกษา กลุ่มประชาชนในพื้นที่ กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย และกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ รวมทั้งสิ้น 70 คน ประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ดังนี้

ตาราง 11 การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนาร่อง
นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 1 (กลุ่มนักศึกษา)

ประเด็นการประเมินความพึงพอใจ กลุ่มนักศึกษา	ผลการประเมิน (n = 30)			
	คะแนน เต็ม	คะแนน เฉลี่ย	ร้อยละ	ระดับ
ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวนาร่อง				
1. อายุเฉลี่ย	19.33 ปี			
2. เพศ	ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 73.33			
3. ระดับการศึกษาเฉลี่ย	ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 100.00			
รูปแบบการเดินทางและประสบการณ์การท่องเที่ยว				
1. การเดินทางมายังชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	ทั้งหมดเดินทางด้วยรถตู้เช่าเอกชน ร้อยละ 100.00			
2. เคยมาท่องเที่ยวในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	ส่วนใหญ่ยังไม่เคยมา ร้อยละ 86.67			
3. ความเข้าใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน	มาก (คะแนนเฉลี่ย 4.10)			
4. ความเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น	ปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.17)			
5. ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.20)			
ความพึงพอใจที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว				
1. ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี	5	4.83	96.67	มากที่สุด
2. ศูนย์เรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี	5	4.43	88.67	มากที่สุด
3. วัดปราณบุรี	5	4.10	82.00	มาก
4. แม่น้ำปราณบุรี	5	4.10	82.00	มาก
5. ศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี	5	3.77	75.33	มาก
6. วัดเก่าเขาน้อย	5	3.73	74.67	มาก
7. สถานีรถไฟปราณบุรี	5	3.53	70.67	มาก
8. ทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 และสะพานดำ	5	3.50	70.00	มาก
ค่าคะแนนความพึงพอใจต่อทรัพยากรเฉลี่ย	5	4.00	80.00	มาก

ตาราง 11 การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนาร่อง
นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 1 (กลุ่มนักศึกษา) (ต่อ)

ประเด็นการประเมินความพึงพอใจ กลุ่มนักศึกษา	ผลการประเมิน (n = 30)			
	คะแนน เต็ม	คะแนน เฉลี่ย	ร้อยละ	ระดับ
ความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว				
1. การเดินทางท่องเที่ยวในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี	5	4.67	93.33	มากที่สุด
2. การฟังบรรยายข้อมูลของเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งท่องเที่ยว	5	4.60	92.00	มากที่สุด
3. การล่องเรือชมแม่น้ำปราณบุรี	5	4.30	86.00	มากที่สุด
4. การต้อนรับของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี	5	4.27	85.33	มากที่สุด
5. การเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	5	4.00	80.00	มาก
6. การฟังบรรยายข้อมูลท้องถิ่นของนักสื่อความหมายท้องถิ่น	5	4.00	80.00	มาก
7. การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	5	3.73	74.67	มาก
ค่าคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ย	5	4.22	84.49	มากที่สุด
ความพึงพอใจที่มีต่อการบริการการท่องเที่ยว				
1. ผลិតภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึก (ถนนคนเดิน)	5	4.73	94.67	มากที่สุด
2. การอำนวยความสะดวกระหว่างการท่องเที่ยว	5	4.63	92.67	มากที่สุด
3. การประสานงานกับนักท่องเที่ยว	5	4.50	90.00	มากที่สุด
4. การบริการอาหารและเครื่องดื่มของชุมชน	5	4.17	83.33	มาก
5. ผลิตภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึก (ปากน้ำปราณ)	5	4.17	83.33	มาก
6. การบริการอาหารและเครื่องดื่มของร้านอาหาร	5	4.10	82.00	มาก
7. เรือนำเที่ยวล่องแม่น้ำปราณบุรี	5	4.00	80.00	มาก
8. รถตู้เอ็กซเพสที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยว	5	3.30	66.00	ปานกลาง
ค่าคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ย	5	4.20	84.00	มากที่สุด
ค่าคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ยกลุ่มนักศึกษา	5	4.14	82.83	มาก

จากตาราง 11 พบว่า กลุ่มนักศึกษาวิชาการทำหน้าที่นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง มีอายุเฉลี่ย 19.33 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 73.33) กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีทุกคน (ร้อยละ 100) เดินทางมายังชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีด้วยรถตู้เช่าเอกชน (ร้อยละ 100) ส่วนใหญ่มาท่องเที่ยวที่ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี เป็นครั้งแรก (ร้อยละ 86.67) โดยมีความเข้าใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.10$) เข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.17$) และเข้าใจข้อมูลปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.20$)

เมื่อพิจารณาความพึงพอใจที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มนักศึกษา มีความพึงพอใจทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.00$) โดยพึงพอใจ ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี มากที่สุดในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.83$) รองลงมา

ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.43$) แม่น้ำปราณบุรี และ วัดปราณบุรี ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.10$) เท่ากัน ตามลำดับ ในขณะที่มีความพึงพอใจในกิจกรรม การท่องเที่ยว ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.22$) โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ การเดินท่องเที่ยวในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.67$) รองลงมา ได้แก่ การฟังบรรยายข้อมูลของเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งท่องเที่ยว (ศูนย์เรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี) ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$) และการล่องเรือชมแม่น้ำปราณบุรี ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.30$) ตามลำดับ ส่วนความพึงพอใจที่มีต่อการบริการการท่องเที่ยว อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.20$) โดยการบริการการท่องเที่ยวที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึกใน ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.73$) รองลงมา ได้แก่ การอำนวยความสะดวก ระหว่างเดินทางของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.63$) และ การประสานงาน กับนักท่องเที่ยว ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$) ตามลำดับ

ในภาพรวมเฉพาะกลุ่มนักศึกษาที่ทำหน้าที่นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง มีความพึงพอใจในการ จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.14$) โดยมีความพึงพอใจ กิจกรรมการท่องเที่ยวมากที่สุด ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.22$) รองลงมา ได้แก่ การบริการการท่องเที่ยว มาก ($\bar{x} = 4.20$) และ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.00$) ตามลำดับ และไม่มีข้อเสนอแนะ

ตาราง 12 การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง
นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 2 (กลุ่มประชาชนในพื้นที่)

ประเด็นการประเมินความพึงพอใจ กลุ่มประชาชนในพื้นที่	ผลการประเมิน (n = 10)			
	คะแนน เต็ม	คะแนน เฉลี่ย	ร้อยละ	ระดับ
ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวนำร่อง				
1. อายุเฉลี่ย	39.30 ปี			
2. เพศ	ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง		ร้อยละ 70.00	
3. ระดับการศึกษาเฉลี่ย	ส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี		ร้อยละ 50.00	
รูปแบบการเดินทางและประสบการณ์การท่องเที่ยว				
1. การเดินทางมายังชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี		ทั้งหมดเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล	ร้อยละ 100.00	
2. เคยมาท่องเที่ยวในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี		ทั้งหมดเคยมาแล้ว	ร้อยละ 86.67 (เฉลี่ย 5.80 ครั้ง)	
3. ความเข้าใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน		น้อย (คะแนนเฉลี่ย 2.60)		
4. ความเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น		ปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 2.80)		
5. ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง		ปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 2.90)		

ตาราง 12 การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนาร่อง
นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 2 (กลุ่มประชาชนในพื้นที่) (ต่อ)

ประเด็นการประเมินความพึงพอใจ กลุ่มประชาชนในพื้นที่	ผลการประเมิน (n = 10)			
	คะแนน เต็ม	คะแนน เฉลี่ย	ร้อยละ	ระดับ
ความพึงพอใจที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว				
1. ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี	5	4.80	96.00	มากที่สุด
2. วัดเก่าเขาน้อย	5	4.40	88.00	มากที่สุด
3. ศูนย์เรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี	5	4.30	86.00	มากที่สุด
4. วัดปราณบุรี	5	4.10	82.00	มาก
5. ทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 และสะพานดำ	5	3.90	78.00	มาก
6. แม่น้ำปราณบุรี	5	3.80	76.00	มาก
7. ศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี	5	3.80	76.00	มาก
8. สถานีรถไฟปราณบุรี	5	3.60	72.00	มาก
ค่าคะแนนความพึงพอใจต่อทรัพยากรเฉลี่ย	5	4.09	81.75	มาก
ความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว				
1. การเดินทางท่องเที่ยวในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี	5	4.70	94.00	มากที่สุด
2. การต้อนรับของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี	5	4.60	92.00	มากที่สุด
3. การล่องเรือชมแม่น้ำปราณบุรี	5	4.50	90.00	มากที่สุด
4. การฟังบรรยายข้อมูลของเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งท่องเที่ยว	5	4.40	88.00	มากที่สุด
5. การฟังบรรยายข้อมูลท้องถิ่นของนักสื่อความหมายท้องถิ่น	5	4.20	84.00	มากที่สุด
6. การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	5	3.80	76.00	มาก
3. การเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	5	3.60	72.00	มาก
ค่าคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ย	5	4.26	85.14	มากที่สุด
ความพึงพอใจที่มีต่อการบริการการท่องเที่ยว				
1. การอำนวยความสะดวกระหว่างการท่องเที่ยว	5	4.50	90.00	มากที่สุด
2. การบริการอาหารและเครื่องดื่มของร้านอาหาร	5	4.40	88.00	มากที่สุด
3. การบริการอาหารและเครื่องดื่มของชุมชน	5	4.30	86.00	มากที่สุด
4. เรือนำเที่ยวล่องแม่น้ำปราณบุรี	5	4.10	82.00	มาก
5. การประสานงานกับนักท่องเที่ยว	5	4.10	82.00	มาก
6. รถตู้เอกชนที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยว	5	4.10	82.00	มาก
7. ผลิตภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึก (ปากน้ำปราณ)	5	3.90	78.00	มาก
8. ผลิตภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึก (ถนนคนเดิน)	5	3.80	76.00	มาก
ค่าคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ย	5	4.15	83.00	มาก
ค่าคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ยกลุ่มประชาชนในพื้นที่	5	4.17	83.33	มาก

จากตาราง 12 พบว่า กลุ่มประชาชนในพื้นที่ทำหน้าที่นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง มีอายุเฉลี่ย 39.30 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 70.00) มีการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 50) เดินทางมายังชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีด้วยรถยนต์ส่วนบุคคลทุกคน (ร้อยละ 100) ทุกคนเคยมาท่องเที่ยวที่ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีแล้ว (ร้อยละ 86.67 และเฉลี่ย 5.80 ครั้ง) โดยมีความเข้าใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในระดับ น้อย ($\bar{x} = 2.60$) เข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 2.80$) และเข้าใจข้อมูลปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 2.90$)

เมื่อพิจารณาความพึงพอใจที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มประชาชนในพื้นที่ มีความพึงพอใจทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.09$) โดยพึงพอใจ ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี มากที่สุด ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.80$) รองลงมาได้แก่ วัดเก่าเขาน้อย ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.40$) และศูนย์เรียนรู้ระบบนิเวศ ป่าชายเลนสิรินาถราชินี ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.30$) ตามลำดับ ในขณะที่มีความพึงพอใจในกิจกรรมการท่องเที่ยว ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.26$) โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ การเดินท่องเที่ยวในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.70$) รองลงมา ได้แก่ การต้อนรับของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$) และการล่องเรือชมแม่น้ำปราณบุรี ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$) ตามลำดับ ส่วนความพึงพอใจที่มีต่อการบริการการท่องเที่ยว อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.15$) โดยการบริการการท่องเที่ยวที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ การอำนวยความสะดวกของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีระหว่างการท่องเที่ยว ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$) รองลงมา ได้แก่ การบริการอาหารและเครื่องดื่มของร้านอาหาร ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.40$) และการบริการอาหารและเครื่องดื่มของชุมชน ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.30$) ตามลำดับ

ในภาพรวมเฉพาะกลุ่มประชาชนในพื้นที่ทำหน้าที่นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง มีความพึงพอใจในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.17$) โดยมีความพึงพอใจกิจกรรมการท่องเที่ยวมากที่สุด ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.26$) รองลงมา ได้แก่ การบริการการท่องเที่ยว ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.15$) และ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.09$) ตามลำดับ และไม่มีข้อเสนอแนะ

ตาราง 13 การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง
นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 3 (กลุ่มนักวิชาการ)

ประเด็นการประเมินความพึงพอใจ กลุ่มนักวิชาการ	ผลการประเมิน (n = 10)			
	คะแนน เต็ม	คะแนน เฉลี่ย	ร้อยละ	ระดับ
ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวนำร่อง				
1. อายุเฉลี่ย	36.60 ปี			
2. เพศ	ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 60.00			
3. ระดับการศึกษาเฉลี่ย	ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 70.00			
รูปแบบการเดินทางและประสบการณ์การท่องเที่ยว				
1. การเดินทางมายังชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	ทั้งหมดเดินทางด้วยรถตู้เช่าเอกชน ร้อยละ 100.00			
2. เคยมาท่องเที่ยวในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	ส่วนใหญ่ยังไม่เคยมา ร้อยละ 70.00			
3. ความเข้าใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน	มากที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 4.60)			
4. ความเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น	มากที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 4.40)			
5. ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	มากที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 4.80)			
ความพึงพอใจที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว				
1. ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี	5	4.30	86.00	มากที่สุด
2. ศูนย์เรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี	5	3.80	76.00	มาก
3. วัดปราณบุรี	5	3.60	72.00	มาก
4. แม่น้ำปราณบุรี	5	3.60	72.00	มาก
5. วัดเก่าเขาน้อย	5	3.30	66.00	ปานกลาง
6. ศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี	5	3.20	64.00	ปานกลาง
7. สถานีรถไฟปราณบุรี	5	3.00	60.00	ปานกลาง
8. ทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 และสะพานดำ	5	3.00	60.00	ปานกลาง
ค่าคะแนนความพึงพอใจต่อทรัพยากรเฉลี่ย	5	3.48	69.60	มาก
ความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว				
1. การเดินทางท่องเที่ยวในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี	5	4.30	86.00	มากที่สุด
2. การฟังบรรยายข้อมูลของเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งท่องเที่ยว	5	4.10	82.00	มาก
3. การล่องเรือชมแม่น้ำปราณบุรี	5	4.00	80.00	มาก
4. การฟังบรรยายข้อมูลท้องถิ่นของนักสื่อความหมายท้องถิ่น	5	3.90	78.00	มาก
5. การต้อนรับของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี	5	3.60	72.00	มาก
6. การเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	5	2.60	52.00	น้อย
7. การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	5	2.50	50.00	น้อย
ค่าคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ย	5	3.57	71.43	มาก

ตาราง 13 การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง
นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 3 (กลุ่มนักวิชาการ) (ต่อ)

ประเด็นการประเมินความพึงพอใจ กลุ่มนักวิชาการ	ผลการประเมิน (n = 10)			
	คะแนน เต็ม	คะแนน เฉลี่ย	ร้อยละ	ระดับ
<u>ความพึงพอใจที่มีต่อการบริการการท่องเที่ยว</u>				
1. การบริการอาหารและเครื่องดื่มของร้านอาหาร	5	4.40	88.00	มากที่สุด
2. ผลិតภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึก (ปากน้ำปราณ)	5	4.30	86.00	มากที่สุด
3. รถตู้เอกชนที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยว	5	4.10	82.00	มาก
4. ผลិតภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึก (ถนนคนเดิน)	5	4.10	82.00	มาก
5. การบริการอาหารและเครื่องดื่มของชุมชน	5	3.80	76.00	มาก
2. เรือนำเที่ยวล่องแม่น้ำปราณบุรี	5	3.70	74.00	มาก
8. การอำนวยความสะดวกระหว่างการท่องเที่ยว	5	3.60	72.00	มาก
7. การประสานงานกับนักท่องเที่ยว	5	3.30	66.00	ปานกลาง
ค่าคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ย	5	3.91	78.25	มาก
ค่าคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ยกลุ่มนักวิชาการ	5	3.65	73.07	มาก

จากตาราง 13 พบว่า กลุ่มนักวิชาการที่ทำหน้าที่นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง มีอายุเฉลี่ย 36.60 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 60.00) มีการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูงกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 70) เดินทางมายังชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีด้วยรถตู้เช่าเอกชนทุกคน (ร้อยละ 100) ส่วนใหญ่ยังไม่เคยมาที่ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี (ร้อยละ 70.00) โดยมีความเข้าใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$) เข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.40$) และเข้าใจข้อมูลปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.80$)

เมื่อพิจารณาความพึงพอใจที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มนักวิชาการมีความพึงพอใจทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง ในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.48$) โดยพึงพอใจ ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี มากที่สุดในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.30$) รองลงมาได้แก่ ศูนย์เรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี ในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.80$) และแม่น้ำปราณบุรี ระดับ มาก ($\bar{x} = 3.60$) รวมทั้งวัดปราณบุรี ในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.60$) เช่นกัน ตามลำดับ ในขณะที่มีความพึงพอใจในกิจกรรมการท่องเที่ยว ในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.57$) โดยกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ การเดินทางท่องเที่ยวในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.30$) รองลงมา ได้แก่ การฟังบรรยายข้อมูลของเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งท่องเที่ยว (ศูนย์เรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี) ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.10$) และการล่องเรือชมแม่น้ำปราณบุรี ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.00$) ตามลำดับ ส่วนความพึงพอใจที่มีต่อการบริการการท่องเที่ยว

อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.91$) โดยการบริการการท่องเที่ยวที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ การบริการอาหารและเครื่องดื่มของร้านอาหาร ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.40$) รองลงมา ได้แก่ ผลិតภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึกปากน้ำปราณ ระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.30$) และ การบริการอาหารและเครื่องดื่มของชุมชน ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.10$) รวมทั้งรถตู้เอกชนที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยว ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.10$) เช่นกัน ตามลำดับ

ในภาพรวมเฉพาะกลุ่มนักวิชาการที่ทำหน้าที่นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง มีความพึงพอใจในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนาร่อง ในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.65$) โดยมีความพึงพอใจการบริการการท่องเที่ยวมากที่สุด ในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.91$) รองลงมา ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.57$) และ ทรัพยากรการท่องเที่ยวในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.48$) ตามลำดับ และมีข้อเสนอแนะให้กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ปรับปรุงรูปแบบการให้บริการท่องเที่ยว เส้นทางและกำหนดการท่องเที่ยวใหม่ เพื่อให้เกิดความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น บริเวณท่าหน้าทางขึ้นศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี ค่อนข้างไม่สะดวก ควรปรับเปลี่ยนเป็นมาเยี่ยมชมทางบก แล้วให้ล่องแม่น้ำปราณบุรีจากต้นทางไปปลายทางโดยไม่หยุดแวะขึ้นชมแหล่งท่องเที่ยวใดๆ ทำให้สะดวกในการท่องเที่ยวมากขึ้น เป็นต้น (รายละเอียดแสดงใน ข้อ 10. การทดลองจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับกลุ่มนักท่องเที่ยวนาร่อง) โดยกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการต่างๆ ตามข้อเสนอแนะของนักวิชาการ และพร้อมให้บริการนำเที่ยวโดยชุมชนกับนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองที่จะดำเนินการต่อไป

ตาราง 14 การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนาร่อง
นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 4 (กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวไทย)

ประเด็นการประเมินความพึงพอใจ กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวไทย	ผลการประเมิน (n = 10)			
	คะแนน เต็ม	คะแนน เฉลี่ย	ร้อยละ	ระดับ
ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวนาร่อง				
1. อายุเฉลี่ย	26.50 ปี			
2. เพศ	ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 60.00			
3. ระดับการศึกษาเฉลี่ย	ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 60.00			
รูปแบบการเดินทางและประสบการณ์การท่องเที่ยว				
1. การเดินทางมายังชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	ทั้งหมดเดินทางด้วยรถตู้เช่าเอกชน ร้อยละ 100.00			
2. เคยมาท่องเที่ยวในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	ส่วนใหญ่ยังไม่เคยมา ร้อยละ 80.00			
3. ความเข้าใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน	ปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.30)			
4. ความเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น	ปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.40)			
5. ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	มาก (คะแนนเฉลี่ย 3.80)			

ตาราง 14 การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง
นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 4 (กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวไทย) (ต่อ)

ประเด็นการประเมินความพึงพอใจ กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวไทย	ผลการประเมิน (n = 10)			
	คะแนน เต็ม	คะแนน เฉลี่ย	ร้อยละ	ระดับ
ความพึงพอใจที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว				
1. แม่น้ำปราณบุรี	5	4.80	96.00	มากที่สุด
2. ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี	5	4.80	96.00	มากที่สุด
3. ศูนย์เรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี	5	4.60	92.00	มากที่สุด
4. ศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี	5	4.50	90.00	มากที่สุด
5. วัดปราณบุรี	5	4.30	86.00	มากที่สุด
6. ทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 และสะพานดำ	5	4.20	84.00	มาก
7. สถานีรถไฟปราณบุรี	5	4.10	82.00	มาก
ค่าคะแนนความพึงพอใจต่อทรัพยากรเฉลี่ย	5	4.47	89.40	มากที่สุด
ความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว				
1. การเดินท่องเที่ยวในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี	5	4.80	96.00	มากที่สุด
2. การฟังบรรยายข้อมูลของเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งท่องเที่ยว	5	4.70	94.00	มากที่สุด
3. การล่องเรือชมแม่น้ำปราณบุรี	5	4.60	92.00	มากที่สุด
4. การฟังบรรยายข้อมูลท้องถิ่นของนักสื่อความหมายท้องถิ่น	5	4.50	90.00	มากที่สุด
5. การต้อนรับของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี	5	4.50	90.00	มากที่สุด
6. การเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	5	4.10	82.00	มาก
7. การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	5	4.00	80.00	มาก
ค่าคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ย	5	4.46	89.20	มากที่สุด
ความพึงพอใจที่มีต่อการบริการการท่องเที่ยว				
1. การอำนวยความสะดวกระหว่างการท่องเที่ยว	5	4.60	92.00	มากที่สุด
2. การบริการอาหารและเครื่องดื่มของร้านอาหาร	5	4.50	90.00	มากที่สุด
3. การบริการอาหารและเครื่องดื่มของชุมชน	5	4.50	90.00	มากที่สุด
4. การประสานงานกับนักท่องเที่ยว	5	4.50	90.00	มากที่สุด
5. ผลิตภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึก (ปากน้ำปราณ)	5	4.40	88.00	มากที่สุด
6. รถตู้เอกชนที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยว	5	4.30	86.00	มากที่สุด
7. เรือนำเที่ยวล่องแม่น้ำปราณบุรี	5	4.30	86.00	มากที่สุด
8. ผลิตภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึก (ถนนคนเดิน)	5	4.30	86.00	มากที่สุด
ค่าคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ย	5	4.43	88.60	มากที่สุด
ค่าคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ย กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวไทย	5	4.45	89.00	มากที่สุด

จากตาราง 14 พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวไทยที่ทำหน้าที่นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง มีอายุเฉลี่ย 26.50 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 60.00) มีการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 60) เดินทางมายังชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีด้วยรถตู้เช่าเอกชนทุกคน (ร้อยละ 100) ส่วนใหญ่ยังไม่เคยมาที่ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี (ร้อยละ 80.00) โดยมีความเข้าใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.30$) เข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.40$) และเข้าใจข้อมูลปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.80$)

เมื่อพิจารณาความพึงพอใจที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวไทยมีความพึงพอใจทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.47$) โดยพึงพอใจ ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี และแม่น้ำปราณบุรีมากที่สุดในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.80$) ทั้งสองแหล่ง รองลงมาได้แก่ ศูนย์เรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$) ตามลำดับ ในขณะที่มีความพึงพอใจในกิจกรรมการท่องเที่ยว ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.46$) โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ การเดินท่องเที่ยวในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.80$) รองลงมา ได้แก่ การฟังบรรยายข้อมูลของเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งท่องเที่ยว (ศูนย์เรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี) ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.70$) และการล่องเรือชมแม่น้ำปราณบุรี ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$) ตามลำดับ ส่วนความพึงพอใจที่มีต่อการบริการการท่องเที่ยว อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.43$) โดยการบริการการท่องเที่ยวที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ การอำนวยความสะดวกของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีระหว่างการท่องเที่ยว ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$) รองลงมาได้แก่ การบริการอาหารและเครื่องดื่มของร้านอาหาร การบริการอาหารและเครื่องดื่มของชุมชน และ การประสานงานกับนักท่องเที่ยว ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$) ทั้ง 3 ประเด็นเช่นกัน ตามลำดับ

ในภาพรวมเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวไทยที่ทำหน้าที่นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง มีความพึงพอใจในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนาร่อง ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.45$) โดยมีความพึงพอใจทรัพยากรการท่องเที่ยวมากที่สุด ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.47$) รองลงมา ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยว ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.46$) และ การบริการการท่องเที่ยว ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.43$) ตามลำดับ และไม่มีข้อเสนอแนะ

ตาราง 15 การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนาร่อง
นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 5 (กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวต่างประเทศ)

ประเด็นการประเมินความพึงพอใจ กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวต่างประเทศ	ผลการประเมิน (n = 10)			
	คะแนน เต็ม	คะแนน เฉลี่ย	ร้อยละ	ระดับ
ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว				
1. อายุเฉลี่ย	54.30 ปี			
2. เพศ	ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 70.00			
3. ระดับการศึกษาเฉลี่ย	ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 60.00			
รูปแบบการเดินทางและประสบการณ์การท่องเที่ยว				
1. การเดินทางมายังชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	ทั้งหมดเดินทางด้วยรถตู้เช่าเอกชน ร้อยละ 100.00			
2. เคยมาท่องเที่ยวในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี	ทั้งหมดยังไม่เคยมา ร้อยละ 100.00			
3. ความเข้าใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน	ปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.40)			
4. ความเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น	ปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 2.80)			
5. ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	น้อย (คะแนนเฉลี่ย 2.20)			
ความพึงพอใจที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว				
1. แม่น้ำปราณบุรี	5	4.80	96.00	มากที่สุด
2. ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี	5	4.80	96.00	มากที่สุด
3. ศูนย์เรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี	5	4.70	94.00	มากที่สุด
4. วัดปราณบุรี	5	4.50	90.00	มากที่สุด
5. สถานีรถไฟปราณบุรี	5	4.40	88.00	มากที่สุด
6. ศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี	5	4.40	88.00	มากที่สุด
7. ทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 และสะพานดำ	5	4.30	86.00	มากที่สุด
ค่าคะแนนความพึงพอใจต่อทรัพยากรเฉลี่ย	5	4.56	91.20	มากที่สุด
ความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว				
1. การล่องเรือชมแม่น้ำปราณบุรี	5	4.80	96.00	มากที่สุด
2. การเดินท่องเที่ยวในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี	5	4.80	96.00	มากที่สุด
3. การต้อนรับของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี	5	4.60	92.00	มากที่สุด
4. การฟังบรรยายข้อมูลของเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งท่องเที่ยว	5	4.50	90.00	มากที่สุด
5. การฟังบรรยายข้อมูลท้องถิ่นของนักสื่อความหมายท้องถิ่น	5	4.40	88.00	มากที่สุด
6. การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	5	3.50	70.00	มาก
7. การเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	5	3.20	64.00	ปานกลาง
ค่าคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ย	5	4.23	84.60	มากที่สุด

ตาราง 15 การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง
นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 5 (กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวต่างประเทศ) (ต่อ)

ประเด็นการประเมินความพึงพอใจ กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวต่างประเทศ	ผลการประเมิน (n = 10)			
	คะแนน เต็ม	คะแนน เฉลี่ย	ร้อยละ	ระดับ
<u>ความพึงพอใจที่มีต่อการบริการการท่องเที่ยว</u>				
1. การอำนวยความสะดวกระหว่างการท่องเที่ยว	5	4.80	92.00	มากที่สุด
2. การบริการอาหารและเครื่องดื่มของร้านอาหาร	5	4.80	90.00	มากที่สุด
3. การบริการอาหารและเครื่องดื่มของชุมชน	5	4.70	90.00	มากที่สุด
4. การประสานงานกับนักท่องเที่ยว	5	4.50	90.00	มากที่สุด
5. ผลิตภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึก (ปากน้ำปราณ)	5	4.30	88.00	มากที่สุด
6. รถตู้เอกชนที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยว	5	4.30	86.00	มากที่สุด
7. เรือนำเที่ยวล่องแม่น้ำปราณบุรี	5	4.40	86.00	มากที่สุด
8. ผลิตภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึก (ถนนคนเดิน)	5	4.30	86.00	มากที่สุด
ค่าคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ย	5	4.51	90.20	มากที่สุด
ค่าคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ย กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวต่างประเทศ	5	4.41	88.20	มากที่สุด

จากตาราง 15 พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวต่างประเทศที่ทำหน้าที่นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง มีอายุเฉลี่ย 54.30 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 70.00) มีการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 60) เดินทางมายังชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีด้วยรถตู้เช่าเอกชนทุกคน (ร้อยละ 100) ทุกคนยังไม่เคยมาที่ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี (ร้อยละ 100.00) โดยมีความเข้าใจการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.40$) เข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 2.80$) และเข้าใจข้อมูลปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับ น้อย ($\bar{x} = 2.20$)

เมื่อพิจารณาความพึงพอใจที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวต่างประเทศมีความพึงพอใจทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.56$) โดยพึงพอใจ ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี และแม่น้ำปราณบุรี มากที่สุด ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.80$) ทั้งสองแหล่ง รองลงมาได้แก่ ศูนย์เรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.70$) ตามลำดับ ในขณะที่มีความพึงพอใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.23$) โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ การล่องเรือชมแม่น้ำปราณบุรี และ การเดินทางท่องเที่ยวในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.80$) รองลงมา ได้แก่ การต้อนรับของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$) ตามลำดับ ส่วนความพึงพอใจที่มีต่อการบริการการท่องเที่ยว อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.51$) โดยการ

บริการการท่องเที่ยวที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ การบริการอาหารและเครื่องดื่มของร้านอาหาร และการอำนวยความสะดวกของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีระหว่างการท่องเที่ยว ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.80$) รองลงมาได้แก่ การบริการอาหารและเครื่องดื่มของชุมชน ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.70$) ตามลำดับ

ในภาพรวมเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปชาวต่างประเทศที่ทำหน้าที่นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง มีความพึงพอใจในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.41$) โดยมีความพึงพอใจทรัพยากรการท่องเที่ยวมากที่สุด ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.56$) รองลงมา ได้แก่ การบริการการท่องเที่ยว ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.51$) และ กิจกรรมการท่องเที่ยว ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.23$) ตามลำดับ และไม่มีข้อเสนอแนะ

ตาราง 16 การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองในภาพรวม ทั้ง 5 กลุ่ม

ประเด็นการประเมินความพึงพอใจ ในภาพรวม ทั้ง 5 กลุ่ม	ผลการประเมิน (n = 70)			
	คะแนน เต็ม	คะแนน เฉลี่ย	ร้อยละ	ระดับ
ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวนำร่อง				
1. อายุเฉลี่ย	35.21			
2. เพศ			ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 68.57	
3. ระดับการศึกษาเฉลี่ย			ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 68.57	
รูปแบบการเดินทางและประสบการณ์การท่องเที่ยว				
1. การเดินทางมายังชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี			ส่วนใหญ่เดินทางด้วยรถตู้เช่าเอกชน ร้อยละ 85.71	
2. เคยมาท่องเที่ยวในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี			ส่วนใหญ่ยังไม่เคยมา ร้อยละ 72.86	
3. ความเข้าใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน			มาก (คะแนนเฉลี่ย 3.60)	
4. ความเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น			ปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.31)	
5. ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง			ปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.38)	
ความพึงพอใจที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว				
1. ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี	5	4.71	94.20	มากที่สุด
2. วัดปราณบุรี	5	4.27	85.40	มากที่สุด
3. ศูนย์เรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี	5	4.16	83.20	มาก
4. ศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี	5	4.14	82.80	มาก
5. แม่น้ำปราณบุรี	5	4.08	81.60	มาก
6. วัดเก่าเขาน้อย (*)	5	3.81	76.20	มาก
7. ทำน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 และสะพานดำ	5	3.78	75.60	มาก
8. สถานีรถไฟปราณบุรี	5	3.73	74.60	มาก
ค่าคะแนนความพึงพอใจต่อทรัพยากรเฉลี่ย	5	4.12	82.40	มาก

ตาราง 16 การประเมินความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนำร่อง
นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองในภาพรวม ทั้ง 5 กลุ่ม (ต่อ)

ประเด็นการประเมินความพึงพอใจ ในภาพรวม ทั้ง 5 กลุ่ม	ผลการประเมิน (n = 70)			
	คะแนน เต็ม	คะแนน เฉลี่ย	ร้อยละ	ระดับ
ความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว				
1. การเดินทางท่องเที่ยวในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี	5	4.65	93.00	มากที่สุด
2. การล่องเรือชมแม่น้ำปราณบุรี	5	4.56	91.20	มากที่สุด
3. การฟังบรรยายข้อมูลของเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งท่องเที่ยว	5	4.46	89.20	มากที่สุด
4. การต้อนรับของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี	5	4.31	86.20	มากที่สุด
5. การฟังบรรยายข้อมูลท้องถิ่นของนักสื่อความหมายท้องถิ่น	5	4.20	84.00	มาก
6. การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	5	3.51	70.20	มาก
7. การเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	5	3.50	70.00	มาก
ค่าคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ย	5	4.17	83.40	มาก
ความพึงพอใจที่มีต่อการบริการการท่องเที่ยว				
1. การบริการอาหารและเครื่องดื่มของร้านอาหาร	5	4.44	88.80	มากที่สุด
2. การอำนวยความสะดวกระหว่างการท่องเที่ยว	5	4.43	88.60	มากที่สุด
3. ผลิตภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึก (ถนนคนเดิน)	5	4.31	86.20	มากที่สุด
4. การบริการอาหารและเครื่องดื่มของชุมชน	5	4.29	85.80	มากที่สุด
5. ผลิตภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึก (ปากน้ำปราณ)	5	4.21	84.20	มากที่สุด
6. การประสานงานกับนักท่องเที่ยว	5	4.18	83.60	มาก
7. เรือนำเที่ยวล่องแม่น้ำปราณบุรี	5	4.10	82.00	มาก
8. รถตู้เอกชนที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยว	5	4.02	80.40	มาก
ค่าคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ย	5	4.24	84.80	มากที่สุด
ค่าคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ย	5	4.16	83.20	มาก
กลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองในภาพรวม ทั้ง 5 กลุ่ม				

หมายเหตุ: กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปทั้งชาวไทยและต่างประเทศไม่ได้เยี่ยมชมวัดเก่าเขาน้อยตามกำหนดการท่องเที่ยว
ที่ปรับใหม่ตามข้อเสนอแนะของกลุ่มนักวิชาการ

จากตาราง 16 พบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองในภาพรวม ทั้ง 5 กลุ่ม มีอายุเฉลี่ย 35.21 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 68.57) มีการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 68.57) ส่วนใหญ่เดินทางมายังชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีด้วยรถตู้เช่าเอกชน (ร้อยละ 85.71) ส่วนใหญ่ยังไม่เคยมาที่ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี (ร้อยละ 72.86) โดยมีความเข้าใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.60$) เข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.31$) และเข้าใจข้อมูลปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.38$)

เมื่อพิจารณาความพึงพอใจที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองในภาพรวมทั้ง 5 กลุ่ม มีความพึงพอใจทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.12$) โดยพึงพอใจ ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี มากที่สุดในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.71$) รองลงมาได้แก่ วัดปราณบุรี ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.27$) และศูนย์เรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.16$) ตามลำดับ ในขณะที่มีความพึงพอใจในกิจกรรมการท่องเที่ยว ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.17$) โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ การเดินท่องเที่ยวในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.65$) รองลงมา ได้แก่ การล่องเรือชมแม่น้ำปราณบุรี ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.56$) และการฟังบรรยายข้อมูลของเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งท่องเที่ยว ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.46$) ตามลำดับ ส่วนความพึงพอใจที่มีต่อการบริการการท่องเที่ยว อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.24$) โดยการบริการการท่องเที่ยวที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ การบริการอาหารและเครื่องดื่มของร้านอาหาร ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.44$) รองลงมาได้แก่ การอำนวยความสะดวกของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีระหว่างการท่องเที่ยว ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.43$) และ ผลิตภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึกในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.31$) ตามลำดับ

ในภาพรวมของนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองทั้ง 5 กลุ่ม มีความพึงพอใจในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนาร่อง ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.16$) โดยมีความพึงพอใจบริการการท่องเที่ยวมากที่สุด ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.24$) รองลงมา ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยว ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.17$) และทรัพยากรการท่องเที่ยว ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.12$) ตามลำดับ

ขั้นตอนที่ 3: การวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอนนี้จะเป็นการวิจัยเชิงประเมินผล (Evaluation Research) เพื่อตรวจสอบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งดำเนินการโดยการประเมินและรับรองรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีที่มีต่อรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีประสิทธิภาพและความเหมาะสมมากที่สุด โดยดำเนินการ ดังนี้

- (1) องค์กรประกอบสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี
- (2) การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง

(3) รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่

(4) การประเมินรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. องค์ประกอบสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี

จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ที่ให้ความสำคัญกับการคืนชีวิตให้กับเมืองเก่าปราณบุรี ด้วยการเปิดถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ซึ่งถือเป็นรูปแบบหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นการเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างแท้จริง เนื่องด้วยถนนคนเดินเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มคนในชุมชน มีการปรึกษาหรือผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชน ระดมความคิด วางแผน และดำเนินการตามแผนจนสามารถเปิดถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ได้สำเร็จ ซึ่งกระบวนการของชุมชนไม่ได้อาศัยหน่วยงานหรือองค์กรท้องถิ่นให้เข้ามาช่วยเหลือ แต่กลับดำเนินการด้วยพลังของคนในชุมชนเท่านั้น จึงถือได้ว่า ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีที่มีกลุ่มคนในชุมชนที่รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี เป็นชุมชนเข้มแข็งที่สามารถบริหารจัดการกิจการภายในชุมชนด้วยตนเองโดยไม่มีการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกชุมชน แสดงให้เห็นว่า กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี เป็นกลุ่มของชุมชนที่เป็นหัวใจและเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ยังคงยึดโยงกับหน่วยงานท้องถิ่นที่สำคัญคือ สภาวัฒนธรรมอำเภอปราณบุรี ที่มีประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอปราณบุรี เป็นสมาชิกของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี และให้การสนับสนุนตามสมควร รวมทั้งหน่วยงานท้องถิ่นอย่างสำนักงานเทศบาลตำบลปราณบุรี แม้จะไม่ได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนัก แต่ก็มีภาระงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดการขยะ รวมทั้งการปฏิบัติตามเทศบัญญัติ ซึ่งทางสำนักงานเทศบาลตำบลปราณบุรี ยินดีให้การสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีตลอดเวลา หากมีการร้องขอจากชุมชนในเรื่องที่สำนักงานเทศบาลปราณบุรีรับผิดชอบในท้องถิ่น

ในเรื่องของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน แม้จะไม่สะท้อนให้เห็นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเด่นชัดนัก แต่จากการที่ชุมชนสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยการจัดตั้งถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีได้ด้วยชุมชนเอง ก็แสดงให้เห็นความสามารถทางด้านการค้นหาวิธีการจากพื้นฐานการเป็นศิลปินของประธานกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี นอกจากนี้ยังอาจนับรวมเรื่องของการสะสมเครื่องมือเครื่องใช้ในอดีต ก็ถือว่าเป็นแหล่งสะสมภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ให้ได้สืบค้นต่อไป ในขณะที่การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ ได้สะท้อนให้เห็นจากการที่ชุมชนปฏิเสธ

ข้อเสนอแนะจากผู้วิจัยและนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองให้ติดตลาดถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีให้มากกว่าเพียงสัปดาห์ละ 1 วัน ในวันเสาร์ เป็นวันศุกร์ และเสาร์ หรือเสาร์และอาทิตย์ พร้อมกับให้คำตอบที่ชัดเจนว่าการดำเนินการที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเพียงพอแล้วและเหมาะสมกับศักยภาพของชุมชนแล้ว ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีจึงมีภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐานการดำเนินงานที่ฝังลึกอยู่ในความคิดคำนึงของคนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี

หากพิจารณาถึงตัวบุคคล จะพบว่า กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีมีบุคลากรสำคัญ 2 ท่าน ได้แก่ อาจารย์วิลาศ แดงเกตุ อดีตครูใหญ่โรงเรียนบ้านนาห้วย เป็นศิลปินมีความถนัดด้านจิตรกรรม การวาดภาพ และมีความมุ่งมั่นในการพลิกฟื้นคืนชีวิตให้กับเมืองเก่าปราณบุรี ให้กลับมาศึกษาค้นคว้าเช่นในอดีต เป็นบุคคลสำคัญในการก่อตั้งกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี และจัดตั้งถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี จนได้รับเลือกให้เป็นประธานกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี เป็นผู้มีความรู้เรื่องท้องถิ่นเป็นอย่างดี ทั้งประวัติความเป็นมาและการเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน และยังคงทำงานด้านชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง ส่วนอีกท่านหนึ่ง ได้แก่ คุณป้าบุญปลุก กลิ่นแพทยกิจ ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอปราณบุรี ซึ่งท่านมีที่พำนักอยู่ในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี เป็นผู้สนับสนุนการดำเนินการด้านวัฒนธรรมทุกเรื่องของทุกชุมชนในเขตอำเภอปราณบุรี จึงมีความสามารถในการประสานงานด้านวัฒนธรรมในท้องถิ่นและการส่งเสริมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมตามภารกิจของหน่วยงาน อีกทั้งยังมีความสามารถในการถ่ายทอดเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ของชุมชน ด้วยการเล่าเรื่องในแหล่งวัฒนธรรม และแหล่งธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชุมชน นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ในการประสานงานระหว่างกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีกับหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น ทั้งสองท่าน มักจะทำหน้าที่เป็นวิทยากรบรรยายข้อมูลท้องถิ่นให้กับกลุ่มที่เข้ามาศึกษาคูงานเป็นหมู่คณะ ทั้งนักเรียนนักศึกษา และบุคลากรของหน่วยงานที่ให้ความสนใจ ดังนั้น ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี จึงมีบุคลากรสำคัญที่เป็นนักสื่อความหมายชุมชน เป็นผู้รู้สำหรับการนำเที่ยวและให้ความรู้ในแต่ละแหล่ง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี

นอกจากนี้ อาจารย์วิลาศ แดงเกตุ และคุณป้าบุญปลุก กลิ่นแพทยกิจ เป็นผู้อาวุโสที่ได้รับการยอมรับนับถือของคนในชุมชน เมื่อมีการก่อตั้งกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ทั้งสองท่านจึงเป็นบุคคลสำคัญที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่ม การดำเนินงานของกลุ่ม การให้ความร่วมมือเป็นไปด้วยความราบรื่น จะเห็นได้จากเมื่อเริ่มติดตลาดถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี มีเสียงสะท้อนมายังชุมชนเชิงท้าทายว่า จะสามารถติดตลาดได้นานแค่ไหน 2-3 ครั้งก็น่าจะเลิกกันไป แต่ตั้งแต่ปี พ.ศ.2553 จนถึงปัจจุบัน ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ก็ยังสามารถดำเนินการมาได้อย่างต่อเนื่อง และมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเพิ่มมากขึ้นตลอดเวลาด้วย แสดงให้เห็นความเข้มแข็ง อดทนอดกลั้นของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ดำเนินงานท่ามกลางความท้าทาย ซึ่งจะไม่สามารถสำเร็จได้หาก

คนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ และความร่วมมือที่ได้รับก็มาจากการประสานงานภายในและนอกชุมชนที่ดีเยี่ยมของทั้งสองท่าน ที่ทำให้สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี และคนในชุมชน ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งเช่นกัน จนประสบความสำเร็จในปัจจุบัน ซึ่งกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญหนึ่งของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี

จากการดำเนินการวิจัยด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการค้นหาสิ่งที่ชุมชนยังขาดและมีความต้องการที่จะนำความรู้และประสบการณ์มาพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี โดยหนึ่งในกระบวนการวิจัยนั้นคือการฝึกอบรม ที่ช่วยทำให้คนในชุมชนที่มีความประสงค์จะเพิ่มศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสร้างเสริมประสบการณ์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ซึ่งมีทั้งภาคทฤษฎีที่เป็นเนื้อหาความรู้ การปฏิบัติการที่มีการค้นหาศักยภาพของชุมชน และการศึกษาดูงานในชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำให้กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ได้รับความรู้และประสบการณ์มาปรับใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตนเอง จากการถอดบทเรียนหลังจากการศึกษาดูงานที่ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา ที่ตำบลอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีได้ประเด็นที่น่าสนใจที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินงานถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีได้ แต่ก็ดำเนินการได้ภายใต้ขอบเขตของความเหมาะสมของชุมชน แม้จะไม่สามารถพัฒนาให้ไปได้อย่างตลาดต้นแบบทั้งสองแห่ง แต่ชุมชนก็มีแนวคิดของตนเองในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในแบบของตนเองต่อไป ดังนั้น ความรู้และประสบการณ์จากการฝึกอบรมจึงอีกองค์ประกอบหนึ่งของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี เช่นกัน

เมื่อพิจารณาความเป็นชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ที่กระบวนการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการประเมินศักยภาพของชุมชนและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ควบคู่กับการศึกษาเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นและการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินงาน ที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทำให้พบว่า แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน ซึ่งมีถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลัก มีความเป็นเมืองเก่าที่มีหลักฐานเป็นศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี สะท้อนอดีตอันยิ่งใหญ่ของชุมชน และแหล่งวัฒนธรรมและธรรมชาติที่มีความน่าสนใจในชุมชน รวมทั้งความเข้มแข็งของชุมชน มีกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีเป็นกลไกขับเคลื่อนชุมชน ซึ่งเมื่อผ่านการประเมินแล้ว พบว่า เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพค่อนข้างสูงสามารถนำมาเป็นองค์ประกอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้

เมื่อมองชุมชนให้กว้างออกไปในพื้นที่ใกล้เคียงรอบข้างภายในพื้นที่อำเภอปราณบุรี จะพบว่า มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจสามารถทำการท่องเที่ยวในลักษณะเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนและสามารถเลือกรูปแบบการท่องเที่ยวแบบเชื่อมโยงได้ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวภายในชุมชนแล้วไปท่องเที่ยวต่อในพื้นที่อื่น หรือจะท่องเที่ยวในพื้นที่อื่นก่อนเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี โดยอำเภอปราณบุรีประกอบด้วย 6 ตำบล ซึ่งทั้ง 6 ตำบลมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ของอำเภอปราณบุรี และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของการท่องเที่ยวจากอำเภอหัวหินมายังปราณบุรี จึงทำให้นักท่องเที่ยวพยายามแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่น่าสนใจ และแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอปราณบุรี ก็เป็นเป้าหมายของนักท่องเที่ยวเหล่านั้น แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในอำเภอปราณบุรี ตั้งอยู่ในระยะไม่ห่างไกลกันมากนักสามารถเดินทางเชื่อมต่อกันได้ด้วยเครือข่ายถนนที่มีสภาพค่อนข้างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยวในตำบลปากน้ำปราณ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวริมชายทะเลอ่าวไทย บนหาดปราณคีรี และยังเป็นแหล่งร้านอาหารทุกรูปแบบและที่พักทุกระดับไว้บริการนักท่องเที่ยวมากมาย จึงเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีที่สามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ของอำเภอปราณบุรีได้โดยสะดวก

นอกจากการมีแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงแล้ว ยังมีเครือข่ายชุมชน และเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวที่กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีสามารถประสานงานเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในลักษณะเครือข่ายได้ เช่น กลุ่มแปรรูปผลไม้บ้านหนองกาสามัคคี ตำบลปราณบุรี กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านฝั่งท่า ตำบลวังก้ง กลุ่มธนาคารปูม้า ตำบลปากน้ำปราณ วัดและศาสนสถานในความดูแลของสภาวัฒนธรรมอำเภอปราณบุรี ซึ่งเมื่อมีกลุ่มศึกษาดูงานเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีแล้ว มักจะสอบถามถึงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่สามารถเข้าไปเยี่ยมชมได้โดยสะดวก ซึ่งกลุ่มอนุรักษ์จะทำหน้าที่ในการประสานงานล่วงหน้าให้ก่อนที่กลุ่มศึกษาดูงานจะเดินทางจากชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีเครือข่ายอยู่ แต่อย่างไรก็ตามเครือข่ายที่ประสานงานกันอยู่ก็มีลักษณะของการให้ความร่วมมือแบบไม่เป็นทางการนัก

สิ่งที่น่าสนใจด้านศักยภาพของการท่องเที่ยวในท้องถิ่น คือ การที่ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี และแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงมีกิจกรรมที่หลากหลายให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจเลือกประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวตามความสนใจ ซึ่งหากพิจารณาแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ที่มีถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของชุมชน ที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรี วัดปราณบุรี สถานีรถไฟปราณบุรี ท่าน้ำเฉลิมพระเกียรติ ร.9 เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ส่วนในทางธรรมชาติก็มีแม่น้ำปราณบุรี ที่ยังความร่วมมือรื้อนตลอดสายน้ำจากชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีไปถึงปากน้ำปราณ นอกจากนี้ยังสามารถประกอบกิจกรรมที่หลากหลายมากขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงในตำบลอื่นๆ ของอำเภอปราณบุรี

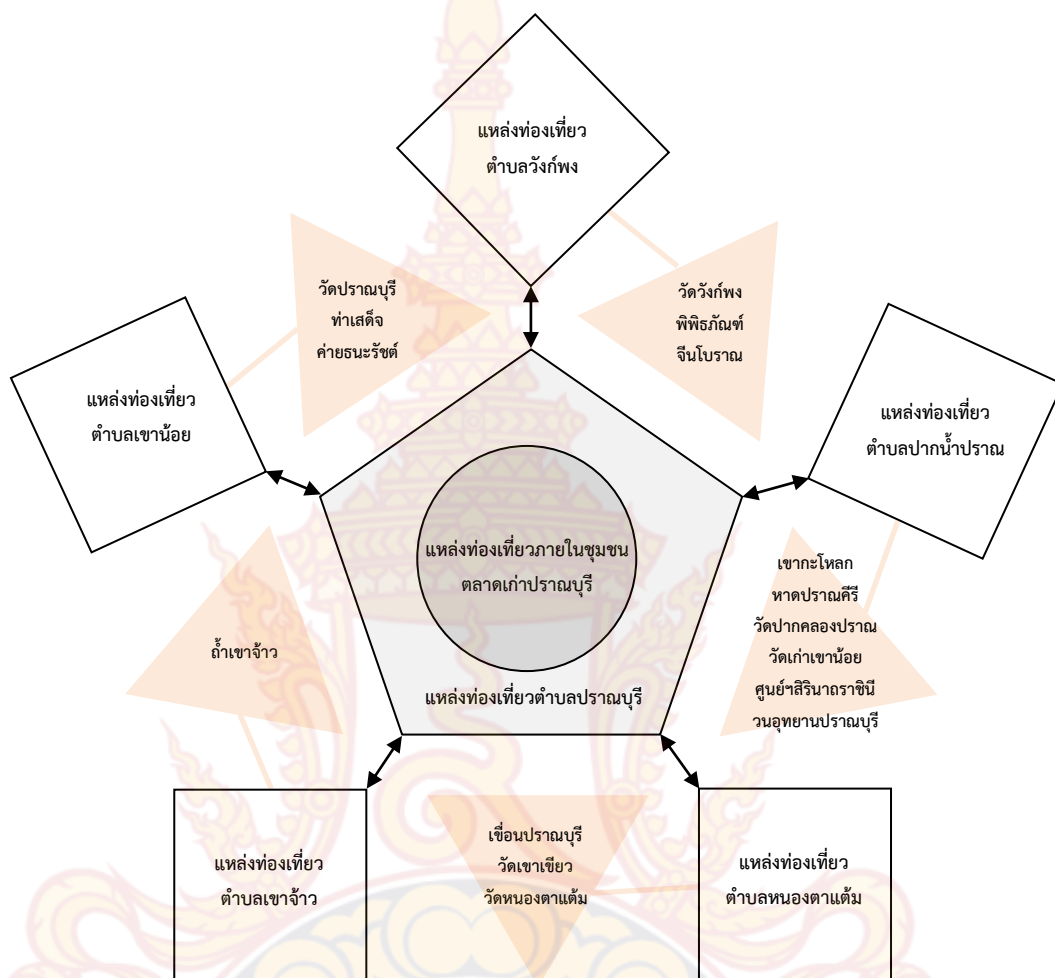
ดังนั้น จะเห็นว่าองค์ประกอบสำคัญหลายประการที่ช่วยเพิ่มศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปเป็นประเด็นขององค์ประกอบสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีได้ 9 องค์ประกอบ ดังนี้

- (1) กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี
- (2) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- (3) มีผู้รู้สำหรับการนำเที่ยวและให้ความรู้ในแต่ละแหล่ง
- (4) มีการประสานงานที่ดีระหว่างสมาชิกกลุ่ม
- (5) มีความรู้และประสบการณ์จากการฝึกอบรม
- (6) มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของชุมชน
- (7) มีแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง
- (8) มีเครือข่ายการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง
- (9) การเลือกกิจกรรมที่หลากหลาย

โดยผู้วิจัยจะนำองค์ประกอบสำคัญทั้ง 9 ประการนี้นำมาประกอบเป็นแผนภูมิรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต่อไป

2. การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง

จากการประชุมกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ร่วมกันพิจารณาชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ในมิติการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำให้สามารถแบ่งพื้นที่โดยใช้ที่ตั้งของชุมชนเป็นตัวกำหนด ซึ่งกำหนดให้แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีที่ตั้งอยู่ในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี และแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงนอกชุมชน หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีที่ตั้งอยู่ในตำบลอื่นๆ ของอำเภอปราณบุรี ซึ่งจะใช้ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีเป็นศูนย์กลาง และเชื่อมโยงออกไปยังแหล่งท่องเที่ยวภายนอก ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิ 5 การเชื่อมโยงการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี

จากแผนภูมิ 5 แสดงให้เห็นการเชื่อมโยงการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีเชิง โดยแบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ของตำบลปราณบุรี เนื่องจากในแต่ละตำบลมีบริบทด้านพื้นที่และการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ดังนั้นการเชื่อมโยงการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีกับแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอปราณบุรี จึงมีความหลากหลาย สามารถเชื่อมโยงได้อย่างยืดหยุ่น โดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยง และแต่ละตำบลก็มีพื้นที่ที่ตั้งตามทิศทางของแผนภูมิ โดยตำบลวังภังมีที่ตั้งอยู่ทางเหนือของอำเภอปราณบุรี ตำบลปากน้ำปราณมีพื้นที่อยู่ติดชายทะเลด้านตะวันออก ส่วนตำบลหนองตาแต้มมีที่ตั้งอยู่ทางใต้ ในขณะที่ตำบลเขาจ้าวตั้งอยู่ห่างไกลในเทือกเขาตะนาวศรีทางด้านตะวันตก และตำบลเขาน้อยมีพื้นที่อยู่ทางส่วนกลางของอำเภอ ตั้งอยู่ทางตะวันตกของตำบลปราณบุรี และหากแต่ละตำบลจะเป็นศูนย์กลางเครือข่ายการจัดการเชื่อมโยงการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ซึ่งอยู่ในพื้นที่ของตำบลปราณบุรี ก็จะอยู่ในวงรอบภายนอกแทนที่

3. รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่

จากการประชุมกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี เพื่อสรุปรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ด้วยการถอดบทเรียนจากการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ดำเนินการกับนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง รวมทั้งการสรุปองค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ทำให้เห็นถึงการเชื่อมโยงองค์ประกอบ ทั้ง 9 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี (2) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (3) มีผู้รู้สำหรับการนำเที่ยวและให้ความรู้ในแต่ละแหล่ง (4) มีการประสานงานที่ดีระหว่างสมาชิกกลุ่ม (5) มีความรู้และประสบการณ์จากการฝึกอบรม (6) มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของชุมชน (7) มีแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง (8) มีเครือข่ายการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง และ (9) การเลือกกิจกรรมที่หลากหลาย โดยสามารถสร้างเป็นรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ ดังนี้

แผนภูมิ 6 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากแผนภูมิ 6 จะเห็นว่ารูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีลักษณะรวมการดำเนินงานเข้าสู่ศูนย์กลาง คือ กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน และให้องค์ประกอบสำคัญทั้งหลายเชื่อมโยงเข้าสู่ศูนย์กลางด้วยวิธีการดำเนินการที่เหมาะสมกับแต่ละองค์ประกอบ โดยมีกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี เป็นกลไกหลักในการดำเนินงานด้วยการประสานงานที่ดีระหว่างสมาชิกในกลุ่มและเครือข่ายการท่องเที่ยวภายนอกชุมชน ดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนที่มีศักยภาพ มีกิจกรรมหลากหลายทั้งทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ รวมถึงยังมีแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงภายนอกชุมชนในพื้นที่อำเภอปราณบุรี ที่สามารถประสานงานในลักษณะเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงเมื่อมีการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดขึ้น ทั้งนี้ชุมชนมีบุคลากรที่มีความสามารถด้านการถ่ายทอดความรู้และข้อมูลชุมชนเป็นนักสื่อความหมายชุมชนที่มีความเชี่ยวชาญและเข้าใจบริบทของชุมชนเป็นอย่างดี และการสร้างองค์ความรู้จากการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมทั้งการศึกษาดูงานในชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนแล้วนำความรู้และประสบการณ์มาประยุกต์ใช้กับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตนเอง ซึ่งการดำเนินการทั้งหมดตั้งอยู่บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ สะท้อนความเข้มแข็งของชุมชนที่สามารถจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ด้วยกลไกภายในชุมชนเองมาตั้งแต่เริ่มต้น โดยใช้การดำเนินงานถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีเป็นกิจกรรมหลักด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มพัฒนาได้ด้วยตนเองต่อไปในอนาคต สามารถสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนโดยรวมอย่างเป็นธรรมรวมทั้งยกระดับความเป็นอยู่ของคนในชุมชนและการพัฒนาชุมชน ด้วยรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ซึ่งบริหารจัดการโดยกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีที่ผ่านอุปสรรคต่างๆ มาจนประสบความสำเร็จอย่างพอเพียงในปัจจุบัน

4. การประเมินรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำหรับการประเมินรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินการใน 2 รูปแบบ คือ การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้เชี่ยวชาญด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวม 3 ท่าน และการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ตลาดเก่าปราณบุรี โดยสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี โดยมีผลการประเมินเพื่อวัดความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในประเด็น (1) ความถูกต้อง (2) ประสิทธิภาพ (3) ประสิทธิภาพ (4) ความต่อเนื่อง (5) ความยืดหยุ่น ซึ่งให้เกณฑ์ความเหมาะสมจะต้องได้คะแนนไม่ต่ำกว่า 3.40 คะแนน หรือไม่ต่ำกว่าร้อยละ 68.00 โดยมีผลการประเมินความเหมาะสม ดังนี้

ตาราง 17 การประเมินความเหมาะสมรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี

หัวข้อ การประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญ ด้าน การท่องเที่ยว โดยชุมชน [5]	ผู้เชี่ยวชาญ ด้าน ภูมิปัญญา ท้องถิ่น [5]	ผู้เชี่ยวชาญ ด้าน ปรัชญา เศรษฐกิจ พอเพียง [5]	รวม [15]	เฉลี่ย [5]	ร้อยละ [100]
ความถูกต้อง	5	3	4	12	4.00	80.00%
ประสิทธิผล	4	3	4	11	3.67	73.40%
ประสิทธิภาพ	3	3	3	9	3.00	60.00%
ความต่อเนื่อง	4	3	4	11	3.67	73.40%
ความยืดหยุ่น	5	4	5	14	4.67	93.40%
รวม	21	16	20	57	19.00	๘
เฉลี่ย	4.20	3.20	4.00	11.40	3.80	๘
ร้อยละ	84.00%	64.00%	80.00%	๘	๘	76.00%

จากตาราง 17 พบว่า รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ที่สะท้อนให้เห็นในเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.20$) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.20$) และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.00$) ในขณะที่มีความยืดหยุ่นในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.67$) แต่มีประสิทธิภาพในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.00$) ทั้งนี้ รูปแบบการจัดการข้างต้นได้รับคะแนนประเมินความเหมาะสมในภาพรวม ในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.80$) หรือร้อยละ 76.00 ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคะแนนไม่น้อยกว่า 3.40 คะแนนหรือไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 68.00 รูปแบบ จึงถือได้ว่าเป็นรูปแบบที่เหมาะสมสามารถนำไปใช้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้

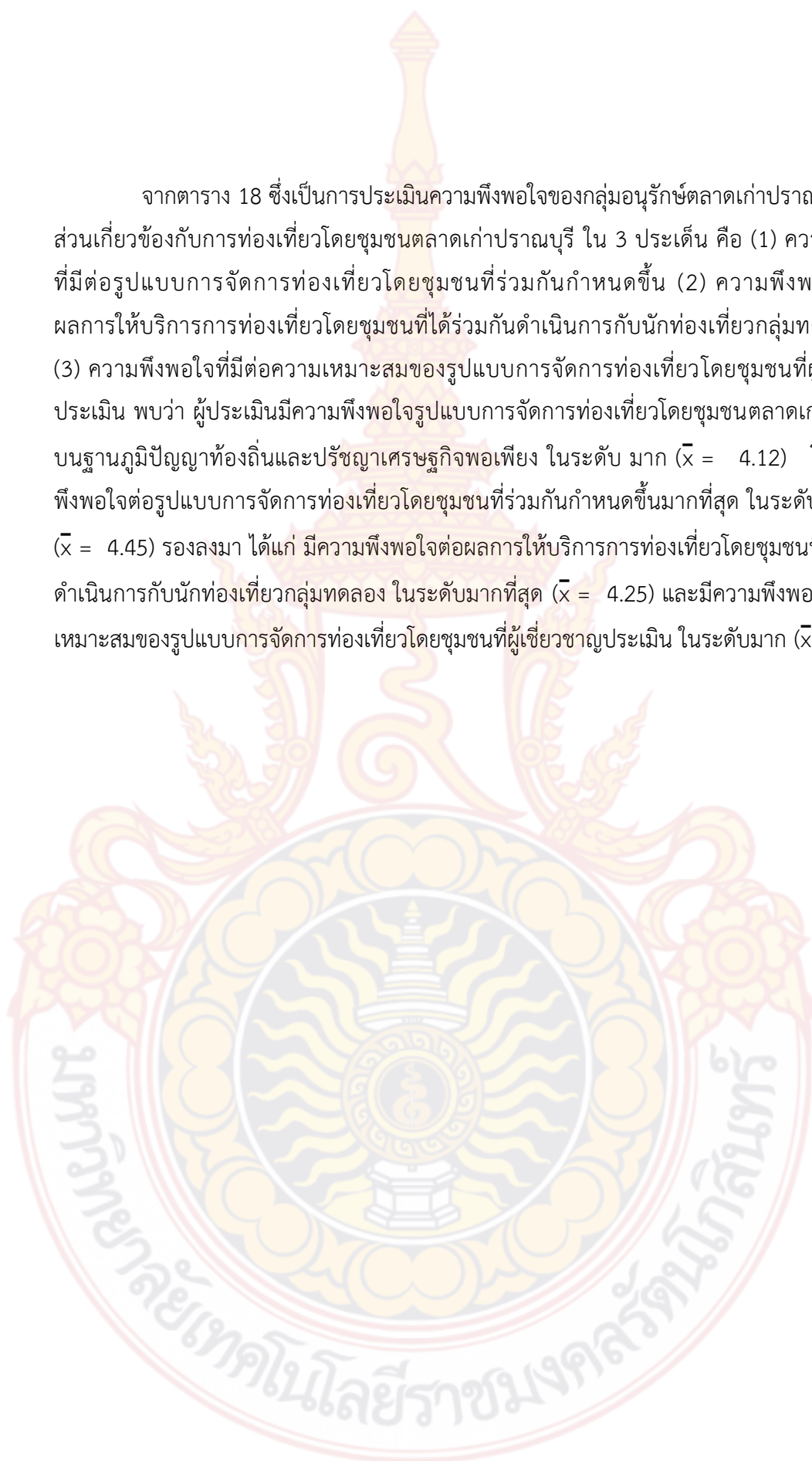

สำหรับการประเมินความพึงพอใจของสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีผลการประเมินความพึงพอใจ ดังนี้

ตาราง 18 ความพึงพอใจรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ลำดับที่ ของผู้ประเมิน	รูปแบบ การจัดการ ที่กำหนดขึ้น [5]	ผลการให้บริการ ท่องเที่ยว โดยชุมชน [5]	ความเหมาะสม ของรูปแบบ โดยผู้เชี่ยวชาญ [5]	รวม [15]	เฉลี่ย [5]
1	5	5	5	15	5.00
2	5	4	4	13	4.00
3	4	5	2	11	3.00
4	4	4	4	12	3.67
5	5	5	5	15	4.67
6	4	4	4	12	3.67
7	4	5	2	11	3.00
8	4	4	4	12	3.67
9	5	5	4	14	4.33
10	3	3	3	9	2.67
11	4	3	3	10	3.00
12	4	4	4	12	3.67
13	5	4	3	12	4.00
14	3	4	2	9	2.67
15	5	4	4	13	3.67
16	5	5	4	14	5.00
17	5	5	5	15	5.00
18	5	4	5	14	4.33
19	5	3	3	11	3.00
20	5	5	3	13	4.00
รวม	89	85	73	247	82.33
เฉลี่ย	4.45	4.25	3.65	12.35	4.12
ร้อยละ	89.00%	85.00%	73.00%	๘	๘

จากตาราง 18 ซึ่งเป็นการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ใน 3 ประเด็น คือ (1) ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ร่วมกันกำหนดขึ้น (2) ความพึงพอใจที่มีต่อผลการให้บริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ร่วมกันดำเนินการกับนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง และ (3) ความพึงพอใจที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ผู้เชี่ยวชาญประเมิน พบว่า ผู้ประเมินมีความพึงพอใจรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.12$) โดยมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ร่วมกันกำหนดขึ้นมากที่สุด ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.45$) รองลงมา ได้แก่ มีความพึงพอใจต่อผลการให้บริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ร่วมกันดำเนินการกับนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.25$) และมีความพึงพอใจต่อความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ผู้เชี่ยวชาญประเมิน ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.65$)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

หลังจากการดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยดำเนินการวิจัยในพื้นที่ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ตำบลปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพเป็นประโยชน์ต่อชุมชน และได้ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและตอบปัญหาวิจัยได้ ซึ่งพอสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ปัญหาและอุปสรรค และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัย โดยดำเนินการสรุปผลตามขั้นตอนการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1: การสำรวจและประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในขั้นตอนที่ 1 เป็นขั้นตอนการสำรวจ (Survey Research) ได้ค้นพบดังนี้

1. ชุมชนตลาดเก่าเมืองปราณบุรี เคยเป็นเมืองศูนย์กลางการค้าขายที่สำคัญในอดีต มีประวัติศาสตร์ของชุมชนตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาต่อเนื่องมาจนมีการวางทางรถไฟผ่านชุมชนทำให้มีบทบาทเกี่ยวเนื่องกับสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เกี่ยวข้องกับการกำเนิดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ยังคงศาลหลักเมืองเก่าปราณบุรีประดิษฐานเสาหลักเมืองดั้งเดิมริมแม่น้ำปราณบุรีสะท้อนความเป็นเมืองสำคัญในอดีต ก่อนจะมีการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารจัดการท้องถิ่น ทำให้มีการย้ายศูนย์กลางเมืองปราณบุรี ไปสร้างใหม่เมื่อมีการตัดถนนเพชรเกษม ทำให้ความเจริญไปรวมศูนย์อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับที่ว่าการอำเภอปราณบุรีใหม่ ทำให้เมืองปราณบุรีที่เคยรุ่งเรืองถูกลดบทบาทลงกลายเป็นชุมชนเล็กๆ เจียบสงบ ที่ยังคงมีร่องรอยและกลิ่นอายของความเป็นเมืองศูนย์กลางการค้าขายจากสภาพอาคารเก่าและเรื่องเล่าของชุมชน ต่อมาในปี พ.ศ.2553 ได้จัดตั้งถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีโดยมีนายวิลาศ แดงเกตุ ข้าราชการบำนาญ เป็นคนต้นคิดที่จะพลิกฟื้นความเจริญให้กลับมาสร้างประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของปราณบุรี คิดรูปแบบการจัดการแล้วรวมความคิดของคนในชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียว เปิดถนนคนเดินให้ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีในยุคปัจจุบันพลิกฟื้นหวนคืนวันวาน

ได้อย่างน่าสนใจ ทำให้ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยว กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี พบว่า มีทั้งแหล่งวัฒนธรรมและแหล่งธรรมชาติ โดยมีถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลัก รวมทั้งยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดสนใจภายในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี แหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ภายในชุมชน แหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงภายนอกชุมชนในพื้นที่ตำบลปราณบุรี และแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงในตำบลอื่นๆ ของอำเภอปราณบุรี ทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นชุมชน ศาสนสถาน แม่น้ำ ชายหาด ป่าชายเลน และภูเขา ที่สามารถนำมากำหนดเส้นทางท่องเที่ยวได้หลากหลายตามความต้องการของนักท่องเที่ยว

3. การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง พบว่า แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีเป็นการใช้พื้นที่โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย ทำให้สามารถพัฒนาชุมชนด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ นอกจากนี้ ยังพบว่า มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะรวบรวมของเก่ามาสะสมเป็นคลังข้อมูลวิถีชีวิตในอดีต ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำอาหารและระบบคิดในการบริหารจัดการถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ยังไม่เด่นชัดนัก ในขณะเดียวกัน การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่เห็นได้จากการปฏิเสธที่จะเพิ่มวันติดตลาดถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีให้มากขึ้นกว่าเพียงวันเสาร์วันเดียวของสัปดาห์ รวมถึงการดำเนินการของชุมชนเป็นการดำเนินงานด้วยพลังของชุมชนไม่ได้พึ่งพาความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีความเข้มแข็งบนวิถีความพอเพียงได้ สะท้อนให้เห็นความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันชุมชนที่ดี บนเงื่อนไขความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน และการมีคุณธรรม ที่สัมผัสได้จากการที่ไม่เก็บค่าธรรมเนียมร้านค้าในถนนคนเดินหากวันติดตลาดฝนตกมีนักท่องเที่ยวน้อย สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4. การประเมินศักยภาพชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี พบว่า แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี มีศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาพรวม ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.04$) โดย ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี และแม่น้ำปราณบุรี ได้รับการประเมินศักยภาพในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.35$) ทั้ง 2 แหล่ง เมื่อเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีด้วยกัน โดยแหล่งท่องเที่ยวชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีส่วนใหญ่จะเน้นไปในเรื่องความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.23$) และเมื่อรวมประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทำให้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวลดลง อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.31$) เนื่องจากความไม่ชัดเจนของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี จากนั้นเมื่อรวมคะแนนการประเมินศักยภาพของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ซึ่งอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.42$) ทำให้ศักยภาพของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเฉลี่ยแล้ว อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.37$) แสดง

ให้เห็นว่า ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ยังต้องพัฒนาอีกหลายประเด็นเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น หากประสงค์จะจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนอกเหนือจากการบริหารจัดการถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี

5. การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้มีการมอบหมายตามมติที่ประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ให้กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ เนื่องจากดำเนินการเรื่องถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีอยู่แล้ว ซึ่งการดำเนินการทางกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ยังคงยืนยันการดำเนินงานด้วยตนเองไม่พึ่งพาหน่วยงานภายนอกชุมชน นอกจากนี้มีความจำเป็นและจะเป็นประโยชน์โดยรวมกับชุมชน ทั้งนี้ กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ได้ปฏิเสธเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เกินกว่าการดำเนินงานถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ด้วยเหตุผลด้านความเหมาะสมของศักยภาพชุมชน แต่อย่างไรก็ตามก็ยินดีให้ความร่วมมือในการทดลองจัดการให้บริการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามแผนงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 2: การค้นหากิจกรรมและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) ได้ค้นพบดังนี้

1. กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี เป็นกลไกหลักในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของชุมชน และสมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มเข้าร่วมกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม โดยใช้การประชุมหารือ การฝึกอบรม และการศึกษาดูงานเป็นกระบวนการพัฒนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ซึ่งทำให้กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี มีความเข้าใจการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากขึ้น และแสดงออกถึงการให้ความร่วมมือในการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยมากขึ้น

2. กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ไม่ต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกชุมชนแล้ว เนื่องจากตอนนี้การดำเนินการถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีสามารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่มและชุมชนเพียงพอแล้ว ยังไม่ประสบปัญหาใดๆ และหากการพัฒนาในอนาคตจำเป็นต้องขอความร่วมมือหรือขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานอื่น ทางกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีจะประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องต่อไป รวมทั้งแสดงท่าทีชัดเจนว่า จะไม่เพิ่มวันติดตลาดให้มากกว่า 1 วัน/สัปดาห์ โดยให้เหตุผลว่าวันเสาร์วันเดียวเพียงพอแล้ว กำลังเหมาะสม หากมีหลายวันเกรงว่านักท่องเที่ยวจะเบื่อเร็วขึ้น ส่วนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เพิ่มการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนแหล่งอื่นด้วย ก็ได้รับการปฏิเสธ และให้ผู้วิจัยทดลองดำเนินการตามกระบวนการวิจัยก่อน

3. การประเมินศักยภาพและความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า กลุ่มอนุรักษ์พิจารณาว่าท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ควรเป็นการท่องเที่ยวตามอัยาศัย ยกเว้นการประสานงานเข้ามาท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะที่ต้องการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ของชุมชน และยังคงเน้นการจัดการการท่องเที่ยวในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีเป็นสำคัญ นอกจากนี้ สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีส่วนใหญ่เป็นผู้อาวุโส การดำเนินการนอกเหนือจากการจัดการถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี เป็นเรื่องเกินกว่าศักยภาพที่มีอยู่ แต่ยินดีให้ความร่วมมือในการดำเนินงานตามกระบวนการวิจัยให้เสร็จสิ้น เพื่อเป็นข้อมูลและแนวทางให้คนรุ่นหลังพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเองด้วยกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอนาคตต่อไป

4. การสร้างองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านกระบวนการวิจัยในรูปแบบของการฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน โดยทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้และประสบการณ์จากการบรรยายเชิงปฏิบัติการเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การค้นพบศักยภาพของชุมชนที่พร้อมจะจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาดูงานในชุมชนที่ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบ 2 แห่ง คือ ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอลำลูกกา จังหวัดสมุทรปราการ และตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา ตำบลอัมพวา อำเภอมัทพร จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งผลจากการฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน ทำให้ชุมชนกำหนดให้อาจารย์วิลาศ แดงเกตุ และคุณป้าบุญปลุก กลิ่นแพทยกิจ ทำหน้าที่เป็นนักสื่อความหมายชุมชนหลัก และการถอดบทเรียนจากการศึกษาดูงานทำให้สรุปได้ว่า หากชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี จะจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพ นอกเหนือจากการจัดการถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี 6 ประเด็นดังนี้

- 4.1 ยังขาดการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ
- 4.2 ยังขาดศูนย์ดำเนินการด้านการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ
- 4.3 ยังขาดบุคลากรที่มีความพร้อมเป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานต้อนรับ
- 4.4 ยังขาดการกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่น
- 4.5 ยังขาดรถชมวิวหรือรถรางสำหรับให้บริการนำชมชุมชน
- 4.6 ยังขาดการประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมการตลาด

อย่างไรก็ตามทั้ง 6 ประเด็นนี้ ยังไม่มีความจำเป็นในปัจจุบัน หากในอนาคตมีคนรุ่นใหม่ที่สนใจพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาจนำประเด็นที่ชุมชนยังขาดอยู่ทั้ง 6 ประเด็น หรืออาจมีมากกว่านี้สำหรับการดำเนินการที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความพึงพอใจการฝึกอบรมและการศึกษาดูงานในชุมชนอื่น ในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.97$)

แผนภูมิ 7 เส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราจีนบุรี

6. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนาร่อง ดำเนินการให้บริการนำเที่ยวสาธิตกับกลุ่มนักท่องเที่ยวทดลอง จำนวน 5 กลุ่ม รวม 70 คน พบว่า มีผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการบริการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองที่มีอายุเฉลี่ย 35.21 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีที่ยังไม่เคยมาท่องเที่ยวในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี และเดินทางมาด้วยรถตู้เช่าเอกชน โดยมีพื้นฐานความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเฉลี่ย ในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.60$) แต่เข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{x} = 3.31$) และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{x} = 3.38$) ในระดับ ปานกลาง เมื่อร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีแล้ว มีความพึงพอใจ ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.12$) โดยพึงพอใจ ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี มากที่สุด ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.71$) ในขณะที่มีความพึงพอใจในกิจกรรมการท่องเที่ยว ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.17$) โดยพึงพอใจ การเดินท่องเที่ยวในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี มากที่สุด ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.65$) และมีความพึงพอใจ ในการบริการการท่องเที่ยว อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.24$) โดยพึงพอใจการบริการอาหารและเครื่องดื่ม ของร้านอาหารมากที่สุด ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.44$) และในภาพรวมมีความพึงพอใจในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีนาร่องมากที่สุด ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.16$) โดยมีความพึงพอใจ บริการการท่องเที่ยวมากที่สุด ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.24$)

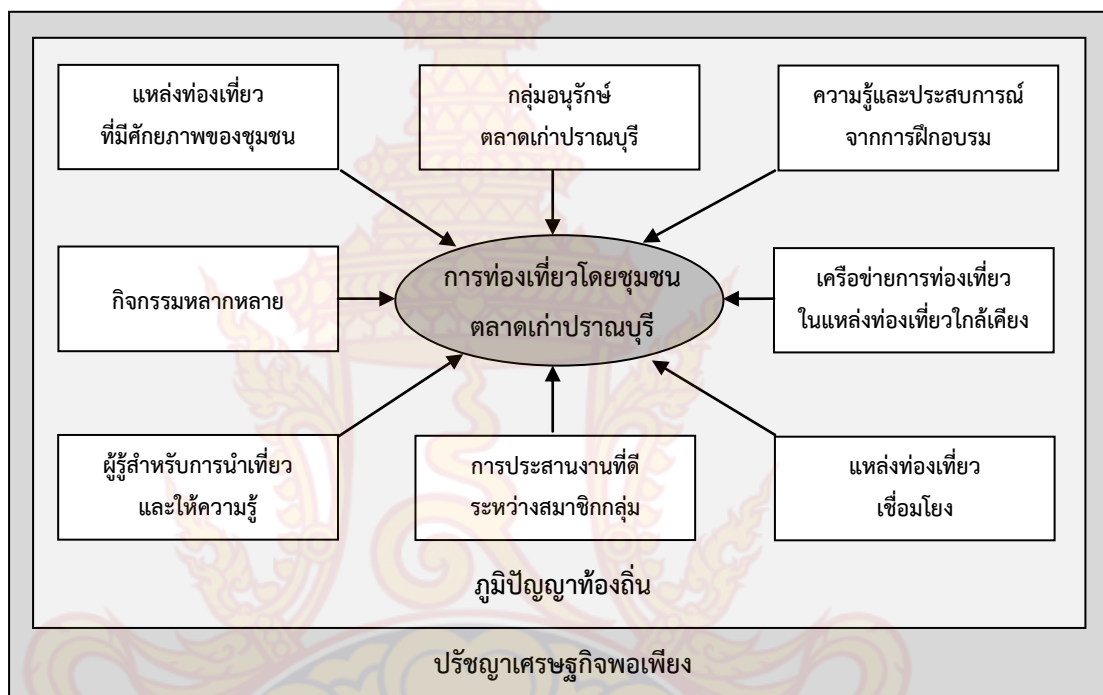
ขั้นตอนที่ 3: การวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงประเมินผล (Evaluation Research) เพื่อตรวจสอบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีสิ่งที่ค้นพบ ดังนี้

1. จากการศึกษาบริบทของชุมชนและดำเนินตามกระบวนการวิจัย ทำให้พบว่า การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี มีองค์ประกอบสำคัญ 9 ประการ ได้แก่ (1) กลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ที่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่แฝงอยู่ในการดำเนินการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (3) มีผู้รู้สำหรับการนำเที่ยวและให้ความรู้ในแต่ละแหล่ง ที่เป็นที่นับถือของคนในชุมชน (4) มีการประสานงานที่ดีระหว่างสมาชิกกลุ่ม ผ่านการบริหารจัดการของกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี (5) มีความรู้และประสบการณ์จากการฝึกอบรม โดยการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย (6) มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของชุมชน ที่ผ่านการประเมินและสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ (7) มีแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง ทั้งภายในและภายนอกชุมชนที่หลากหลาย (8) มีเครือข่ายการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง สามารถติดต่อประสานงานได้เสมอ (9) การเลือกกิจกรรมที่หลากหลาย

ขึ้นอยู่กับบริบทของแหล่งท่องเที่ยวและความต้องการของนักท่องเที่ยว องค์ประกอบทั้ง 9 ประการนี้ ถูกนำมาประกอบเป็นแผนภูมิรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

แผนภูมิ 8 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีลักษณะรวมการดำเนินงานเข้าสู่ศูนย์กลาง คือ กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน และให้องค์ประกอบสำคัญทั้งหลายเชื่อมโยงเข้าสู่ศูนย์กลางด้วยวิธีการดำเนินการที่เหมาะสมกับแต่ละองค์ประกอบ โดยมีกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี เป็นกลไกหลักในการดำเนินงานด้วยการประสานงานที่ดีระหว่างสมาชิกในกลุ่มและเครือข่ายการท่องเที่ยวภายนอกชุมชน ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนที่มีศักยภาพ มีกิจกรรมหลากหลายทั้งทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ รวมถึงยังมีแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงภายนอกชุมชนในพื้นที่อำเภอปราณบุรี ที่สามารถประสานงานในลักษณะเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงเมื่อมีการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดขึ้น ทั้งนี้ชุมชนมีบุคลากรที่มีความสามารถด้านการถ่ายทอดความรู้และข้อมูลชุมชนเป็นนักสื่อความหมายชุมชนที่มีความเชี่ยวชาญและเข้าใจบริบทของชุมชนเป็นอย่างดี และการสร้างองค์ความรู้จากการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมทั้ง

การศึกษาดูงานในชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนแล้วนำความรู้และประสบการณ์มาประยุกต์ใช้กับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตน ซึ่งการดำเนินการทั้งหมดตั้งอยู่บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสะท้อนความเข้มแข็งของชุมชนที่สามารถจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ด้วยกลไกภายในชุมชนเองมาตั้งแต่เริ่มต้น โดยใช้การดำเนินงานถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีเป็นกิจกรรมหลักด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มพัฒนาได้ด้วยตนเองต่อไปในอนาคต สามารถสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนโดยรวมอย่างเป็นธรรมรวมทั้งยกระดับความเป็นอยู่ของคนในชุมชนและการพัฒนาชุมชน ด้วยรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ซึ่งบริหารจัดการโดยกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรีที่ผ่านอุปสรรคต่างๆ มาจนประสบความสำเร็จอย่างพอเพียงในปัจจุบัน

2. รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เกิดจากการร่วมกันระดมความคิดวิเคราะห์บทบาทเรียนที่เกิดจากกระบวนการวิจัยจนสามารถตกผลึกและกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจำเป็นต้องมีการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนี้ โดยทำการประเมินในประเด็น (1) ความถูกต้อง (2) ประสิทธิภาพ (3) ประสิทธิภาพ (4) ความต่อเนื่อง (5) ความยืดหยุ่น ซึ่งให้เกณฑ์ความเหมาะสมจะต้องได้คะแนนไม่ต่ำกว่า 3.40 คะแนน หรือไม่ต่ำกว่าร้อยละ 68.00 โดยผลการประเมินความเหมาะสม พบว่า รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ที่สะท้อนให้เห็นในเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.20$) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.20$) และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.00$) ในขณะที่มีความยืดหยุ่นในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.67$) แต่มีประสิทธิภาพในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.00$) ทั้งนี้ รูปแบบการจัดการข้างต้นได้รับคะแนนประเมินความเหมาะสมในภาพรวม ในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.80$) หรือร้อยละ 76.00 ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนด จึงถือได้ว่าเป็นรูปแบบที่เหมาะสมสามารถนำไปใช้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้

3. รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ได้รับการประเมินความพึงพอใจจากกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.12$) โดยพึงพอใจรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ร่วมกันกำหนดขั้นนามากที่สุดในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.45$) รองลงมา ได้แก่ มีความพึงพอใจต่อผลการให้บริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนแก่นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.25$) และมีความพึงพอใจต่อความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ผู้เชี่ยวชาญประเมิน ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.65$)

2. อภิปรายผล

การที่ชุมชนมีประวัติศาสตร์ที่ส่งผ่านต่อมาถึงปัจจุบัน เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่กลายเป็นแรงกระตุ้นผลักดันให้คนรุ่นหลัง พยายามพลิกฟื้นคืนความรุ่งเรืองที่เคยเป็น ก่อให้เกิดรูปแบบใหม่ของกิจกรรมที่สะท้อนความเป็นศูนย์กลางการค้าขายที่เคยสร้างเศรษฐกิจและการกินดีอยู่ดีให้กับบรรพชน ด้วยการจัดตั้งถนนคนเดินขึ้น ประกอบกับมรดกทางสังคมที่ตกทอดมาจากอดีต ทั้งสภาพอาคารบ้านเรือนไม้หลังเก่า แต่มีเค้าโครงของความงดงามของร้านรวงในอดีต ผู้อาวุโสที่เห็นความสำคัญของการเป็นชุมชนที่น่าอยู่ การสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชน และการรวมกลุ่มเพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนชุมชน สร้างความเข้มแข็งให้สามารถดำเนินการเรื่องต่างๆ ภายในชุมชนโดยไม่พึ่งพาความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกชุมชน สร้างเอกลักษณ์และแสดงอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างเด่นชัด กลายเป็นถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ที่มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาเที่ยวชมอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ และได้รับการผลักดันจากแรงขับภายในชุมชนรวมทั้งการยอมรับจากหน่วยงานท้องถิ่น ทำให้ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ สามารถสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีได้เป็นอย่างดี ทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดี เป็นชุมชนที่น่าอยู่เช่นเดียวกับที่เคยเป็นมาในอดีต

หากพิจารณาทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี จะเห็นว่า มีเพียงถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีเท่านั้นที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว ส่วนแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่มีอยู่ไม่มากนักในชุมชน ยังเป็นเพียงสถานที่ที่คนในท้องถิ่นเข้ามาใช้ประโยชน์มากกว่าบุคคลภายนอกชุมชนที่เข้ามาเยี่ยมชมในฐานะนักท่องเที่ยว และชุมชนเองก็รับรู้ว่ามีนักท่องเที่ยวต่างๆ ของชุมชนมีนักท่องเที่ยวเพียงน้อยนิดเข้ามาท่องเที่ยว นี่เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ชุมชนไม่ประสงค์จะดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพิ่มเติมจากการบริหารจัดการถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีเท่านั้น เพราะการไปลงทุนลงแรงกับสิ่งที่ต้องใช้พลังมหาศาลในการสร้างความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวประกอบกับบริบทของแหล่งท่องเที่ยวที่ยังมีศักยภาพไม่เพียงพอ จึงเป็นการไม่คุ้มค่า ชุมชนจึงแสดงท่าทีปฏิเสธในการริเริ่มการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มากกว่าการบริหารจัดการถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการวิจัยในพื้นที่

อย่างไรก็ตาม ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีโดยกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี ยังยินดีให้ความร่วมมือในกระบวนการวิจัย ซึ่งเป็นการทดลองดำเนินการ หากชุมชนเห็นประโยชน์ก็สามารถดำเนินการได้ตามผลการวิจัยและข้อเสนอแนะการวิจัย ทำให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยตามกระบวนการวิจัยในพื้นที่ต่อไปได้ ต้องขอขอบพระคุณชุมชนเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งกระบวนการวิจัยเริ่มต้นด้วยการสำรวจบริบทชุมชน สัมภาษณ์บุคคลต่างๆ จัดการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน จนเข้าสู่การประเมินผลต่างๆ ก่อนเสร็จสิ้นการวิจัย

ผลของการประเมินทำให้ทราบว่าศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีที่สามารถนำมาสร้างรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.37$) แสดงให้เห็นว่า ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ยังต้องพัฒนาอีกหลายประเด็นเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น หากประสงค์จะจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนอกเหนือจากการบริหารจัดการถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี สอดคล้องกับการที่ชุมชนแสดงท่าทีในการปฏิเสธการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เพิ่มขึ้น โดยการยืนยันบริหารจัดการถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีด้วยตนเองไม่พึ่งพาหน่วยงานภายนอกชุมชน นอกจากมีความจำเป็นและจะเป็นประโยชน์โดยรวมต่อชุมชน

การได้รับความรู้จากการฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการศึกษาดูงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนในชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ทำให้ชุมชนเห็นถึงสิ่งที่ชุมชนควรจะมีหากจะพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้ ชุมชนมีความเห็นว่ายังไม่ใช่เรื่องจำเป็นเร่งด่วนในปัจจุบัน เมื่อเวลาผ่านไปการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนรูปแบบใหม่อาจถูกดำเนินการโดยคนรุ่นใหม่ ตามความเหมาะสมของยุคสมัยในอนาคตต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อทดลองจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ร่วมกันกำหนดขึ้นมา 1 เส้นทาง เป็นกำหนดการท่องเที่ยว 1 วัน (มาเช้า-กลับค่ำ) โดยมีการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวออกไปสู่แหล่งท่องเที่ยวภายนอกชุมชน สะท้อนให้เห็นว่า แม้แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนจะถูกประเมินว่ามีศักยภาพค่อนข้างมาก แต่ยังคงอาศัยศักยภาพที่มีมากกว่าของแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงภายนอกชุมชน ซึ่งการบริการท่องเที่ยวก็แสดงให้เห็นว่า ชุมชนสามารถดำเนินการได้ดีและได้รับการประเมินความพึงพอใจในภาพรวม ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.12$) สะท้อนให้เห็นว่า หากชุมชนต้องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจริงๆ ก็สามารถดำเนินการได้ เพราะมีความพร้อมและเป็นชุมชนเข้มแข็งที่พึ่งพาตนเองเป็นหลัก โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองมีความพึงพอใจถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีมากที่สุด ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.71$) ก็ยังคงสะท้อนให้เห็นว่า ถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักที่สำคัญของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับความพึงพอใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยการเดินท่องเที่ยวในถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรีมากที่สุด ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.65$) และพึงพอใจบริการการท่องเที่ยวมากที่สุด ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.24$) ยิ่งสะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนมีศักยภาพสามารถจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ จึงอาจเป็นไปได้ที่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีที่จะเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากการบริหารจัดการถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี จะเป็นการสร้างภาระให้ชุมชนมากเกินไป ซึ่งการให้บริการท่องเที่ยวโดยชุมชนอาจไม่เหมาะสมกับกลุ่มผู้อาวุโสที่ต้องมาคอยให้บริการนักท่องเที่ยวนั่นเอง

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีลักษณะรวมการดำเนินงานเข้าสู่ศูนย์กลาง โดยกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคคลและกิจกรรมการท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีความ

ซับซ้อนน้อย ให้ความสำคัญกับกลไกการขับเคลื่อนชุมชนโดยกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี โดยได้รับการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีความเหมาะสมผ่านเกณฑ์ที่กำหนด แม้จะแสดงให้เห็นว่า เป็นรูปแบบที่มีความยืดหยุ่นสูงมาก ($\bar{x} = 4.67$) แต่กลับมีประสิทธิภาพปานกลาง ($\bar{x} = 3.00$) สอดคล้องกับความไม่ต้องการเพิ่มภาระของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพิ่มเติมจากการบริหารจัดการถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี และแม้การพึ่งพาตนเองจะแสดงถึงความเข้มแข็งของชุมชน แต่ก็สะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนขาดการประสานงานที่ดีกับหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งความไม่ชัดเจนของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการต้องพึ่งพาแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงภายนอกชุมชน เพื่อช่วยให้กำหนดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความน่าสนใจมากขึ้นด้วย

สำหรับการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยกลุ่มอนุรักษ์ตลาดเก่าปราณบุรี สะท้อนให้เห็นความภูมิใจของตนเองที่ได้ร่วมกันกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น ($\bar{x} = 4.45$) รวมทั้งภูมิใจในผลการให้บริการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองด้วย ($\bar{x} = 4.25$) ในขณะที่แสดงให้เห็นความไม่เห็นด้วยเล็กน้อยกับผลการประเมินความเหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญ ($\bar{x} = 3.65$) ซึ่งมีค่าคะแนนน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับสองประเด็นแรก อย่างไรก็ตาม แม้รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ร่วมกันจัดทำขึ้นจะยังไม่ถูกนำไปใช้ในยุคปัจจุบันนี้ แต่ก็หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์กับชุมชนตลาดเก่าปราณบุรีต่อไปในอนาคต หรือเป็นประโยชน์ต่อชุมชนอื่นที่มีความสนใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเช่นเดียวกัน

ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับในครั้งนี้คือ องค์ความรู้และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่สามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อประกอบการเรียนการสอนและการจัดทำผลงานทางวิชาการของผู้วิจัย รวมถึงการดำเนินงานวิจัยต่อยอด นอกจากนี้ ชุมชนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนตำบลปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และสามารถทำงานร่วมกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และบริบทชุมชนของตนให้มากที่สุดต่อไป

3. ปัญหาและอุปสรรค

การรวบรวมประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ซึ่งเป็นประเด็นที่ได้รับข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ การสำรวจบริบทชุมชน การจัดการฝึกอบรมและศึกษาดูงาน การจัดการท่องเที่ยวনার่องแก่นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง และเป็นความคิดเห็นของผู้วิจัยที่ได้จากการลงพื้นที่ และดำเนินการวิจัย มีดังนี้

3.1 การเปลี่ยนแปลงสถานที่สำคัญของชุมชนทำให้ลดคุณค่าของประวัติศาสตร์และความ เป็นมาของชุมชน เช่น การปรับปรุงอาคารเก่าบางส่วน โดยไม่รักษารูปแบบอาคารดั้งเดิมไว้ ซึ่งแม้จะ เป็นความจำเป็นส่วนบุคคล แต่ก็ทำให้ภาพลักษณ์ของความเป็นตลาดเก่าลดน้อยลง หรือการเปลี่ยน บ้านที่มีประวัติศาสตร์ของชุมชนเป็นสถานบริการที่พักเอกชน

3.2 ความพยายามเข้าไปลงทุนธุรกิจในท้องถิ่น เนื่องจากถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก จึงมีนายทุนจากภายนอกชุมชนต้องการเข้ามาลงทุน ในท้องถิ่น โดยการซื้ออาคารและประกอบกิจการ แม้จะช่วยสร้างสีสันการท่องเที่ยวให้กับชุมชน แต่ก็ ไม่ใช่เป็นการลงทุนโดยคนในชุมชนอย่างแท้จริง

3.3 การติดตลาดเพียงช่วงเย็นวันเสาร์ สัปดาห์ละ 1 วัน ทำให้นักท่องเที่ยวขาดความ ยืดหยุ่นในการวางแผนการท่องเที่ยว และยังทำให้วันอื่นๆ ของสัปดาห์ไม่ได้รับความสนใจจาก นักท่องเที่ยว ทั้งที่ชุมชนตลาดเก่าปราณบุรียังมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจของชุมชนอีกหลายแห่ง

3.4 การเดินทางไปยังถนนคนเดินตลาดเก่าปราณบุรี ไม่มีการโดยสารสาธารณะประเภท รถประจำทาง จำเป็นต้องเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวหรือรถยนต์รับจ้างเช่า

4. ข้อเสนอแนะ

4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้นำชุมชน และสมาชิกกลุ่มต่างๆ ของชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี สามารถนำผลการศึกษาไป เป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตนเอง รวมถึง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและ รับผิดชอบด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับอำเภอปราณบุรี เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และพื้นที่ใกล้เคียง) สำนักงานพัฒนา การท่องเที่ยว (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และพื้นที่ใกล้เคียง) สำนักงานพัฒนาชุมชน (จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ และพื้นที่ใกล้เคียง) รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ สามารถนำผลการศึกษา ไปเป็นแนวทางเพื่อส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนในท้องถิ่น ให้เป็นที่รู้จักของ

นักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไป และสามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายภาครัฐ เพื่อวางแผนพัฒนา และสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ที่รับผิดชอบต่อไปได้

4.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) คณะอุตสาหกรรมการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล ได้แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน และสามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อประกอบการเรียนการสอนแก่นักศึกษาในระบบมหาวิทยาลัย หรืออาจใช้ประกอบการศึกษาเรียนรู้นอกระบบให้กับชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่อื่นที่สนใจได้

2) คนในท้องถิ่นชุมชนตลาดเก่าปราณบุรี ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน นำไปสู่การร่วมมือกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาการผลิตและวิถีชุมชนตลาดเก่าเมืองปราณบุรีเอาไว้

3) ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และพื้นที่ใกล้เคียง สามารถนำผลการศึกษาที่ได้มาเป็นข้อมูลเพื่อประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขาย และใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่สามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอปราณบุรี และแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ใกล้เคียงได้

4) นักท่องเที่ยวได้แหล่งท่องเที่ยวหรือแหล่งเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่น่าสนใจและสามารถได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีและมีคุณค่า

5) นักวิชาการและนักวิจัย รวมถึงผู้ที่มีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถนำข้อมูลที่ได้ออกไปศึกษาอ้างอิง และปรับใช้ในงานวิจัยที่มีลักษณะเนื้อหาเกี่ยวข้องกัน หรือนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อประกอบการจัดทำเอกสารและตำราทางวิชาการ รวมถึงการดำเนินการวิจัยต่อยอด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษและการวิจัยต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการเกษตร. 2544. **คู่มือการท่องเที่ยวเกษตรท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการเกษตร.
 จุฑามาศ บารมีชัย, วิจิตร ณ ระนอง , ณรงค์ โชควัฒนา และ ภราเดช พยัฒวิเชียร. 2550.
**เอกสารสรุปสาระสำคัญการประชุมเชิงปฏิบัติการทิศทางท่องเที่ยวไทยบนฐานแนวคิด
 เศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายแห่งชาติ รัฐสภา.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2526. **การบริหารการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ชาย โพธิ์สิตา. 2547. **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้ง
 แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- ซัชพล ทรงสุนทรวงศ์. 2545. **เอกสารการสอนชุดวิชา การจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยว
 ทางธรรมชาติ หน่วยที่ 1-7**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. 2550. **เอกสารสรุปสาระสำคัญการประชุมเชิงปฏิบัติการทิศทางท่องเที่ยว
 ไทย บนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายแห่งชาติ รัฐสภา.
- นาตยา ธนพลเกียรติ. 2547. **การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอวังน้ำเขียว
 จังหวัดนครราชสีมา**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นำชัย ทนุผล, ดนุวัต เพ็งอัน และ มนัส ศุภลักษณ์. 2543. **การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยว
 เชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่:
 สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ร่วมกับ
 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ทองมา ไบทัตทิม. 2550. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
 อย่างยั่งยืน กรณีศึกษา: คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม**.
 กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์โท สาขาวิชานโยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
 มหาวิทยาลัยเกริก.
- ทิพวรรณ พุ่มมณี. 2550. **การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บตี ปุชยายนันท์ ปณัฑพร เรืองเชิงชุม สุพัตรา สร้อยเพชร และคณะ. 2550. **ศึกษาและวิเคราะห์
 การจัดทำแผนเพื่อการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมบริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
 อย่างยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น
 วิทยาเขตหนองคาย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2546. **การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. เชียงใหม่:
 คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- _____. 2548. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: เพลส แอนด์ ดีไซน์ต์.

- ปาริชาติ วลัยเสถียร, ชลกาญจน์ ฮาชันนารี และ สหทัยา วิเศษ. 2548. **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. **ปรัชญา เวสารัชช์**. 2543. “การปกครองท้องถิ่นกับการบริหารจัดการที่ดี”. **วารสารข้าราชการ**. 44, 5 (กันยายน-ตุลาคม): 39-50.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2535. **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักงานทดสอบทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิศศักดิ์ กุสุโมทย์. 2543. **ความพึงพอใจของผู้เข้าฝึกอบรมต่อคุณภาพของศูนย์ฝึกอบรมการปีโตรเลียมแห่งประเทศไทย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มนัส สุวรรณ. 2544. **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เมตตา เศวตเลข. 2539. **ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวประเภทนันทนาการศึกษาเฉพาะกรณี สวนสัตว์ดุสิต**. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. 2542. “การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน”. **วารสารพัฒนาชุมชน**. 38, 7 (กรกฎาคม): 23-26.
- ราณี อลิชัยกุล. 2547. **รูปแบบของการท่องเที่ยวในสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วรรณมา วงษ์วานิช. 2546. **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 2532. **หลักการพัฒนาชุมชน: การพัฒนาชุมชนประยุกต์**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วีระพันธุ์ ชินวัตร และคณะ. 2544. **รายงานฉบับสุดท้าย โครงการรักษาเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัชร พิษผล และ เนาวรัตน์ คงวิเชียรวัฒน์. 2551. **รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องรูปแบบเส้นทาง กิจกรรม และการสื่อความหมาย การท่องเที่ยวเชิงเกษตร : กรณีศึกษา สวนสมุนไพรรอบตำบลคลองปราบ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี**. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยสุราษฎร์ธานี ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สนธยา พลศรี. 2547. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- สมมาส เสงี่ยมสุข สุชอุษา นุ่นทอง และ ประภาส แสงอรุณ. 2551. รายงานผลการวิจัย
ฉบับสมบูรณ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
ของกลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์น้ำ ตำบลดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี:
 มหาวิทยาลัยสุราษฎร์ธานี ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สุเทพ สุนทรเกษม. 2546. **มานุษยวิทยากับประวัติศาสตร์.** กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2542. **ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น.**
 พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2543. **รายงานขั้นสุดท้าย การศึกษาเพื่อ**
กำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร. เสนอต่อการท่องเที่ยว
 แห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- สร้อยดี อาสาสรรพกิจ. 2540. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม (Agrotourism).
จุดสารการท่องเที่ยว. 16 (มกราคม-มีนาคม 2540) .
- สุเทพ สุนทรเกษม. 2546. **มานุษยวิทยากับประวัติศาสตร์.** กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 2554. **นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8**
(2555-2559). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. 2548. **รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาและกำหนดดัชนีชี้วัด**
มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว
 กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- อรรรรณ พันธุ์เนตร. 2541. **การประเมินความต้องการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการ**
ท่องเที่ยวของประชาชน: กรณีบ้านหาดไคร้ ตำบลเวียง อำเภอเชียงของจังหวัดเชียงราย.
 เชียงใหม่: การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Shelly, M. W. 1975. **Design as an Instrument of Change: The Rule of Design in**
Two Responding to Social Change. Pennsylvania: Dowden Hutchinson
 & Ross, Inc.
- Vroom, V. H. 1964. **Work and Motivation.** New York: John Wiley & Sons.
- Yamane, Taro. 1970. **Statistic: Introductory Analysis.** 2nd. New York: Harper and Row.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ภาคผนวก ก
ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

1. ชื่อ (ภาษาไทย) นายदनัย วินัยรัตน์
(ภาษาอังกฤษ) Mr. Danai Winairat
2. เลขที่บัตรประชาชน 3 1024 01109 106
3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์สังกัดสาขาวิชาการท่องเที่ยว
คณะอุตสาหกรรมการโรงแรมและการท่องเที่ยว
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล
4. หน่วยงานที่ติดต่อได้พร้อมโทรศัพท์และโทรสาร
คณะอุตสาหกรรมการโรงแรมและการท่องเที่ยว
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล (เขต 3)
39 ถนนริมทางรถไฟฝั่งตะวันตก ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 77110
โทรศัพท์ 0 3261 8500 โทรสาร 0 3261 8560 โทรศัพท์มือถือ 084 399 5915
5. ประวัติการศึกษา
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ แผนกวิชาการบัญชี วิทยาลัยพณิชยการเซตุน กรุงเทพมหานคร
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง แผนกวิชาการท่องเที่ยว สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร
ปริญญาตรี สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
จังหวัดเชียงใหม่
ปริญญาโท สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา (พิพิธภัณฑ์ศึกษา) สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม
เพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา จังหวัดนครปฐม
6. สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)
มัคคุเทศก์ นันทนาการเพื่อการท่องเที่ยว ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว
7. งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว:
การพัฒนาชุดการเรียนรู้ข้อมูลท้องถิ่นเมืองหัวหินเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนรายวิชา
หลักมัคคุเทศก์สำหรับนักศึกษาคณะอุตสาหกรรมการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ งบประมาณเงินรายได้ ปี พ.ศ.2554
การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากผ้าฝ้ายทอมือด้วยกีเอาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ งบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ.2555
รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ งบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ.2556